

ISSN 2286-6922

วารสารสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

Rajamangala University of Technology Tawan-ok Social Science Journal

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2564 Vol.10 No.2 July - December 2021

จริยธรรม/จรรยาบรรณวารสาร

ผู้แต่ง (Authors)

1. ผู้แต่งต้องรับรองว่าผลงานที่ส่งมานั้นเป็นผลงานใหม่ และไม่เคยนำเสนอในรูปแบบรายงานการประชุม (Proceedings) หรือได้รับการตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน รวมทั้งการไม่อยู่ระหว่างการส่งหรือรอเพื่อการตีพิมพ์บทความ
2. ผู้แต่งต้องเขียนบทความวิจัยให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดของวารสาร ตามคำแนะนำของรายละเอียดการจัดเตรียมต้นฉบับ มิฉะนั้นทางบรรณาธิการวารสารจะไม่รับพิจารณาบทความนั้น ๆ
3. บทความต้องนำเสนอรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการวิจัย ไม่มีบิดเบือนข้อมูลหรือให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ
4. ผู้แต่งต้องไม่นำผลงานของผู้อื่นมาอ้างเป็นผลงานของตัวเอง โดยบทความต้องมีการอ้างอิงอย่างถูกต้อง หากมีการนำผลงานผู้อื่นมาอ้างอิง และจะต้องจัดทำรายการอ้างอิงของผู้นั้นในรายการอ้างอิงท้ายบทความด้วย
5. ผู้แต่งที่มีชื่อปรากฏในบทความ จะต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในการดำเนินการวิจัยจริง และผู้แต่งจะต้องระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (กรณีที่เกี่ยวข้องต่อการส่งบทความ)
6. ผู้แต่งต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยในกิตติกรรมประกาศ

บรรณาธิการวารสาร (Editors)

1. มีหน้าที่พิจารณารูปแบบความครบถ้วนและคุณภาพของบทความ ก่อนเริ่มกระบวนการประเมินเพื่อตีพิมพ์ เผยแพร่ในวารสารที่รับผิดชอบ และต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้นิพนธ์และผู้ประเมินบทความ แก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง ในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความและการตีพิมพ์วารสารฉบับนั้น ๆ
2. เป็นผู้ประเมินเบื้องต้นในการตัดสินใจคัดเลือกบทความเข้าสู่กระบวนการประเมินบทความ และตัดสินใจรับตีพิมพ์โดยพิจารณาจากผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้บรรณาธิการวารสารจะต้องคำนึงถึงความใหม่ ความชัดเจน และความสอดคล้องของเนื้อหา กับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ
3. บรรณาธิการวารสารจะไม่รับตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์เผยแพร่จากที่อื่นมาแล้ว ทั้งในรูปแบบของวารสารหรือบทความหลังการนำเสนอในที่ประชุมวิชาการฉบับเต็ม (Proceeding) และต้องมีการตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง โดยใช้โปรแกรมที่ยอมรับในทางวิชาการ และกรณีตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น บรรณาธิการวารสารต้องติดต่อผู้นิพนธ์หลักเพื่อขอคำชี้แจง และหากไม่มีข้อชี้แจงตามหลักวิชาการ บรรณาธิการจะ “ปฏิเสธ” การตีพิมพ์บทความนั้น ๆ
4. บรรณาธิการวารสารต้องไม่ปฏิเสธการตีพิมพ์บทความที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดหรือเพียงด้วยข้อสงสัย ความไม่แน่ใจ จนกว่าจะมีหลักฐานมาพิสูจน์ข้อสงสัยเหล่านั้น
5. บรรณาธิการวารสารจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนใด ๆ กับผู้นิพนธ์ ผู้ประเมินบทความ และทีมผู้บริหาร

ผู้ประเมินบทความ (Reviewers)

1. ผู้ประเมินบทความจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์ เช่น เป็นผู้ร่วมโครงการ หรือรู้จักผู้นิพนธ์เป็นการส่วนตัว หรือเหตุผลอื่น ๆ ที่จะทำให้ผู้ประเมินไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะได้อย่างอิสระ ซึ่งหากมีกรณีดังกล่าวผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบ และปฏิเสธการประเมินบทความนั้น ๆ และต้องไม่เปิดเผยข้อมูลใด ๆ ของบทความและผู้นิพนธ์แก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง ในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
2. ผู้ประเมินบทความ ควรมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาของบทความที่ประเมิน โดยพิจารณาจากเนื้อหาของบทความ และการประเมินบทความโดยพิจารณาจากความสำคัญ ความใหม่ ความชัดเจน ความสอดคล้องของเนื้อหา และความเข้มข้นของบทความ ไม่ใช้ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลทางวิชาการรองรับ มาเป็นหลักเกณฑ์ในการตัดสินบทความ
3. ผู้ประเมินบทความสามารถเสนอแนะผลงานวิจัยที่สำคัญ ๆ และสอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมิน แต่ผู้นิพนธ์ไม่ได้อ้างถึงเข้าไปในการประเมินบทความได้ นอกจากนี้ หากมีส่วนใดของบทความที่มีความเหมือนหรือความซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ๆ โดยมีหลักฐานชัดเจน ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบ และปฏิเสธการตีพิมพ์บทความนั้น ๆ

**Institute of Research and Development
Rajamangala University
of Technology Tawan-ok**

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
Rajamangala University of Technology Tawan-ok Social Science Journal
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2564 Vol.10 No.2 July - December 2021

ISSN 2286-6922

วารสารสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

วัตถุประสงค์เพื่อ

1. เป็นสื่อ รวบรวม เผยแพร่ผลงานวิจัยด้าน มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยครอบคลุม 7 ศาสตร์ ได้แก่ 1. พาณิชยศาสตร์ (บริหารธุรกิจ, ท่องเที่ยวและบริการ) 2. ศิลปศาสตร์ (ประวัติศาสตร์, จิตวิทยา, ภาษาและวัฒนธรรม) 3. ศึกษาศาสตร์ 4. นิเทศศาสตร์ 5. เศรษฐศาสตร์ 6. นิติศาสตร์ 7. รัฐศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้มีการนำผลงานวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์
2. เป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพผลงานของงานวิจัยสู่ระดับมาตรฐานสากล
3. เสริมสร้างให้เกิดผลงานวิจัยใหม่ ๆ ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย

ผู้จัดพิมพ์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

กำหนดการเผยแพร่

ตีพิมพ์ 2 ฉบับต่อปี มกราคม - มิถุนายน และ กรกฎาคม - ธันวาคม และเผยแพร่ในเว็บไซต์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

การเผยแพร่

มอบให้หน่วยงาน/บุคคลที่สนใจ และเผยแพร่ในเว็บไซต์ ThaiJO

สำนักงาน

สำนักงานวารสารสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

อาคารสำนักงานอธิการบดี ชั้น 5 สถาบันวิจัยและพัฒนา

เลขที่ 43 ม.6 ต.บางพระ อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี 20110

โทร. 0-3835-8142 โทรสาร 0-3835-8142

ชลกิจการพิมพ์ (Chonlakit Printing)

47 ถ.ศรีราชานคร 1 ต.ศรีราชา อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี 20110

โทร. 038-324711 E-mail : chonlakit555@hotmail.com

วารสารสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

(RMUTTO SOCIAL SCIENCE JOURNAL)

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2564

Vol. 10 No. 2 July - December 2021

ISSN 2286-6922

เจ้าของ

สถาบันวิจัยและพัฒนา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

บรรณาธิการ

ผศ.ดร.คมเดือน โพธิ์สุวรรณ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อ.ดนุชาวัฒน์ สุวรรณศิลป์

ที่ปรึกษา

รศ.ดร.ฤกษ์ชัย พุประทีปศิริ

ศ.ดร.สุมาลี สังข์ศรี

ศ.ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์

รศ.ดร.นวลละออ แสงสุข

รศ.ดร.ณกร อินทรผดุง

รศ.ดร.ดุสิต เวชกิจ

รศ.ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ

รศ.ดร.วิกร ตันทงูชโธม

ดร.จตุพร อรุณกมลศรี

กองบรรณาธิการ

ศ.ดร.สิน พันธุ์พินิจ

ศ.ดร.สุมาลี สังข์ศรี

ศ.ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์

ศ.กิตติคุณ สุมน อมรวิวัฒน์

ศ.ดร.วีระ อินพันทัง

รศ.ดร.วิกร ตันทงูชโธม

รศ.ดร.สุพจน์ บุญวิเศษ

รศ.ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ

รศ.ดร.วรพจน์ ศรีวงษ์กุล

รศ.พ.ต.อ.ดร.พงษ์พิชญ์ ภัคตินรงค์

ม.สุโขทัยธรรมมาธิราช

ม.กรุงเทพธนบุรี

สำนักงาน

ราชบัณฑิตยสภา

ม.ศิลปากร

ม.เกษตรศาสตร์

ม.บูรพา

มทร.ศรีวิชัย

มจพ.

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

ผลงานวิจัยและบทความในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก เป็นแนวคิดของผู้เขียน ไม่ใช่ความคิดเห็นและความรับผิดชอบของคณะผู้จัดทำ บรรณาธิการ กองบรรณาธิการ ไม่สงวนสิทธิ์การคัดลอก แต่ควรระบุแหล่งอ้างอิงจากวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

บทบรรณาธิการ

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 ปี พ.ศ. 2564 เป็นฉบับครบรอบ 1 ทศวรรษของวารสาร จนถึงวันนี้วารสารยังรักษาระดับคุณภาพไว้ได้ เป็นวารสารวิชาการ ในฐานะข้อมูลระดับชาติ: ฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่ม 2 ที่ได้เผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการที่มีคุณภาพด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

วารสารฉบับนี้ได้คัดเลือกบทความวิจัยที่มีคุณภาพ ผ่านการพิจารณา ตรวจสอบ และประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายนอกและภายในมหาวิทยาลัย ที่มีความเชี่ยวชาญสอดคล้องกับศาสตร์ของบทความวิจัย แบ่งกลุ่มบทความวิจัยเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านจิตวิทยา สังคม และชุมชน ได้แก่ เรื่อง งบประมาณแบบมีส่วนร่วมในฐานะนวัตกรรมสังคม ฐานข้อมูลทางชีวภาพของผู้ไม่มีสัญชาติไทย การศึกษาความเครียดและการจัดการความเครียดด้วยกิจกรรม นันทนาการของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พฤติกรรมและการยอมรับเทคโนโลยีการใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือของผู้ใช้บริการกลุ่มเจนเอเรชั่นเอ็กซ์ ในเขต บางแค กรุงเทพมหานคร และเรื่อง ความพึงพอใจที่มีต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง Road to SMC ของนิสิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา

ด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ เรื่อง การจัดการธุรกิจข้าวหลามกับความพึงพอใจในการเลือกซื้อข้าวหลาม ของนักท่องเที่ยวตลาดหนองมน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี และเรื่อง ภาวะผู้นำกับความผูกพันต่อชุมชน ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัด สุพรรณบุรี

ด้านการศึกษา ได้แก่ เรื่อง กลยุทธ์การประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัด องค์ประกอบของการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทย ให้เป็นองค์กรแห่ง นวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัล ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารและภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการบริหารโรงเรียนในสังกัด สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 1 และเรื่อง การพัฒนา รูปแบบสุขภาพทางการเงินสำหรับครูตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก มีความพร้อมในการก้าวสู่ ทศวรรษที่ 2 ของการจัดทำ พร้อมจัดสรรผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจ อ่าน และประเมินบทความทุกเรื่อง ตามเกณฑ์มาตรฐานของ TCI วารสารพร้อมสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์และ มนุษยศาสตร์ เคียงคู่กับการพัฒนาด้านการศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมเดือน โพธิสุวรรณ
บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

DEVELOPING STUDENTS' KNOWLEDGE ON HISTORY OF BUDDHA THROUGH FIELD STUDIES AT BUDDHAMONTHON IN THAILAND.....	1
<i>Weerachai Singkha</i>	
ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหาร และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร กับการบริหารโรงเรียนในสังกัด สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 1	7
<i>กรรภา เจริญชันษา พรหมพิริยะ พนาสนธิ์ และ ชัยการ วาทะงาม</i>	
การศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียง ของประเทศไทยให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัล	20
<i>ณัฐพัชร์ วรพงศ์พัชร์ สุริยะ วชิรวงศ์ไพศาล พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ และ กมลมาลย์ ไชยศิริธัญญา</i>	
การจัดการธุรกิจข้าวหลามกับความพึงพอใจในการเลือกซื้อข้าวหลามของนักท่องเที่ยว ตลาดหนองมน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี.....	36
<i>ดารณี ทองคำ ลำอาง สืบสมาน และ วศิณา จันทศิริ</i>	
การศึกษาความเครียดและการจัดการความเครียดด้วยกิจกรรมนันทนาการของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ บ้านหนองกระทุ่ม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม.....	44
<i>นันทนิชา สิงหเดชวีระชัย และ สวรรยา ธรรมอภิพล</i>	
ภาวะผู้นำกับความผูกพันต่อชุมชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี.....	52
<i>รติรัตน์ เสาร์ทอง และ จิตศักดิ์ พุฒจรรย์</i>	
พฤติกรรมและการยอมรับเทคโนโลยีการใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ ของผู้ใช้บริการ กลุ่มเจนเอเรชั่นเอ็กซ์ในเขตบางแค กรุงเทพมหานคร.....	63
<i>วิชาดา ไม้เงินงาม และ สวรรยา ธรรมอภิพล</i>	
กลยุทธ์การประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัด	70
<i>สมศักดิ์ เหมือนดาว นุชนรา รัตนศิริประภา ประเสริฐ อินทร์รักษ์ มัทนา วัฒนอมศักดิ์ และ ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์</i>	
ความพึงพอใจที่มีต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง Road to SMC ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา	82
<i>พินดา ยุ่นประยงค์ ปิติภัทร ดำนิล และ สราลี สนธิจันทร์</i>	

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
งบประมาณแบบมีส่วนร่วมในฐานะนวัตกรรมสังคม.....	93
<i>สาคร สมเสริฐ</i>	
ฐานข้อมูลทางชีวภาพของผู้ไม่มีสัญชาติไทย	101
<i>อรุณพร นครพุ่ม และ ศิริรัตน์ ชูสกุลเกรียง</i>	
การพัฒนารูปแบบสุขภาพทางการเงินสำหรับครูตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง.....	110
<i>อำนวยการ ปาอ้าย</i>	

DEVELOPING STUDENTS' KNOWLEDGE ON HISTORY OF BUDDHA THROUGH FIELD STUDIES AT BUDDHAMONTHON IN THAILAND

Weerachai Singkha

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

Email: weerachai.sin@rmutr.ac.th

Received 00/00/0000

Revised 00/00/0000

Accepted 00/00/0000

Abstract

This study aims to investigate the knowledge and students' comprehension of history of Buddha through the field studies at four commemorative sites in Buddhamonthon Nakhon Prathom province. The students were assigned to visit Buddhist precinct and instructor then described the history of the Buddha. All participants were ninety students from Rajamangala University of Technology Rattanakosin (RMUTR) who were taking Foundations of Thai Civilization (HUM 1007). The research tools were a set of satisfaction questionnaires and an achievement test. The obtained data had been analyzed based on the efficiency standard 80/80. In addition, percentage, mean, and standard deviation (SD) and t-test were reformed to compare the pretest and the posttest score form the test. The results revealed that simulation activity for teaching of Buddha history were effective the criterion obtained from this study was higher than the hypothesis as 80/80 and the pre-test and posttest score were different at significant 0.01. The result suggests three aspects of simulation activity benefits; clarity of instructor's presentations, instructor's availability and helpfulness to students and overall quality of lesson.

Keywords: History of Buddha, Buddhamonthon, Four Commemorative Sites, Field Studies

1. Introduction

The Buddha Life

Buddhism is one of the major religions in the world. It began around 2,600 years ago in India when Siddhartha Gautama discovered how to bring happiness into the world. He was born in the small country now is in southern Nepal: Kapilavastu. His father was King Suddhodana and his mother was Queen Maya Bos (2014). He became disillusioned with the palace life and wanted to see the outside world and saw four things that changed his life. He saw sickness, old age and death. He thinks there is so much suffering in the world.

At the age of 29, Siddhartha came to realize that he could not be happy living as he had been. He had discovered suffering and wanted more than anything to discover how one might overcome suffering. Siddhartha became a wandering monk. For six years he practiced severe asceticism thinking this would lead him to enlightenment. He could endure more hardships than anyone else, but this did not take him anywhere. In the town of Bodh Gaya on the full moon of May, with the rising of the morning star, Siddhartha finally understood the answer to the question of suffering and became the

Buddha which means “he who is awake.” He was called Shakyamuni Buddha.

At Sarnath near Benares, about one hundred miles from Bodh Gaya, he came across the five ascetics he had practiced with for so long. There, in a deer park, he preached his first sermon, which is called “setting the wheel of the teaching in motion.” He explained to them the Four Noble Truths and the Eightfold Path. They became his very first disciples and the beginnings of the Sangha or community of monks. For the next forty-five years, the Buddha and his disciples went from place to place in India spreading the Dharma, his teachings. Their compassion knew no bounds, they helped everyone along the way, beggars, kings and slave girls. At night, they would sleep where they were; when hungry they would ask for a little food.

When the Buddha was 80 years old, he told his friend and cousin Ananda that he would be leaving them soon. And so it came to be that in Kushinagar, not a hundred miles from his homeland, he ate some spoiled food and became very ill. He went into a deep meditation under a grove of sala trees and died. Finally Buddha said, “*Impermanent are all created things; Strive on with awareness.*”

Buddhist Pilgrimag

Klang (2001) for the majority of Buddhists, going on a pilgrimage to the holy places mentioned by the Buddha, is a once-a-lifetime undertaking. With so much time, money and effort involved, it beloved the intending pilgrim to truly understand. A pilgrimage is a journey to a sacred place as an act of devotion and faith. The faith or saddha is the professing of confidence in and the sense of assurance based on understanding on the Buddha, Dhamma and Sangha. Bruntz (2005) religious tourism has also come to include activities related to culture consumption that occur at religious sites. Because of these diverse activities associated with religious tourism, literature is increasingly amalgamating the tourist and the pilgrim. Elacqua (2015) the pilgrimage, the spiritually motivated journey to a religious location, is an important part of numerous religions.

The Significance of Four Holy Sites

Devout Buddhists and tourists from all over the world visit holy place in India, to study Buddhism. Pilgrimage also helps to express feelings of devotion and creates a relationship with the historical figures associated with the pilgrimage site. Neale (2016) pilgrimage is a meditation in motion; a means to connect with the ideal of awakening for the benefit of others through the living legacy of the Buddha. The four pilgrimages locations the Buddha recommended are:

1. Lumbini (now in Nepal) where he was born
2. Bodhgaya the site of his awakening
3. Isipatana (now called Sarnath) where he turned the wheel of the Dharma in his first sermon on the Four Noble Truths
4. Kusinara (now Kushinagar) where he passed into final release (*Mahaparinirvana*).

Buddhamonthon

Victoria and Albert Museum (2016) for those pilgrims who were unable to make the journey to India, pilgrimage centres in other countries developed at sites associated with Buddhism. In Thailand, Buddhamonthon is a common gathering place for Buddhists on religious occasions; such as

Visakabhucha day, new year merit making. It also has an enormous park which is open to the public. Buddha statue name Phra Si Sakaya Dasabalayan Prathan Buddhamonthon Sudassana is located at the centre of the park. Around the statue are commemorative sites. The four main stations in the life of Buddha: his birth symbolized by seven lotus flowers, his Enlightenment under the Bodhi tree “Bhodhi Banlang” (the throne under the Bodhi tree), “Dharmacakra” (the wheel of doctrine) the seats of the five mendicants symbolize the Buddha’s first sermon and a sleeping pedestal and Anandha’s seat symbolized the Buddha’s death and attainment of mahaparinvana.

Field study

The field studies: Through educational and research activities in the areas of social science research, students engage in data collection and analysis. Students develop critical thinking and analytical skills transferable to other contexts. Also study.com (2014) said that type of this data collection is most often done in natural settings or environments and can be done in a variety of ways for various disciplines. Field studies are known to be expensive and timely; however, the amount and diversity of the data collected can be invaluable. Cruzthe (2016) internships and field studies offer students opportunities to utilize classroom learning to develop real-world, hands-on skills and expertise. Farrell (2016) field research is conducted in the user’s context and location. Learn the unexpected by leaving the office and observing people in their natural environment. Field studies help you to understand your users in depth, so you can better describe them.

Objective of this study

1. Develop the lesson of Thai Civilization (HUM 1007) RMUTR in Buddhism (four pilgrimages of Buddha) by field study at Buddhamonthon in Nakhon Prathom province
2. Use of community resources to develop the students knowledge
3. Learning management for students in the Thailand 4.0 Era

2. Materials and Methods

Population and Sample

The data were obtained through the achievement test and questionnaire surveyed from 90 students (RMUTR’s students) who were taking in Foundations of Thai Civilization (HUM 1007) RMUTR’s at Rajamangala University of Technology Rattanakosin (RMUTR)

Instruments

Satisfaction questionnaires

The satisfaction questionnaires were used for teaching on the learning in consistent with the learning objectives, instructor’s effectiveness as a lecturer and/or discussion leader, clarity of instructor’s presentations and useful for students. The attitudinal measurement of satisfaction with teaching on the field studies components consisted of the estimated value standard of Likert rating the scale of 1-5 from “Very Satisfied” to “Very Dissatisfied.” Each respondent was asked to check one of the five positions given below. These five positions were given simple weights of 5, 4, 3, 2 and 1 for scoring. The high scale score represented a positive attitude to the students. All positive items were scored they stand: 5 Very Satisfied, 4 Satisfied, 3 OK, 2 Dissatisfied and 1 Very Dissatisfied

The achievement tests

The achievement tests were 15 items in each parish and another two parallel sets achievement tests for students who did not get score less than 80 percent

The process of learning (The Field studies) is as follows:

1. Select population by random sampling in each group are five students.
2. The instructor describes History of Buddha in Buddhamonthon Nakhon Prathom Province.
3. The students do the achievement test before and after learning.

3. Data Analysis

All data from questionnaires collected were analysed by using standard deviation. The procedures were carried out according to teaching on the learning in consistent with the learning objectives, instructor's effectiveness as a lecturer and/or discussion leader, clarity of instructor's presentations do useful for students.

The collected data from the achievement test had been analyzed based on the efficiency standard 80/80, to compare the students' achievement before and after learning for the percentage value, mean value, and standard deviation (SD) value including the t-test value.

Table I the satisfaction of field studies in History of Buddha

Component	Score (full score = 5.00)	S.D
1. Consistent with the learning objectives	3.92	0.78
2. Instructor's effectiveness as a lecturer and/or discussion leader	3.94	0.80
3. Clarity of instructor's presentations	4.11	0.78
4. Instructor's ability to stimulate interest in the subject	3.97	0.81
5. Instructor's respect for student ideas	3.97	0.81
6. Instructor's availability and helpfulness to students	4.07	0.80
7. It is an interesting way to learn	3.98	0.82
8. Strengthen the students to have a good attitude to Buddhism	3.98	0.79
9. Be motivation on learning	3.99	0.81
10. Useful for students	4.00	0.76
11. Overall quality of lesson	4.06	0.80

The data form satisfaction of field studies in History of Buddha show scores are 3.91-3.99 in consistent with the learning objectives, instructor's effectiveness as a lecturer and/or discussion leader, instructor's ability to stimulate interest in the subject, instructor's respect for student ideas, It is an interesting way to learn, strengthen the students to have a good attitude to Buddhism and be motivation on learning and score are 4.00-4.11 in clarity of instructor's presentations, instructor's availability and help fullness to students, useful for students and overall quality of lesson

Table II the achievement pretest and posttest scores

The achievement test scores		percentage	$\bar{x}$	SD	t-test
first parish	pretest	64.14	9.62	0.77	2.65
	posttest	83.48	12.52	0.90	
second parish	pretest	65.33	9.80	0.64	2.83
	posttest	84.74	12.71	0.83	
third parish	pretest	63.48	9.52	0.84	3.01
	posttest	84.07	12.61	0.78	
fourth parish	pretest	64.07	9.61	0.69	2.78
	posttest	82.67	12.40	0.77	

4. Discussion and Conclusion

The mean score of satisfaction questionnaire responses was 4.06, which showed positive attitudes towards overall quality of the field studies lesson about history of Buddha. The majority of students scored more than 80 percent through the posttest. This is congruent with a study of Academic office of RCAPS (2011). Likewise, 85 percent of participated had more critical thinking ability after participation in the field study. This support Shafer (2016)'s proposal that outdoor education can be as simple as a lesson taught outside entirely unrelated to nature, or using the outdoor landscape to teach sustainability. Similarly, Rickinson et al., (2004) suggested that fieldwork has a positive impact on long-term memory. To simplify, it facilitates memorable nature, which can lead to individual growth and improvements of social skills. In a study using field study method is an effective learning method in which students have the good sense to learn through the activities.

The data form the achievement test reveals that all students exceed 80 percent scores with the higher effective criterion than the hypothesis as 80/80 (first 80 is mean each students' scores while the later 80 is mean groups' scores). This is in line with study of Informal Science (2016), which introduced two aspects of outcomes of field trips: cognitive outcomes, and affective outcomes. In addition, Moscovici (2013) supported that field-study experience serves as a tremendous tool for colleges, universities and professors. They provide opportunities and necessary pedagogical skills for both traditional and non-traditional students. The activities in the field are unlimited to any discipline or aspect, they bridge the gaps between ideas and practical realities.

5. References

- Chan Khoon San, Klang. 2001. **Buddhist Pilgrimage Buddha Dharma**. Education Association Inc.
- Courtney Bruntz. 2015. **Buddhism and Religious Tourism**. Oxford Bibliographies.
- Daniel Moscovici. 2013. **Boyer Plus: Field Study Courses for Sustainable Education**. The Journal of Sustainability Education MAY 11TH, 2013.
- Informal Science. 2016. **Field Trips are Valuable**. Learning Experiences January 01, 2016
- Jared M. Spool. 2007. **Field Studies: The Best Tool to Discover User Needs User Interface Engineering**. March 13, 2007.

- Jeffrey Kong. 2015. **Article about Field Studies 2011 Classes Without Borders in Southern Thailand** *Field studies Program at Nus Asian* Geographic National University of Singapore Geography Chiang Mai University Press, 2016.
- Jim Wilson. 2011. **Importance of Field Study Programs** Journal of the Sierra College Natural History Museum vol. 4 no. 1
- Karel Werner. 2013. **The Place of Relic Worship in Buddhism: An Unresolved Controversy** Buddhist Studies Review Vol 30, No 1
- Mahidol University International College. 2011. **Buddhamonthon Buddhist Centre of the World**, 21page
- Piyadassi Thera. 2006. **The Buddha His Life and Teaching** Buddhist Publication Society www.lordbuddhaswords.org/The%20Buddha's%20Life%20Story%20in
- Rickinson et al., 2004. **A review of research on outdoor learning**. National Foundation for Educational Research and King's College London. 72 page
- Ritsumeikan Center for Asia Pacific Studies (RCAPS). 2011. <https://www.en.apu.ac.jp/academic/page/content0134.html>
- Susan Farrell. 2016. Nielsen Norman Group <https://www.nngroup.com/articles/field-studies>.
- Susan Shumsky. 2015. **In the Footsteps of Lord Buddha** <https://www.divinerevelation.org/Buddha.html>
- Victoria and Albert. 2016. **Museum The world's leading museum of art and design** <https://www.vam.ac.uk/content/articles/b/buddhist-pilgrimage>
- Weerachai. 2015. **Study of Buddha Life by Video of Rajamangala University of Technology Rattanakosin** Advanced Science Letters Volume 21 Number 5May 2015: 1266-1268

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหาร และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง
ของผู้บริหารกับการบริหารโรงเรียนในสังกัด สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 1

The Relationship between Human Relation and Transformational
Leadership of Administrators with the Administration
at School Administrators under the Chachoengsao Primary Educational
Service Area Office 1

กรปภา เจริญชันษา¹ พรหมพิริยะ พนาสนธิ² และ ชัยการ วาทะงาม³

Kornpapar Charoenshunsa¹, Phrompiriya Panarson² and Chaiyakran Wathangam³

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

¹ Educational Administration Branch, Faculty of Education, Bangkokthonburi University

E-mail: Kt_home@yahoo.com โทรศัพท์ 081-459-5552

² สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

² Educational Administration Branch, Faculty of Education, Bangkokthonburi University

E-mail: ppanarson@yahoo.com โทรศัพท์ 095-747-3458

³ กองบังคับการตำรวจปราบปราม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

³ Crime Suppression Division, Royal Thai Police

E-mail: cyn168w@gmail.com โทรศัพท์ 088-911-7999

Received 15/06/2564

Revised 20/11/2564

Accepted 25/11/2564

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหาร และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร กับการบริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาระดับของมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารของโรงเรียนในสังกัด สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 1 ในอำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน 2) เพื่อศึกษาระดับของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารของโรงเรียนในสังกัด สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 1 ในอำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน 3) เพื่อศึกษาระดับการบริหารโรงเรียนของโรงเรียนในสังกัด สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 1 ในอำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน 4) ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับการบริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา และ 5) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร กับการบริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประชากรในการศึกษาคือ ครูผู้สอนของโรงเรียนในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จำนวน 444 คน สุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้ตัวอย่างจำนวน 210 คน เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานโดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient)

ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหาร และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการบริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้ง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับการบริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา และความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการบริหารโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงทั้งคู่ความสัมพันธ์ หมายความว่า ถ้าผู้บริหารสถานศึกษามีมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหาร และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสูง ทั้งสองปัจจัยมีส่วนส่งเสริมให้การบริหารโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษามีโอกาสบรรลุเป้าหมายตามไปด้วย

คำสำคัญ: มนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหาร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร การบริหารโรงเรียนของผู้บริหาร

Abstract

This research was to explore the Relationship between Human Relations and Transformational Leadership of administrators with the Administration at School Administrators under The Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1, Muang District, Chachoengsao Province". There were 5 objectives to study 1) To study the level of human relations of administrators at schools under The Chachoengsao Primary Educational Service Area Office I in Muang District, Chachoengsao Province, according to teachers' opinions 2) To study the level of transformational leadership of administrators at schools under The Chachoengsao Primary Educational Service Area Office I in Muang District, Chachoengsao Province, according to teachers' opinions 3) To study the school administration level of schools administrators under The Chachoengsao Primary Educational Service Area Office I in Muang District, Chachoengsao Province, according to teachers' opinions 4) The relationship between human relations of administrators and administration of school administrators under The Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1, Muang District, Chachoengsao Province, and 5) The relationship between transformational leadership of administrators and administration of school administrators under The Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1, Muang District, Chachoengsao Province.

The study population was 444 teachers of schools in Muang Chachoengsao District under The Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1, and sample consisted of 210 teachers were selected by Stratified random sampling. The research instrument was a 5 rating scales questionnaire. The statistics for data analysis consisted of Percentage, Mean, Standard Deviation, and hypothesis testing by Pearson Product-Moment Correlation Coefficient.

The research results were found that both relationships of human relations of management and transformational leadership of management with the administration of School Administrators under Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1, Muang District, Chachoengsao Province, were high positive level relationship in both. Its mean that if the school administrators had the human relations of the administrators and transformational leadership of management good in both factors they could contribute to the opportunity for school administration to achieve their goals.

Keywords: Human Relations, Transformational Leadership, Administration of School Administrators

1. บทนำ

การบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพนั้น มักขึ้นกับลักษณะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีภาวะผู้นำซึ่งการใช้อำนาจของผู้บริหารคือการใช้อิทธิพลที่ทำให้บุคลากรยินยอมทำตามความต้องการของตน และคุณภาพของสถานศึกษาขึ้นอยู่กับกระบวนการบริหารภายในสถานศึกษาเป็นสำคัญโดยผู้บริหารต้องแสดงบทบาทความเป็นผู้นำและทำงานร่วมกับบุคลากรโดยให้บุคลากรมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ มีความพอใจและมีความสุขในการทำงาน (สุมาพร ทำทอง : 1) ผู้นำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการบริหารงาน เพราะผู้นำเป็นตัวแทนองค์กร เป็นจุดรวมพลังของบุคคลในองค์กร เป็นบุคคลหรือกลุ่มคนที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการด้วยความเต็มใจหรือไม่เต็มใจจากสมาชิกในแต่ละสถานการณ์ เพื่อทำหน้าที่นำพาหมู่คณะให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้อำนาจที่เขามีในการโน้มน้าวและกระตุ้นให้สมาชิกปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ (ณัฐพันธ์ เขจรนันท์, 2551 : 120) ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) เป็นรูปแบบของผู้นำยุคใหม่ ซึ่งนับว่าสอดคล้องในยุคปฏิรูปที่มีการพัฒนาคุณภาพของผลผลิตและการบริการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้นำจะมีความสามารถในการหยั่งรู้และคาดการณ์ในอนาคตได้อย่างแม่นยำ มีความคิดชัดเจนที่นำบุคลากรไปสู่องค์กรในการเปลี่ยนแปลงด้วย (จิตรสุดา ลิ้มเกรียงไกร, <https://supanapa.wordpress.com>)

การที่องค์กรจะประสบความสำเร็จได้ต้องเป็นองค์กรที่มีความสมานฉันท์กลมเกลียว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือบุคคลในองค์กรต่างมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จึงทำให้บุคคลในองค์กรต่างก็มีภาวะความรับผิดชอบต่อการพัฒนามนุษยสัมพันธ์ในองค์กรให้ประสบผลสำเร็จ แม้ว่าแต่ละคนมีบทบาทหน้าที่ในการทำงานที่แตกต่างกันแต่หน้าที่ที่ทุกคนต้องสร้างและใช้เหมือนกันคือ มนุษยสัมพันธ์ เพราะต้องใช้ในการติดต่อกันเกี่ยวข้องกัน อย่างไรก็ตามผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาหน่วยงานมีความรับผิดชอบเป็นสองเท่าที่จะทำให้มนุษยสัมพันธ์ในหน่วยงานของตนประสบผลสำเร็จ ซึ่งหมายถึงเขาจะต้องพิจารณามนุษยสัมพันธ์ของเขามีต่อผู้ร่วมงาน ต้องพัฒนาความสัมพันธ์ในตำแหน่งหน้าที่การงานของเขาให้ดีขึ้นด้วย

นักวิชาการหลายท่านให้แนวคิดว่า ผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ หรือยุคปฏิรูปการศึกษาควรมีลักษณะผู้นำที่ดีและเข้มแข็ง และมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการติดต่อสื่อสารในองค์กรที่ดี โดยเฉพาะเป็นผู้นำควรมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงหรือเรียกว่าภาวะผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership)

เลทวูด และ แจนท์ซี (สุรชิน วิเศษลา, 2549 : 25: อ้างอิงจาก Leithwood; & Jantzi, 1996 : 510) ได้อธิบายว่า ความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) หมายถึง กลุ่มพฤติกรรมของผู้นำ ซึ่งแสดงออกถึงการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการยกระดับ และกระบวนการ ซึ่งผู้นำและผู้ตามต่างช่วยกันยกระดับซึ่งกันและกันทั้งในด้านศีลธรรม และแรงจูงใจให้สูงขึ้น โดยผู้นำจะกระตุ้นจูงใจผู้ตาม ให้กระทำมากกว่าที่ผู้ตามคาดหวังไว้ว่าจะกระทำ และผู้ตามจะสร้างความผูกพันต่อจุดประสงค์ขององค์กร

จากความสำคัญของมนุษยสัมพันธ์และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่กล่าวถึงสามารถชี้ให้เห็นได้ว่าทั้งสองปัจจัยนั้นมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารองค์กร ซึ่งรวมถึงการบริหารสถานศึกษาด้วย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ประกอบด้วยโรงเรียนในสังกัด ใน 4 อำเภอ คือ อำเภอเมืองฯ อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอบางปะกง และอำเภอบางน้ำเปรี้ยว มีโรงเรียนในสังกัดจำนวน 142 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดเล็ก และโรงเรียนขยายโอกาสโดยโรงเรียนในเขตอำเภอเมืองฯ ภายใต้สังกัด สพฐ. มีจำนวน 37 โรงเรียน มีครูผู้ทำหน้าที่สอนจำนวน 444 คน นักเรียนจำนวน 12,537 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1, 2559) ซึ่งพื้นที่ของอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา เป็นพื้นที่ที่มีทั้งสภาพที่เป็นเมือง ชนบทกึ่งเมือง และพื้นที่ชนบท ซึ่งทำให้ผู้วิจัยต้องการตรวจสอบว่าทั้งมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหาร และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับการบริหารโรงเรียนหรือไม่โดยเฉพาะโรงเรียนในพื้นที่ชนบทกึ่งเมือง

ดังนั้น จึงควรทำการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหาร และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการบริหารโรงเรียนในสังกัด สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 1 อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา” เพื่อตรวจสอบว่าปัจจัยด้านมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหาร และปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีความเกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาหรือไม่อย่างไรเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารของโรงเรียนในสังกัด สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 1 ในอำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน
2. เพื่อศึกษาระดับของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารของโรงเรียนในสังกัด สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 1 ในอำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน
3. เพื่อศึกษาระดับการบริหารโรงเรียนของโรงเรียนในสังกัด สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 1 ในอำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหาร กับการบริหารโรงเรียนของโรงเรียนในสังกัด สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 1 ในอำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง กับการบริหารโรงเรียนของโรงเรียนในสังกัด สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 1 ในอำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา

1.2 สมมติฐานในการวิจัย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหาร กับการบริหารโรงเรียนของโรงเรียนในสังกัด สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 1 ในอำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ในทางบวก
2. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร กับการบริหารโรงเรียนของโรงเรียนในสังกัด สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 1 ในอำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ในทางบวก

1.3 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหาร และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร กับการบริหารโรงเรียนในสังกัด สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 1 อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหาร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร และแนวคิดในการบริหารสถานศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเรื่องมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาตามหลักการ แนวคิดและทฤษฎีของนักการหลายท่าน คือ บุญมัน ธนาศุภวัฒน์ (2552 : 150-151), ริเรื่องรอง รัตนะวิไลสกุล (2549 : 12-13) สมพร สุทัศน์ีย์ (2552 : 128-129) และวิภาพร มาพบสุข (2543 : 18) มาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณลักษณะส่วนตัว ด้านความเข้าใจผู้อื่นและด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น

2. แนวคิดและทฤษฎีเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงผู้วิจัยใช้แนวคิดของแบสและอวลิโอ (Bass; & Avolio. 1994 : 2-6) ที่ได้ให้แนวคิดไว้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformation Leadership) เป็นกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานและผู้ตาม โดยเปลี่ยนแปลงความพยายามของผู้ร่วมงานและผู้ตามให้สูงขึ้นกว่า ความพยายามที่คาดหวัง พัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานและผู้ตามไปสู่ระดับที่สูงขึ้นและศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในภารกิจและวิสัยทัศน์ของทีมและขององค์กร จูงใจให้ผู้ร่วมงานและผู้ตามมองให้ไกลเกินกว่าความสนใจของพวกเขาไปสู่ประโยชน์ของกลุ่ม องค์กรหรือสังคม โดยแบ่งผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็น 4 ด้าน คือ 1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence of Chansma Leadership : II or CL) 2) การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation : IM) 3) การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation : IS) และ 4) การคำนึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration : IC)

3. แนวคิดเรื่องการบริหารสถานศึกษาผู้วิจัยใช้แนวคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 และ(ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562 : มาตรา 39 ซึ่งมีกรอบในการบริหารงาน 4 ด้าน คือ (1) การบริหารงานด้านการบริหารวิชาการ (2) การบริหารงานด้านการบริหารงบประมาณ (3) การบริหารงานด้านการบริหารบุคคล (4) การบริหารงานด้านการบริหารทั่วไป

1.4 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ศึกษาครั้งนี้ได้แก่ ได้แก่ ครูผู้สอนของโรงเรียนในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ประกอบด้วย 37 โรงเรียน จำนวนครู 444 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1, 2559)

2) กลุ่มตัวอย่าง สุ่มโดยวิธี การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน (Proportion Stratified Random Sampling) โดยใช้จำนวนประชากรในแต่ละโรงเรียนเป็นฐาน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 210 คน ซึ่งใช้หลักการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ เคอร์ซีและมอแกน (Krejcie & Morgan, 1970 p. 608)

1.5 ตัวแปรในการวิจัย

1. ตัวแปรที่ 1 คือ มนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสามารถวัดค่าของตัวแปรได้จาก 3 ประเด็นย่อย คือ (1) ด้านคุณลักษณะส่วนตัว (2) ด้านความเข้าใจผู้อื่น และ (3) ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น

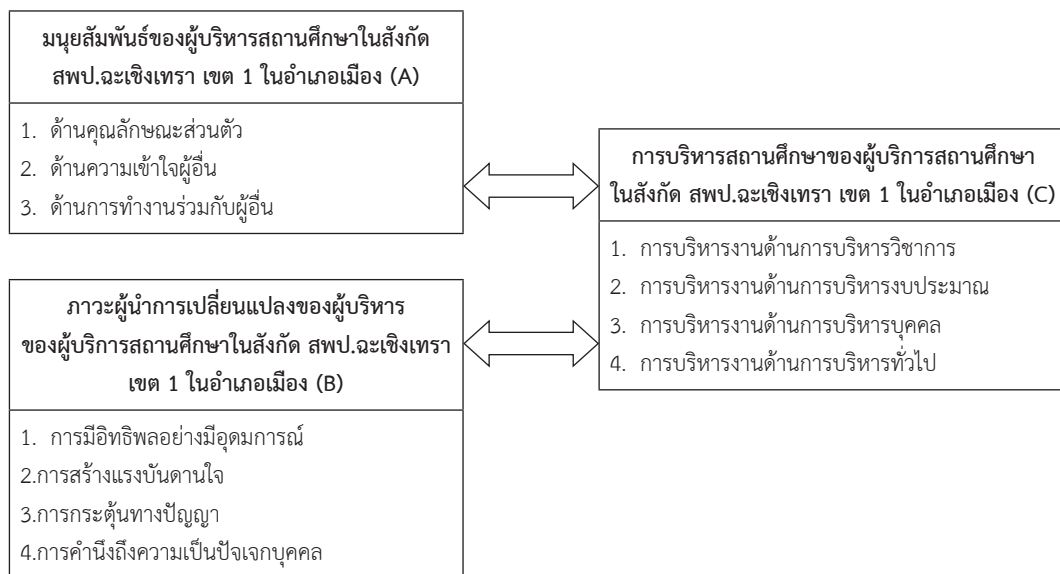
2. ตัวแปรที่ 2 คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสามารถวัดค่าของตัวแปรได้จาก 4 ประเด็นย่อย คือ (1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence of Chansma Leadership : Ilor CL) (2) การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation: IM) (3) การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation : IS) และ (4) การคำนึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration : IC)

3. ตัวแปรที่ 3 คือ การบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร ซึ่งสามารถวัดค่าของตัวแปรได้จาก 4 ประเด็นย่อย คือ (1) การบริหารงานด้านการบริหารวิชาการ (2) การบริหารงานด้านการบริหารงบประมาณ (3) การบริหารงานด้านการบริหารบุคคล (4) การบริหารงานด้านการบริหารทั่วไป

1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดของตัวแปรที่ 1 ตัวแปรที่ 2 และตัวแปรที่ 3 ดังนี้

ตัวแปรมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยสังเคราะห์จากตำราและงานวิจัยของบุญมัน ธนาศุภวัฒน์ (2552 : 150-151), ริเรื่องรอง รัตนวิไลสกุล (2549 : 12-13), สมพร สุทัศน์ย์ (2552 : 128-129) และวิภาพร มาพบสุข (2543 : 18) ตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ผู้วิจัยใช้แนวคิดของแบสและอโวลิโอ (Bass; & Avolio. 1994 : 2-6) ตัวแปรการบริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยใช้แนวคิดจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ(ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 : มาตรา 39 จากทั้ง 3 ตัวแปรสามารถกำหนดกรอบในการวิจัยได้ ตามแผนภูมิตี่ 1

แผนภูมิที่ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

การสร้างแบบสอบถามเพื่อเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนดังนี้

2.1.1 ศึกษาค้นคว้าทฤษฎีเนื้อหาและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา และการบริหารสถานศึกษาทั้งในและต่างประเทศเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2.1.2 กำหนดนิยามปฏิบัติการของวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2.1.3 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไขปรับปรุงแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และนำแบบสอบถามไปคำนวณค่าด้านความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence : IOC) ได้ข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00

2.1.4 นำแบบสอบถามเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา และแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้ว นำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่าง แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1990 : 169) ซึ่งแบบสอบถามเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .84 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .83 และแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .85

2.1.5 นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาและค่า IOC ไปจัดทำชุดแบบสอบถามฉบับจริงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้กลับคืนมาครบทั้ง 210 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

2.2 การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.2.1 ขอบหนังสือจากคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลการวิจัย

2.2.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้โรงเรียนที่มีกลุ่มตัวอย่างปฏิบัติราชการอยู่โดยผู้วิจัยทั้ง 3 คนแบ่งภาระหน้าที่กันการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อสามารถตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามไปในคราวเดียวกัน ถ้าพบว่าแบบสอบถามฉบับใดไม่สมบูรณ์ คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม

2.2.3 ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาโดยไปรับด้วยตนเองและได้รับแบบสอบถามกลับคืนเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน 210 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.3.1 การจัดกระทำข้อมูลผู้วิจัย

ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) ตรวจสอบความถูกต้องความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม
- 2) นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปด้วยคอมพิวเตอร์การวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

(1) เกณฑ์ในการแปลความหมายของข้อมูลเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์โดยกำหนดหลักเกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2545 : 23-24) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง ครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง ครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง ครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง ครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง ครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

(2) เกณฑ์ในการแปลความหมายของข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์โดยกำหนดหลักเกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2545 : 23-24) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง ครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง ครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง ครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง ครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง ครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

(3) เกณฑ์ในการแปลความหมายของข้อมูลเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์โดยกำหนดหลักเกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2545 : 23-24) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง ครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารอยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง ครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารอยู่ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง ครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง ครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารอยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง ครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3) หาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์สัมพันธ์และภาวะผู้นำในการเปลี่ยนแปลง กับการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด สพป. อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient) โดยพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ที่คำนวณได้ กล่าวคือถ้าเป็นไปในทางบวกแสดงว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ในลักษณะคล้ายคลึงกัน การพิจารณาระดับความสัมพันธ์กันนั้นพิจารณาขนาดของความสัมพันธ์จากค่าสหสัมพันธ์ที่คำนวณได้ตามเกณฑ์ของ กาญจน (2556: 166) ดังนี้

ถ้าค่าสหสัมพันธ์	มีค่า .90 - 1.00	แสดงว่ามีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก
ถ้าค่าสหสัมพันธ์	มีค่า .70 - .89	แสดงว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับสูง
ถ้าค่าสหสัมพันธ์	มีค่า .50 - .69	แสดงว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง
ถ้าค่าสหสัมพันธ์	มีค่า .30 - .49	แสดงว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ
ถ้าค่าสหสัมพันธ์	มีค่า .01 - .29	แสดงว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำมาก
ถ้าค่าสหสัมพันธ์	มีค่า 0	แสดงว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน

2.4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.4.1 สถิติที่ใช้ในการพัฒนาคุณภาพของเครื่องมือ

1. ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objectives Congruence : IOC)

2. วิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1994 : 169)

2.4.2 สถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย (1) ค่าร้อยละ (Percentage) (2) ค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) (3) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

2.4.3 สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน

ทดสอบค่าความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์สัมพันธ์และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารของโรงเรียนในสังกัด สพป. อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยใช้สถิติหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient)

3. ผลการวิจัย

3.1 สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

3.1.1 ระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านคุณลักษณะส่วนตัวอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นอยู่ในระดับมาก

3.1.2 ระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากทั้งหมด ซึ่งสามารถเรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ 1) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล 3) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ และ 4) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา

3.1.3 ระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ 1) การบริหารงานงบประมาณ 2) การบริหารงานบุคคล 3) การบริหารงานวิชาการ และ 4) การบริหารงานทั่วไป

3.1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์สัมพันธ์กับการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง ($r_{AC} = .71$) ที่ระดับนัยสำคัญ .01 หมายความว่าถ้าผู้บริหารสถานศึกษามีมนุษย์สัมพันธ์ดีก็จะมีส่วนทำให้การบริหารสถานศึกษาดีตามไปด้วย

3.1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง ($r_{BC} = .74$) ที่ระดับนัยสำคัญ .01 หมายความว่าถ้าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงดีก็จะมีส่วนทำให้การบริหารสถานศึกษาดีตามไปด้วย

3.1.6 ข้อสรุปจากการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหาร และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร กับการบริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้ง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารกับการบริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา และความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร กับการบริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นความความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงทั้งคู่ความสัมพันธ์ หมายความว่าถ้าผู้บริหารสถานศึกษามีมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหาร และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสูง ทั้งสองปัจจัยมีส่วนส่งเสริมให้การบริหารโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษามีโอกาสบรรลุเป้าหมายตามไปด้วย

3.2 อภิปรายผล

3.2.1 ความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านคุณลักษณะส่วนตัวที่มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุดที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีศิลปะในการเข้ากับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น โดยมีจุดหมายที่จะให้เกิดความร่วมมือซึ่งกันและกัน เพื่อให้ดำเนินกิจกรรมทั้งปวง ดำเนินไปจนบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาที่ตั้งไว้ การมุ่งให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันนี้นำมาซึ่งความร่วมมือประสานงานกันให้ดำเนินงานต่าง ๆ อย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เสาวภา พรเสนาะ (2556 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูมีทัศนะต่อมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมหวัง ไชยศรีฮาด (2547 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

3.2.2 ความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้รับการพัฒนาศักยภาพก่อนเข้าสู่ตำแหน่งประกอบกับผู้บริหารรุ่นใหม่ในปัจจุบันจะต้องปรับตัวและพัฒนาตนเองให้สามารถบริหารให้องค์กรที่มีการเปลี่ยนแปลง และต้องปฏิบัติราชการให้สอดคล้องเข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา เพื่อความสำเร็จของสถานศึกษา ไม่ว่าจะเรียกว่าเป็นการบริหารที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results-based Management) ประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลล้วนแต่ขึ้นกับภูมิปัญญา ความคิดอ่านและแนวปฏิบัติที่สร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bass (198 5: 51-52) ที่กล่าวว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะทำให้ผู้ตามเชื่อถือ ยอมรับ ศรัทธา ยกย่องและรักดี และผู้นำยังกระตุ้นให้ผู้ตาม โดยทำให้ผู้บริหารสามารถทำงานได้มากกว่าปกติ ผู้บริหารสามารถเปลี่ยนสถานะของปัจเจกบุคคลและองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กระทรวงศึกษาธิการ (2550) ที่พบว่าภาวะผู้นำสัมพันธ์กับประสิทธิผลของงานและภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลขององค์กรเนื่องจากผู้นำมีความสำคัญ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ขวัญชัย จะเกรง (2551 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทสาคร พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทสาคร โดยภาพรวม และทุกด้านอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัชฌานู สุขชาติ (2553) ที่ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 พบว่าผู้บริหารต้องสร้างภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง ในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารที่มีความเป็นผู้นำหรือใช้ภาวะผู้นำ ได้อย่างเหมาะสมและเป็นไปตามหน้าที่ และบทบาทของผู้บริหารที่ดีจะส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน ภายในสถานศึกษาได้อย่างชัดเจนเพราะจะมีความสามารถในการใช้อิทธิพลโน้มน้าว จูงใจบุคลากรในการปฏิบัติงานของบุคลากร ให้ตระหนักถึงความเป็นส่วนหนึ่งในความสำเร็จของงาน เกิดความร่วมมือ ร่วมใจในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ผู้นำหรือผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สามารถทำให้ประสิทธิผลขององค์กรสูงขึ้นแม้ว่าสภาพการณ์ขององค์กรจะมีข้อจำกัดต่าง ๆ เพียงใดก็ตาม

3.2.3 การบริหารงานสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ตั้งให้ดำรงตำแหน่งและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ยังมีการอบรมและพัฒนาผู้บริหารอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการบริหารอย่างมืออาชีพ สอดคล้องกับแนวคิดของ อีระ รุญเจริญ (2546) ที่กล่าวว่า ในการจัดการศึกษามีความจำเป็นต้องอาศัย ผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ จึงจะทำให้การบริหารและการจัดการศึกษาประสบความสำเร็จและเป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ในการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548 : 8) ที่กล่าวว่า ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา เป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแผน วิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ เพราะถ้าระบบการบริหารไม่ดี จะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่น ๆ ของหน่วยงาน นักบริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะให้งานนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การบริหารงานนั้นจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ทุกประการ เพราะว่าการดำเนินงานต่าง ๆ มิใช่เพียงกิจกรรมที่ผู้บริหารจะกระทำเพียงลำพังคนเดียว แต่ยังมีผู้ร่วมงานอีกหลายคนที่มีส่วนทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ ผู้ช่วยงานแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านสติปัญญา ความสามารถ ความถนัด และความต้องการที่ไม่เหมือนกัน จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะนำเอาเทคนิควิธีและกระบวนการบริหารที่เหมาะสม มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัย ฉวีวรรณ เจริญลาภ (2550 : 94-95) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของครูและผู้บริหารของนักเรียนต่อการบริหารโรงเรียนในเขตเทศบาลไพศาลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลไพศาลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ตาม

ความคิดเห็นของครู ใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ 2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ 3) ด้านการบริหารงานบุคคล และ 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชิงเทรา เขต 1 ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า การบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาครูมีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน ถึงแม้ด้านการบริหารงานทั่วไป และด้านการบริหารงานงบประมาณ ครูมีระดับความคิดเห็นสูงกว่าด้านอื่น ๆ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเหตุผลคือ โรงเรียนจัดทำแผนปฏิบัติประจำปีเพื่อจัดสรรงบประมาณ โดยขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นอันดับมากกว่ารายข้ออื่น สอดคล้องกับคู่มือการบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ว่าด้วยอำนาจหน้าที่สถานศึกษาตามกฎหมายการศึกษา การประสานงาน การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งการควบคุมดูแลบุคลากร การเงิน พัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของสถานศึกษา เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ ตามมาตรา 39(2) (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1, 2554) และสอดคล้องกับคู่มือปฏิบัติงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา ด้านงบประมาณ คือ การจัดตั้งรับผิดชอบการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษาตามกฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด และบทบาทคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านงบประมาณ คือให้ความเห็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดตั้ง และการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547 : 13) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วินัย คำประดิษฐ์ (2547 : 28) ได้สรุปไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญในการปรับตัวไม่หยุดนิ่ง ต้องพยายามปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์การ รูปแบบบริหารงาน และการดำเนินงานต่าง ๆ ให้มีความคล่องตัวต่อการปฏิบัติงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ การจัดการเรียนการสอน ให้ให้นักเรียนมีความรู้เพื่อให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้น จะต้องมีเทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสม ครูต้องสร้างกระบวนการและวิธีการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ทั้งนี้เนื้อหาวิชาและคุณธรรมจริยธรรม เพราะกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนจะเป็นวิธีการที่ติดตัวนักเรียน สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม

3.2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยสัมพันธ์กับการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชิงเทรา เขต 1 อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงที่ระดับนัยสำคัญ .01 ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนต้องการทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ทำให้เกิดบรรยากาศในการทำงานที่ราบรื่น และบังเกิดผลดี เกิดความร่วมมือในการทำงานและขจัดความขัดแย้งของครูในโรงเรียน และผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนยังต้องการสร้างให้ตนเองเกิดการยอมรับนับถือเกียรติภูมิ คุณค่า และความผาสุกของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรหรือหน่วยงาน ซึ่งสิ่งนี้ที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องดำเนินการที่กล่าวถึงแล้วนั้นคือการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหาร ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องตระหนักถึงการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทำให้เป็นคนที่เป็นที่พูดจาดี ถูกหูถูกใจ ให้กำลังใจกับทุกคน แสดงความยินดีแก่ทุกคนแสดงความยินดีเมื่อมีใครได้ดีทุกคน มีความมั่นใจในความคิดของผู้อื่น เห็นอกเห็นใจ พยายามสร้างภาพการทำงานในโรงเรียนให้ดีที่สุด น่าอยู่ที่สุด และมีความสุขที่สุดสำหรับทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมหวัง ไชยศรีฮาด (2547 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีความคิดเห็นด้านความเข้าใจผู้อื่น ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษา

3.2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชิงเทรา เขต 1 อำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง ที่ระดับนัยสำคัญ .01 ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียน มีความตระหนักว่า คุณลักษณะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการบริหารสถานศึกษา ซึ่งจะนำมาซึ่งการบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาเช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณภาพของนักเรียนเนื่องจากงานวิชาการ

เป็นงานหลักและเกี่ยวข้องกับทุกกิจกรรมในสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไผ่ แถบเงิน (2552 บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศงขลาเขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของโยธิน สกุลเดช (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลยเขต 1 พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีลักษณะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพราะเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยความรับผิดชอบความเข้าใจงานและบุคลากร เข้าสังคมได้ดี การให้การยอมรับนับถือ การมีความคิดริเริ่มการโน้มน้าวจิตใจ การประสานงาน การให้ความช่วยเหลือ และการรู้จักปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ

4. ข้อเสนอแนะ

4.1 ข้อเสนอแนะที่นำไปใช้ปฏิบัติ

1. ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นำผลการวิจัยไปเป็นสารสนเทศในการวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาโดยต้องคำนึงถึงศักยภาพของข้าราชการกลุ่มผู้อำนวยการสถานศึกษา เพราะจากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าถ้าผู้อำนวยการสถานศึกษามีมนุษยสัมพันธ์และมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงดีจะเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การบริหารสถานศึกษาดีตามไปด้วย

2. จากผลการวิจัยฉบับนี้เป็นการกระตุ้นเตือนให้ข้าราชการกลุ่มผู้อำนวยการสถานศึกษาเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของมนุษยสัมพันธ์และการมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในตัวเอง ถ้าหากผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาท่านใด วางเป้าหมายการบริหารสถานศึกษาที่ตนเองรับผิดชอบให้สูงขึ้น ตนเองจะต้องให้ความสำคัญกับมนุษยสัมพันธ์และการมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในตัวเองที่ดีด้วย

4.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยในรูปแบบของการคாதทำนายผลระหว่าง ปัจจัยการมีมนุษยสัมพันธ์และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้บริหาร ว่าปัจจัยใดจะมีอำนาจการทำนายต่อผลของการบริหารสถานศึกษาสูงกว่ากัน

2. ควรทำการวิจัยในรูปแบบการเจาะลึกกับผู้อำนวยการสถานศึกษาท่านที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีและผู้อำนวยการสถานศึกษาท่านที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในตัวเองดี เพื่อค้นหาวิธีการเพิ่มศักยภาพในตนเองทั้งด้านมนุษยสัมพันธ์และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงว่ามีวิธีการอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้อำนวยการสถานศึกษาท่านอื่น ๆ นำไปประยุกต์ใช้กับตนเองต่อไป

5. เอกสารอ้างอิง

ขวัญชัย จะเกรง. 2551. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุททศสงคราม. สาร ศ.ม. (การบริหารการศึกษา), กรุงเทพฯ. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ฉวีวรรณ เจริญลาภ. 2550. ความคิดเห็นของครูและผู้บริหารนักเรียนต่อการบริหารโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลไพศาลีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่นครสวรรค์ เขต 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏเทพสตรี.

ธีระ รุญเจริญ. 2546. ความเป็นมืออาชีพในการจัดการศึกษาและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2548. การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ.

- วินัย คำประดิษฐ์. 2547. ความสัมพันธ์ระหว่างวิสัยทัศน์ของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1-2. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545 (ฉบับที่ 3) 2553 และ (ฉบับที่ 4) 2562. www.ratchakitcha.soc.go.th. สืบค้นเมื่อ 8 ก.ย. 2563 (Online).
- โยธิน สกุลเดช. 2548. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ริเรื่องรอง รัตนาวิไลสกุล. 2549. มนุษย์สัมพันธ์สำหรับครู. กรุงเทพมหานคร : โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์.
- สมพร สุทัศนีย์. 2552. มนุษย์สัมพันธ์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภาพร มาพบสุข. 2551. มนุษย์สัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น.

การศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออก
ของประเทศไทยให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัล

A Study of the Elements of the Development of Vocational Education
Institutions in the Eastern Region of Thailand to be an Educational
Innovative Organization in the Digital Era

ณัฐพัชร์ วรพงศ์พัชร์¹ สุริยะ วชิรวงศ์ไพศาล² พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ³ และ กมลมาลย์ ไชยศิริธัญญา⁴

Ntapat Worapongpat¹, Suriya Wachirawongpaisarn², Phongsak Phakamach³

and Kamolmarn Chaisirithanya⁴

^{1,2} อาจารย์ ดร. สถาบันนวัตกรรมทางการศึกษา สมาคมส่งเสริมการศึกษาทางเลือก

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยผู้ประกอบการสร้างสรรค์นานาชาติรัตนโกสินทร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร

^{1,2} Lecturer, Educational Innovation Institute, Promote Alternative Education Association

³ Assistant Professor, Rattanakosin International College of Creative Entrepreneurship,

Rajamangala University of Technology Rattanakosin

⁴ Assistant Professor Dr. Faculty of Education Bangkok Thonburi University

Received 15/06/2564

Revised 20/11/2564

Accepted 14/12/2564

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้เพื่อการศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทยให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัล การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออก จำนวน 18 คน จากการเลือกผู้บริหารแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนด การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแบบเปิด การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสารัตถภาพและสัมพันธภาพ วิธิดำเนินการวิจัยมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการศึกษาเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ขั้นการเก็บข้อมูลและกำหนดองค์ประกอบ 3) ขั้นการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบ และ 4) ขั้นการตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบที่เหมาะสมโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทยให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัลมีองค์ประกอบสำคัญ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา 2) การกำหนดโครงสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาที่เหมาะสม 3) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนนวัตกรรมทางการศึกษาทุกมิติ 4) รูปแบบ กระบวนการ และการปฏิบัติที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา 5) ทีมผู้นำเชิงนวัตกรรมที่มุ่งมั่นไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ 6) บรรยากาศระบบนิเวศ และทีมงานในการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา 7) การส่งเสริมบุคลากรในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่มีคุณภาพ 8) การสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้และการฝึกทักษะวิชาชีพของผู้เรียนเพื่อสังคมที่หลากหลาย และ 9) การพัฒนาทักษะวิชาชีพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกยุคดิจิทัลของประเทศไทย ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและสร้างสถาบันการอาชีวศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพเพื่อการพัฒนาการอาชีวศึกษาของชาติไปสู่ความยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: สถาบันการอาชีวศึกษา องค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา ยุคดิจิทัล

Abstract

The objective of this research is to study the elements of the development of vocational education institutions in the Eastern region of Thailand to be an educational innovative organization in the digital era. The research used a qualitative methodology by in-depth interviews with 18 administrators, based on a specific selection of administrators. Data collection using open end structured interview guide. Analysis of emphasis and coherence data. The research method was carried out in 4 stages: 1) the study, documents and relevant research reports, 2) the data collection and composition, 3) the analysis and synthesis of the composition, and 4) the appropriate component verification and confirmation stages using connoisseurship based on 9 experts in vocational education. The research study revealed that the elements of the development of vocational education institutions in the Eastern region of Thailand to be an educational innovative organization in the digital era consist of nine key elements: 1) defining the vision and strategy that will lead to an innovative educational organization; 2) the organization structure of appropriate educational innovation; 3) creating an organizational culture that supports educational innovation in all dimensions; 4) models, processes and practices that are conducive to the creation of educational innovation; 5) innovative leadership team committed to an effective educational innovation organization; 6) innovative ecosystem and team for educational innovation; 7) promotion of personnel to initiate and develop quality educational innovation; 8) inspiring student learning and professional skills training for diverse societies; and 9) developing professional skills of learners in line with the project to develop the Eastern Economic Corridor in the digital era of Thailand. The research results can be applied in the development and creation of vocational education institutions to be an organization of innovation in education in the digital age with efficiency for the development of national vocational education towards sustainability.

Keywords: Vocational Education Institutions, Educational Innovative Organization, Digital Era

1. บทนำ

บริบทการจัดการศึกษาของสถาบันการอาชีวศึกษาในยุคการปฏิรูปการศึกษาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษา พ.ศ. 2562 ได้กำหนดกรอบคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับโดยคุณวุฒิอาชีวศึกษา ประเภทวิชาและสาขาวิชาต้องครอบคลุมอย่างน้อย 4 ด้าน คือ (1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ หมายถึง ความเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ เจตคติและกิจนิสัยที่ดี ภูมิใจและรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทย เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตนเองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสาธารณะและมีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม (2) ด้านความรู้ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง หลักการ ทฤษฎี และแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียนหรือทำงาน โดยเน้นความรู้เชิงทฤษฎีและหรือข้อเท็จจริงเป็นหลัก (3) ด้านทักษะ หมายถึง ความสามารถปฏิบัติงานซึ่งบุคคลนั้นควรทำได้เมื่อได้รับมอบหมาย โดยสามารถเลือกใช้วิธีการจัดการและแก้ปัญหาการทำงานด้วยทักษะด้านกระบวนการคิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้ตรรกะ ทักษะการหยั่งรู้และความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือทักษะการปฏิบัติหรือวิธีปฏิบัติที่มีความคล่องแคล่วและความชำนาญในการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับ และ (4) ด้านความสามารถในการประยุกต์ใช้และความรับผิดชอบ หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ การใช้ความรู้ ทักษะทางสังคมในการทำงานหรือการศึกษอบรมเพื่อการพัฒนาวิชาชีพของบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยความสามารถ

ในการสื่อสารภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบ และความเป็นอิสระในการดำเนินการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เช่น ความสามารถในการตัดสินใจ และความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น (พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ และคณะ, 2561; Sinlarat, 2020)

สถาบันการอาชีวศึกษาเป็นสถาบันเพื่อการฝึกอาชีพ ผู้บริหารและครูผู้สอนย่อมเป็นตัวจักรสำคัญต่อแนวทางการปฏิรูป อาชีพ การพัฒนางานวิชาการและคุณภาพ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเปิดโอกาสให้หารือร่วมคิดร่วมปฏิบัติงานกับผู้เรียน การส่งเสริมให้ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมนอกหลักสูตร แสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองและการสอนอย่างเต็มศักยภาพ การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ จัดหาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ การสร้างสถาบันแห่งนวัตกรรมระดับอาชีวศึกษา และควรมีการติดตามผลอย่างเป็นระบบ จัดให้มีการรายงานผลการปฏิบัติงานของสถาบันให้มีส่วนเกี่ยวข้องและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีส่วนร่วมรับรู้อย่างต่อเนื่องทุกขั้นตอน ดังนั้นการบริหารงานวิชาการและการพัฒนาทักษะวิชาชีพถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา สถาบันการอาชีวศึกษาได้รับการกระจายอำนาจในการบริหารทั้งด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การวัดผลและประเมินผล และการสร้างสื่อและแหล่งเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสายอาชีพให้สอดคล้องตามกรอบมาตรฐานการอาชีวศึกษา มีแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และมีความชัดเจนต่อการนำไปปฏิบัติจริง ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้กำหนดให้มีจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพสำหรับเป็นแนวทางการขับเคลื่อนหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ รวมถึงการวัดและประเมินผลสู่การเพิ่มคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ (Cournoyer et al., 2017; Terentyeva et al., 2018)

กระแสการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 จากระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมไปเป็นทุนนิยมอุตสาหกรรมข้ามชาติ ที่มีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีและการบริหารจัดการในระดับที่สูงกว่า เน้นการผลิตสินค้าและบริการไฮเทคแบบอัตโนมัติที่ใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่เพิ่มขึ้น ยุคนี้ต้องการแรงงานและการจัดองค์กรที่มีความรู้และการคิดค้นใหม่ คนทำงานต้องมีความรู้ทักษะแบบใหม่ที่ต้องปรับตัวเรียนรู้แบบใหม่ได้เร็ว รวมทั้งการตัดสินใจอย่างผู้ชำนาญการเพิ่มขึ้น ผู้ที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขต้องมีการปรับตัวเพื่อการดำรงชีวิตให้ได้ (Edwards-Schachter, 2018) ส่วนเด็กและเยาวชนถือเป็นกำลังสำคัญของชาติ ดังนั้นการพัฒนาระบบการเรียนรู้ การเสริมสร้างองค์ความรู้ (Content Knowledge) การพัฒนาทักษะ และความเป็นเหตุเป็นผล จะเป็นตัวแปรสำคัญที่จะต้องเกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันพบว่าความคาดหวังของตลาดแรงงานต่อทักษะการประกอบอาชีพของพนักงานในระดับต่าง ๆ มีความเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก แนวโน้มการจ้างงานและอาชีพในอนาคตมีรูปแบบ และลักษณะงานที่เปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากเทคโนโลยีและนวัตกรรม มีความต้องการแรงงานที่มีสมรรถนะสูงเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ผู้บริหารต้องกำหนดแนวทางพัฒนาสถาบันที่ควรจะเป็นในอนาคตได้อย่างเหมาะสมกับบริบทภาคตะวันออก ทั้งนี้เพื่อรองรับและพร้อมขับเคลื่อนโครงการระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติตามแผนยุทธศาสตร์ภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งต้องผลิตกำลังคนที่ต้องมีทักษะวิชาชีพที่มีคุณลักษณะเด่นเป็นพิเศษเพื่อรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในภูมิภาค นายอภิชาติทองอยู่ ประธานคณะทำงานประสานงานด้านการพัฒนาบุคลากรในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC-HDC) เปิดเผยว่า จากการศึกษาความต้องการบุคลากรในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกพบว่าภายใน 5 ปี นับจากนี้มีความต้องการแรงงานในระดับอาชีวศึกษาทั้งสิ้น 253,000 คน โดยมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นทุกปี นอกจากนี้การผลิตแรงงานคุณภาพต้องตอบโจทย์อุตสาหกรรมเป้าหมาย 2 แนวทาง ได้แก่ (1) Re Skill คือ การปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน ครูผู้สอน และใช้เครื่องมือให้ตรงตามความต้องการในการใช้งานจริงของภาคอุตสาหกรรม และ (2) Up Skill คือ การเพิ่มทักษะให้บุคลากรให้ก้าวทันเทคโนโลยี โดยสอนตรงตามความต้องการใช้งานจริง ดังนั้นผู้บริหารและครูผู้สอนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกต้องเตรียมความพร้อมของบุคลากรและแรงงานระดับอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับอุตสาหกรรมเทคโนโลยีและนวัตกรรมขั้นสูงเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคแห่งการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงเชิงดิจิทัล (Digital Transformation) รวมถึงการพลิกโฉมทางการศึกษา (Education Disruption) ยิ่ง

ต้องผนึกกำลังกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้รับผิดชอบทางการศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อกำหนดนโยบายและระเบียบวิธีปฏิบัติให้ผู้เรียนมีทักษะหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามกรอบแห่งการเรียนรู้ยุคใหม่ (Brunetti et al., 2020)

ดังนั้นในศตวรรษที่ 21 หรือการศึกษาดิจิทัล (Digital Education) จึงต้องมีการปรับตัวให้เป็นแบบ Active Learning และใช้หลักการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้มากขึ้น ซึ่งผู้เรียนต้องสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเองโดยมีครูผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกและเสนอแนะเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อเข้าถึงองค์ความรู้โดยผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมทั้งการนำสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เข้ามาช่วยที่ผ่านการสังเคราะห์แล้วเป็นเครื่องมือเสริมในการพัฒนาการเรียนการสอน ทั้งนี้เพราะความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการเปลี่ยนผ่านของความรู้เป็นไปอย่างรวดเร็วต่อเนื่องและไม่มีที่สิ้นสุด ทั้งผู้เรียนและผู้สอนต้องพัฒนาตนเองเข้าสู่โลกแห่งการเรียนรู้ใหม่ สภาพแวดล้อม ระบบสังคม เศรษฐกิจ พฤติกรรมผู้เรียนเปลี่ยนไป การปรับกระบวนการเรียนการสอน การประยุกต์ใช้สื่อสมัยใหม่เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสิ่งท้าทายเพราะสังคมแห่งการเรียนรู้แบบใหม่ที่มุ่งให้ผู้เรียนไม่เพียงแต่เป็นผู้ที่คอยรับรู้แต่ต้องเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งนับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญเพื่อเข้าสู่ระบบการศึกษา 4.0 (Education 4.0) สังคมต้องการคนรุ่นใหม่ที่มีวิจรรย์ญาณ รู้จักแยกแยะได้ว่าอะไรเหมาะสม มีการคิดใหม่ ๆ มีจินตนาการสร้างสรรค์เชิงบวก รู้จักการเรียนรู้และแบ่งปันความรู้ เข้าใจทิศทางการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคม สร้างสรรค์ผลผลิตใหม่เข้าสู่ตลาด สามารถสื่อสารกับคนอื่นได้อย่างมั่นใจ ใช้ชีวิตอย่างมีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม และไม่เอาัดเอาเปรียบคนอื่นในสังคมไทยและสังคมโลก (Smith & Hodge, 2019; พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ และคณะ, 2564; Patrinos, 2021)

จากการที่ประเทศไทยมีการปฏิรูปการศึกษามากกว่า 20 ปี ตั้งแต่การปฏิรูปครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2542 จนมาถึงการปฏิรูปครั้งที่สองเมื่อปี พ.ศ. 2552 และต่อเนื่องมาจนถึงการปฏิรูปครั้งที่สี่เมื่อปี พ.ศ. 2562 ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ที่มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสี่ใหม่ ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ ครูยุคใหม่ สถาบันการศึกษาและแหล่งเรียนรู้ใหม่ ระบบบริหารจัดการใหม่ โดยยังคงมุ่งเน้นการกระจายอำนาจให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การบริหารจัดการที่ถ่ายโอนจากส่วนกลางลงสู่การบริหารในระดับโรงเรียนและท้องถิ่น ภายใต้แนวคิดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และสืบเนื่องมาถึงการปฏิรูปการอาชีวศึกษาภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 แต่ในสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันกลับพบว่า รูปแบบการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาส่วนใหญ่ยังมีการบริหารงานแบบดั้งเดิม ดังเช่น แนวคิดทฤษฎีการบริหารของ Fayol ที่ยังมีการจัดโครงสร้างการบริหารตามลำดับชั้น (Hierarchy) ผู้บริหารสถาบันการศึกษามีอำนาจสูงสุด ทั้งในด้านอำนาจการตัดสินใจ การวางแผนงาน การประสานงาน การควบคุม รวมไปถึงการแบ่งกลุ่มทำงาน (Division of Work) นำไปสู่ความมุ่งมั่นที่จะทำงานเฉพาะฝ่ายของตนให้สำเร็จ มากกว่าการร่วมแรงร่วมใจเพื่อความสำเร็จทั้งองค์กร นอกจากนี้ในการพัฒนาบุคลากรในองค์กรหรือการพัฒนาครูผู้สอนในสถาบันการศึกษายังมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ ความสามารถให้เป็นไปตามเกณฑ์ตัวชี้วัดจากนโยบายส่วนกลางของประเทศ มากกว่าการพัฒนาตามความต้องการของผู้สอน รวมไปถึงการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน มักเป็นการเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น การเพิ่มขึ้นเงินเดือน และการให้รางวัลในโอกาสต่าง ๆ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจและสร้างความผูกพันในองค์กรมากกว่าการคำนึงถึงการสร้างความพอใจในการทำงาน และการส่งเสริมความผูกพันต่อวิชาชีพ (Professional Commitment) ซึ่งเป็นปัจจัยด้านจิตสังคมที่มีความสำคัญ จำเป็นและยั่งยืนมากกว่าปัจจัยทางด้านวัตถุ (พิชญ์สินี มะโน, 2562)

ดังนั้นการที่องค์กรทางการศึกษาระดับอาชีวศึกษาจะประสบความสำเร็จและอยู่รอดท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็วดังกล่าว ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับความคิดสร้างสรรค์ การค้นพบสิ่งใหม่ ๆ และการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา (Educational Innovation) จากองค์กรแบบการดั้งเดิม (Traditional Organization) ที่เน้นการสั่งการจากบนลงล่าง ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ควบคุมสั่งการและวางแผนการทำงานทั้งหมด ต้องเปลี่ยนลักษณะองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา (Educational Innovative Organization) ที่ต้องมีการพัฒนาแบบการจัดการศึกษา การบริหารงานใหม่ ๆ การฝึกทักษะวิชาชีพแบบใหม่ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา รวมไปถึงการสร้างนิสัยนวัตกรรมให้เกิดขึ้นกับคนในองค์กรนั่นก็คือ ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาในสถาบัน

การศึกษาที่จะต้องมีความคิดริเริ่ม สามารถสร้างสรรค์รูปแบบการทำงานใหม่ ๆ การสร้างสื่อและชุดฝึกปฏิบัติการเรียน การสอน และใช้รูปแบบวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ ๆ อยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมยุคดิจิทัล เพราะความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ถือเป็นจุดกำเนิดของการสร้างนวัตกรรม ให้เกิดขึ้นภายในองค์กร เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่ไม่อาจจับต้องได้ (Intangible Asset) แต่มีค่ามหาศาลมากกว่าทรัพย์สิน ทางกายภาพ (Tangible Asset) ดังที่ทราบกันอยู่ทั่วไป ความรับผิดชอบของสถาบันการศึกษาที่จะสนับสนุนงานวิจัยหรือ นวัตกรรมการศึกษาและความคิดสร้างสรรค์ใด ๆ ก็ตาม สถาบันการศึกษาควรที่จะรับผิดชอบในการสร้างนวัตกรรมและ เครือข่ายแห่งความคิดสร้างสรรค์ภายในสถาบันที่มีพื้นฐานจากการเรียนรู้ร่วมกันของครูผู้สอนและผู้ศึกษา ทั้งนี้เพื่อนำ ผลงานจากการเรียนรู้ขึ้นมาทำให้เกิดประโยชน์เชิงวิชาการและนวัตกรรมทางการศึกษาสมัยใหม่ และเผยแพร่สู่ “นวัตกรรม” (Innovator) ของสถาบันการศึกษาอื่น ๆ และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่สนใจในการพัฒนาสถาบันการศึกษาศัยใหม่ ตั้งแต่ ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำที่อยู่ในคลัสเตอร์ (Cluster) เป้าหมายเดียวกัน โดยมารวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายและมีนวัตกรรม ทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งของวงการการศึกษาของประเทศไทยร่วมกันและขยาย ขอบเขตของความรู้ให้กว้างขวางออกไป (Bohne et al., 2017; พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ และคณะ, 2564)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของ ประเทศไทยให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัล โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อแสดงให้เห็นถึง ความสำคัญของนวัตกรรมทางการศึกษา ขั้นตอนการสร้างและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา การเผยแพร่ นวัตกรรม การศึกษา และการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา โดยนำเสนอรูปแบบและ องค์ประกอบที่เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา การปรับเปลี่ยนกระบวนการที่องค์กรแบบดั้งเดิมไปสู่องค์กร แห่งนวัตกรรมทางการศึกษาของสถาบันการอาชีวศึกษายุคดิจิทัลที่ประกอบด้วย ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leadership) การสร้างบรรยากาศนวัตกรรม (Innovative Climate) และการสร้างนิสัยนวัตกรรม (Innovative Behavior) สำหรับครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา รวมไปถึงกลไกและกระบวนการของการบริหารการศึกษา สมัยใหม่ที่สามารถนำสถาบันการศึกษาไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาให้สำเร็จ ทั้งนี้ได้แสดงให้เห็น แนวคิด รูปแบบ วิธีการ และกระบวนการเชิงนวัตกรรมที่เหมาะสมและเพียงพอสำหรับการมุ่งสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ทางการศึกษา เพื่อให้สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการศึกษา ออกแบบ พัฒนา และสร้างองค์ความรู้ใหม่สำหรับการพัฒนา สถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทยให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพและ ประสิทธิภาพ สามารถผลิตบุคลากรสายอาชีพเพื่อรองรับโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก โดยสอดคล้อง กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 เพื่อการพัฒนาประเทศไทยให้ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทยให้เป็นองค์กร แห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัลประกอบด้วย 1) นวัตกรรมทางการศึกษา 2) ขั้นตอนการสร้างและพัฒนานวัตกรรม ทางการศึกษา 3) การเผยแพร่ นวัตกรรมทางการศึกษา 4) การพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ทางการศึกษา 5) รูปแบบการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัล และ 6) องค์ประกอบที่เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษายุคดิจิทัล

2. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาสถาบัน การอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทยให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัล

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาครัฐและเอกชนในภาค

ตะวันออกของประเทศไทย 18 สถาบัน จำนวน 18 คน จากการเลือกผู้บริหารแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณสมบัติที่กำหนด ได้แก่

- 1) ผู้บริหารในระดับผู้อำนวยการหรืออดีตรองผู้อำนวยการในสถาบันการอาชีวศึกษาภาครัฐและเอกชน หรือ
- 2) ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาครัฐและเอกชน อย่างน้อย 3 ปี หรือ
- 3) ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จและมีรางวัลคุณภาพเชิงประจักษ์ในการสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา หรือ
- 4) ผู้บริหารที่มีผลงานวิชาการหรืองานวิจัยเชิงสร้างสรรค์พัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา โดยผ่านการตีพิมพ์เผยแพร่อย่างน้อย 3 เรื่อง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแบบเปิด (Open End Structured Interview Guide) โดยการพิจารณาประเด็นที่สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา ยุคดิจิทัลในระดับอาชีวศึกษา ซึ่งกำหนดประเด็นการวิจัยที่ประกอบด้วย 1) นวัตกรรมทางการศึกษา 2) ขั้นตอนการสร้างและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา 3) การเผยแพร่นวัตกรรมทางการศึกษา 4) การพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา 5) รูปแบบการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา ยุคดิจิทัล และ 6) องค์ประกอบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษา ยุคดิจิทัล

3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมี 4 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) ขั้นการศึกษาเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) ขั้นการเก็บข้อมูลและกำหนดองค์ประกอบ
- 3) ขั้นการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบ และ
- 4) ขั้นการตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบที่เหมาะสมโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านระบบไอซีที

และนวัตกรรมทางการศึกษา (Connoisseurship) จำนวน 9 คน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทย ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ทั้งแบบออฟไลน์และออนไลน์ โดยเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม-พฤษภาคม พ.ศ. 2564

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยพิจารณาผลการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ผลสัมภาษณ์และสรุปในลักษณะเชิงเนื้อหาเชิงอุปนัย (Content Analysis) โดยนำมาสังเคราะห์เพื่อหาองค์ประกอบของการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทยให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา ยุคดิจิทัล

3. ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทยให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา ยุคดิจิทัล” สามารถแสดงผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกและการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. นวัตกรรมทางการศึกษา (Educational Innovation)

โลกยุคโลกาภิวัตน์หรือการศึกษา 4.0 มีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบไอซีทีและเทคโนโลยีทางการศึกษา การศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากระบบการศึกษาที่มีอยู่เดิม เพื่อให้ทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงแบบฉับพลันและผันผวนรวมถึงสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งเพื่อแก้ไขปัญหาการศึกษาดังกล่าวที่เกิดขึ้นให้มีประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการศึกษาที่จะนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาทางการศึกษาในบางเรื่อง เช่น ปัญหาที่เกี่ยวข้องกัน ปัญหาการระบาด

ของไวรัสโคโรนา (COVID-19) จำนวนผู้เรียนที่มากขึ้น การพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย การผลิตและพัฒนาสื่อใหม่ ๆ ขึ้นมาเพื่อตอบสนองการเรียนรู้ของมนุษย์ให้เพิ่มมากขึ้นด้วยระยะเวลาที่สั้นลง การใช้นวัตกรรมมาประยุกต์ในระบบการบริหารจัดการการศึกษาก็มีส่วนช่วยให้การใช้ทรัพยากรการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ยังรวมถึงการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์อีกด้วย

เมื่อสรุปภาพรวมของนวัตกรรมทางการศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีและความเห็นของนักวิชาการสามารถกล่าวได้ว่า นวัตกรรมทางการศึกษา หมายถึง นวัตกรรมใหม่ที่เกิดจากแนวความคิด รูปแบบวิธีการ กระบวนการ หรือเครื่องมือต่าง ๆ ที่ออกแบบด้วยความคิดที่สร้างสรรค์เพื่อมาใช้งานในแวดวงการศึกษา มีการทดลองใช้งานและทดสอบประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบ ในที่สุดก็กลายเป็นนวัตกรรมที่ได้รับการยอมรับและสามารถนำไปใช้กับการพัฒนาระบบการศึกษาให้มีคุณภาพได้ต่อไป

จากความหมายของนวัตกรรมทางการศึกษาที่กล่าวมา สามารถจำแนกประเภทของนวัตกรรมทางการศึกษาตามขอบข่ายของการจัดการศึกษาโดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ด้าน ต่อไปนี้

1) นวัตกรรมด้านหลักสูตร (Curriculum) เป็นการใช่วิธีการใหม่ ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น และตอบสนองความต้องการสอนบุคคลให้มากขึ้น เนื่องจากหลักสูตรจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเป็นพลวัตร เพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และบริบทของโลก

2) นวัตกรรมด้านวิธีการเรียนการสอน (Instructional) เป็นการใช่วิธีระบบในการปรับปรุงและคิดค้นพัฒนาวิธีสอนแบบใหม่ ๆ ที่สามารถตอบสนองการเรียนรายบุคคล การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนแบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้แบบแก้ปัญหา การพัฒนาวิธีสอนจำเป็นต้องอาศัยวิธีการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาจัดการและสนับสนุนการเรียนการสอน

3) นวัตกรรมด้านสื่อการสอน (Courseware) นักการศึกษาพยายามนำศักยภาพของเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ ๆ จำนวนมากมาย ทั้งการเรียนด้วยตนเอง การเรียนเป็นกลุ่ม และการเรียนแบบมวลชน ตลอดจนสื่อที่ใช้เพื่อสนับสนุนการฝึกอบรมผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ระบบอินเทอร์เน็ต และธุรกิจไซเบอร์ทางการศึกษา

4) นวัตกรรมด้านการวัดและการประเมินผล (Evaluation) เป็นนวัตกรรมที่ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการวัดผลและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำได้อย่างรวดเร็ว รวมไปถึงการวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยสถาบัน ด้วยการประยุกต์ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์มาสนับสนุนการวัดและประเมินผลของสถาบันการศึกษา

5) นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ (Management) เป็นการใช้นวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารสนเทศมาช่วยในการบริหารจัดการการศึกษาให้มีรูปแบบตามที่ต้องการและตรงกับเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษาในแต่ละระดับการศึกษาอย่างเหมาะสมทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อการตัดสินใจของผู้บริหารการศึกษาให้มีความรวดเร็วทันเหตุการณ์และทันต่อการเปลี่ยนแปลงรวมถึงการพลิกโฉมของโลก

2. ขั้นตอนการสร้างและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา

จากการทบทวนแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมทางการศึกษาครบทุกมิติรวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทย สามารถสรุปขั้นตอนการสร้างและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาสำหรับสถาบันการอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพประสิทธิภาพ และสามารถนำไปใช้ในการสร้างและพัฒนาได้จริงประกอบด้วยขั้นตอนมาตรฐาน 6 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดสิ่งที่ จะพัฒนา (Determining)

เมื่อครูผู้สอนหรือนักวิจัยทางการศึกษาได้ศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ การวิเคราะห์รายละเอียด และสาเหตุของปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือแนวโน้มการพัฒนาแล้ว ก็ตั้งเป้าหมายและประเด็นสำคัญในการแก้ปัญหาหรือพัฒนา

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนสายอาชีพ นั่นคือ กำหนดจุดประสงค์ของการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติการวิชาชีพต่าง ๆ ที่ต้องการให้เกิดในตัวผู้เรียนโดยอาจจะระบุได้ทั้งห้อง กลุ่มย่อย หรือรายบุคคลก็ได้

ขั้นตอนที่ 2 การระบุวัตถุประสงค์ (Identifying)

เมื่อกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้ชัดเจนแล้ว ครูผู้สอนหรือนักวิจัยทางการศึกษาต้องศึกษาค้นคว้าตามหลักวิชาการและการวิจัย แนวคิดทฤษฎีและผลงานที่วิจัยที่เกี่ยวข้องกับจุดประสงค์ในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนสายอาชีพ โดยนำมาผสมผสานกับความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของตน กำหนดเป็นกรอบแนวคิดของกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย สื่อการสอน หรือวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เทคนิค วิธีการ กระบวนการ และชุดฝึกปฏิบัติการ เป็นต้น ที่คิดว่าเหมาะสมที่สุดที่ใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียนให้ได้ตามความต้องการของตลาดแรงงาน

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างและพัฒนา (Creation and Development)

เมื่อตัดสินใจได้ว่าจะเลือกจัดทำนวัตกรรมทางการศึกษาชนิดใด ครูผู้สอนหรือนักวิจัยทางการศึกษาควรศึกษาวิธีการจัดทำนวัตกรรมนั้น ๆ อย่างละเอียด มีลักษณะองค์ประกอบอะไรบ้าง มีวิธีดำเนินการจัดทำอย่างไร มีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วยใครบ้าง มีการตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้นหรือไม่อย่างไร และมีการตรวจประเมินประสิทธิภาพในระหว่างการสร้างและพัฒนาอย่างไร แล้วจึงจัดทำนวัตกรรมให้สมบูรณ์ตามข้อกำหนดโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D)

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้และปรับปรุง (Experimentation and Improvement)

ครูผู้สอนหรือนักวิจัยทางการศึกษาควรทำการทดลองใช้นวัตกรรมทางการศึกษาเหล่านั้นกับผู้เรียนกลุ่มเล็ก ๆ ก่อน เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริง นอกจากนั้นนวัตกรรมทางการศึกษาสำหรับผู้เรียนระดับอาชีวศึกษาบางประเภท เช่น บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการสอน และชุดฝึกปฏิบัติการจะมีรูปแบบของการทดลองใช้ก่อน 1 คน เมื่อพบข้อบกพร่องก็ปรับปรุงแก้ไข หลังจากนั้นให้ทดลองกับผู้เรียนกลุ่มหนึ่ง ประมาณ 9-10 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้เรียนอ่อน ปานกลาง และเก่ง แล้วตรวจสอบคุณภาพ ด้วยการหาประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลของนวัตกรรมทางการศึกษา เป็นต้น หลังจากนั้นอาจปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะนำไปใช้กับผู้เรียนกลุ่มใหญ่ในสภาพการณ์จริง

ขั้นตอนที่ 5 การนำไปใช้ในสถานการณ์จริง (Implementation)

เมื่อครูผู้สอนหรือนักวิจัยทางการศึกษาดำเนินการสร้าง ทดลองใช้นวัตกรรมทางการศึกษา และปรับปรุงแก้ไขจนมั่นใจในคุณภาพของนวัตกรรมทางการศึกษาแล้วก็นำไปใช้จริง ซึ่งอาจเป็นการนำไปใช้ตามแผนการสอนปกติที่กำหนดไว้ หรือจัดทำเป็นรูปแบบของการทดลองใช้นวัตกรรมตามกระบวนการวิจัยแบบทดลองก็ได้ ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของครูผู้สอนหรือนักวิจัยทางการศึกษา และสถานการณ์จริงของการจัดการเรียนการสอนที่เกิดขึ้น รวมถึงการเก็บข้อมูลการใช้เป็นระยะ ๆ โดยอาจมีตัวชี้วัดตามสายงานอาชีพที่ผู้เรียนเลือกเรียน

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผลการใช้ (Evaluation)

เมื่อสิ้นสุดกระบวนการใช้นวัตกรรมทางการศึกษาแล้ว ครูผู้สอนหรือนักวิจัยทางการศึกษาต้องเก็บรวบรวมข้อมูลที่แสดงถึงผลการใช้นวัตกรรมทางการศึกษาด้วยเทคนิควิธีต่าง ๆ ซึ่งจะแสดงถึงคุณภาพของนวัตกรรมทางการศึกษา และถ้าผลการใช้นวัตกรรมทางการศึกษาสามารถลดสภาพปัญหาหรือแก้ปัญหา หรือพัฒนาผู้เรียนได้ตามที่กำหนดก็สามารถนำมาเขียนรายงานผลในรูปแบบของการวิจัยและพัฒนา ขยายผล และเผยแพร่นวัตกรรมทางการศึกษานั้นต่อไป

3. การเผยแพร่นวัตกรรมทางการศึกษา

การเผยแพร่วัตกรรมทางการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่การยอมรับนวัตกรรมนั้น เพราะเป็นตัวนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในองค์กรหรือสถาบัน ซึ่งจะมีผลทำให้ประชากรที่เกี่ยวข้องตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธ จัดเป็นกระบวนการผสมผสานระหว่างกิจกรรมหลายลักษณะตั้งแต่ที่มีลักษณะคงที่และกินเวลายาวนาน กิจกรรมที่ไม่คงที่และดำเนินไปในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาหลายกิจกรรมต่อเนื่องกัน (Warford, 2017) โดยสามารถแบ่งวิธีการเผยแพร่วัตกรรมทางการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาออกได้เป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) Injection: เป็นขั้นตอนการนำเอาแนวความคิดหรือวิธีการใหม่เข้าไปแนะนำ ให้สมาชิกในองค์กรหรือสถาบันหนึ่ง ๆ ได้รับความทราบ
- 2) Examination: แนวคิดหรือวิธีการใหม่ที่นำเสนอได้รับความสนใจจากสมาชิกในองค์กรหรือสถาบันนั้น ๆ มีการศึกษาค้นคว้า วางแผนวิจัย ตลอดจนจนถึงมีการก่อรูปคณะกรรมการขึ้นมาพิจารณา
- 3) Preparation: ผู้เกี่ยวข้องในสถาบันหรือองค์กร ตัดสินใจที่จะทดลองใช้นวัตกรรมทางการศึกษานั้น และนำไปสู่การเตรียมการรวบรวมบุคลากรและทรัพยากรต่าง ๆ จนกระทั่งถึงการฝึกอบรมก่อนใช้นวัตกรรมทางการศึกษาที่พัฒนาขึ้น
- 4) Sampling: มีการทดลองนำนวัตกรรมไปใช้ครั้งแรก แล้วสุ่มตัวอย่างผู้ใช้งานบางส่วนมาให้ข้อมูลเพื่อการศึกษาคำวิจารณ์การใช้ที่ผ่านมา
- 5) Spread: เป็นการกระจายหรือขยายผลของนวัตกรรมทางการศึกษาที่ได้รับการทดลองใช้และได้ผลดี ไปสู่ประชากรกลุ่มเป้าหมายในวงกว้าง โดยเฉพาะกลุ่มที่เชื่อถือได้ว่ามีศักยภาพพอเพียงต่อการใช้นวัตกรรมทางการศึกษานั้น
- 6) Institutionalization: นวัตกรรมทางการศึกษานั้นได้รับการยอมรับและมีการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานกลายเป็นแนวปฏิบัติที่แพร่หลายจนเป็นปกติวิสัยของการปฏิบัติโดยสมาชิกทั้งหมด

4. การพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา

องค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา (Educational Innovative Organization) หมายถึง องค์กรหรือสถาบันการศึกษาที่มีการกระทำใหม่ การสร้างใหม่ หรือการพัฒนาต่อยอดจากสิ่งใด ๆ แล้วทำให้การศึกษาหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดีขึ้นกว่าเดิม ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนเปลี่ยนแปลงในการเรียนรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว มีแรงจูงใจในการเรียน ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดกับผู้เรียน ดังนั้น การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้น สถาบันการอาชีวศึกษาจึงต้องมีความสามารถคิดค้นทำสิ่งใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาได้ตั้งแต่กระบวนการทำงาน และการผลิตผลงาน ทั้งในรูปแบบการบริหาร การจัดทำหลักสูตร การสร้างสื่อหรือวิธีการจัดการเรียนการสอน การเสริมทักษะวิชาชีพยุคดิจิทัล รวมถึงการวัดและประเมินผล เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนตามศักยภาพ มีสมรรถนะตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอาชีวศึกษาที่พร้อมในการศึกษาต่อ และสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป (Sadeghi Boroujerdi et al., 2019)

5. รูปแบบการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัล

รูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาที่ได้รับการพิสูจน์และเป็นที่ยอมรับทางวิชาการโดยการเชื่อมโยงสู่บริบทขององค์กรทางการศึกษาทุกระดับของประเทศไทย ซึ่งพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษานั้นต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม บรรยากาศนวัตกรรม และนิสัยนวัตกรรม (Mohr & Purcell, 2020; Rehman & Iqbal, 2020; Riccomini et al., 2021) โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

(1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leadership)

บทบาทสำคัญของผู้บริหารสูงสุดในการขับเคลื่อนองค์กรที่จะก้าวไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา สามารถสรุปคุณลักษณะของผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาในประเด็นการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมได้ดังนี้

- 1) ผู้บริหารในองค์กรมีวิสัยทัศน์ กรอบการทำงานที่ชัดเจน เอาใจใส่ต่อภาวะวิเคราะห์กลยุทธ์ เป็นผู้นำเชิงรุก มองหาโอกาส พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง มีความไวและปรับตัวเร็วต่อการเปลี่ยนแปลงและพร้อมรับความเสี่ยง พร้อมสนับสนุนการบริหารไปสู่องค์กรนวัตกรรม ให้ความสำคัญต่อกระบวนการคิดที่ถูกต้องในการบริหารจัดการในปัจจุบัน การสนับสนุนองค์กรพัฒนาไปสู่การแข่งขันในอนาคต พร้อมสนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนการวิจัยเพื่อการพัฒนา

2) ผู้บริหารในองค์กรพร้อมรับฟังความคิดเห็น เป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคลากร สนับสนุนการพัฒนาความรู้ และทักษะของบุคลากรที่สอดคล้องกับเป้าหมาย ให้ความสำคัญกับการระดมคนเก่งภายในองค์กรเพื่อทำงานไปสู่เป้าหมาย รู้วิธีการบริหารและการลงทุนในเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้าใจศิลปะการบริหารทีมงานที่มีความรู้คนเก่งให้มีประสิทธิภาพสูงสุดส่งเสริมให้บุคลากรมีความเป็นผู้นำ เข้าใจบทบาทของเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับองค์กร และสนับสนุนการนำเทคโนโลยีมาใช้ที่เหมาะสมทันกาล

3) ผู้บริหารในองค์กรเอาใจใส่ต่อการพัฒนากระบวนการทำงาน สร้างกระบวนการทำงานที่โปร่งใส มีส่วนร่วมและกระจายอำนาจการบริหาร สร้างกระบวนการทำงานให้ลูกค้าเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น สร้างบรรยากาศที่รับฟังและเข้าถึงสื่อสารข้อมูลที่ชัดเจน เข้าใจบทบาทของตนเองมีทักษะบริหารคนและงาน เข้าใจและสามารถบริหารจัดการ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ส่วนบทบาทสำคัญของผู้บริหารในสถาบันการอาชีวศึกษาด้านทรัพยากรมนุษย์ที่จะก้าวไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้นั้นสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้ (Gil et al., 2018; Sengupta et al., 2020) (1) ผู้บริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องทำงานคู่กันกับผู้บริหารองค์กรทางการศึกษาและเป็นหุ้นส่วนธุรกิจกัน และสนับสนุนกัน (2) เป็นนักบริหารการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงทางการศึกษา (3) ผู้บริหารหน่วยงานทรัพยากรมนุษย์แบบมีกลยุทธ์ (4) ผู้บริหารหน่วยงานทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นผู้สนับสนุนและประสานให้เกิดความสอดคล้องทั่วทั้งองค์กร และ (5) ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจทักษะวิชาชีพสมัยใหม่

(2) บรรยากาศนวัตกรรม (Innovative Climate)

จากการวิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษาของไทยเพื่อขับเคลื่อนสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยเน้นการวิเคราะห์จากนโยบายและการสร้างบรรยากาศนวัตกรรมพบว่าเมืองคัมพรคองคังนี้ (1) การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานวัตกรรม (2) การพัฒนาความเป็นมืออาชีพของบุคลากรทางการศึกษา (3) การส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา และ (4) การสร้างความร่วมมือด้านการวิจัยและพัฒนา

(3) นิสัยนวัตกรรม (Innovative Behavior)

สิ่งสำคัญประการสุดท้ายของการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาก็คือ “นิสัยนวัตกรรม” จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาพบว่า คุณลักษณะบุคลากรขององค์กรทางการศึกษาที่สามารถเป็นนวัตกรรมทางการศึกษา (Educational Innovator) ควรมีลักษณะนิสัยดังต่อไปนี้

- 1) มีภาวะผู้นำ ทำงานอย่างมืออาชีพ เน้นการวางแผน มีจิตสำนึกและจริยธรรมในการทำงานไปสู่เป้าหมาย
- 2) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดเชิงบวก คิดดี รู้ดี เขียนดี และพูดดี ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบที่ดีที่สุด หมั่นฝึกฝนความรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง มีความสามารถใช้ภาษาอย่างน้อย 3 ภาษา มีสมรรถนะทางคอมพิวเตอร์ ศาสตร์ดีเยี่ยม และเชี่ยวชาญในเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการผลิตบุคลากรสายอาชีพ
- 3) สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำงานเป็นทีมมากขึ้น โดยทำหน้าที่ในฐานะผู้นำและผู้ตามในทีมตามความชำนาญและความเหมาะสมในงาน และสร้างผลงานได้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอาชีวศึกษา
- 4) มีความพร้อมทั้งทักษะหลักและทักษะรอง ทำงานได้หลายอย่าง (Multi-Function) พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เข้าใจผลกระทบของโลกาภิวัตน์ มีความรู้รอบด้าน และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง
- 5) สามารถใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมได้อย่างกว้างขวางและเหมาะสมกับงาน

6. องค์ประกอบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษายุคดิจิทัล

จุดเริ่มต้นของการนำไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมซึ่งเป็นฐานที่จะนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) และต่อยอดไปสู่องค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาได้นั้น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ (Gil et al., 2018; Aniskina & Terekhova, 2019) ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือถึงการสังเคราะห์

ประเด็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดองค์ประกอบทั้งภายในและภายนอกเบื้องต้นของการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัลในสถาบันการอาชีวศึกษา 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) มีวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา 2) สร้างวัฒนธรรมที่สนับสนุนนวัตกรรมทางการศึกษาในองค์กรทุกมิติ 3) มีกระบวนการและการปฏิบัติที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา 4) มีทีมผู้นำที่มุ่งมั่นไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ 5) มีทีมงานในการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา 6) การพัฒนาทักษะปฏิบัติการวิชาชีพเพื่อพัฒนานวัตกรอาชีวศึกษา (Vocational Innovator) และ 7) ส่งเสริมบุคลากรทางการศึกษาในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์และสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา

จากองค์ประกอบดังกล่าวจึงเกิดเป็นแนวคิดการบริหารจัดการองค์กรแนวใหม่ในการปรับเปลี่ยนคุณลักษณะองค์กรที่มีความรู้และนวัตกรรมเป็นปัจจัยหลัก ในการเพิ่มคุณค่าพัฒนาผลผลิตและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการรวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อมุ่งสู่ความสามารถเชิงการแข่งขันทั้งในระดับชาติและนานาชาติ และการสร้างความอยู่รอดขององค์กรให้ได้อย่างยั่งยืน การที่จะเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมโดยทั่วไปต้องมีปัจจัยหลัก ได้แก่ โครงสร้างองค์กร (Structure), ขนาดขององค์กร (Size) การเรียนรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) และวัฒนธรรมองค์กรเชิงดิจิทัล (Digital Organization Culture)

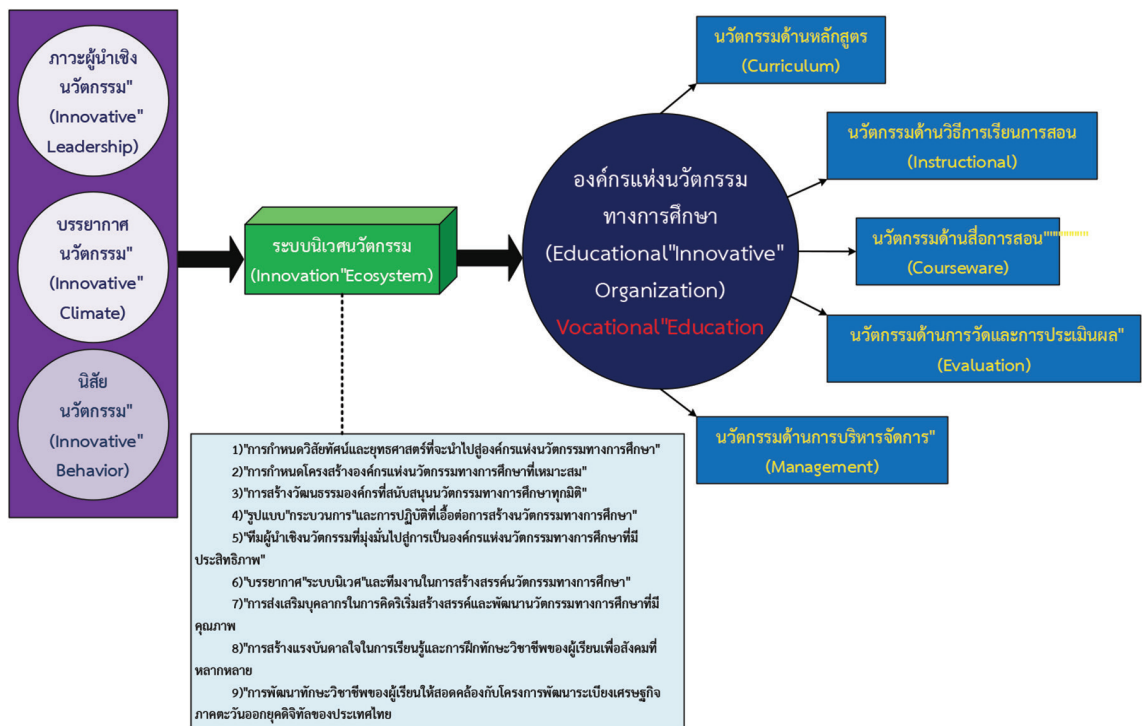
แนวคิดที่องค์กรสามารถนำไปปรับใช้ในการบริหารจัดการสถาบันการอาชีวศึกษาในองค์กรเพื่อก้าวสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมมีดังนี้ 1) การหาบุคลากรให้เหมาะกับงานของสถาบัน 2) การรักษาคนเก่งให้อยู่กับสถาบัน 3) การปรับโครงสร้างของสถาบันให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเชิงดิจิทัลทุกมิติ และ 4) การนำกลยุทธ์ที่เกี่ยวกับดิจิทัลมาช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพของสถาบัน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องยังพบข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่า การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้กับองค์กรอย่างเหมาะสมมีความสำคัญไม่แพ้การมีบุคลากรที่มีศักยภาพ ตอนนี้อยู่ในยุคที่ข้อมูลไหลเวียนอยู่จำนวนมาก นั่นคือ ระบบ Big Data ที่ประกอบด้วยข้อมูลในรูปแบบตัวอักษร เอกสาร เสียง รูปภาพ เพลง และวิดีโอ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้มีจำนวนมหาศาล สถาบันอาชีวศึกษาจึงควรที่จะหาวิธีในการจัดการข้อมูลเพื่อนำมาประกอบการจัดทำกลยุทธ์และการบริการผู้เรียน แล้วจะต้องคิดว่าจะทำอย่างไรจึงจะสามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลง โดยสิ่งสำคัญที่จะทำให้องค์กรยืนหยัดอยู่ได้ก็คือ การเข้าใจสภาพแวดล้อมของสถาบันรวมทั้งการเข้าใจผู้รับบริการสายอาชีพ ซึ่งปัจจัยเดียวที่จะทำให้องค์กรเข้าถึงความต้องการและเข้าใจพฤติกรรมของผู้เรียนได้ก็คือการถอดรหัส “ข้อมูล” การทำความเข้าใจ Big Data คือ หัวใจสำคัญขององค์กรยุคอนาคต (Findikoğlu & İlhan, 2016) ทั้งนี้ในการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาควรมุ่งเน้นไปที่การใช้งานเทคโนโลยีแพลตฟอร์มดิจิทัล โดยนำแพลตฟอร์มดิจิทัลรูปแบบใหม่ ๆ มาใช้ให้บริการและการฝึกปฏิบัติการทางอาชีพ ซึ่ง Big Data จะช่วยให้สถาบันการอาชีวศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมของการใช้บริการทางการศึกษาจากผู้รับบริการได้อย่างชัดเจนว่าแนวโน้มจะไปในทิศทางไหน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปประกอบการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาให้เหมาะสมกับแต่ละแพลตฟอร์มต่อไป

ส่วนแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสถาบันการอาชีวศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัลที่ผ่านมา ระบบการศึกษาอาชีวศึกษาของประเทศไทยมักจะถูกมองว่ามีการจัดการที่ไม่เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ไม่ยืดหยุ่น ไม่คล่องตัว ให้ความสำคัญกับความถูกต้องของกระบวนการมากกว่าผลสัมฤทธิ์ของงาน การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานยังติดขัด ไม่เชื่อมโยงเป็นกระบวนการเดียวกัน การบริหารงานยึดติดกับกรอบอำนาจตามกฎหมายเป็นหลัก การประสานความสัมพันธ์กับหน่วยงานที่กำกับดูแลเป็นไปแบบที่ภาครัฐเป็นฝ่ายนำและสถาบันการศึกษาเป็นฝ่ายตาม ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงปัจจัยทางสังคมและเทคโนโลยีอย่างค่อยเป็นค่อยไปกำลังจะส่งผลอย่างยิ่งต่อการทำงานในอนาคต อาทิ ระบบอัตโนมัติ (Automation) เทคโนโลยีคลาวด์ (Cloud Computing) สถาบันอัจฉริยะ (Smart Academy) ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence : AI) และสังคมผู้สูงอายุ (Aged Society) สิ่งเหล่านี้สร้างความท้าทายให้กับองค์กรในการเตรียมรับมือกับคลื่นแห่งการเปลี่ยนแปลง เราจึงได้ยีนแนวคิดอย่างการขยายอายุเกษียณ การนำหุ่นยนต์

หรือระบบอัตโนมัติมาใช้แทนแรงงาน และการกำหนดช่วงเวลาทำงานให้มีความยืดหยุ่น (Flexible Working Hours) เพื่อตอบสนองต่อของคนที่ทำงานรุ่นใหม่ เป็นต้น (Schildkamp et al., 2020)

นอกจากนี้ ผลการสัมมนาของผู้เชี่ยวชาญด้านระบบไอซีทีและนวัตกรรมทางการศึกษา จำนวน 9 คน สามารถยืนยันได้ถึงองค์ประกอบของการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทยให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัล โดยผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับเนื้อหาสาระที่ระบุถึงองค์ประกอบที่เหมาะสมของการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทยให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัล แต่ได้ปรับปรุงถ้อยคำและบทวิเคราะห์เพิ่มเติมเพื่อให้เนื้อหาสาระมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นและสามารถนำไปสูบทสรุปในลำดับถัดไป รูปแบบการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาในให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัลแสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัล

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทยให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัล” สามารถนำมาสรุปผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสรุตถภาพและสัมพันธ์ภาพตามวัตถุประสงค์ รวมถึงนำเสนอเป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในภาพรวมดังนี้

ผลการวิจัยสามารถสรุปในภาพรวมได้ว่า รูปแบบขององค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัลสำหรับสถาบันการอาชีวศึกษาที่เหมาะสมในประเทศไทยดังภาพที่ 1 สามารถแสดงถึงภาพรวมของรูปแบบและองค์ประกอบการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทยให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัลที่เหมาะสมเนื่องเพราะการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วทั้งในด้านสังคมและเทคโนโลยีทำให้องค์กรทางการศึกษาต้องเตรียมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยที่ทำให้องค์กรทางการศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยนำไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาและสามารถก้าวเดินต่อไปได้ โดยเริ่มตั้งแต่การหาคนที่เหมาะสมกับงาน การผูกใจคนเก่งให้อยู่กับองค์กร การนำเทคโนโลยี

ดิจิทัลมาปรับใช้อย่างเหมาะสม และการนำกลยุทธ์เกี่ยวกับดิจิทัลมาช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร นอกจากนี้สถาบันการอาชีวศึกษาจะต้องสามารถจัดการงานวิจัยและนวัตกรรมที่คิดค้นได้เป็นอย่างดี ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การจัดการการเรียนรู้ การฝึกทักษะวิชาชีพ และการจัดการเชิงวิชาการ ทำให้ผู้ทำงานด้านนี้มีความสุข สนุกกับงาน มีมาตรฐานสูงตามที่สถาบันต้องการ และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องครบถ้วนทุกด้าน สามารถจัดการงานวิจัยได้สอดคล้องกับความต้องการของนักนวัตกรรม เป็นที่ชื่นชมของสถาบันการศึกษาอื่น ๆ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและไม่สิ้นสุด (Messmann et al., 2018; Supermane, 2019; Ratchavieng, 2020)

นอกจากนี้ ผู้นำหรือผู้บริหารของสถาบันการอาชีวศึกษาควรจะพยายามส่งเสริมให้ครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้วิจัย ผู้คิดค้น ผู้ร่วมงานทุกคนที่เกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมในการกำหนดตัวแบบเชิงนวัตกรรมและการวางแผนเชิงกลยุทธ์ของสถาบัน รวมทั้งทำให้บุคลากรรู้สึกว่าการวิจัยและการสร้างสรรค์ความคิดผ่านองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของทุกคน ยิ่งไปกว่านั้น ผู้บริหารของสถาบันการอาชีวศึกษาควรจะเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระและมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางขององค์กรอย่างสร้างสรรค์เพื่อมุ่งสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาสำหรับสถาบันการอาชีวศึกษายุคดิจิทัลที่สามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต (Serdyukov, 2017; Smith & Hodge, 2019; Burns & Natale, 2020)

ผลการสังเคราะห์ข้อมูลการวิจัยที่ผ่านมา รวมถึงผลการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญพบว่า องค์กรประกอบย่อยขอการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทยให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัล มีองค์ประกอบที่สำคัญ 7 องค์ประกอบ ได้แก่

- 1) การกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา
- 2) การกำหนดโครงสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาที่เหมาะสม
- 3) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนนวัตกรรมทางการศึกษาทุกมิติ
- 4) รูปแบบ กระบวนการ และการปฏิบัติที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา
- 5) ทีมผู้นำเชิงนวัตกรรมที่มุ่งมั่นไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ
- 6) บรรยากาศ ระบบนิเวศ และทีมงานในการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา
- 7) การส่งเสริมบุคลากรในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่มีคุณภาพ
- 8) การสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้และการฝึกทักษะวิชาชีพของผู้เรียนเพื่อสังคมที่หลากหลาย
- 9) การพัฒนาทักษะวิชาชีพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกยุคดิจิทัล

ของประเทศไทย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลในประเด็นสำคัญโดยภาพรวมได้ว่า ระบบการศึกษายุคดิจิทัลนั้น ผู้เรียนจะเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพตามเกณฑ์สมรรถนะและทักษะการเรียนรู้ยุคใหม่ “องค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา” เป็นองค์กรที่เกิดจากการสร้างสรรค์สิ่งใหม่หรือมีการปรับปรุงทั้งรูปแบบวิธีการทำงานและกระบวนการเดิมแล้วทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและคุณภาพดีขึ้น โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์ศักดิ์ ผกามาต และคณะ (2564), Mykhailyshyn & Kondur (2018), Mohr & Purcell (2020) และ Riccomini et al. (2021) ที่พบว่าโครงสร้างองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษานั้นผู้บริหารย่อมมีบทบาทสำคัญในการกำหนดและควบคุมทิศทางให้บรรลุตั้งเป้าประสงค์ ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำในลักษณะต่าง ๆ อาทิ ผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงมืออาชีพ มีวิสัยทัศน์ในการบริหารงานที่พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกผัน สามารถสร้างบรรยากาศแห่งนวัตกรรมสร้างสรรค์โดยให้การสนับสนุนอย่างเพียงพอ การจัดโครงสร้างองค์กรที่ยืดหยุ่นให้สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้อย่างอิสระ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์และเผยแพร่นวัตกรรมที่มีคุณภาพระดับสากล มีการสร้างแรงจูงใจและความมุ่งมั่นปรารถนาในการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ให้สำเร็จจนกลายเป็นนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัล นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Findikoglu & İlhan

(2016) และ Schildkamp et al. (2020) ที่พบว่าความสำคัญของสถาบันการศึกษาที่ต้องสนับสนุนการขับเคลื่อนงานวิจัย ไม่อาจที่จะถูกจำกัดอยู่แค่หน้าที่ในการสนับสนุนเชิงวิชาการให้ทำงานวิจัยเพื่อปรับเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการเท่านั้น แต่ควรเริ่มตั้งแต่บ่มเพาะความคิดเชิงนวัตกรรมในระดับรากฐานให้กับผู้วิจัยและผู้คิดค้นของสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศที่สนใจในการนำผลผลิตจากงานวิจัยไปต่อยอดเชิงวิชาการ เปรียบเสมือนเป็นตัวเชื่อมต่อให้ Supply และ Demand ของผลงานนวัตกรรมภายในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ มาพบกัน โดยมุ่งเน้นเฉพาะงานที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริงและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนเท่านั้น (Smith & Hodge, 2019) จากที่กล่าวมาทั้งหมดสามารถยืนยันได้ว่า องค์ประกอบของการจัดองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัลที่มีความเหมาะสมสำหรับสถาบันการอาชีวศึกษาของประเทศไทยอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เกิดจากการศึกษาวิจัยโดยสามารถอธิบายในภาพรวมได้ว่า ผลพวงแห่งการพลิกโฉมทางการศึกษารวมถึงการปฏิรูปการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา ทำให้บทบาทและหน้าที่หลักของสถาบันการอาชีวศึกษายุคใหม่มีลักษณะที่ควรจะเป็นก็คือ สนับสนุนเครื่องมือในการคิดและการสร้างทักษะการอาชีพ การเป็นที่ปรึกษาให้แก่บุคลากรภายในและหน่วยนวัตกรรมภายนอกที่มองเห็นความเป็นไปได้ รวมทั้งชักชวนผู้ที่เกี่ยวข้องและสนใจทางด้านนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ทางการศึกษา ซึ่งในที่สุดแล้วทิศทางของสถาบันการอาชีวศึกษาจะถูกกำหนดจากความเห็นร่วมกันของสถาบันที่จะอยู่รอดได้ในอนาคต ภายใต้สภาวะแวดล้อมของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์และสามารถดึงศักยภาพของคนในสถาบันออกมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และไม่ยึดติดกับกฎเกณฑ์เดิม ๆ ที่จำกัดจินตนาการของคนในแวดวงอาชีวศึกษา

ดังนั้นการจัดองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัลสำหรับสถาบันการอาชีวศึกษาที่เหมาะสมในประเทศไทยประกอบด้วย ผู้บริหารมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม องค์กรมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรม ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษามีนิสัยแห่งนวัตกรรม และมีระบบนิเวศนวัตกรรม (Innovation Ecosystem) เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้องค์กรกลายเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง องค์กรมีศักยภาพพร้อมในการแข่งขันเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผู้สำเร็จการศึกษามีทักษะวิชาชีพที่ทันสมัย และการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่หน่วยงานอาชีวศึกษายุคใหม่ได้อย่างยั่งยืน ท้ายที่สุด เนื้อหาทั้งหมดที่กล่าวมาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและสร้างองค์กรทางการศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาของสถาบันการอาชีวศึกษายุคดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อการผลิตบุคลากรเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งรวมถึงความสามารถทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมสำหรับประเทศไทยต่อไป

5. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยและตีพิมพ์เผยแพร่จากสถาบันนวัตกรรมทางการศึกษา สมาคมส่งเสริมการศึกษาทางเลือก และวิทยาลัยผู้ประกอบการสร้างสรรค์นานาชาติรัตนโกสินทร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ คณะผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

6. เอกสารอ้างอิง

พงษ์ศักดิ์ ผกามาตย์ ชัยวัฒน์ ประสงค์สร้าง และอุษา งามมีศรี. (2561). **คุณลักษณะของผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษาที่มีอิทธิพลต่อความทุ่มเทในการทำงานของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทย.** การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติด้านมนุษยศาสตร์และสังคมวิทยา ครั้งที่ 8 (NICHSS2018), 29-30 พฤศจิกายน 2561.

- พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ สุริยะ วชิรวงศ์ไพศาล ฤทธิเดช พรหมดี ปรางทิพย์ เสยกระโทก จิรศักดิ์ สุรงค์พิพรธน์ และ อาศิรา ราชเวียง. (2563). รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 8 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ สกลนคร, 28 พฤศจิกายน 2563. หน้า 1413-1428.
- พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ สำเร็จ อ่อนสัมพันธ์ สุริยะ วชิรวงศ์ไพศาล ดรุณี ปัญจรัตนกร ฤทธิเดช พรหมดี และเชิดศักดิ์ ศุภโสภณ. (2564). **องค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0**. การประชุมวิชาการระดับชาติ เพาะยาวิจัย ครั้งที่ 10 มหาวิทยาลัยพะเยา. 28-29 มกราคม 2564. หน้า 3513-3528.
- พิชญ์สินี มะโน. (2562). ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงแบบฉับพลันและผันผวนต่อการจัดการศึกษาของประเทศไทย. **วารสารเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม**, 18(1), 1-6.
- องค์กร ประจันเขตต์. (2557). องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา ทางเลือกใหม่ของการบริหารการศึกษา. **วารสารพยาบาลทหารบก**, 15(1), 45-51.
- Aniskina, N., & Terekhova, E. (2019). Innovative Methods for Quality Management in Educational Organizations. **International Journal of Quality & Reliability Management**, 36(2), 217-231.
- Bohne, C., Eicker, F. & Haseloff, G. (2017). Competence-Based Vocational Education and Training (VET): An Approach of Shaping and Networking. **European Journal of Training and Development**, 41(1), 28-38.
- Brunetti, F., Matt, D.T., Bonfanti, A., De Longhi, A., Pedrini, G., & Orzes, G. (2020). Digital Transformation Challenges: Strategies Emerging from a Multi-Stakeholder Approach. **The TQM Journal**, 32(4), 697-724.
- Burns, C.J. & Natale, S.M. (2020). Liberal and Vocational Education: the Gordian Encounter. **Education + Training**, 62(9), 1087-1099.
- Cournoyer, L., Fournier, G. & Masdonati, J. (2017). Going back-to-school in Vocational Education and Training: Introduction. **International Journal for Research in Vocational Education and Training (IJRVET)**. **European Educational Research Association**, 4(3), 196-205.
- Edwards-Schachter, M. (2018). The Nature and Variety of Innovation. **International Journal of Innovation Studies**, 2(2), 65-79.
- Findikoğlu, F., & İlhan, D. (2016). Realization of a Desired Future: Innovation in Education. **Universal Journal of Educational Research**, 4(11), 2574-2580.
- Gil, A.J., Rodrigo-Moya, B., & Morcillo-Bellido, J. (2018). The Effect of Leadership in the Development of Innovation Capacity: A Learning Organization Perspective. **Leadership & Organization Development Journal**, 39(6), 694-711.
- Messmann, G., Mulder, R.H. & Palonen, T. (2018). Vocational Education Teachers' Personal Network at School as a Resource for Innovative Work Behaviour. **Journal of Workplace Learning**, 30(3), 174-185.
- Mohr, S., & Purcell, H. (2020). Sustainable Development of Leadership Strategies in Higher Education. Sengupta, E., Blessinger, P. and Yamin, T.S. (Ed.) Introduction to Sustainable Development Leadership and Strategies in Higher Education (Innovations in Higher Education Teaching and Learning, Vol. 22), **Emerald Publishing Limited**, 55-66.

- Mykhailyshyn, H., & Kondur, O. (2018). Innovation of Education and Educational Innovations in Conditions of Modern Higher Education Institution. **Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University**, 5(1), 9-16.
- Patrinós, H.A. (2021). The Learning Challenge in the Twenty-first Century. Grech, A. (Ed.) Media, Technology and Education in a Post-Truth Society (Digital Activism and Society: Politics, Economy And Culture In Network Communication), **Emerald Publishing Limited**, 39-53.
- Ratchavieng, A. (2020). A Study of Guidelines for the Development of School Botanical Gardens in Prachuap Khiri Khan Province. **RICE Journal of Creative Entrepreneurship and Management**, 1(1), 30-40.
- Rehman, U.U., & Iqbal, A. (2020). Nexus of Knowledge-Oriented Leadership, Knowledge Management, Innovation and Organizational Performance in Higher Education. **Business Process Management Journal**, 26(6), 1731-1758.
- Riccomini, F.E., Cirani, C.B.S., Carvalho, C.C.d. & Storopoli, J.E. (2021). Educational Innovation: Trends for Higher Education in Brazil. **International Journal of Educational Management**, 35(3), 564-578.
- Sadeghi Boroujerdi, S., Hasani, K., & Delshab, V. (2019). Investigating the Influence of Knowledge Management on Organizational Innovation in Higher Educational Institutions. **Kybernetes**, 49(2), 442-459.
- Schildkamp, K., Wopereis, I., Kat-De Jong, M., Peet, A., & Hoetjes, I. (2020). Building Blocks of Instructor Professional Development for Innovative ICT use During a Pandemic. **Journal of Professional Capital and Community**, 5(3/4), 281-293.
- Sengupta, E., Blessinger, P., & Yamin, T.S. (2020). Introduction to Sustainable Development Leadership and Strategies in Higher Education. **Emerald Publishing Limited**, 3-15.
- Serdyukov, P. (2017). Innovation in education: what works, what doesn't, and what to do about it? **Journal of Research in Innovative Teaching & Learning**, 10(1), 4-33.
- Sinlarat, P. (2020). The Path to Excellence in Thai Education. **RICE Journal of Creative Entrepreneurship and Management**, 1(2), 60-75.
- Smith, R. & Hodge, S. (2019). Understanding Innovation through the Vocational Student Work-Placement Experience. **Journal of Workplace Learning**, 31(7), 409-428.
- Supermane, S. (2019). Transformational Leadership and Innovation in Teaching and Learning Activities: the Mediation Effect of Knowledge Management. **Information Discovery and Delivery**, 47(4), 242-250.
- Terentyeva, I.V., Kirillova, O., Kirillova, T., Pugacheva, N., Lunev, A., Chemerilova, I. & Luchinina, A. (2018). Arrangement of Cooperation between Labour Market and Regional Vocational Education System. **International Journal of Educational Management**, 32(6), 1041-1055.
- Warford, M.K. (2017). **Educational Innovation Diffusion: Confronting Complexities**. In: Sidorkin A., Warford M. (eds) Reforms and Innovation in Education. Science, Technology and Innovation Studies. Springer, https://doi.org/10.1007/978-3-319-60246-2_2

การจัดการธุรกิจข้าวเหนียวหลอดกับความพึงพอใจในการเลือกซื้อข้าวเหนียวหลอดของนักท่องเที่ยว ตลาดหนองมน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

Business Management of Sticky Rice in Bamboo Tubes and Satisfaction of Tourists purchasing it at Nongmon Market, Muang District, Chonburi Province

ดารณี ทองคำ สำอาง สืบสมาน และ วศิณา จันทศิริ

Daranee Thongkham, Sam-ang Seubsman and Vasina Chandrasiri

สาขาวิชามนุษยศาสตร์ แขนงวิชาวิทยาการอาหารและโภชนาการ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จังหวัดนนทบุรี

School of human ecology , Program in Food System Management for Nutrition,

Sukhothai Thammathirat Open University

E-mail: daranee2007@icloud.com โทร. 087-1359673

Received 17/05/2563

Revised 29/10/2564

Accepted 05/12/2564

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงสำรวจนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) การจัดการของผู้ผลิตข้าวเหนียวหลอดหนองมน อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี (2) ลักษณะทางประชากรของผู้บริโภคข้าวเหนียวหลอดของนักท่องเที่ยวตลาดหนองมน (3) ส่วนผสมทางการตลาดของธุรกิจข้าวเหนียวหลอดหนองมน (4) ความพึงพอใจของผู้บริโภคข้าวเหนียวหลอดของนักท่องเที่ยวตลาดหนองมน

กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มผู้ผลิตข้าวเหนียวหลอด จำนวน 10 ราย เลือกแบบเจาะจงตามขนาดของการผลิตจากประชากรผู้ผลิตข้าวเหนียวหลอดหนองมนทั้งสิ้น 56 ราย และกลุ่มตัวอย่างจำนวน 420 ตัวอย่าง โดยสุ่มแบบบังเอิญจากนักท่องเที่ยวที่ซื้อข้าวเหนียวหลอดตลาดหนองมน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับกลุ่มผู้ผลิต และแบบสอบถามกลุ่มนักท่องเที่ยว สถิติวิเคราะห์ข้อมูลคือความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติทดสอบค่าที

ผลการศึกษาพบว่า 1) การจัดการการผลิตข้าวเหนียวหลอดหนองมนเป็นธุรกิจที่สืบทอดกันมาจากพ่อแม่โดยใช้แรงงานในครอบครัวเป็นแรงงานหลักและจ้างแรงงานไทยและต่างด้าวเสริม การผลิตมีทั้งขายเองและขายส่งคำนวณราคาแบบต้นทุนบวกกำไร 2) นักท่องเที่ยวที่มาตลาดหนองมนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง สถานภาพโสด การศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพรับจ้างทั่วไป อายุระหว่าง 21-30 ปี 3) นักท่องเที่ยวที่มีความพึงพอใจในรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของข้าวเหนียวหลอดหนองมนมากที่สุด 4) พฤติกรรมในการซื้อข้าวเหนียวหลอดส่วนใหญ่ซื้อแบบยกชุดจากร้านที่มีให้ชิมก่อนซื้อ ผลคะแนนความพึงพอใจโดยรวมของนักท่องเที่ยวที่มีต่อข้าวเหนียวหลอดหนองมนระดับ “พอใจมาก” ที่คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคือ 3.81 ± 0.74

คำสำคัญ: การจัดการธุรกิจข้าวเหนียวหลอด ความพึงพอใจในการบริโภค นักท่องเที่ยวตลาดหนองมน

Abstract

At Nong Mon market in Mueang District, Chon Buri Province this survey researeh aims to study the following: (1) the business management of bamboo tube sticky rice among producers; (2) demographic characteristics of tourist consumers of bamboo tube sticky rice; (3) the marketing mix of bamboo tube sticky rice; (4) tourist satisfaction with bamboo tube sticky rice.

The sample was divided into 2 subgroups. The first subgroup included 10 persons selected to represent 56 bamboo tube sticky rice producers. The second subgroup included 420 persons by opportunistic sampling of tourists consuming bamboo tube sticky rice at Nong Mon market. Study tools included structured interview questionnaires and self-report questionnaires. Data analysis statistics included frequencies, averages, percentages, standard deviations and t-tests. The results of the study revealed that 1) the production management of bamboo tube sticky rice was inherited from parents using family members as the core workforce and hiring additional Thai and foreign workers as needed. Productions were both retail and wholesale with setup price calculating capital cost plus profit; 2) demographic characteristics of tourist consumers of bamboo tube sticky rice mostly were single females with graduate degrees aged 21-30 year old; 3) marketing mixes were as follows: product - traditional long bamboo sticky rice tubes were statistically significantly more popular ($t = 2.68$, $df = 418$, $p < 0.05$) among tourists compared to new short tubes; price - tourists preferred to buy in value-priced sets; place - mostly brought in front of Nong Mon market; promotion - getting taste the product before buying and getting some additional free as a gift when buying in bulk; 4) overall satisfaction scores (maximum 5) were “very satisfied” with the mean and standard deviation of 3.81 ± 0.74 .

Keywords: Sticky rice in Bamboo Tube Business Management, Satisfaction in consumption, Tourists in Nong Mon market

1. บทนำ

ตลาดหนองมนเป็นตลาดการค้าที่เจริญขึ้นอย่างถาวร ชาวบ้านในชุมชนขายข้าวหลามเชิงเศรษฐกิจที่สืบทอดกันมานานและเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าคือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการอาชีพได้เป็นอย่างมาก (<http://www.thaithambon.com>) และถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดชลบุรี ข้าวหลามหนองมน เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง มีกลิ่นหอม ผ่านกระบวนการผลิตอย่างพิถีพิถันและสะอาดเพื่อให้ได้รสชาติของส่วนประสมที่เป็นธรรมชาติและกลมกล่อม มีการตัดแปลงโดยใช้ส่วนประสมต่าง ๆ เช่น ไข่กล้วย ฝือกมะพร้าวอ่อน และเม็ดบัว ในช่วงวันหยุดจะมีนักท่องเที่ยวแวะซื้อข้าวหลามเป็นของฝากกลับบ้าน จนทำให้ข้าวหลามเป็นธุรกิจชุมชนที่มีชื่อเสียงที่โด่งดังมายาวนาน

ปัจจุบันรายได้จากการจำหน่ายและการผลิตข้าวหลามน้อยลง เนื่องจากมีปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอก มีความจำเป็นต้องได้รับการจัดการธุรกิจการผลิตและจำหน่ายข้าวหลามในด้านการตลาด เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวกลับมาใช้บริการ อันจะทำให้นักท่องเที่ยวและสภาพเศรษฐกิจตลาดหนองมนได้ฟื้นกลับมาเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนเช่นเดียวกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ของจังหวัดชลบุรี ปัญหาที่มีผลกระทบต่อการผลิตในธุรกิจข้าวหลามในปัจจุบันคือ ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นจากปัญหาการขาดแคลนไม้ไผ่ที่ไม่มีในท้องถิ่น ต้องสั่งซื้อไม้ไผ่จากถิ่นอื่น เช่น กาญจนบุรี สระแก้ว จากเขมร เป็นต้น ราคาต้นทุนสูงขึ้นทำให้ราคาขายสูงขึ้นตามมา และปัญหาสภาวะทางกายภาพด้านการคมนาคมได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากถนนสุขุมวิทสมัยก่อนใคร ๆ ก็ต้องเดินทางผ่านตลาดหนองมนเป็นเส้นทางบังคับ แต่ปัจจุบันที่การคมนาคมสะดวกขึ้นมีทั้งทางเลี่ยงเมือง มีถนนสายมอเตอร์เวย์ และยังมีนักท่องเที่ยวของฝากเดินทางที่ ทำให้ไม่ต้องเดินทางเข้าถึงหนองมน จึงต้องหาทางแก้ไขหาอัตลักษณ์ของตลาดหนองมนที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้กลับมาศึกษาคึกคักเหมือนเดิม เพราะแต่ละปีมีคนเดินทางมาเยี่ยมเยือนบางแสนและหนองมนจำนวนมาก ล่าสุดปี พ.ศ. 2561 มีจำนวนนักท่องเที่ยวประมาณ 1.8 ล้านคน มีอัตราการใช้จ่ายเฉลี่ยประมาณ 1,500 บาท/คน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการจัดการธุรกิจข้าวหลามกับความพึงพอใจในการบริโภคของนักท่องเที่ยวตลาดหนองมน เพื่อ

วิเคราะห์ปัจจัยในด้านต่าง ๆ และนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการของผู้ผลิตข้าวหอมมะลิ ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาลักษณะทางประชากรของผู้บริโภคข้าวหอมมะลินักท่องเที่ยวตลาดหนองมน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
3. เพื่อศึกษาส่วนประสมทางการตลาดของธุรกิจข้าวหอมมะลิตลาดหนองมน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคข้าวหอมมะลินักท่องเที่ยว ตลาดหนองมน

2. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ประชากร กลุ่มผู้ผลิตหลักในการผลิตและขายส่งข้าวหอมมะลิไปขายตลาดหนองมนจำนวน 10 ราย

ผู้ประกอบการผลิต

ส่วนที่ 1 คือ ข้อมูลทั่วไปและสภาพทางเศรษฐกิจ

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เพศชาย เพศหญิง โดยจำแนก เพศ

ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน/ต่อคน

ส่วนที่ 2 คือ ด้านการบริหารจัดการการผลิต

1) ด้านการบริหารกำลังคน (man) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน แรงงานในการผลิตเหตุผลที่ทำการผลิตข้าวหอม

2) ด้านการบริหารทางการเงิน (money) วิธีการจัดการผลิตข้าวหอม การจัดการด้านบุคลากร การจัดการสอนงาน การจ้างแรงงานทักษะการควบคุมการผลิต อายุการจ้างงาน คุณภาพที่ได้มา

3) ด้านการบริหารวัตถุดิบ (materials) แหล่งสั่งซื้อวัตถุดิบ สัดส่วนในการผลิต จำนวนในการผลิตต่อวัน

4) ด้านการจัดการ (menagement) การตั้งราคาขาย วิธีการกำหนดราคา ปริมาณค่าใช้จ่ายในการผลิตต่อวัน/เดือน

กลุ่มผู้บริโภคซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวตลาดหนองมน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำนวน 420 คน จากกลุ่มตัวอย่างที่บริโภคข้าวหอมมะลิตลาดหนองมน มีเกณฑ์การคัดเลือกคือผู้ที่บริโภคข้าวหอมมะลิหนองมน และเกณฑ์การคัดออก คือผู้ที่ไม่บริโภคข้าวหอมมะลิหนองมน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาระบบการจัดการธุรกิจข้าวหอมมะลิกับความพึงพอใจในการบริโภคของนักท่องเที่ยว ศึกษาส่วนประสมทางการตลาดตลอดจน ศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคที่เป็นนักท่องเที่ยว ตลาดหนองมน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ทำการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแยกเป็น 2 ประเภทโดยแยกผู้ผลิตและผู้บริโภค ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน และใช้สถิติ t-test เพื่อทดสอบความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ประกอบการพบว่า ผู้ประกอบการที่สัมภาษณ์ เป็น เพศชาย จำนวน 4 ราย และเพศหญิง จำนวน 6 ราย สถานภาพโสด จำนวน 3 ราย สมรส จำนวน 7 ราย ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ถึงมัธยมศึกษา และ ปวส. มีอาชีพเผาข้าวหอมเป็นอาชีพหลักและอาชีพเดียว อายุระหว่าง 28-74 ปี มีรายแบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 มีรายได้ตั้งแต่ 10,000-14,000 บาท ต่อเดือน เป็นกลุ่มรายย่อยที่ขายข้าวหอมตลาดหนองมน มีการจัดการการผลิตใช้คนงานในครัวเรือน 2 คน ไม่ได้จ้างแรงงาน และเป็นการผลิตเองขายเอง

กลุ่มที่ 2 มีรายได้ตั้งแต่ 15,000-20,000 บาท ต่อเดือน มีการจัดการการผลิตคนในครัวเรือน 2-3 คน ไม่ได้จ้างแรงงาน มีขายหน้าร้านเองหน้าบ้าน และกลุ่มที่ 3 มีรายได้ตั้งแต่ 80,000-120,000 บาท ต่อเดือน จำนวนสมาชิกครัวเรือนละ 4-8 ราย ประกอบอาชีพเผาข้าวหลามมาเป็นเวลา 10-60 ปี ใช้แรงงานครอบครัวเป็นแรงงานหลัก จ้างแรงงานไทยช่วยงานจำนวน 2-6 คน แรงงานต่างด้าวจำนวน 2-4 คน อายุการจ้างงานระหว่าง 2-7 ปี เป็นผู้ผลิตข้าวหลามรายใหญ่ มีทั้งขายเองหน้าร้านและขายส่ง การผลิตข้าวหลามแบบการเผาข้าวหลามขายแบบวันต่อวัน

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการผลิตได้รายละเอียดของการจัดการการผลิตข้าวหลามมีดังนี้

1) สัดส่วนและต้นทุนในการผลิต

การผลิตข้าวหลามรวมไส้ต่าง ๆ ประมาณ 100-3,000 กระจบต่อวัน มีทั้งผลิตแบบขายส่งและขายเองหน้าร้าน ราคาขายส่งคิดเป็นลิตร (ข้าวเหนียว) ลิตรละ 220 บาท โดยจะได้ข้าวหลามจำนวน 12-15 กระจบ ราคาขายปลีกจะขายเป็นกระจบ ราคาขายชุด 2-3 กระจบ ร้อยบาท คละขนาดตามราคาเหมาะสมที่คนขายตั้ง ราคาขายขึ้นอยู่กับราคาวัตถุดิบ ต้นทุนและอุปกรณ์ในการผลิตข้าวหลามมีเครื่องตัดไม้ เตเผาข้าวหลามแบบแก๊สผู้ผลิตทั้งหมดจะใช้เตเผาทั้งแก๊สและเผาฟืน ราคาต้นทุนเตเผาตั้งแต่ 10,000-60,000 บาทต่อ 1 เต ใช้จำนวน 1-2 เต ต่อผู้ผลิตมะพร้าวคันสดที่ใช้ผู้ผลิตจะส่งร้านคันส่งเพราะว่าสะดวกคุ้มค่าง่าตัวเอง

2) ขั้นตอนการผลิตข้าวหลาม (ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียง) 1) ตัดไม้ไผ่ยาวประมาณ 15-16 เซนติเมตร 2) นำกระจบไม้ไผ่ที่ตัดแล้วมาล้างให้สะอาด 3) นำข้าวเหนียวมาล้างน้ำ แช่ไว้ 6-7 ชั่วโมง แล้วพักขึ้นให้สะเด็ดน้ำ 4) เตรียมกะทิที่คั้นไว้มาผสมเกลือและน้ำตาล 5) กรอกข้าวเหนียวลงในกระจบ 6) เรียงกระจบข้าวหลามลงบนฟืนเพื่อเตรียมเผา 7) ใช้แผ่นกระเบื้องปิดปากกระจบเพื่อกันฟืน 8) เตรียมวัสดุในการเผาข้าวหลามแบบโบราณ 9) ดำเนินการเผาใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง 10) ข้าวหลามที่เผาสุกแล้ว 11) ยกข้าวหลามที่เผาเสร็จแล้วออกจากเตเผา

3) แหล่งซื้อวัตถุดิบในการผลิตข้าวหลาม

ข้าวเหนียว มะพร้าว ถั่วดำ ถั่วเขียว เผือก เม็ดบัว แป้งกวน น้ำตาลทราย เกลือป่น สั่งซื้อที่ร้านยี่ปั่วใกล้ตลาดหนองมนหรือหน้าวัดตาลล้อม

ไม้ไผ่ สั่งซื้อมาจากจังหวัด กาญจนบุรี ลำปาง ตาก แต่ละจังหวัดเลือกสั่งตามฤดูกาล ไม้ภาคเหนือมีในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนตุลาคมที่มีและมีบริการส่งถึงที่

ปริมาณการผลิตจำนวนของข้าวเหนียว 1 ลิตร

ปริมาณข้าวหลามประมาณ 12-15 กระจบ ขายส่งในราคาลิตรละ 200-250 บาท เฉลี่ยต่อ 1 ลิตร เท่ากับข้าวหลาม กระจบยาว 12-15 กระจบ กระจบสั้น 18 กระจบ

ความพอใจในธุรกิจข้าวหลาม

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ พบว่า ผู้ประกอบการทั้ง 10 ราย มีความพอใจในรายได้ของการทำธุรกิจข้าวหลาม

4) ปริมาณต้นทุนในการผลิตข้าวหลามต่อวัน ปริมาณเฉลี่ยโดยรวมผู้ผลิตทั้ง 10 ราย

ตารางที่ 1 ปริมาณการใช้วัตถุดิบและต้นทุนในการผลิตข้าวหลาม

วัตถุดิบ	ปริมาณการใช้/กิโลกรัม/วัน	ราคาประมาณ/บาท/วัน
ข้าวเหนียว	7-50	195-1,400
กล้วย ถั่วดำ เผือก เม็ดบัว แป๊ะก๊วย	2-16	100-1,000
น้ำตาล	3-40	30-880
เกลือ	300 กรัม	15 บาท
มะพร้าวกะทิ	5-45 กิโลกรัม	150-1,575
แก๊สในการเผา	1-6 ถัง	590-3,540
กาบมะพร้าวในการเผา	20 กิโลกรัม	200-220
ไม้ไฟ	10-300 ลำ	600-2,100

ลักษณะทางประชากรของผู้บริโภคข้าวหลามหนองมน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

ผลของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มาเที่ยวตลาดหนองมน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำนวน 420 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 64.0 สถานภาพโสด มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.3 ระดับศึกษา พบว่าระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 49.8 อันดับรองลงมาเป็นระดับการศึกษามัธยม/ปวช. คิดเป็นร้อยละ 28.8 อาชีพ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.2 อันดับรองลงมาคือนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 26.2 อายุ 21-30 ปี เป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด กลุ่มที่มีจำนวนรองลงมาคือกลุ่มที่มีอายุ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.5 รายได้ ส่วนใหญ่ 5,001-10,000 บาท ต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 22.4 รองลงมาเป็นกลุ่มรายได้ 25,001 บาท ขึ้นไป จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 21.0

ตารางที่ 2 ผลเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

ปัจจัยด้านทางการตลาด	จำนวน	ค่าเฉลี่ย(±SD)	t	df	p
รูปแบบผลิตภัณฑ์ข้าวหลาม					
กระบอกยาวดั้งเดิม	259	1.84 (±0.85)	2.68	418	<0.05
กระบอกสั้นแบบใหม่	161	2.10 (±2.10)			
ราคาจำหน่าย					
ไม่เหมาะสม	44	1.86 (±1.13)	0.56	418	>0.05
เหมาะสม	376	1.95 (±0.97)			
ช่องทางการจำหน่าย					
ตลาดหนองมน	330	1.94 (±0.95)	1.25	418	>0.05
ที่อื่นๆ	32	1.94 (±1.10)			
การส่งเสริมการขาย					
ร้านเจ้าประจำ	129	2.15 (±0.92)	2.65	418	<0.05
ร้านที่ให้ชิมและแถม	291	1.85 (±1.00)			

สรุปผลรายงานของด้านส่วนประสมทางการตลาด รูปแบบที่นักท่องเที่ยวเลือกซื้อ พบว่านักท่องเที่ยวยังนิยมข้าวหลามแบบเดิมกระบอกยาวเป็นส่วนใหญ่ จำนวน 259 คน คิดเป็นร้อยละ 61.1 ปัจจัยในการตัดสินใจซื้อข้าวหลาม พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตัดสินใจเลือกซื้อข้าวหลามแบบยกชุดสุดคุ้มมากที่สุด จำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 39.3 ความเหมาะสมของราคาข้าวหลาม พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พึงพอใจความเหมาะสมกับคุณภาพที่ได้รับเป็นอันดับหนึ่ง จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 45.2 ช่องทางในการเลือกซื้อข้าวหลาม พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ซื้อข้าวหลามที่ตลาดหนองมน จำนวน 330 ราย คิดเป็นร้อยละ 87.6 ร้านที่เลือกซื้อข้าวหลาม พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เลือกร้านประจำ จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 30.7

ความพึงพอใจของผู้บริโภคข้าวหอมของนักท่องเที่ยวตลาดหนองมน จังหวัดชลบุรี

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่ซื้อข้าวหอมตลาดหนองมน จังหวัดชลบุรี

ความพึงพอใจ ผลิตภัณฑ์โดยรวม	ร้อยละของระดับความพึงพอใจ (n)					เฉลี่ย (± SD)	เกณฑ์การ แปลผล
	น้อยที่สุด	น้อย	พอใจ	มาก	มากที่สุด		
1. คุณภาพของข้าวหอม ที่สดใหม่	1.4 (6)	4.3(18)	33.3(140)	43.1 (180)	17.9 (75)	3.72 (± 0.86)	พอใจมาก
2. รสชาติอร่อย หอม หวานมัน	1.0 (4)	13 (4.3)	24.3(102)	49.5 (208)	22.1(93)	3.89 (± 0.82)	พอใจมาก
3. การบริการของคนขาย	1.0 (4)	33.3 (4)	31.7(1.33)	46.7(196)	17.4(13)	3.77 (± 0.81)	พอใจมาก
4. ความสะอาด ปลอดภัย	(.7) 3	3.8 (16)	27.6 (116)	47.6 (200)	20.2 (85)	3.83 (± 0.82)	พอใจมาก
5. การจัดเรียงสินค้า สวยงาม	2.5 (2)	4.0 (17)	26.9 (113)	45.0(189)	23.6 (99)	3.88 (± 0.84)	พอใจมาก
รวมผลคะแนน						3.81 (± 0.74)	พอใจมาก

ค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการเลือกซื้อข้าวหอมหนองมน อยู่ในระดับ พอใจมาก คือ ด้านรสชาติความอร่อย หอม หวานมัน ค่าเฉลี่ย 3.89 (±0.82) การจัดเรียงสวยงาม ค่าเฉลี่ย 3.88 (±0.84) อันดับต่อมา ความสะอาด ปลอดภัย ค่าเฉลี่ย 3.83 (±0.82) อันดับรองลงมา การบริการของคนขาย ค่าเฉลี่ย 3.77 (±0.81) อันดับต่อมา คุณภาพของข้าวหอมสดใหม่ ค่าเฉลี่ย 3.72 (±0.81) ตามลำดับโดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมรวมในระดับความพอใจมากคือ 3.88 (±0.74)

4. อภิปรายผล

ผลการสรุปของผู้ผลิตข้าวหอม พบว่าผู้ผลิตข้าวหอมส่วนใหญ่ผลิตข้าวหอมขายอย่างเดียวใช้แรงงานในครอบครัว 2-8 คน ต่อครัวเรือน เริ่มจากการผลิตขายรายย่อยและพัฒนาเป็นการผลิตขายส่ง มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000-120,000 บาท ผู้ผลิตแต่ละรายจะผลิตปริมาณการขายหมดวันต่อวัน การควบคุมคุณภาพของข้าวหอมจะใช้ความชำนาญและประสบการณ์ที่ทำมาเป็นเวลานานจากรุ่นสู่รุ่น สืบทอดกันต่อมา แหล่งจำหน่ายข้าวหอมส่วนใหญ่จะวางขายหน้าตลาดหนองมน ผู้ผลิตข้าวหอมส่วนใหญ่มีความพอใจในการผลิตข้าวหอมขายถึงแม้ว่าจะมีกำไรลดลงเนื่องจากต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นแต่ก็ยังมีการขายได้ และต้องการผลิตข้าวหอมขายต่อไป เหตุผลที่ผู้ผลิตข้าวหอมอยู่รอดและมีชื่อเสียงมาถึงปัจจุบันนี้คือ การรักษามาตรฐานในการผลิตและดูแลในเรื่องคุณภาพให้ดีสม่ำเสมอตลอดมา

ลักษณะของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มาจากนักท่องเที่ยวตลาดหนองมน พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง สถานภาพโสด ส่วนใหญ่มาพักก่อนกับครอบครัวในวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ จบการศึกษาระดับการศึกษาปริญญาตรี อายุตั้งแต่ 21-30 ปี เป็นบุคคลทั่วไป รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-10,000 บาท

ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่านักท่องเที่ยวยังนิยมซื้อข้าวหอมแบบกระบอกยาวดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ ปัจจัยในการตัดสินใจซื้อข้าวหอม พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตัดสินใจเลือกซื้อข้าวหอมแบบยกชุดสุดคุ้มมากที่สุด ผลการวิจัยพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความนิยมซื้อร้านที่มีให้ชิมก่อนซื้อ แต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังมีความซื่อสัตย์และไว้วางใจข้าวหอมต่อร้านเจ้าประจำ

ด้านราคา ความเหมาะสมของราคาข้าวหอม พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในราคาที่ซื้อและความเหมาะสมกับคุณภาพที่ได้รับมีความถี่ในการมาซื้อเฉลี่ยปีละ 2-3 ครั้งต่อปี

ด้านช่องทางการจำหน่าย ช่องทางในการเลือกซื้อข้าวหอม พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาซื้อข้าวหอมที่ตลาดหนองมน เพราะว่าคุณภาพและความสดใหม่กว่าแหล่งจำหน่ายอื่น

ด้านการส่งเสริมทางการตลาด แม้ค้าตลาดหนองมนมีการโฆษณาการขายแบบลดแลกแจกแถม จากข้อมูลแบบสอบถาม พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เลือกซื้อร้านประจำและนิยมซื้อแบบยกชุด มีให้ชิมก่อนซื้อ เพราะคิดว่าคุ้มค่างกับราคาแต่ก็ยังมีความไว้วางใจและซื้อสัต์ยที่จะซื้อร้านประจำ

ความพึงพอใจโดยรวมของนักท่องเที่ยวตลาดหนองมน พบว่า เกณฑ์การแปลผลของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้คะแนนพอใจระดับมาก กับข้าวหลามาตลาดหนองมน แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวยังมีความนิยมซื้อข้าวหลามาตลาดหนองมนเป็นของฝากกลับบ้านอยู่มาก ถึงแม้ว่าราคาวัตถุดิบในการผลิตจะสูงขึ้นแต่แม้ค้ำก็ยอมลดกำไรลงและขายในราคาเดิมเพื่อดึงดูดลูกค้าให้มาซื้อเหมือนเดิม และยังเห็นว่าข้าวหลามาหนองมนยังคงความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นในตัวข้าวหลามาที่มีไส้ต่าง ๆ มากมายไม่เหมือนกับข้าวหลามาจากถิ่นอื่น ข้าวหลามาหนองมนสืบทอดกันมายาวนานอย่างที่พูดกันว่า ไม่ซื้อข้าวหลามา มาไม่ถึงตลาดหนองมน

5. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบอาชีพเผาข้าวหลามทั้งหมดเผาข้าวหลามเป็นอาชีพหลักและมีรายได้จากอาชีพหลักอยู่ระหว่าง 5,001-200,000 บาท แสดงให้เห็นว่าอาชีพเผาข้าวหลามเป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบอาชีพเผาข้าวหลามได้ดี ทำให้ผู้ประกอบอาชีพเผาข้าวหลามส่วนใหญ่มีความพอใจในอาชีพ ไม่คิดเปลี่ยนไปทำอย่างอื่น แต่ผู้ประกอบอาชีพเผาข้าวหลามบางรายยังเห็นว่าควรมีการพัฒนาและปรับปรุงในด้านต่าง ๆ ให้สามารถมีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น โดยควรปรับปรุงดังนี้

1. การขาดแคลนวัตถุดิบ (ไม้ไผ่) ในบางฤดูที่ไม่มีไม้ไผ่การขนส่งที่ลำบากก็จะทำให้มีราคาแพงขึ้นเพราะต้องสั่งไม้ไผ่มาจากต่างจังหวัดและวัตถุดิบในส่วนของมะพร้าวสำหรับทำน้ำกะทิ เนื่องจากวัตถุดิบมีราคาสูงทำให้เกิดผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนที่ผู้ผลิตได้รับ ควรมีการแก้ไขในด้านการส่งเสริมการปลูกมะพร้าวในเขตจังหวัดชลบุรีหรือพื้นที่ใกล้เคียง

2. เทศบาลเมืองแสนสุขควรดำเนินการแนะนำแหล่งวัตถุดิบไม้ไผ่และการส่งเสริมการปลูกไม้ไผ่ในพื้นที่จังหวัดชลบุรีให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นการลดการสั่งไม้ไผ่ที่มีราคาแพงจากจังหวัดอื่น จะเป็นผลทำให้ผู้ประกอบอาชีพเผาข้าวหลามสามารถลดต้นทุนในการผลิตข้าวหลามาได้มากขึ้น

6. เอกสารอ้างอิง

- ข้อมูลจากสำนักนายกเทศบาลชลบุรี. (2558). **โครงการฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชนตลาดหนองมน**. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2560 จาก <http://www.seansukcity.go.th>
- นิยม สร้อยสวน. (2562). **สมาชิกผู้ผลิตข้าวหลามาหนองมน**. สัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า Dusit Thani College Journal Vol.10 No.1 January-June 2016
- รายงานจากเทศบาลแสนสุข. (2559). สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2560 จาก <http://www.seansukcity.go.th>
- ฉัตยาพร เสมอใจ และมัทนียา สมมิ. (2545). **พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ชัยฤทธิ์ ทองรอด และ วราภรณ์ สารอินมูล. (2559). พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าในตลาดนัดกลางคืนของ ผู้บริโภคเขตกรุงเทพมหานคร. **วารสารสมาคมนักวิจัย**. 21(3), 197-210
- เสรี วงษ์มณฑา. (2542). **การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ : อีระฟิล์มและโซเท็กซ์.
- ชัยยศ ปานเพชร. (2559). ข้าวหลามาหนองมน. **PULINET Journal**, 3(3), 70-76.
- เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์. (2557). อิทธิพลส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม. **วารสารวิทยาการจัดการ Journal of Management Science Vol.1 No.1 (2014)**
- วิมลสิริ รุจิภาสพรพงศ์. (2550). การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาการทำข้าวหลามาในชุมชนพระงาม จังหวัดนครปฐม.

- ชนชญาน์ จันทร์ธวัตรกุล. (2550). รูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพของผู้บริโภค
ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ต้นหยง., ศิริธนาพรรณ., & ฤทธิบุญไชย. แนวทางการพัฒนาธุรกิจข้าวหอมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม.
Ph.D. In Social Sciences Journal, 5(3), 130-146. Retrieved from <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj/article/view/68685>
- นรินทร์ เจริญพันธ์ และ สุธี ว่างเต็อย. (2560). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวหอมเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์เกษตรท้องถิ่น
ในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว. วารสารเทคโนโลยีการอาหาร มหาวิทยาลัยสยาม, 12(1), 48-58.
- นิยม สร้อยสวน. (2562) สมาชิกผู้ผลิตข้าวหอมหนองมน, สัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า Dusit Thani College Journal
Vol.10 No.1 January-June 2016
- Armstrong, G. & Kotler, P. (2009). Marketing, an introduction (9 th ed.). New Jersey: Pearson Prentice
Hall.
- Mowen, John C. and Michael Minor. (1998). Consumer Behavior. 5 th ed. Upper Saddle River, New
Jersey : Prentice-Hall.

การศึกษาความเครียดและการจัดการความเครียดด้วยกิจกรรมนันทนาการของสมาชิก
ชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
The Study of Stress and stress management by recreational activities
among the members of Nong Krathum Elderly Club,
Kamphaeng Saen District, Nakhon Pathom

นันท์นิชา สิงหเดชวีระชัย¹ และ สวรรยา ธรรมอภิพล²

Nannicha Singhadetwerachai¹, Sawanya Thama-apipol²

¹ นักศึกษาลัทธิศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

² อาจารย์ประจำ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

¹ Graduate student, Master of Arts Program in Public and Private Management, Faculty of Management Science,
Silpakorn University, Sanamchandra palace campus

² Lecturer, Faculty of Management Science, Silpakorn University, Sanamchandra Palace campus

E-mail: babimiind.mb@gmail.com โทร. 0652232453

Received 07/02/2564

Revised 05/11/2564

Accepted 20/11/2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับความเครียดและสาเหตุการเกิดความเครียดของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม จังหวัดนครปฐม (2) เพื่อศึกษาการจัดการความเครียดด้วยกิจกรรมนันทนาการของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม จังหวัดนครปฐม ดำเนินการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม จำนวน 300 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต ประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม รองประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม เลขานุการชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม และสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยจากการสัมภาษณ์เชิงลึกให้ผู้สูงอายุทำแบบสอบถามและสัมภาษณ์จากประเด็นเกี่ยวกับความเครียดและสาเหตุของความเครียด และใช้วิธีสังเกตผู้สูงอายุขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมภายในชมรมผู้สูงอายุ

ผลการศึกษา พบว่า สมาชิกชมรมผู้สูงอายุมีความเครียดในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.80 โดยมีความเครียดด้านร่างกายมากที่สุด รองลงมาด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม ตามลำดับ มีค่าเฉลี่ย 1.96 1.91 และ 1.78 ตามลำดับ สาเหตุของความเครียดมาจากด้านสุขภาพเป็นส่วนใหญ่ เช่น ปวดเข่า ปวดขา ไขข้อกระดูก และภาวะร่างกายที่เสื่อมถอยลง ความเครียดด้านเศรษฐกิจมาจากรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ความเครียดด้านสังคมมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสังคมและพร้อมที่จะเรียนรู้กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่มมีการจัดการความเครียดด้วยกิจกรรมนันทนาการ เช่น การออกกำลังกาย การรำไม้พลอง ร้องเพลงคาราโอเกะ การเล่นเกมอิเล็กทรอนิกส์ กิจกรรมการท่องเที่ยว และกิจกรรมการให้ความรู้ด้านสุขภาพต่าง ๆ

คำสำคัญ: ชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม ความเครียด การจัดการความเครียด กิจกรรมนันทนาการ

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the level of stress and the causes of stress among the members of Baan Nong Krathum Elderly Club, Nong Krathum Sub-district, Kamphaeng Saen

District, Nakhon Pathom Province, and (2) to study stress management by recreational activities of the members of Baan Nong Krathum Elderly Club, Nong Krathum Sub-district, Kamphaeng Saen District, Nakhon Pathom Province. The methodology was conducted by distributing copies of questionnaires to the sample of 300 members of Baan Nong Krathum Elderly Club as well as in-depth interviews and observations of president, vice president, and secretary, and members of Baan Nong Krathum Elderly Club, totaling 15 people. Quantitative data collected were then analyzed using statistics, including percentage, mean and standard deviation, meanwhile qualitative data from in-depth interviews and observations were analyzed by statistics, including frequency, percentage, mean and standard deviation. Qualitative data were analyzed by in-depth interviews with the elderly to complete questionnaires and interviews on stress issues and causes of stress, and to observe the elderly while participating in activities within the elderly club

The results of this study indicated that overall stress of Baan Nong Krathum Elderly Club members was at the lowest level with a mean of 1.80. When individual aspects were considered, an aspect with the highest level was physical stress, followed by economic stress, and social stress, respectively, with mean values of 1.96, 1.91, and 1.78, respectively. The most commonly cause of stress was health such as knee pain, leg pain, rheumatism and deteriorated physical condition, followed by economic stress, which was characterized by insufficient income for daily use, occupation of farmers raising dairy cows, pigs and chickens. Lastly, the members encountered social stress. The members of Baan Nong Krathum Elderly Club were able to handle with social changes and ready to learn and adapt themselves to present social situation. When stress management by recreation activities was considered, it was found that the members of Baan Nong Krathum Elderly Club managed their stress by relying on recreation activities such as exercise, Ram Mai Plong dancing, karaoke singing, electone playing, tourism activities, and various health education activities.

Keywords: Baan Nong Krathum Elderly Club, Stress, Stress Management, Recreational Activities

1. บทนำ

จากสถานการณ์ประชากรผู้สูงอายุไทยในปัจจุบันที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งคาดว่าประเทศไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Complete Aged Society) ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า ประกอบกับ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ประชากรสูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็น 6.8-7.6 ล้านคนในปี พ.ศ. 2553 และ 11 ล้านคนในปี พ.ศ. 2563 แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุในอนาคตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากปัจจัยสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและลักษณะทางกายภาพของร่างกายที่มีการเปลี่ยนแปลง เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมจากการที่ไม่ได้ทำงาน การพบปะและเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม รายได้จากการประกอบอาชีพที่ลดลง ความซึมเศร้าจากการอยู่ลำพัง สุขภาพที่เสื่อมถอย ภาวะเจ็บป่วย ฯลฯ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุเกิดภาวะความเครียดได้ (แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2, 2552) โดยปัญหาทางด้านจิตใจ มักจะเกิดจากความรู้สึกสูญเสีย โดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับความสามารถของตนเอง เช่น การเคยเป็นที่พึ่ง เป็นผู้นำให้กับคนอื่น การเป็นที่ยอมรับและยกย่องจากคนข้างเคียงเพื่อนฝูง หรือสังคมการขาดที่พึ่ง เช่น ผู้ใกล้ชิด เพื่อนสนิทถึงแก่กรรม เป็นต้น นอกจากนี้ การที่สุขภาพไม่แข็งแรงพอที่จะปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ ขาดการติดต่อไปมาหาสู่กับผู้อื่น บุตรหลานก็เติบโตมีครอบครัวแยกย้ายกันไป ทำให้เกิดความรู้สึกเหงาว่าเหว ไม่สบายตามร่างกาย ปวดเมื่อย ไม่มีแรง นอนไม่หลับ เบื่ออาหาร ปัญหาทางด้านสังคมก็เป็นอีกด้านหนึ่งที่ก่อให้เกิดความเครียดทางจิตใจได้มาก ถึงแม้จะมองสภาพจิตใจของผู้สูงอายุในแง่มุมต่างกันได้ก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งที่ทุกคนเห็น

เหมือน ๆ กัน คือ ผู้สูงอายุจำเป็นต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในเรื่องสำคัญ ๆ เหมือนกันคือ ในเรื่องของภาวะเศรษฐกิจ สังคม การหาทางออกให้กับตนเองเพื่อให้รู้สึกว่ามีคุณค่า และเรื่องของหน้าที่ของตนในครอบครัว บางคนมีการเตรียมตัวเผชิญหน้ากับความตายที่ใกล้เข้ามาทุกที ในขณะที่บางคนไม่ยอมรับในเรื่องนี้เลยก็ได้ สภาพทางจิตใจของผู้สูงอายุที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ยังทำให้เกิดผลตามมาอีกหลายประการ ที่เห็นได้ชัดประการหนึ่งคือ การสนใจในตนเองมากขึ้น หมกมุ่นกับเรื่องของตัวเอง ความสามารถในการเก็บกตระจิบความกังวลในยามที่เกิดความคับข้องใจลดลง เมื่อเผชิญปัญหาทำให้เกิดความเครียดและวิตกกังวลอย่างมาก

นอกจากนี้ยังมีปัญหาปลีกย่อยในแต่ละบุคคลซึ่งแตกต่างกันไป ผลของปัญหาเหล่านี้จะกระทบจิตใจของผู้สูงอายุทำให้เกิดความเครียด ซึ่งในแต่ละคนต้องมีการปรับตัวเพื่อต่อสู้กับความเครียดที่เผชิญ หากบุคคลใดสามารถปรับตัวได้ ร่างกายและจิตใจรวมถึงภาวะทางอารมณ์จะอยู่ในสภาพปกติ แต่หากบุคคลใดไม่สามารถปรับตัวได้ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อความเครียดและปัญหาสุขภาพจิตที่ตามมา บางบุคคลอาจจะส่งผลเป็นโรคทางจิตเวชในผู้สูงอายุได้ด้วย ชมรมผู้สูงอายุเป็นสถานที่ที่ทำให้ผู้สูงอายุได้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น เพื่อให้เกิดความคุ้นเคย รักใคร่ มีความสามัคคี ความเบิกบาน หายเหงา เกิดความสุข โดยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การร้องเพลง การเต้นรำ การวาดภาพ การถ่ายรูป การปลูกต้นไม้ ผลิต การรำไทเก๊ก รำไม้พลอง (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2558) ซึ่งปัจจุบันผู้สูงอายุเข้าร่วมชมรมผู้สูงอายุมากถึง 7 ล้านคน ทั่วประเทศ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2561) ในแผนพัฒนานันทนาการแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564) ได้ให้ความสำคัญของกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุเพื่อประโยชน์ในยามว่าง เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความบันเทิง เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ร่างกายมีความแข็งแรงสมบูรณ์อยู่ตลอดเวลา และยืดอายุการเจ็บป่วยออกไป

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาระดับความเครียดและการจัดการความเครียดด้วยกิจกรรมนันทนาการของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้ศึกษาจะสามารถนำไปปรับใช้เป็นแนวทางให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ นำมาซึ่งความพึงพอใจ ผ่อนคลายจากความเครียดต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุต้องเผชิญ และรู้สึกว่ามีชีวิตที่มีความหมาย มีความสำคัญมากขึ้นในระยะต่อไป

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเครียดและสาเหตุการเกิดความเครียดของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาการจัดการความเครียดด้วยกิจกรรมนันทนาการของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

1.2 วิธีการศึกษา

ศึกษาระดับความเครียดสาเหตุการเกิดความเครียดและการจัดการความเครียดด้วยกิจกรรมนันทนาการ โดยเลือกพื้นที่ศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยกำหนดประชากรเป้าหมาย คือ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่มที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 300 คน และพร้อมยินดีให้ข้อมูลกับผู้วิจัยโดยเก็บรวบรวมข้อมูลศึกษาการสัมภาษณ์และแบบสอบถามโดยเลือกสัมภาษณ์แบบเลือกเจาะจงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ประธานสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม รองประธานสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม เลขานุการสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม และสมาชิกภายในชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม โดยดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน มกราคม 2562 - ธันวาคม 2562 รวมระยะเวลา 12 เดือน และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึกในเดือนธันวาคม 2562

2. วิธีการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 7 ข้อคำถาม โดยประกอบด้วย เพศ อายุ ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา แหล่งที่มาของรายได้ และลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ เป็นลักษณะข้อคำถามแบบปลายปิดแบบเลือกตอบ (Check list)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเพื่อวัดระดับความเครียด จำนวน 16 ข้อคำถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) คือ ระดับความเครียดน้อยที่สุด ระดับความเครียดน้อย ระดับความเครียดปานกลาง ระดับความเครียดมาก ระดับความเครียดมากที่สุด โดยระบุคะแนนให้ 5 4 3 2 และ 1 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม จะนำมาตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ในการตอบข้อคำถามว่าครบถ้วนทุกข้อหรือไม่ หากไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ผู้วิจัยจะไม่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับฉบับที่ตอบครบถ้วนสมบูรณ์จะนำมาลงรหัสข้อมูล และดำเนินการวิเคราะห์สถิติด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{พิสัย (คะแนนสูงสุด - คะแนนต่ำสุด)}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= 5 \text{ } 1 / 5 = 0.80 \end{aligned}$$

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

วิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าร้อยละ ความถี่ เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ระดับความเครียดของผู้ตอบแบบสอบถาม

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการนำเอาสถิติค่าเฉลี่ย โดยประยุกต์จากแบบประเมินความเครียด (SPST-20) กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข เพื่อนำมาหาคะแนนและใช้เกณฑ์ของแบบประเมินความเครียด กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ในการคิดคะแนนเพื่อวัดระดับความเครียด

คะแนน	ความหมาย
4.21 - 5.00	ระดับความเครียดมากที่สุด
3.41 - 4.20	ระดับความเครียดมาก
2.61 - 3.40	ระดับความเครียดปานกลาง
1.81 - 2.60	ระดับความเครียดน้อย
1.00 - 1.80	ระดับความเครียดน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตพฤติกรรมของผู้สูงอายุขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมกับทางชมรม การศึกษาจากเอกสารจะนำมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้าด้านบุคคล (Methodological Triangulation) โดยการสัมภาษณ์ นายกองคกรบริหารส่วนตำบล ประธานชมรมผู้สูงอายุ และ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ หากไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและเก็บซ้ำอีกครั้งหนึ่ง (Recheck) หลังจากนั้น จะถูกนำมาจำแนกจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษาก่อนนำไปวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์การศึกษานบนพื้นฐานของทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. ผลการวิจัย

จากการศึกษาความเครียดและการจัดการความเครียดด้วยกิจกรรมนันทนาการของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ บ้านหนองกระพุ่ม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งประกอบด้วยความเครียด ด้านร่างกาย ด้านเศรษฐกิจ

ด้านสังคม ด้านอารมณ์และจิตใจ ของชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม อำเภอกะทุ่มแบน จังหวัดนครปฐม การศึกษาจะนำมาวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์ออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คน พบว่าส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 54.00 อายุระหว่าง 65-69 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.33 ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุมากกว่า 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.66 มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 55.33 การศึกษาสูงสุดระดับชั้นประถมศึกษาหรือเทียบเท่า จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 53.66 แหล่งที่มาของรายได้มาจากการประกอบอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 59 และส่วนมากอาศัยอยู่กับบุตรและหลาน คิดเป็นร้อยละ 85.66

ส่วนที่ 2 ความเครียดของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม จังหวัดนครปฐม

ความเครียดในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.80 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.45 โดยด้านร่างกายมีคะแนนค่าเฉลี่ยมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.96 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.05 รองลงมาคือด้านเศรษฐกิจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.91 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.03 และด้านสังคม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.78 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.92 และด้านอารมณ์และจิตใจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.82 โดยความเครียดด้านร่างกาย ในข้อคำถามที่ (2) “ท่านรู้สึกมีปัญหาด้านการเคลื่อนไหว เช่นการเดิน การลุก การนั่ง หรือทำกิจวัตรประจำวัน” มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 2.27 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.99 ซึ่งหมายความว่า ผู้สูงอายุชมรมบ้านหนองกระทุ่มฯ มีความเครียดที่เกิดจากการเคลื่อนไหวทางร่างกายที่ช้าลง และทำกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ ได้ยากมากขึ้น และข้อคำถามที่ (1) “ท่านรู้สึกเบื่ออาหารและไม่กระปรี้กระเปร่าสดชื่น” มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 1.69 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.89 ซึ่งหมายความว่า ผู้สูงอายุชมรมบ้านหนองกระทุ่มฯ ไม่ได้มีความเครียดหรือความกังวลใจในการรับประทานอาหาร หรือมีอาการเบื่ออาหาร ไม่ได้มีความรู้สึกเบื่อหน่าย

ความเครียดของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม จังหวัดนครปฐม

โดยความเครียดด้านสังคม ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.78 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.92 ในข้อคำถามที่ (1) “ท่านรู้สึกว่าตนเองไม่มีส่วนร่วมทางสังคมหรือชุมชน” มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 1.91 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.93 ซึ่งหมายความว่า ผู้สูงอายุชมรมบ้านหนองกระทุ่มฯ รู้สึกว่าตนเองไม่ได้มีส่วนร่วมทางสังคมและชุมชนเท่าที่ควร หรืออาจจะเข้าร่วมกิจกรรมน้อย จึงทำให้รู้สึกว่าตนเองไม่มีส่วนร่วมทางสังคมหรือกิจกรรมของชุมชนเลย และในข้อคำถามที่ (2) “ท่านรู้สึกตนเองสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมปัจจุบันได้” มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 1.61 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.89 ซึ่งหมายความว่า ผู้สูงอายุชมรมบ้านหนองกระทุ่มฯ สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมในปัจจุบันได้ดี และไม่ได้รู้สึกว่าตนเองถูกทิ้งไว้ข้างหลัง หากแต่ผู้สูงอายุปรับตัวเข้าสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

ความเครียดของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม จังหวัดนครปฐม

โดยความเครียดด้านเศรษฐกิจ ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.91 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.03 ในข้อคำถามที่ (1) “ท่านรู้สึกไม่สบายใจหรือกังวลใจกับรายได้ของท่าน” มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 2.05 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.97 ซึ่งหมายความว่า ผู้สูงอายุชมรมบ้านหนองกระทุ่มฯ มีความเครียดและกังวลใจเกี่ยวกับรายได้ สาเหตุเพราะผู้สูงอายุบางส่วนไม่ได้ประกอบอาชีพ ทำให้ไม่มีรายได้ รายรับจึงไม่เพียงพอต่อรายจ่าย ทำให้มีปัญหาทางด้านการเงินและรู้สึกมีความกังวลใจกับรายได้ของตนเอง และในข้อคำถามที่ (4) “ท่านรู้สึกไม่สบายใจกับความมั่นคงทางการเงินท่าน” มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 1.81 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.95 บ่งบอกได้ว่าสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่มฯ ไม่ได้มีความกังวลในความมั่นคงทางการเงิน อาจเพราะส่วนหนึ่งทำงานประกอบอาชีพได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องรอเงินจากลูกหลาน หรือเงินจากสวัสดิการภาครัฐ

ความเครียดของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม จังหวัดนครปฐม

โดยความเครียดด้านอารมณ์และจิตใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.55 และส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.82 ข้อคำถามที่ (3) “ท่านมีสมาธิลดลง” มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 1.65 และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.84 ซึ่งหมายความว่า ผู้สูงอายุชมรมบ้านหนองกระทุ่มฯ มีสมาธิลดลง สาเหตุเกิดจาก ขาดการดูแลเอาใจใส่จากญาติพี่น้อง หรือ อาจจะนอนไม่ค่อยหลับจึงทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกขาดสมาธิ และรู้สึกหงุดหงิด โมโหง่าย และข้อคำถามที่ (4) “ท่านรู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยวไร้ที่พึ่ง” มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 1.43 และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.80 ซึ่งหมายความว่า ผู้สูงอายุชมรมบ้านหนองกระทุ่มฯ ไม่ได้มีความรู้สึกอ้างว้าง โดดเดี่ยวไร้ที่พึ่งเลย เพราะมีกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ช่วยคลายความเหงา ได้พบปะเพื่อนสมาชิกในชมรมทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมนันทนาการขึ้น

การจัดการความเครียดด้วยกิจกรรมนันทนาการของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม จังหวัดนครปฐม

การจัดการความเครียดด้วยกิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุชมรมบ้านหนองกระทุ่มฯ จัดการความเครียดที่เกิดขึ้น จากปัญหาสุขภาพร่างกาย โดยใช้ 1. วิธีการออกกำลังกาย ทั้งแบบเครื่องออกกำลังกายและออกกำลังกายด้วยตนเอง เช่น รำไม้พลอง โดยให้ความเห็นว่าการออกกำลังกายสามารถช่วยลดความเครียดและยังได้สุขภาพที่แข็งแรงอีกด้วย ส่วนกิจกรรมนันทนาการที่จัดการความเครียดอีกกิจกรรมหนึ่งคือ 2. การร้องเพลงคาราโอเกะและเล่นดนตรี และมี 3. การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวนอกสถานที่ให้ผู้สูงอายุ โดยจะมาทำกิจกรรมดังกล่าวโดยใช้เครื่องเสียงของทางชมรม ซึ่งช่วยลดความเครียดด้านอารมณ์และจิตใจได้ดี อีกทั้งยังจัดกิจกรรมการให้ความรู้กับผู้สูงอายุในด้านการดูแลสุขภาพตนเอง และสุขภาพฟัน ผู้สูงอายุโดยส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า การมาพบปะเจอกับเพื่อนผู้สูงอายุและทำกิจกรรมนันทนาการ ร่วมกัน ทำให้ได้มิตรภาพและคลายความเหงา อีกทั้งยังสามารถใช้ลดความเครียดได้ดีจากการทำกิจกรรมนันทนาการ อีกด้วย

จากการศึกษาการจัดการความเครียดด้วยกิจกรรมนันทนาการของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม โดย ใช้วิธีการสัมภาษณ์ประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม รองประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม เลขานุการ ชมรมผู้สูงอายุ และสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน 12 คน โดยเป็นเพศหญิง จำนวน 6 คน และเพศชาย จำนวน 6 คน ช่วงอายุระหว่าง 65-69 ปี จำนวน 3 คน อายุระหว่าง 70-74 ปี จำนวน 5 คน อายุระหว่าง 75-79 จำนวน 2 คน และ มากกว่า 80 ปี ขึ้นไป จำนวน 2 คน ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกของผู้ให้สัมภาษณ์ 6-10 ปี จำนวน 5 คน รองลงมามากกว่า 10 ปี จำนวน 4 คน และ 1-5 ปี จำนวน 3 คน พบว่า ความต้องการสิ่งสนับสนุนกิจกรรมนันทนาการ ผู้สูงอายุชมรมบ้านหนองกระทุ่มฯ ส่วนใหญ่ เห็นตรงกันว่า ต้องการเครื่องออกกำลังกายเพิ่ม เนื่องจากเครื่องออกกำลังกายที่มีอยู่ มีไม่เพียงพอต่อการใช้งานของ สมาชิกมีเครื่องออกกำลังกายน้อยเกินไป และอยากให้มีการจัดกิจกรรมนันทนาการด้านงานฝีมือ รำวง และการพาผู้สูงอายุไปท่องเที่ยวหรือ ไหว้พระนอกสถานที่บ้าง (ทางชมรมเคยพาผู้สูงอายุท่องเที่ยวแต่นานครั้ง) รวมถึงการทำงานฝีมือที่อยากให้มีการจัดสอน บ่อย ๆ เพราะผู้สูงอายุคิดว่านอกจากคลายเครียดแล้ว ยังนำงานฝีมือที่ทำไปสร้างรายได้อีกทางได้ด้วย และส่วนน้อย ไม่ต้องการอะไรเพิ่มเติม เพราะคิดว่าที่มีอยู่เพียงพอแล้ว จัดตั้งอยู่แล้ว ไม่ต้องการอะไรเพิ่มเติมอีก ผลการศึกษาสามารถ อธิบายได้ดังนี้

4. สรุปผลการวิจัย

ภาพรวมการศึกษาความเครียดของสมาชิกชมรมผู้สูงบ้านหนองกระทุ่มฯ พบว่า ผู้สูงอายุมีความเครียด ด้านร่างกายมากที่สุด รองลงมาคือความเครียดด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านอารมณ์และจิตใจ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.96 , 1.91 , 1.78 และ 1.55 ตามลำดับ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องมาจากสุขภาพที่เสื่อมถอยลง ทำให้ผู้สูงอายุเคลื่อนไหว ได้อย่างช้าลง ไขข้อเสื่อม และมีอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ คือ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความเครียดด้านร่างกายที่เสื่อมถอยลง เพราะทำให้การใช้ชีวิตประจำวันยากขึ้น ไม่สะดวกสบาย อย่งเดิม รวมไปถึงการมีโรคประจำตัว ปวดเข่า ปวดขา ไขข้อกระดูกไม่ดี ช่วยเหลือตัวเองได้น้อยลง และต้องพึ่งพา

ลูกหลานมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจพร สว่าง และ เสริมศิริ แต่งงาม (2555) ได้กล่าวถึงว่า ระดับการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ พบว่าอยู่ในระดับปานกลางเนื่องจากสูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนทางด้านร่างกายมีเสื่อมลงตามอายุขัย สภาพจิตใจมีการเปลี่ยนแปลงง่าย ชี้หงุดหงิด มีความวิตกกังวล เนื่องจากการเจ็บป่วย หรือจากการเสื่อมของระบบต่าง ๆ ในร่างกายก็รวมถึงกับโรคประจำตัวของตนเองเช่น โรคเบาหวาน ความดันไม่สามารถปรับตัวเข้ากับ สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทำให้ผู้สูงอายุ ขาดความใส่ใจการดูแลสุขภาพเท่าที่ควร

จากการศึกษาภาพรวมความเครียดด้านเศรษฐกิจ พบว่า อยู่ในระดับรองลงมา โดยในข้อคำถามที่ “12. ท่านรู้สึกไม่สบายใจกับความมั่นคงทางการเงินท่าน” มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ตามทฤษฎีของผู้วิจัยสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่มฯ ส่วนใหญ่มีรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน แหล่งที่มาของรายได้ส่วนใหญ่ได้จากการที่ประกอบอาชีพ การเลี้ยงโคนม เลี้ยงสุกร และเลี้ยงไก่ บางส่วนมีรายได้จากการที่บุตรและหลานเลี้ยงดูและให้เงินเป็นครั้งคราว โดยบางส่วนไม่ได้ประกอบอาชีพแต่มีเงินสวัสดิการภาครัฐไว้ใช้แต่ก็ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตเนื่องจากรายจ่ายเพิ่มขึ้น และ ค่าครองชีพสูงขึ้นทุกปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรัตน์ สิงใส (2555) ได้กล่าวถึงว่า ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ความเครียดก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ จากการขาดงาน ผลของการทำงานลดลง ประสิทธิภาพในการทำงานลดลงและเมื่อบุคคลเจ็บป่วยก็ย่อมต้องสูญเสีย ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล รายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

จากการศึกษาภาพรวมความเครียดด้านสังคม พบว่า อยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยในข้อคำถามที่ “7. ท่านรู้สึกตนเองสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมปัจจุบันได้” มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ตามทฤษฎีของผู้วิจัยสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่มฯ สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และพร้อมที่จะเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสังคมปัจจุบันได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิระพงศ์ บุญศิริ, (2542) ได้กล่าวถึงว่า กิจกรรมนันทนาการมีความสำคัญกับผู้สูงอายุ การที่ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมนันทนาการจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทใหม่ การปรับตัวในสังคม และการพัฒนากิจกรรมจะช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับความพึงพอใจในการช่วยเหลือตัวเอง เป็นการใช้ศักยภาพในตัวเอง จะช่วยชะลอความเสื่อมตามร่างกาย จิตใจและสังคมได้ การทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้ผู้สูงอายุได้พบเพื่อนวัยเดียวกัน ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความสุขได้แสดงออกและคลายความเหงา รวมไปถึงผ่อนคลายความเครียดได้อีกด้วย

จากการศึกษาภาพรวมความเครียดด้านอารมณ์และจิตใจ พบว่า อยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยในข้อคำถามที่ “16. ท่านรู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยวไร้ที่พึ่ง” มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ตามทฤษฎีของผู้วิจัยสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่มฯ ส่วนใหญ่ไม่ได้รู้สึกอ้างว้างและโดดเดี่ยว เพราะสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่มฯ มีการจัดกิจกรรมนันทนาการที่มีหลากหลายกิจกรรมและยังสามารถใช้ลดความเครียดได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (ทวีศักดิ์ สว่างเมฆ, 2557) ได้กล่าวถึง การจัดการความเครียดด้วยกิจกรรมนันทนาการ ว่าสามารถทำได้โดยการเข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินก็จะส่งผลต่อการพัฒนาทางด้านอารมณ์ ลดความกดดัน ความวิตกกังวล ตลอดจนการผ่อนคลายจากความเครียดในที่สุด สาเหตุของความเครียด จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความเครียดจากปัญหาด้านสุขภาพร่างกายมากที่สุด เช่น ปวดเข่า ปวดขา ไขข้อกระดูก รองลงมาเป็นความเครียดจากปัญหาเรื่องรายได้ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มองว่ารายได้ไม่ใช่ปัญหาหลักที่ส่งผลทำให้เกิดความเครียด เพราะผู้สูงอายุส่วนมากทำงานประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมด้วยตนเอง จึงไม่เดือดร้อนเรื่องรายได้

จากการศึกษาภาพรวมการจัดการความเครียดด้วยกิจกรรมนันทนาการของชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่มฯ พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการชมรมผู้สูงอายุหนองกระทุ่มมีการจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกเดือน ๆ ละ 1 ครั้ง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมของทางชมรมบ่อยครั้งและมีผู้สูงอายุส่วนน้อยที่นาน ๆ ครั้งจะมาร่วมกิจกรรมของชมรม เนื่องจากไม่สะดวกในการเดินทางมาด้วยตนเอง ผู้สูงอายุส่วนมากบอกว่ากิจกรรมนันทนาการดังกล่าว สามารถใช้ลดความเครียด และคลายความเหงาได้ และยังทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกสนุกเมื่อได้พบเจอกับเพื่อนผู้สูงอายุร่วมวัย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (สมบัติ กาญจนกิจ, 2546) ได้กล่าวถึง กิจกรรมนันทนาการที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุ ช่วยรักษาสุขภาพร่างกาย

และความสมบูรณ์ พัฒนาการและเป็นแรงจูงใจให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ กระตุ้นแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อการเข้าร่วมสังคม และการให้โอกาสกับตัวเอง การทำกิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุ ช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับความสนุกสนาน มีความสุขในชีวิตและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สร้างความสมดุลของชีวิต ลดความเครียดความวิตกกังวล ทำให้อารมณ์แจ่มใส รู้สึกควบคุมอารมณ์และได้บุคลิกภาพที่ดี ลดความเหงาว่าเหว่ มีการทำงานเป็นแบบทีม ปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล การยอมรับนับถือ และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ชมรมผู้สูงอายุ เป็นสถานที่ที่ทำให้ผู้สูงอายุได้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งตนเอง และผู้อื่น เพื่อให้เกิดความคุ้นเคย รักใคร่ มีความสามัคคี ความเบิกบาน หายเหงา เกิดความสุข โดยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การร้องเพลง การเต้นรำ การวาดภาพ การถ่ายรูป การปลูกต้นไม้ สีสาค การรำไทเก๊ก รำไม้พลอง (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2558) ในปัจจุบันผู้สูงอายุเข้าร่วมชมรมผู้สูงอายุ มากถึง 7 ล้านคน ทั่วประเทศ

5. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

1. จากการศึกษาจะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเครียดด้านสุขภาพมากกว่าด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะด้านอารมณ์ และจิตใจ หน่วยงานควรจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านสุขภาพ เช่น การตรวจสุขภาพ การให้ความรู้ในด้านการดูแลสุขภาพ
2. จากการศึกษาจะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีความต้องการอุปกรณ์สนับสนุนในการออกกำลังกาย หน่วยงานพื้นที่ควรสนับสนุนอุปกรณ์เครื่องออกกำลังกาย
3. จากการศึกษาจะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างจัดการความเครียดด้วยกิจกรรมนันทนาการ การออกกำลังกาย และร้องเพลง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองกระทุ่มฯ จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรมีการศึกษาความเครียดของชมรมผู้สูงอายุระหว่างพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานครฯ กับ พื้นที่ต่างจังหวัดอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลการเปลี่ยนแปลงกับบริบททางประชากร สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ต่างกัน ซึ่งอาจจะส่งผลให้การวิเคราะห์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

6. เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ, (พ.ศ.2545-2564). **แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1** : กรุงเทพมหานคร คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ทวีศักดิ์ สว่างเมฆ. (2557). **กลยุทธ์การจัดการกีฬาเพื่อสร้างเสริมสุขภาพของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา : มหาวิทยาลัยนเรศวร, กรุงเทพมหานคร.
- เบญจพร สว่าง และ เสริมศิริ แต่งาม. (2555). **การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี** : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- พีระพงศ์ บุญศิริ (2542). **หนังสือนันทนาการและการจัดการ**. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ : กรุงเทพมหานคร.
- พลวัตสุขภาพชาวไทยสู่การขยายเครือข่ายสร้างเสริมสุขภาพสากล. (2558). **รายงานประจำปี 2558**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2560). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2560**. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลาจำกัด.
- วรรณรัตน์ สิงใส. (2555). **การจัดการความเครียดของผู้ดูแลผู้ป่วยโรคสมองเสื่อม โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่**. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมบัติ กาญจนกิจ. (2546). **หลักการนันทนาการ**. สำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา, กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย. (2561). **มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย**. กรุงเทพมหานคร : กรมกิจการผู้สูงอายุ.

ภาวะผู้นำกับความผูกพันต่อชุมชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

Leadership and Community Engagement Affecting Participation of

Community Based Tourism (CBT) Management:

A Case Study of U-Thong Ancient Area, Suphanburi Province

รติรัตน์ เสาร์ทอง และ จิตศักดิ์ พุฒจรรย์

Ratirat Saothong and Jitrasak Putjorn

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Management Science Silpakorn University

E-mail: kunthesis2018@gmail.com โทร. 0864165516

Received 23/11/2563

Revised 22/11/2564

Accepted 25/11/2564

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยภาวะผู้นำและปัจจัยความผูกพันต่อชุมชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลอุทองและเทศบาลตำบลท้าวอุทอง อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง ความผูกพันต่อชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่ออธิบายและยืนยันข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ ผลการศึกษาพบว่า 1) ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง ความผูกพันต่อชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับสูงทุกด้าน 2) ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงและความผูกพันต่อชุมชนมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3) ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนด้านการให้รางวัลตามสถานการณ์ ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนด้านการบริหารแบบวางเฉย ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงด้านการกระตุ้นทางใช้ปัญญา ความผูกพันต่อชุมชนด้านความเต็มใจและใช้ความพยายามเต็มที่ในการปฏิบัติงานของชุมชนและความผูกพันต่อชุมชนด้านความปรารถนาที่จะคงไว้ซึ่งความเป็นสมาชิกขององค์กรมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ ความผูกพันต่อชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

The objective of the study entitle was to study the leadership factor and community engagement factor that affected community participation in community - based tourism management. By using integrated research method between quantitative research and qualitative research. The research was conducted in U Thong Municipality and Thao U Thong Municipality, Suphanburi province. The instrument used in the research was questionnaire about Transaction leadership, Transformation

leadership, community engagement and community participation in community - based tourism management. And in-depth interviews to explain and confirm the information obtained from quantitative research.

The results of the study revealed that 1) Transaction leadership, Transformation leadership, community engagement and community participation in community - based tourism management a case study of U Thong ancient area, Suphanburi province at a high level in all aspects. 2) Transaction leadership, Transformation leadership and community engagement are positively correlated to community participation in community - based tourism management a case study of U Thong ancient area, Suphanburi province with statistical significance at the level of 0.01. 3) The factors that affect community participation in community - based tourism management a case study of U Thong ancient area, Suphanburi province, comprised the leadership of Contingent Reward, the leadership of Management-by-Exception : ME the leadership of Intellectual Stimulation the engagement of willingness to exert effort towards organization goal accomplishment; and the engagement of strong desire to maintain organizational membership.

Keywords: leadership, community engagement, community participation

1. บทนำ

ด้วยนโยบายและการให้ความสำคัญจากรัฐบาลที่เลือกให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ของประเทศ ทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกระจายตัวจากเมืองท่องเที่ยวหลักไปยังแหล่งท่องเที่ยวตามภูมิภาคและชุมชนมากขึ้น เป็นผลให้หลายชุมชนเกิดการรวมตัวกันของกลุ่มคนเพื่อทำงานด้านท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกัน เช่นเดียวกับพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อความยั่งยืน, 2561) มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มชุมชนท่องเที่ยวเกษตร กลุ่มชุมชนท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ กลุ่มชุมชนท่องเที่ยววัฒนธรรม และกลุ่มชุมชนท่องเที่ยววิถีชีวิตลาวครั่ง (กุลวดี, 2558) โดยชุมชนได้ให้ความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามกลับพบว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอู่ทอง (พิภพ, 2561) ซึ่งหากขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นแล้ว การพัฒนาการท่องเที่ยวจะประสบผลสำเร็จยาก (วิภาดา, 2557) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Lamat (2019) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นวิธีการปฏิบัติที่ดีสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และมีผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชน (สรารวรรณ์ และคณะ, 2558; ปิ่นฤทัย, 2559) อธิบายว่า ผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่ดีเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนประสบผลสำเร็จได้ เนื่องจากผู้นำ คือ ผู้ระดมพลและทรัพยากรเพื่อนำมาใช้ในการจัดการหรือการพัฒนาเพื่อให้แผนงานหรือโครงการไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (พจนาน, 2550; Setokoe, 2019) นอกจากนี้ยังพบว่า ความผูกพันต่อชุมชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยกัน (กฤษณะ, 2560) เพราะความผูกพันต่อชุมชน คือ ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งกับชุมชน มีความภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น พอใจในท้องถิ่นที่อยู่และวิถีชีวิตและมีความคิดว่าการพัฒนาชุมชนเป็นเรื่องสำคัญ จึงทำให้ตนเองมีพฤติกรรมทำสิ่งที่ดีให้กับชุมชนเพื่อประโยชน์ของชุมชน และเมื่อมีกิจกรรมใด ๆ จะเข้าร่วมและรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนเอง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Aref (2011) กล่าวว่า ความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของชุมชนเป็นปัจจัยสนับสนุนสำคัญเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำกับความผูกพันต่อชุมชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เนื่องจากการมีส่วนร่วมของชุมชนคือ ปัจจัยสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งการจัดการที่ดีจำเป็นต้องมีผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่ดีที่สามารถนำสมาชิกในชุมชนให้ปฏิบัติงานสำเร็จตามเป้าหมาย และความผูกพันต่อชุมชนจะทำให้สมาชิกในชุมชนคิดว่าการพัฒนาชุมชนเป็นสิ่งที่ควรทำและต้องร่วมด้วยช่วยทำ และเพื่อให้ผลการศึกษานี้ช่วยให้ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพบุคคลและแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป

2. วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) จากการสำรวจใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์และการเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ด้วยการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี หนังสือ บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งขอบเขตเนื้อหาประกอบด้วย ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง ความผูกพันต่อชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

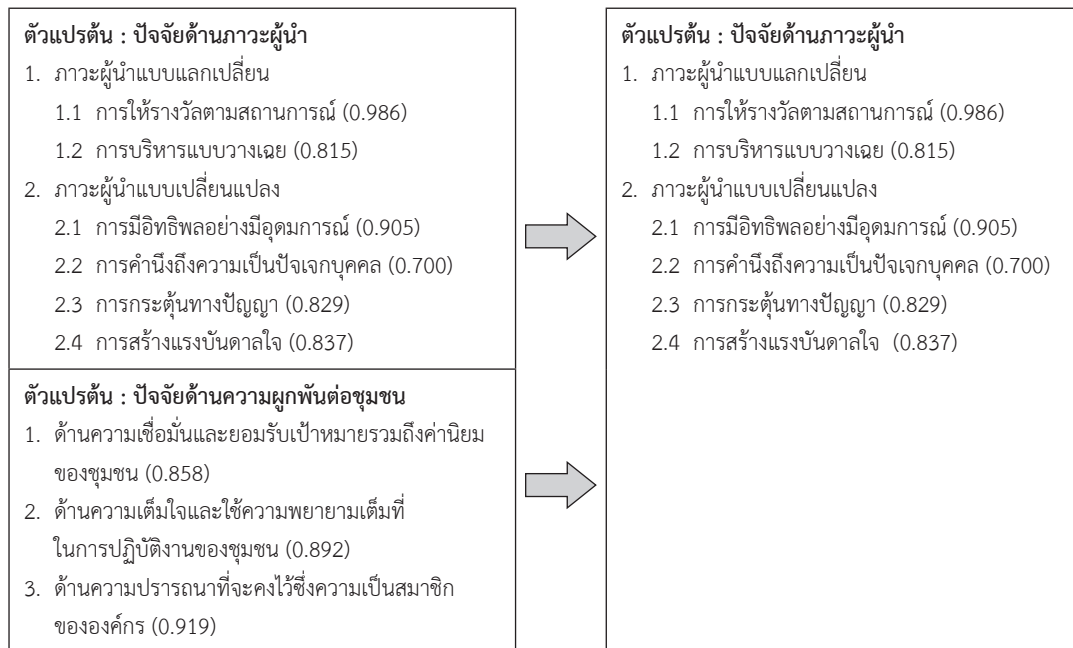
2.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำ ระดับความผูกพันต่อชุมชน และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
- 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
- 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อชุมชนกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
- 4) เพื่อศึกษาปัจจัยภาวะผู้นำและปัจจัยความผูกพันต่อชุมชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม โดยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จากศึกษาค้นคว้าจากตำรา เอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบและวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (Validity) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เพื่อใช้สำหรับการวิจัย ผลการวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องและค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย มีค่า IOC เท่ากับ 0.67 - 1.00 และการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือวัดด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของครอนบาคมีค่าอยู่ระหว่าง 0.700 - 0.986 โดยนำเสนอค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามไว้ในข้อ 2.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.4 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนในพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลอุทองและเทศบาลตำบลท้าวอุทอง อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน 394 คน คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 และ 2) กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 7 คน ได้แก่ ผู้แทนจากสำนักงานพื้นที่พิเศษจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 1 คน ประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองโบราณทวารวดี อุทอง จำนวน 1 คน และตัวแทนสมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองโบราณทวารวดีอุทอง จำนวน 5 คน เพื่อสัมภาษณ์แบบเชิงลึกเกี่ยวกับผลการวิจัยที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเลือกแบบสโนบอลล์ (Snowball sampling)

2.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้วไปสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 394 คน โดยตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามทุกฉบับ และทำการวิเคราะห์ผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยวิธีการทางสถิติตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ จากนั้นจึงนำผลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณมาสัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อผู้วิจัยได้นำผลการสัมภาษณ์มาใช้ในการอธิบายและยืนยันข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ

3. ผลการศึกษาและอภิปรายผล

3.1 ตารางผลการวิเคราะห์ระดับและความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	r	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	P-value
			B	Std. Error	Beta		
(Constant)			.093	.150		.618	.537
TS	3.84	.744	.726	.033	.744	22.024	.000
TF	3.99	.763	.781	.033	.763	23.343	.000
EN	4.17	.752	.839	.037	.752	22.616	.000
TS1	3.88	.669	.128	.043	.132	2.972	.003
TS2	3.78	.720	.172	.038	.204	4.567	.000
TF1	4.21	.664	-.004	.064	-.003	-.062	.950
TF2	3.86	.684	-.042	.058	-.044	-.722	.471
TF3	3.98	.745	.217	.056	.236	3.879	.000
TF4	3.89	.726	.057	.044	.069	1.298	.195
En1	4.17	.637	.044	.044	.042	.989	.323
En2	4.17	.738	.255	.053	.246	4.816	.000
En3	4.18	.699	.151	.048	.152	3.121	.002
A	4.02	1	R = 0.862 ^a , adj R ² = 0.742, Std. Error the Estimate = 0.33707, Durbin Watson = 1.424, A = การมีส่วนร่วมของชุมชน, ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05				

3.2 ผลการศึกษา

1) ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (TS) พบว่า ประชาชนมีมุมมองต่อภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนในภาพรวมอยู่ในระดับสูง มีการปฏิบัติแบบบ่อยครั้ง (ค่าเฉลี่ย 3.84) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การให้รางวัลตามสถานการณ์ (TS1) อยู่ในระดับสูง มีการปฏิบัติบ่อยครั้ง (ค่าเฉลี่ย 3.88) รองลงมาคือ การบริหารแบบวางเฉย (TS2) อยู่ในระดับสูง มีการปฏิบัติบ่อยครั้ง (ค่าเฉลี่ย 3.78)

2) ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง (TF) พบว่า ประชาชนมีมุมมองต่อภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงในภาพรวมอยู่ในระดับสูง มีระดับการปฏิบัติบ่อยครั้ง (ค่าเฉลี่ย 3.99) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การใช้สิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (TF1) อยู่ในระดับสูงมาก มีการปฏิบัติตลอดเวลา (ค่าเฉลี่ย 4.21) รองลงมาคือ การกระตุ้นทางปัญญา (TF3) อยู่ในระดับสูง มีการปฏิบัติบ่อยครั้ง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98) การสร้างแรงบันดาลใจ (TF4) อยู่ในระดับสูง มีการปฏิบัติบ่อยครั้ง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89) และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (TF2) อยู่ในระดับสูง มีการปฏิบัติบ่อยครั้ง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86)

3) ความผูกพันต่อชุมชน (EN) พบว่า ความผูกพันต่อชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับความผูกพันมาก (ค่าเฉลี่ย 4.17) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความปรารถนาที่จะคงไว้ซึ่งความเป็นสมาชิกขององค์กร (EN3) มีระดับความผูกพันมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18) รองลงมาคือ ความเต็มใจและใช้ความพยายามเต็มที่ในการปฏิบัติงานของชุมชน (EN2) มีระดับความผูกพันมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17) และความเชื่อมั่นและยอมรับเป้าหมายรวมถึงค่านิยมของชุมชน (EN1) มีระดับความผูกพันมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17)

4) การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (A) พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาพรวม อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการรับ

ผลประโยชน์ อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไข มีระดับการมีส่วนร่วมมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99)

5) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรด้วยการใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) อยู่ระหว่าง 0.637 - 0.763 แสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง และความผูกพันต่อชุมชนมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกและไปในทิศทางเดียวกันกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

6) การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุ พบว่า ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนด้านการให้รางวัลตามสถานการณ์ (TS1) ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนด้านการบริหารแบบวางเฉย (TS2) ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงด้านกระตุ้นการใช้ปัญญา (TF3) ความผูกพันต่อชุมชนด้านความเต็มใจและใช้ความพยายามเต็มที่ในการปฏิบัติงานของชุมชน (EN2) และความผูกพันต่อชุมชนความปรารถนาที่จะคงไว้ซึ่งความเป็นสมาชิกของชุมชน (EN3) ส่งผลในทิศทางบวกต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

7) ผลวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำกับความผูกพันต่อชุมชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ออกเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ 1) ภาวะผู้นำ 2) ความผูกพันต่อชุมชน ดังนี้

7.1) ภาวะผู้นำมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ผู้นำมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยผู้นำที่มีลักษณะความเป็นผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดี มีเมตตา รู้จักประนีประนอม รับฟังความคิดเห็นของสมาชิก ซื่อสัตย์ และมีความชัดเจน อีกทั้งภาวะผู้นำมีผลต่อการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

7.2) ความผูกพันต่อชุมชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นในทิศทางเดียวกัน คือ ความผูกพันต่อชุมชนมีผลต่อการตัดสินใจให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากความผูกพันต่อชุมชนเกิดจากความผูกพันของบุคคลที่มีต่อชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ และมีความต้องการให้ชุมชนได้รับการพัฒนาเป็นชุมชนที่ดียิ่งขึ้นและยั่งยืนไปยังรุ่นลูกหลาน นอกจากนี้ความผูกพันต่อชุมชน ยังเป็นการสร้างการมีจิตสาธารณะประโยชน์เพื่อชุมชนโดยไม่หวังผลตอบแทน ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ความผูกพันต่อชุมชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3.3 การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัย โดยแยกเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาาระดับภาวะผู้นำ ระดับความผูกพันต่อชุมชน และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

1) **ภาวะผู้นำ** ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีมุมมองต่อภาวะผู้นำในภาพรวมอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่า ผู้นำของชุมชนมีทักษะภาวะผู้นำที่หลากหลายเพื่อบริหารจัดการสมาชิกของชุมชนให้ทำงานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ของตนเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ สอดคล้องกับ Burns (1978 : 258) กล่าวว่า ผู้นำต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการและการนำทีมเพื่อให้องค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังนั้น ผู้นำจึงจำเป็นต้องมีทั้งภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนและภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงเพื่อนำพาองค์กรสู่เป้าหมาย สอดคล้องกับ Kotter (1990) ที่กล่าวว่า ผู้นำที่ดีต้องรู้จักเลือกใช้ภาวะผู้นำทั้งแบบแลกเปลี่ยนและแบบเปลี่ยนแปลงควบคู่กันให้เหมาะสมตามสถานการณ์ขององค์กร

2) **ความผูกพันต่อชุมชน** ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีระดับความผูกพันต่อชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับความผูกพันมาก แสดงให้เห็นว่า ชุมชนมีความเข้าใจถึงเป้าหมายของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงตัดสินใจเข้ามา

มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว พร้อมทั้งยินดีทำงานด้วยความเต็มใจและทำงานต่อไปเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศิริพร พรหมไชย (2555) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความผูกพันต่อองค์กรในภาพรวม ได้แก่ ความเชื่อมั่นต่อองค์กรและยอมรับเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร ความเต็มใจที่จะทุ่มเทให้กับงานและพยายามปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ และความปรารถนาที่จะคงอยู่หรือเป็นสมาชิกขององค์กรต่อไป อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ลลิตา จันทรงาม (2559) พบว่า พนักงานธนาคารออมสิน สำนักงานใหญ่ กลุ่มลูกค้าบุคคล มีความผูกพันต่อองค์กรในระดับมากทุกด้าน อธิบายว่า พนักงานที่มีความผูกพันต่อองค์กรจะมีความภูมิใจและเชื่อมั่นในองค์กรปรารถนาที่จะปฏิบัติงานที่องค์กรนี้ตลอดไป ซึ่งส่งผลให้การมาทำงานของพนักงานมีความเต็มใจในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ

3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ชุมชนให้ความสำคัญกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยสมาชิกของชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว แผนการปฏิบัติงาน การติดตามประเมินผล และรับผลประโยชน์ เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวไว้ต้อนรับและบริการแก่นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ญัตติพัชร มณีโรจน์ (2560 : 25) กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ต่อชุมชนและการเรียนรู้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้มาเยือน โดยทุก ๆ กระบวนการเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมพัฒนา ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์และมีส่วนร่วมประเมินผล

วัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทงจังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกและไปในทิศทางเดียวกันกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทง จังหวัดสุพรรณบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีความสัมพันธ์ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่า บทบาทของผู้นำในการกำหนดทิศทางและวิธีการทำงานและการกระตุ้นจิตใจเพื่อให้สมาชิกของชุมชนปฏิบัติงานเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบรรลุเป้าหมายได้มีความเกี่ยวข้องกับกับการที่สมาชิกของชุมชนตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทง จังหวัดสุพรรณบุรี สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์ (2553) พบว่า ผู้นำ การสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการและคณะกรรมการกลุ่มมีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจชุมชนของประชาชนในเขตอำเภอเมืองจังหวัดร้อยเอ็ด เพราะผู้นำคือผู้ที่มีความสามารถที่ก่อให้เกิดการกระทำกิจกรรมหรือการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์รวมถึงผลที่พึงต้องการได้

วัตถุประสงค์ที่ 3 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อชุมชนกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทงจังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการศึกษาพบว่า ความผูกพันต่อชุมชนมีความสัมพันธ์ทางบวกและไปในทิศทางเดียวกันกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทง จังหวัดสุพรรณบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีระดับความสัมพันธ์ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่า การที่สมาชิกของชุมชนความเข้าใจและยอมรับเป้าหมายของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พร้อมทั้งยินดีให้ความร่วมมือกับส่วนรวมในการทำงานด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยความทุ่มเทอย่างเต็มใจและรวมถึงมีความภาคภูมิใจในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่และยินดีที่จะบอกผู้อื่นว่าท่านเป็นสมาชิกของชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฤกษ์ ฟูงฟู (2560) พบว่า ความผูกพันต่อชุมชนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากประชาชนพอใจในชุมชนที่อาศัยอยู่ รวมถึงการคิดว่าการพัฒนาชุมชนเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นเมื่อชุมชนมีกิจกรรมใด ๆ ประชาชนก็จะเข้าร่วมและทราบว่าตนเองต้องรับผิดชอบด้านใด พร้อมกับมีความพอใจในบทบาทที่มีและปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อศึกษาปัจจัยภาวะผู้นำและปัจจัยความผูกพันต่อชุมชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงและความผูกพันต่อชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน พบว่า ด้านการให้รางวัลตามสถานการณ์และด้านการบริหารแบบวางเฉยส่งผลในทิศทางบวกต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้ เมื่อผู้นำของชุมชนมีการชี้แจงให้ทราบอย่างชัดเจนเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ามาที่ส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมถึงการให้คำแนะนำในการปฏิบัติงาน การจูงใจให้ชุมชนเข้าร่วมทำกิจกรรมได้อย่างเหมาะสมและตรงตามที่ต้องการ พร้อมทั้งตรวจสอบการปฏิบัติงานของสมาชิกอย่างใกล้ชิดและให้ความช่วยเหลือเมื่อพบว่าสมาชิกในชุมชนปฏิบัติงานไม่ถูกต้อง มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน นั่นคือ การที่สมาชิกของชุมชนจะให้ความสำคัญและตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้นั้น ผู้นำจำเป็นต้องให้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมายของการทำงาน วิธีการทำงานและประโยชน์ที่พวกเขาจะได้รับเมื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามนี้ สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้สมาชิกของชุมชนตัดสินใจเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฉัฐสิณี หาญกิตติชัย (2559) พบว่า ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงและภาวะผู้นำด้านการประกอบการมีความสัมพันธ์ทางตรงและส่งผลในเชิงบวกต่อประสิทธิผลวิสาหกิจชุมชน สอดคล้องกับผลการศึกษาของปิ่นฤทัย คงทอง (2559) พบว่า ภาวะผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราช

2) ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง พบว่า ด้านการกระตุ้นทางใช้ปัญญา มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แสดงให้เห็นว่า การที่ผู้นำส่งเสริมให้สมาชิกของชุมชนพยายามเสนอแนวคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีการประชุมสรุปผลการดำเนินงานเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นให้การปฏิบัติงานเสมอ และเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจเกี่ยวกับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมถึงการสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกของชุมชนมีความมุ่งมั่นและตั้งใจเพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมายได้มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน นั่นคือ การที่สมาชิกของชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้นั้น ผู้นำจำเป็นต้องมีการกระตุ้นให้ผู้ตามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานด้วยกันด้วยการเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ผู้ตามมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานของชุมชนพร้อมกับการจูงใจผู้ตามให้มีความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถทำงานได้สำเร็จ สอดคล้องกับผลการศึกษาของสุสิญา พรหมมาก (2552) พบว่า ภาวะผู้นำด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง สอดคล้องกับของ สรวารธรรม เรืองกล้าปวงศ์ (2559) พบว่า ภาวะผู้นำด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ภาวะผู้นำด้านมื่อสิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์และภาวะผู้นำด้านการกระตุ้นทางปัญญา เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

3) ความผูกพันต่อชุมชน พบว่า ความเต็มใจและใช้ความพยายามเต็มที่ในการปฏิบัติงานของชุมชนและความปรารถนาที่จะคงไว้ซึ่งความเป็นสมาชิกขององค์กร มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แสดงให้เห็นว่า สมาชิกของชุมชนให้ความร่วมมือในการทำงานด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นอย่างดี พร้อมกับยินดีช่วยเหลือและทำประโยชน์ให้กับชุมชนแม้จะไม่ได้รับผลตอบแทนก็ตาม และมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วริศรา สมเกียรติกุล (2561) พบว่า ความผูกพันของชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ตำบลน้ำผุด อำเภอละงู จังหวัดสตูล และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Aref (2011) ที่กล่าวว่า ความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของชุมชนเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ

3.4 ข้อเสนอแนะ

3.4.1 ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาในครั้งนี้

1) ผู้นำชุมชนหรือผู้นำกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงควรให้ความสำคัญในการพัฒนาความเป็นผู้นำของตนเองเพื่อเลือกใช้วิธีการนำและจูงใจให้สมาชิกในชุมชนในองค์กรทุ่มเทการทำงานอย่างเต็มที่และยินดีปฏิบัติงานเพื่อนำพาชุมชนไปสู่ความสำเร็จที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ยังพบว่า สมาชิกของชุมชน (ผู้ตาม) เองก็ควรได้รับการสนับสนุนให้มีการพัฒนาภาวะผู้นำในแต่ละคนด้วยเพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคคลให้เพิ่มมากขึ้นนำไปสู่การพัฒนาที่เข้มแข็งและเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

2) ผู้นำชุมชนรวมถึงองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญกับการสื่อสารให้สมาชิกของชุมชนยอมรับและเข้าใจเป้าหมายของการจัดการท่องเที่ยวท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้ชุมชนยินดีและเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

3) ผู้นำชุมชนหรือผู้นำกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องมีความเป็นผู้นำที่ดี ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงาน การบริหารงานต้องมีความชัดเจนทั้งวิธีการดำเนินงาน เป้าหมายของการทำงานและผลประโยชน์ที่ได้จากการทำงาน มีความซื่อสัตย์และคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล คอยให้ความช่วยเหลือสมาชิกของชุมชนในการทำงานต่าง ๆ รวมถึงการสนับสนุนให้สมาชิกของชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและแผนดำเนินงาน ปฏิบัติงาน รับผลประโยชน์ ติดตามประเมินผลและบำรุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อให้การท่องเที่ยวเกิดประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

4) ส่วนราชการในพื้นที่และผู้นำชุมชนควรสนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่ได้รู้จักชุมชนตนเองมากขึ้น เพื่อให้เกิดความรักความหวงแหนในพื้นที่ อันจะนำไปสู่การสร้างความผูกพันต่อชุมชนเพิ่มขึ้น เมื่อมีกิจกรรมในเชิงพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้น ผู้นำกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนจะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการนำและจูงใจให้สมาชิกในชุมชนทุ่มเทการทำงานอย่างเต็มที่และยินดีปฏิบัติงานจนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

3.4.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) นำการวิจัยครั้งนี้ไปศึกษาในกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือมากขึ้น

2) ควรศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ความสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชน เป็นต้น

3) จากผลการศึกษาในครั้งนี้ สามารถนำไปเป็นแนวทางในการทำงานวิจัยครั้งต่อไป คือ การศึกษาการพัฒนาเพิ่มขีดความสามารถของผู้นำในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความผูกพันต่อชุมชน

4. สรุปผล

การมีส่วนร่วมของชุมชนมีความสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มคนจำนวนมาก จำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่ดีและสามารถบริหารจัดการกลุ่มเพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จให้ได้ ซึ่งผู้นำของชุมชนต้องมีทักษะภาวะผู้นำที่หลากหลายเพื่อบริหารจัดการสมาชิกของชุมชนทำงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยเลือกใช้ภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแสดงเป็นผู้นำที่แสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ เป้าหมายที่เป็นไปได้ชัดเจน เป็นแบบอย่างที่ดีต่อชุมชน รู้จักการประนีประนอมและมีความสามารถในการกระตุ้นให้สมาชิกชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดเป้าหมายและแนวทางปฏิบัติงานร่วมกัน รวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นการสร้าง ความผูกพันต่อชุมชนและความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของชุมชน เนื่องจากความผูกพันต่อชุมชนเป็นปัจจัยสนับสนุนสำคัญเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้บุคคลมีจิตสำนึกที่ต้องการช่วยเหลือพัฒนาชุมชนและให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของชุมชน ช่วยทำให้การทำงานของชุมชนเป็นไปได้อย่างยั่งยืน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

5. เอกสารอ้างอิง

- กฤษณะ พึ่งฟู. (2560). “ความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ความผูกพันต่อชุมชน กับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประชาชน ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ.” *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา* 10, 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม): 1-10.
- กุลวดี ละม้ายเงิน. (2558). “กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทงจังหวัดสุพรรณบุรี.” *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี* 6, 2 (กรกฎาคม- ธันวาคม): 55-66.
- ฉัฐสิณี หาญกิตติชัย. (2559). “ภาวะผู้นำ ประสิทธิภาพของวิสาหกิจชุมชน และตัวแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการประกอบการ.” *การประชุมทางวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิต ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครั้งที่ 3*, 331-341.
- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). “การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน.” *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ* 13, 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม): 25-46.
- ทิพย์สุดา พุดจระ. (2560). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน*. เพชรบุรี: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์. (2553). “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจชุมชนในเขตอำเภอเมืองจังหวัดร้อยเอ็ด.” *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม* 4, 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม): 103-111.
- ปิ่นอุทัย คงทอง. (2559). “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราช.” *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ* 12, 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม): 1-32.
- พจนา สวนศรี. (2550). *คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: ศรีเมืองการพิมพ์.
- พิภพ ครองธรรม. (2561). *การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองโบราณอุทงขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)*. *วารสารการบริหารปกครอง* 7, 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม): 474-501.
- ลลิตา จันทร์งาม. (2559). “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การของพนักงาน ธนาคารออมสิน สำนักงานใหญ่ กลุ่มลูกค้าบุคคล.” *การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- วริศรา สมเกียรติกุล. (2561). “การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนตำบลน้ำผุด อำเภอละงู จังหวัดสตูล.” *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์* 13, 1 (มกราคม - มิถุนายน): 47-63.
- ศิรินาถ ราชคำ. (2557). “ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการทำงานเป็นทีมกับผลการดำเนินงานของกลุ่ม OTOP กรณีศึกษากลุ่มสนุก (สกลนคร นครพนม มุกดาหาร).” *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์* 3, 1 (มกราคม - เมษายน): 56-64.
- ศิริพร พรหมไชย. (2555). “ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัท A”. *การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิทยาลัยเซาธ์อีสท์ บางกอก*.
- สรารวรรณ เรืองกลปวงค์ และอรรรณพ เรืองกลปวงค์. (2558). “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.” *มหาวิทยาลัยสวนดุสิต*.
- สุธีญา พรหมมาก. (2554). “ภาวะผู้นำกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง.” *วารสารวิทยบริการ* 22, 3 (กันยายน - ธันวาคม): 30-43.

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2561). การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน วิถีไทย
เก๋ไก๋อย่างยั่งยืน. *จตุสารวิชาการการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย* 4, 3 (กรกฎาคม - กันยายน):
54.

Burns, J. M. (1978). *Leadership*. New York: Harper and Row.

Kotter, J. P. (1990). *A force for change: How leadership differs from management*. New York: Free Press.

Lamat, R. (2019). "Factors Influencing Sustainable Community based Tourism (CBT) among the Indigenous People of Lambir, Sarawak." *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)* 7, 5 (January): n.pag.

Setokoe, T. J. (2019). Community participation in the development of rural areas: a leaders' perspective of tourism. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure* 8, 1: 1-15.

พฤติกรรมและการยอมรับเทคโนโลยีการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ
ของผู้ใช้บริการกลุ่มเจนเอเรชั่นเอ็กซ์ในเขตบางแค กรุงเทพมหานคร
Behavior and Technology Acceptance on Mobile Banking Services of
Generation X Users in Bangkae District in Bangkok

วิชาดา ไม้เงินงาม¹ และ สวรรยา ธรรมอภิพล²

Wichada Maingoengam¹ and Sawanya Thamma-apipon²

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

² อาจารย์ประจำ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

¹ Graduate student, Master of Arts Program in Public and Private Management, Faculty of Management Science,
Silpakorn University, Sanamchandra palace campus

² Lecturer, Faculty of Management Science, Silpakorn University, Sanamchandra palace campus

E-mail: wmaingoengam@gmail.com โทร. 0896601581

Received 06/02/2564

Revised 27/11/2564

Accepted 06/12/2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ 2) ศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ และ 3) ศึกษาปัญหาและอุปสรรค การยอมรับเทคโนโลยีการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ ดำเนินการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มผู้ใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ (Krungthai Next) และอยู่ในกลุ่มเจนเอเรชั่นเอ็กซ์ในเขตบางแค กรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมภาษณ์กลุ่มผู้ใช้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้ใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ (Krungthai Next) อยู่ในกลุ่มเจนเอเรชั่นเอ็กซ์ในเขตบางแค กรุงเทพมหานคร ที่ยินดีให้ข้อมูล จำนวน 10 คน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา สรุปผล และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 39-42 ปี การศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี สถานภาพสมรส เป็นพนักงานบริษัท/ลูกจ้างเอกชน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 20,000 บาท พฤติกรรมการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ พบว่าใช้เพื่อการโอนเงินมากที่สุด เฉลี่ย 1-3 ครั้ง/สัปดาห์ ยอดเงินที่ใช้บริการ 1,001 - 3,000 บาท/ครั้ง ใช้บริการจากการแนะนำของพนักงานธนาคาร โดยตัดสินใจใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ เพราะมีความสะดวกใช้ได้ทุกที่ ทุกเวลา และการยอมรับเทคโนโลยีการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ ด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ในการใช้งาน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน และด้านการรับรู้ความยากง่ายในการใช้งาน ตามลำดับ ปัญหาและอุปสรรค การยอมรับเทคโนโลยีการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการแสดงผลของหน้าจอ ระบบการใช้งานที่ซับซ้อน ความกังวลในระบบความปลอดภัยและความเสถียรของระบบการใช้งาน

คำสำคัญ: การยอมรับเทคโนโลยี การให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ ผู้ใช้บริการกลุ่มเจนเอเรชั่นเอ็กซ์ พฤติกรรม

Abstract

The Objectives of this research were 1) to study about customer's behavior of using on mobile banking 2) to study the acceptance of technology using mobile banking and 3) to study the

problems and barriers for technology using mobile banking acceptance of Generation X users in Bangkae, Bangkok. This research using questionnaire with the sample group of mobile banking (Krungthai Next) and belong to Generation X 400 users in Bangkae, Bangkok. The data were analyzed using statistics, percentage, standard deviation, and 10 interviewees of mobile banking customers (Krungthai Next) who are Generation X users in Bangkae, Bangkok. Data obtained were then analyzed to generate conclusions and to present results of this study in the descriptive form.

This research found that the most of the samples were female, aged between 39-42 years old, bachelor degree education, married status, private employee and has an income of 10,001 - 20,000 bath per month. The most of customer's behavior of using mobile banking that related with money transfers, 1-3 times per week, amount 1,001 - 3,000 bath per time, advised by the bank staff, the convenience that can be used anywhere and anytime is the reason for using mobile banking. The perceived usefulness about the acceptance of technology for using mobile banking that is the highest level, attitude towards using, and perceived ease of use. For the problems and barriers for technology using mobile banking acceptance and the perceived benefits for using mobile banking, is a perceived ease of use in use regarding screen display and complex operating systems, Including the attitude of use regarding concerns in the safety and stability of the system.

Keywords: Technological acceptance, Mobile banking, Generation X user, Behavior

1. บทนำ

สถานการณ์ของสังคมปัจจุบันถือเป็นยุคแห่งการสื่อสาร สังคมเครือข่าย กระแสของเทคโนโลยีไม่ได้มีผลกระทบแค่ภาคธุรกิจเท่านั้น แต่ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต ล้วนเป็นเครื่องมือที่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ในยุคปัจจุบัน ช่วยย่อโลกให้แคบลง ทันท่อข่าวสารข้อมูล และสามารถรับรู้ทุกความเคลื่อนไหวในสังคม ประกอบกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไปพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลง เทคโนโลยีที่มีการพัฒนาและเข้ามามีส่วนร่วมในชีวิตประจำวันมากที่สุด คงหนีไม่พ้นโทรศัพท์มือถือ เริ่มแรกใช้เพียงเครื่องมือสื่อสารระหว่างกัน แต่ในปัจจุบันได้ถูกพัฒนาการใช้ประโยชน์ให้มากกว่าเพื่อการติดต่อสื่อสาร เช่น การใช้ประโยชน์เพื่อความบันเทิง การใช้ประโยชน์ด้านการศึกษา การใช้ประโยชน์ในด้านการทำธุรกิจ หรือการใช้ประโยชน์ทางการเงิน ฯลฯ

ธุรกิจการเงินธนาคารในปัจจุบันมีความแตกต่างไปจากอดีตอย่างมาก เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของลูกค้า ธุรกิจใดไม่พร้อมหรือก้าวไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลง ก็จะไม่สามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้ ธนาคารจึงไม่อาจจำกัดรูปแบบการให้บริการที่สาขาได้เหมือนเดิมอีกต่อไป เพราะเมื่อเทคโนโลยีมีบทบาทมากขึ้น ธนาคารต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบหน้าตาไปตามเทคโนโลยี จึงเกิดแนวคิดในการสร้างแอปพลิเคชันของธนาคารที่สามารถใช้งานบนโทรศัพท์มือถือหรือที่เรียกว่า โมบายแบงกิ้ง มาใช้ในการทำธุรกรรมทางการเงินเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้า เห็นได้จากสถิติการทำธุรกรรมชำระเงินผ่านบริการ Mobile banking และ Internet banking มีจำนวนบัญชีลูกค้าที่ใช้บริการเพิ่มมากขึ้น ในปี 2560 จำนวนบัญชีลูกค้าที่ใช้บริการผ่านระบบ Internet banking เพิ่มขึ้นจาก ปี 2556 มากกว่า 12 ล้านบัญชี และจำนวนบัญชีลูกค้าที่ใช้บริการผ่านระบบ Mobile banking ในปี 2560 เพิ่มขึ้นจากปี 2556 มากกว่า 30 ล้านบัญชี และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต ทั้งในด้านปริมาณและมูลค่า แสดงให้เห็นว่าการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ (Mobile banking) ได้รับความนิยมอย่างมาก (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2561) จากอัตราการเติบโตที่สูงต่อเนื่อง โดยจุดประสงค์หลักของการใช้งานเป็นการทำธุรกรรมทางการเงินและการดูข้อมูล โดยเฉพาะการโอนเงินมากถึง 67% (หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ, 2560)

ธนาคารกรุงไทยเป็นสถาบันการเงินที่นำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรม (Innovation) มาใช้ในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยมีจุดมุ่งหมายเป็นธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ที่จะก้าวสู่การเป็น Digital Banking รองรับการแข่งขันอย่างรุนแรงจากสถาบันการเงินด้วยกันเองและผู้ให้บริการที่มีชื่อสถาบันการเงิน (Non-Bank) ที่เข้ามาแย่งส่วนแบ่งการตลาด รวมถึงเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐ Thailand 4.0 สนับสนุนให้ประเทศไทยเข้าสู่สังคมไร้เงินสด (Cashless Society) เห็นได้จากโครงการพร้อมเพย์ โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โครงการชำระเงินผ่าน QR Code ฯลฯ ถึงแม้การทำธุรกรรมบนโทรศัพท์มือถือจะเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของผู้คนมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามผู้ใช้บริการบางส่วนยังเกิดความไม่มั่นใจในการทำธุรกรรม ซึ่งเกิดได้จากหลายสาเหตุเช่น ความกังวลจากความไม่ปลอดภัยของระบบ และข้อมูลส่วนตัว (Nitin et al., 2014) การทำความเข้าใจและเรียนรู้ จะช่วยให้สามารถสื่อสารได้ตรงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ เช่นเดียวกับพฤติกรรมและการยอมรับเทคโนโลยีของคนในแต่ละเจนเนอเรชันก็ย่อมมีความแตกต่างกัน (เสมอ นิมเงิน, 2561) กล่าวได้ว่า กลุ่มเจนเนอเรชันเอ็กซ์ (Gen- X) ซึ่งอยู่ในวัยทำงานมีอายุระหว่าง 39-54 ปี เป็นกลุ่มที่เติบโตมาในช่วงรอยต่อระหว่างการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี มีความสามารถในการปรับตัว เริ่มนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในเรื่องของการทำงาน ซึ่งต่างจากคนกลุ่มเบบี้บูมเมอร์ (Baby boomer) วัยผู้สูงอายุซึ่งมีพฤติกรรมในการยอมรับและใช้งานเทคโนโลยีค่อนข้างน้อย หรือ คนกลุ่มเจนเนอเรชันวาย (Gen-Y) และคนกลุ่มเจนเนอเรชันแซด (Gen-Z) ที่เติบโตมาในยุคเทคโนโลยี จึงมีการยอมรับและใช้งานเทคโนโลยีในระดับมาก

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจนำคนกลุ่มเจนเนอเรชันเอ็กซ์มาใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและการยอมรับเทคโนโลยีการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือของธนาคารกรุงไทย ว่ามีพฤติกรรมยอมรับหรือปัญหา อุปสรรค มากน้อยในด้านใด เพื่อให้เป็นประโยชน์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ ที่เหมาะสมกับผู้ใช้งานกลุ่มเจนเนอเรชันเอ็กซ์ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสู่สังคมไร้เงินสด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ ของผู้ใช้บริการกลุ่มเจนเนอเรชันเอ็กซ์ในเขตบางแค กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ ของผู้ใช้บริการกลุ่มเจนเนอเรชันเอ็กซ์ในเขตบางแค กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค การยอมรับเทคโนโลยีการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ ของผู้ใช้บริการกลุ่มเจนเนอเรชันเอ็กซ์ในเขตบางแค กรุงเทพมหานคร

2. วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตเชิงเนื้อหา

ศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ การยอมรับเทคโนโลยี และปัญหาอุปสรรคการยอมรับเทคโนโลยีการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ ของผู้ใช้บริการกลุ่มเจนเนอเรชันเอ็กซ์ในเขตบางแค กรุงเทพมหานคร

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง คือ เขตบางแค กรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างและการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่ใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ (Krungthai Next) และอยู่ในกลุ่มเจนเนอเรชันเอ็กซ์ (เกิดในปี พ.ศ. 2508 - 2523) มีอายุระหว่าง 39-54 ปี (ปี พ.ศ. 2562) ที่พร้อมยินดีให้ข้อมูลกับผู้วิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ส่วนที่เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าร้อยละ ความถี่ เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูลทางด้านประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง แบบสอบถามส่วนที่เกี่ยวกับ

พฤติกรรมการใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าร้อยละ และความถี่ และแบบสอบถาม ส่วนที่เกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนำมาจัดกลุ่มค่าร้อยละตามลำดับ 5 4 3 2 1 และหาค่าคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นนำมาจัดกลุ่มค่าระดับการยอมรับเทคโนโลยีสำหรับการแปลความหมายข้อมูล โดยคำนวณค่าอันตรภาคชั้น เพื่อกำหนดช่วงชั้น ดังนี้ (มัลลิกา บุณนาค, 2548)

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างของชั้น} &= \frac{\text{พิสัย (คะแนนสูงสุด - คะแนนต่ำสุด)}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} = 0.80 \end{aligned}$$

การแปลความหมายของระดับการยอมรับเทคโนโลยีการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ

4.21 - 5.00 คะแนน หมายถึง การยอมรับเทคโนโลยีฯ ระดับมากที่สุด

3.41 - 4.20 คะแนน หมายถึง การยอมรับเทคโนโลยีฯ ระดับมาก

2.61 - 3.40 คะแนน หมายถึง การยอมรับเทคโนโลยีฯ ระดับปานกลาง

1.81 - 2.60 คะแนน หมายถึง การยอมรับเทคโนโลยีฯ ระดับน้อย

1.00 - 1.80 คะแนน หมายถึง การยอมรับเทคโนโลยีฯ ระดับน้อยที่สุด

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตโดยผู้วิจัย และการศึกษาเอกสารจะนำมาตรวจสอบความถูกต้องแบบสามเส้าด้านวิธีการ (Methodological Triangulation) ว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ หากไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบซ้ำอีกครั้งหนึ่ง (Recheck) หลังจากนั้นจะนำข้อมูลผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแล้วไปจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ก่อนนำไปวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์การศึกษาระดับพื้นฐานของทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 61.75 อายุระหว่าง 39-42 ปี จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 41.50 การศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 55.75 มีสถานภาพสมรส (ทั้งจดทะเบียนและไม่จดทะเบียน) จำนวน 215 คน คิดเป็นร้อยละ 53.75 ส่วนใหญ่เป็นพนักงานบริษัท/ลูกจ้างเอกชน จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 45.50 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 20,000 บาท จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 40.25

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือในการทำธุรกรรมเกี่ยวกับการโอนเงิน จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 55.25 ความถี่ในการใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ เฉลี่ย 1-3 ครั้ง/สัปดาห์ จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 55.25 ใช้บริการช่วงเวลา 12.00 - 17.59 น. จำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 51.50 ยอดเงินที่ใช้บริการในแต่ละครั้งอยู่ที่ 1,001 - 3,000 บาท จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 47.25 ส่วนใหญ่ใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือจากการแนะนำของพนักงานธนาคาร จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 57.00 และตัดสินใจใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ เพราะมีความสะดวกใช้ได้ทุกที่ทุกเวลา จำนวน 233 คน คิดเป็นร้อยละ 58.25

ส่วนที่ 3 การยอมรับเทคโนโลยีการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ พบว่าการยอมรับเทคโนโลยีการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 โดยการยอมรับด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ในการใช้งาน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 รองลงมา คือ ด้านทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน และด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 และ 4.18 ตามลำดับ

ส่วนที่ 4 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคการยอมรับเทคโนโลยีธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ พบว่าปัญหาและอุปสรรคการยอมรับเทคโนโลยีธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ โดยสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก มีปัญหาและอุปสรรค 2 ด้าน

คือ 1) ด้านการรับรู้ความยากง่ายในการใช้งาน ในเรื่องระบบการใช้งานและขั้นตอนที่ซับซ้อน รูปลักษณ์และการแสดงผล และ 2) ด้านทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน ในเรื่องประสิทธิภาพของเทคโนโลยี และระบบความปลอดภัย ดังนี้

1) การรับรู้ความยากง่ายในการใช้งาน

การยอมรับเทคโนโลยีการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือของผู้ใช้บริการกลุ่มเจนเอเรชั่นเอ็กซ์ในเขตบางแค กรุงเทพมหานคร เมื่อกกล่าวถึงการรับรู้ความยากง่ายในการใช้งาน ส่วนใหญ่จะประสบปัญหาเกี่ยวกับระบบการใช้งานและขั้นตอนการใช้งานที่ซับซ้อน กล่าวคือ ระบบของธนาคารมักไม่สามารถให้บริการได้ชั่วคราวหรือไม่เสถียร ทำให้ต้องใช้ระยะเวลาในการดาวน์โหลดเพื่อเข้าสู่ระบบเป็นเวลานาน อีกทั้งผู้ให้บริการยังมีความรู้สึกรู้ว่า การเข้าถึงข้อมูลในการทำธุรกรรมทางการเงินนั้นมีความยาก ซับซ้อนหลายขั้นตอน เกิดความลำบากในการใช้ ทำให้ต้องติดต่อสอบถามพนักงานธนาคารเป็นประจำ ทั้งที่ความต้องการของผู้ใช้บริการที่มีต่อการใช้งานระบบนั้นคือสิ่งที่ธนาคารต้องให้ความสำคัญ รวมถึงรูปลักษณ์และการแสดงผล ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่จะประสบปัญหาเกี่ยวกับรูปลักษณ์และการแสดงผลหน้าจอหลัก กล่าวคือ ผู้ให้บริการยังมีความรู้สึกรู้ว่า สีสีนของหน้าจอไม่สดใส ไม่ชัดเจน ไม่มีความทันสมัย ให้ความรู้สึกรู้ถึงความล้าหลัง รวมถึงภาษาหรือคำถามที่ใช้สื่อสารสำหรับการทำธุรกรรมทางการเงิน ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่รู้สึกรู้ว่ายากต่อการเข้าใจ เนื่องจากมีค่าบางค่าที่เป็นค่าเฉพาะหรือทางลัดอยู่ ทำให้เข้าใจยากในบางขั้นตอน จึงมีผลต่อการค้นหาเพราะต้องใช้ระยะเวลามากขึ้น รวมทั้งขนาดและรูปแบบของตัวอักษรก็มีความไม่ชัดเจน เพราะไม่สอดคล้องตามที่ควร

2) ทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน

การยอมรับเทคโนโลยีการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือของผู้ใช้บริการกลุ่มเจนเอเรชั่นเอ็กซ์ในเขตบางแค กรุงเทพมหานคร เมื่อกกล่าวถึงทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน มีปัญหาอยู่ 2 ประเด็น คือประสิทธิภาพของเทคโนโลยี และระบบความปลอดภัย โดยทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน ส่วนใหญ่ต้องการให้ระบบมีการตอบสนองอย่างรวดเร็ว แม่นยำและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากที่ผ่านมาในช่วงสิ้นเดือนหรือช่วงที่มีปริมาณการทำธุรกรรมจำนวนมาก ๆ จะพบปัญหาขัดข้องของระบบธนาคารบ่อย ทำให้เกิดความสับสน และความกังวลของผู้ใช้บริการ ซึ่งในบางครั้งการทำรายการนั้นยังคงค้างอยู่ไม่สามารถทำรายการต่อไปได้ รวมถึงระบบความปลอดภัยระหว่างการใช้งานและหลังการใช้งาน การสร้างความเชื่อมั่นในการเข้าถึงข้อมูลส่วนตัวของลูกค้า

4. สรุปผลการวิจัย

1) พฤติกรรมการใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ จากการศึกษาค้นคว้าจะเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือในการทำธุรกรรมเกี่ยวกับการโอนเงินมากที่สุด โดยมีความถี่ในการใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ เฉลี่ย 1-3 ครั้ง/สัปดาห์ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากพฤติกรรมของผู้ใช้บริการที่คุ้นชินกับเทคโนโลยีมากขึ้น โดยเฉพาะยุคที่สังคมไทยกำลังจะก้าวเข้าสู่สังคมไร้เงินสด คนไทยนิยมซื้อสินค้าออนไลน์มากขึ้นจึงใช้ธุรกรรมเพื่อการโอนเงินเป็นส่วนใหญ่ เพราะสะดวก รวดเร็ว และง่ายในการซื้อการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือจึงได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งกลุ่มผู้ใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ (Krungthai Next) อาจจะไม่ทราบถึงลักษณะการให้บริการทำธุรกรรมประเภทอื่นมากพอ นอกเหนือจากธุรกรรมพื้นฐานที่ได้รับความนิยม เช่น การโอนเงิน สอบถามยอด เป็นต้น และจากผลการศึกษาเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างใช้บริการในช่วงเวลา 12.00 - 17.59 น. โดยยอดเงินที่ใช้บริการในแต่ละครั้งอยู่ที่ 1,001 - 3,000 บาท มากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของชัชฎาภรณ์ เดชาเสถียร (2557) ได้กล่าวว่า เหตุผลที่เลือกใช้บริการ คือ สะดวกในการทำธุรกรรม โดยใช้ บริการ KTB Netbank ทำธุรกรรมทางการเงินเพื่อจ่ายชำระค่าสินค้าและบริการต่าง ๆ ส่วนมากจะใช้บริการที่บ้านในช่วงเวลา 12.00 - 17.59 น. และจากการศึกษาจะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่ใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือจากการแนะนำของพนักงานธนาคาร ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้ใช้บริการสมัครใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือโดยการกรอกเอกสารสมัครที่สาขา อีกทั้งหน่วยงานราชการในเขตบางแคส่วนมากมีการโอนเงินเข้าเงินเดือนผ่านสาขา จึงอาจทำให้ต้องพบเจอกับพนักงานธนาคารอยู่เป็นประจำและสาเหตุการตัดสินใจใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ เพราะมีความสะดวกใช้ได้ทุกที่ ทุกเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยของ

จุฬารักษ์ (2557) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมการใช้บริการบัวหลวงไอแบงก์กิ้ง ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ที่พบว่าผู้ใช้บริการเน้นว่าการใช้บริการบัวหลวงไอแบงก์กิ้งนั้นเนื่องจากใช้บริการได้ ทุกที่ ทุกเวลา

2) การยอมรับเทคโนโลยีการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ จากการศึกษาจะเห็นว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเมื่อพิจารณารายด้าน จะเห็นได้ว่าด้านการยอมรับด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ในการใช้งาน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน และด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน ตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากที่คนเรามักเลือกที่จะใส่ใจ หรือให้ความสำคัญกับสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับตัวเองมาเป็นลำดับแรก ๆ เพราะเป็นสิ่งที่ส่งผลโดยตรงต่อตัวผู้ใช้งานเอง จึงทำให้การยอมรับด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ในการใช้งานสูงกว่าด้านอื่น ๆ และหากพิจารณา ด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ในการใช้งาน ซึ่งเป็นด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณพร ทวلمانพ (2558) ได้กล่าวว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อแอปพลิเคชันเคมโบายแบงก์กิ้ง พลัส ในการทำธุรกรรมทางการเงินมากที่สุด ด้านทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน มีระดับการยอมรับอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะความรู้สึกว่าการให้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือสามารถตอบสนองวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบันได้ การพัฒนาประสิทธิภาพให้รองรับความทันสมัยของเทคโนโลยีจึงเป็นสิ่งสำคัญ รวมทั้งความปลอดภัยในการใช้บริการก็เป็นเรื่องสำคัญควบคู่กับธุรกรรมทางการเงิน ไม่ว่าจะใช้บริการผ่านช่องทางไหนก็ตาม ความปลอดภัยของข้อมูล การรักษาความลับ หรือแม้กระทั่งการแก้ปัญหาเมื่อเกิดข้อผิดพลาด มีผลต่อความทัศนคติของผู้ใช้งานทั้งสิ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของหนึ่งนุช ชีระรุจินท์ (2558) กล่าวว่าคุณภาพการให้บริการธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ประกอบไปด้วยด้านความปลอดภัยในการรักษาความลับของข้อมูลผู้รับบริการ ซึ่งคุณภาพที่ดีทางการเงินมาควบคู่กับความปลอดภัยทางการเงิน สามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้ทุกขั้นตอน สามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้ทุกขั้นตอน และด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน มีระดับการยอมรับอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะผู้ใช้บริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือรู้สึกว่าการบริการนี้เป็นบริการที่ใช้งานได้ง่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวลักษณ์ อินทขันธ์ (2559) ได้กล่าวว่า การยอมรับระบบการชำระเงินแบบพร้อมเพย์ ด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งานมีความสำคัญในระดับมาก พบว่าผู้ใช้งานระบบการชำระเงินแบบพร้อมเพย์สามารถดำเนินการผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้ทุกประเภท และมีฟังก์ชันการทำงานที่ไม่ซับซ้อน โดยอาชีพและสถานภาพสมรส มีผลต่อการยอมรับด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน

5. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยครั้งนี้

1. จากปัญหาขั้นตอนที่ซับซ้อนและการแสดงผล ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือสถาบันการเงินควรศึกษาแนวทางการพัฒนาแอปพลิเคชันให้ผู้ให้บริการสามารถใช้งานได้ง่าย ควรมีการอธิบายการใช้งานที่ชัดเจน และง่ายต่อการจดจำ เพื่อรองรับกับกลุ่มผู้ใช้บริการที่หลากหลาย
2. จากปัญหาความไม่เสถียรของระบบใช้เวลาในการทำธุรกรรมนาน ดังนั้นใช้เป็นแนวทางให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงพัฒนาระบบปฏิบัติการให้มีความเสถียร มีคุณภาพไม่เกิดการขัดข้องบ่อยครั้ง ต้องสามารถให้บริการได้ทุกที่ ทุกเวลา ตลอด 24 ชม. เพื่อสามารถรองรับปริมาณผู้ใช้งานจำนวนมากในเวลาเดียวกันได้
3. จากการศึกษาทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน จะเห็นได้ว่ากลุ่มลูกค้ามีความกังวลในเรื่องมาตรการรักษาความลับของข้อมูล ดังนั้นธนาคารควรมีการสร้างเชื่อมั่นเกี่ยวกับระบบความปลอดภัย และมาตรฐานการรักษาความลับของข้อมูลลูกค้า ว่าธนาคารจะรักษาข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลธุรกรรมของลูกค้าไม่ให้เกิดการรั่วไหลของข้อมูลออกสู่สาธารณะ
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือสถาบันการเงินต้องประชาสัมพันธ์หรือสื่อสาร กระตุ้นให้ผู้ให้บริการเห็นถึงความจำเป็นของลักษณะการบริการธุรกรรมประเภทอื่น ๆ มากขึ้น เพื่อให้เกิดพฤติกรรมใช้บริการธุรกรรมทางการเงินประเภทอื่น ๆ นอกจากธุรกรรมด้านพื้นฐานทั่วไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเฉพาะผู้ใช้บริการกลุ่มเจนเอเรชั่นเอ็กซ์ในเขตบางแคกรุงเทพมหานคร ซึ่งกลุ่มเจนเอเรชั่นดังกล่าวมีพฤติกรรมและรูปแบบการใช้ชีวิตที่เติบโตและเป็นไปตามบริบทของช่วงเวลาที่มิลักษณะเศรษฐกิจสังคม เทคโนโลยีและสภาพสิ่งแวดล้อมแบบหนึ่ง ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้อาจมีความแตกต่างจากกลุ่มประชากรตัวอย่างกลุ่มเจนเอเรชั่นอื่น ๆ ซึ่งเป็นงานวิจัยที่อาจมีการศึกษาในอนาคตต่อไป

6. เอกสารอ้างอิง

- จุฬารัตน์ ไรวอน. 2557. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้บริการบัวหลวงไอแบงก์กิ้ง ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) กรณีศึกษาผู้ใช้บริการบัวหลวงไอแบงก์กิ้ง ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) เขตสาทร กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชัชฎาภรณ์ เดชาเสถียร. 2557. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ KTB Netbank ในเขตกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. 2561. รุทธกรรมการชำระเงินผ่านบริการ Mobile banking และ Internet banking. [Online]. สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2562. เข้าถึงจาก https://www.bot.or.th/App/BTWS_STAT/statistics/ReportPage.aspx?reportID=688&language=th
- มัลลิกา บุณนาค. 2548. สถิติเพื่อการวิจัยและตัดสินใจ. พิมพ์ครั้งที่ 6. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กรุงเทพฯ.
- วรรณพร หวลมานพ. 2558. พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้ใช้แอปพลิเคชันเคไอบายแบงก์กิ้งพลัส ของธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) ในเขตกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสมอ นิมเงิน. 2561. Generation กับพฤติกรรมการรับข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ. [Online]. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2562. เข้าถึงจาก http://www.prd.go.th/download/article/article_20180904112336.pdf
- เสาวลักษณ์ อินทขงค์. 2559. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับระบบการชำระเงินแบบพร้อมเพย์. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ. 2560. แอปธนาคารบนมือถือฮิต ผลสำรวจผู้ใช้สมาร์ทโฟน 69% ใช้ทำธุรกรรมการเงิน. [Online]. สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2562. เข้าถึงจาก <http://www.thansettakij.com/content/142644>.
- หนึ่งนุช ธีระรุจินนท์. 2558. คุณภาพการให้บริการธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ธนาคารกรุงไทย สาขา เอ็มไพรวอร์เนอร์ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Nitin, N. & Vikasm, N. & Nancy, G. 2014. A Study of adoption behavior mobile banking service by indian consumers. International Journal of Research in Engineering & Technology, 2(3): 209-222.

กลยุทธ์การประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัด

Strategy for Coordinating Basic Education Policy at Provincial Level

สมศักดิ์ เหมือนดาว นุชนารา รัตนศิริประภา ประเสริฐ อินทร์รักษ์ มัทนา วัฒนอมศักดิ์
และ ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์

Somsak Muandao, Nuchnara Rattanasirapha, Prasert Intarak,

Mattana Wangthanomsak and Choomsak Intarak

ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Department of Educational Administration, Faculty of Education, Silpakorn University

E-mail: somsak3189@gmail.com Tel. 084-0183189

Received 19/10/2563

Revised 02/12/2564

Accepted 10/12/2564

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบการประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัด และ 2) ศึกษาและวิเคราะห์กลยุทธ์การประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามความคิดเห็น ซึ่งได้จากการส่งเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการสนทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด จำนวน 21 จังหวัด โดยผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้ประสานงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับจังหวัด ๑ ละ 12 คน จำแนกเป็นตัวแทนจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 2 คน, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 2 คน, สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ 2 คน, คณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2 คน, สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2 คน และคณะกรรมการการศึกษาธิการจังหวัด 2 คน รวมทั้งสิ้น 252 คน เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน 2562 ได้รับกลับคืนมา 240 ชุด คิดเป็นร้อยละ 95.23 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ การวิเคราะห์เนื้อหา และผลการวิจัยพบว่า

1. การประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัดประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การสร้างความร่วมมือ การกำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติ การส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือคณะบุคคล การสร้างระบบการสื่อสาร การอำนวยความสะดวกปฏิบัติงาน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

2. กลยุทธ์ที่ใช้ในการประสานนโยบายมีดังนี้ 1) ส่งเสริมให้มีการใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ บน Smart Phone และสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน 2) แจกแจง ระเบียบข้อบังคับ กระตุ้นเตือนให้ถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ สร้างความตระหนัก และสร้างกฎเกณฑ์ร่วมกัน 3) จัดประชุมสมาชิกขององค์กรเป็นกลุ่มย่อย ๆ เพื่อไม่ให้กระทบกับงานประจำที่แต่ละคนรับผิดชอบ 4) จัดให้มีช่องทางติดต่อประสานงานที่หลากหลาย และจัดทำข้อมูลของบุคคลที่ต้องติดต่อประสานงาน รวมทั้งข้อมูลของหน่วยงาน 5) จัดทำรายละเอียดของงาน การเขียนรายละเอียดของงานที่จะต้องดำเนินการในการประสานงานไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และ 6) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานหรือบุคคลที่ต้องประสานงาน

คำสำคัญ: การประสานนโยบาย การศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The purposes of this research were to identify : 1) the Basic Education Policy coordinating Factors at Provincial Level, and 2) the strategies for coordinating Basic Education Policy at Provincial Level. The instrument for collecting the data was an opinionnaire which formulated from content

analysis both of documents, interview and focus group discussion. The samples were the 21 Education Provincial Offices. The respondents were 12 basic education policy coordinator at the provincial level, each province composed of 2 officers representations from primary education area office, secondary education area office, special education office, private education office, non - formal and informal education office and education provincial committee with a Total of 252 respondents. The data were collected during September to November 2019. The returning of opinionnaire were 240 cases or 95.23 percent. The statistical treatment were frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, exploratory factor analysis, and content analysis. For the strategies of coordinating Basic Education policy at provincial level was conducting by focus group discussion with 9 basic education coordinators. The instrument for collecting the data was focus group discussion recording form, and The findings of this study were as follows :

1. There were 6 factor for basic education policy coordinating at provincial level. Including : enhancing cooperation, establishing regulations, stimulating interpersonal interaction, formulating communication System, facilitating operations and developing participation process.

2. The strategies for coordinating Basic Education policy at provincial level were : 1) supporting to use difference application for coordinating on smart phone and sharing vision, 2) informing laws and regulation of working and encouraging awareness and working condition together, 3) conduct a small group meeting among members frequently, 4) providing the coordinating channel and setting personnel and organization information, 5) allocating the coordinating details appropriately, and 6) stimulating the relationship among personnel and organization.

Keywords: Policy Coordinating, Basic Education

1. บทนำ

การศึกษาได้รับความคาดหวังให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ ในสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ โดยที่การศึกษาจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในระยะยาว และการศึกษาที่ไม่ได้คุณภาพจะก่อให้เกิดปัญหาที่ร้ายแรงต่อประเทศเป็นอย่างยิ่ง ประกอบกับในช่วงที่พลเมืองต้องเป็นบุคคลที่มีทักษะด้านการคิด และทักษะอื่น ๆ เพื่อการดำรงชีวิตในยุคศตวรรษที่ 21 ได้กลายมาเป็นแนวคิด และข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการศึกษาที่สนับสนุนการจัดการศึกษาในยุคใหม่ซึ่งผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังทักษะที่จำเป็น ควบคู่ไปกับเนื้อหาวิชาหลัก เช่น ทักษะการคิดขั้นสูง ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หน่วยงานทางการศึกษาจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปฏิรูปการศึกษา แต่ในทางปฏิบัติ พบว่า ในการพยายามปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อปฏิรูปหลายครั้ง หลายคราวก็ยังดูเหมือนว่าจะยังไม่ประสบความสำเร็จ ในส่วนของรัฐบาลได้มีนโยบายเพื่อปฏิรูปการศึกษาโดยมีเหตุผล 4 ประการ คือ 1) การบูรณาการงานในระดับเขตพื้นที่ ในการทำงานของระดับเขตพื้นที่ต่าง ๆ 2) ช่วงสายงานการบังคับบัญชากว้าง 3) เพิ่มความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการ และ 4) เพิ่มความคล่องตัวในการบริหารงานบุคคล ซึ่งนอกจากนี้แล้วยังมีการปรับโครงสร้างแบบใหม่ซึ่งจะทำในรูปแบบจังหวัด เพื่อการประสานงานที่สอดคล้องกัน และสามารถพิจารณาได้ในขอบข่ายที่กว้าง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559, น. 1-5) เพื่อปฏิรูปการศึกษาในภูมิภาคของกระทรวงศึกษาธิการ และเนื่องด้วยสภาพปัญหาในการจัดการศึกษาของประเทศในส่วนภูมิภาคทั้งในด้านโครงสร้างขององค์การ ด้านระบบบริหารจัดการ ด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องยังคงมีความซับซ้อน และสั่งสมมาเป็นเวลานาน จึงเป็นเหตุให้ต้องมีการกำหนดมาตรการ และกลไกเพิ่มเติมเพื่อให้ปัญหาส่วนใหญ่ได้รับการแก้ไขโดยเร็ว โดยมีการกำหนดขอบข่าย อำนาจหน้าที่ องค์ประกอบ และคุณสมบัติของคณะกรรมการการศึกษาธิการจังหวัด รวมทั้งคณะ

อนุกรรมการต่าง ๆ อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น การจัดการศึกษามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ มีกระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหลัก ดูแลการจัดการศึกษาในระดับชาติ และในส่วนของระดับภูมิภาค หรือระดับจังหวัดนั้น มีสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด โดยมีศึกษาธิการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้าง ในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด แต่ถึงอย่างไรก็ดีถึงแม้ว่าจะมีการจัดกิจกรรมเพื่อประสานความเข้าใจ โดยหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดจากการประสานนโยบายของหน่วยงานทางการศึกษา ในการนำนโยบายด้านการศึกษาลงสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงของการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารเพื่อปฏิรูปการศึกษาในภูมิภาคโดยมีหน่วยงานใหม่เกิดขึ้นมา ได้แก่สำนักงานคณะกรรมการศึกษาธิการภาค และสำนักงานคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด ซึ่งเป็นที่คาดหวังว่าจะเป็นเฟืองจักรตัวสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการศึกษาของระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับสถานศึกษาทั้งประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ตลอดจนการบูรณาการเชื่อมโยงไปยังหน่วยงานการจัดการศึกษาเอกชน และการศึกษาพิเศษ ให้สามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ในแผนการศึกษาแห่งชาติ และตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีต่อไป โดยบูรณาการการจัดการศึกษาของทุกหน่วยงาน และทุกประเภทเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ มุ่งให้การขับเคลื่อนการปฏิรูปการจัดการศึกษาในระดับจังหวัดเป็นไปในทิศทางเดียวกัน (พินิจ สุวรรณรงค์, 2560, น. 17) และจากการศึกษาข้อคิดเห็นต่าง ๆ ของนักวิชาการหลายท่าน ได้แสดงออกถึงความหวังใจว่าหลังจากที่มีการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะมีการปรับปรุงโครงสร้างในส่วนของจัดการศึกษาในระดับจังหวัดนั้นน่าจะมีอุปสรรคต่าง ๆ มากมายที่น่าจะส่งผลกระทบต่อกระบวนการจัดการศึกษารวมทั้งกระบวนการบริหารนโยบาย ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์นโยบาย การพัฒนา นโยบาย ตลอดจนการประสานเพื่อการบริหารนโยบายในระดับจังหวัด ด้วยเหตุผลดังกล่าว จำเป็นอย่างยิ่งที่ศึกษาธิการจังหวัดจะต้องมีภาวะผู้นำ มีทักษะ ความรู้ความสามารถในอันที่จะประสานงานกับหน่วยงาน และบุคคล เพื่อให้งานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของจังหวัด เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลที่ดีตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาต่อไป โดยจะเห็นได้ว่าการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติขึ้น นับว่าเป็นการพัฒนาด้านการศึกษาคั้งสำคัญในการพัฒนาประเทศ แต่ถึงอย่างไรก็ดีกระบวนการจัดการศึกษาที่ได้คุณภาพนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการประสานงานเพื่อให้มีการดำเนินการตามนโยบาย และตามแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่พบว่าการประสานนโยบายดังกล่าวยังคงขาดประสิทธิภาพ ขาดเอกภาพ อีกทั้งยังมีความคับแคบในเชิงปฏิบัติ (ปुरुณวิทย์, 2560) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาด้านการแปลงนโยบายไปปฏิบัติเนื่องจากสองสาเหตุหลัก คือ ผู้ปฏิบัติขาดความเข้าใจ และไม่มีสมรรถนะในการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ขาดการสร้างนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย ทำให้มีข้อจำกัดในการเลือกวิธีการ และแนวทางที่นอกเหนือไปจากที่กำหนดเอาไว้ในระเบียบ หรือคู่มือการปฏิบัติ กลับกลายเป็นนโยบายไม่ชัดเจน เปลี่ยนแปลงบ่อย ไม่ต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่าการประสานงานเกิดขึ้นเมื่อการตัดสินใจในโครงการ หรือองค์กรหนึ่ง ๆ พิจารณาถึงสิ่งที่ทำขึ้นในองค์กรอื่น และพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง นั่นคือ สิ่งที่ผู้ปฏิบัติที่มีความสามารถในการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายจริง หรือปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบาย สามารถดำเนินการได้อย่างคล่องตัวไม่ติดขัดใด ๆ ซึ่งถือเป็นการประสานงานเชิงบวกจะช่วยให้องค์กรต่าง ๆ ลดความขัดแย้งได้ง่ายขึ้น และหาวิธีที่จะช่วยให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาที่อาจเป็นประโยชน์ต่อทุกองค์กรที่เกี่ยวข้อง และต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ปัญหาการประสานงานไม่ได้เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งเท่านั้น แต่อาจเกิดขึ้นได้เนื่องมาจากความซ้ำซ้อนของขั้นตอนการปฏิบัติ หรือปัญหาการเกิดช่องว่างเนื่องจากไม่ได้รับการประสานงานในแต่ละขั้นตอนของการปฏิบัติ และยังสามารถจัดการกับปัญหาเหล่านี้ในทางบวกเพื่อที่จะให้การบริการที่ดีขึ้น การประสานในแต่ละขั้นตอนการปฏิบัติการดำเนินการจะต้องเป็นเชิงบวก มากกว่าการประสานงานในเชิงลบ และอาจมีปัญหาเกี่ยวกับกฎเกณฑ์เกี่ยวกับในเรื่องของการประสานนโยบายมากยิ่งขึ้น คือ ปัญหาที่ว่าต้องใช้ความพยายามหรือต้องลงทุนเท่าไร ในการพยายามประสานงาน ในสถานการณ์ใด ๆ ทรัพยากรที่มีอยู่สามารถนำมาใช้เพื่อให้การบริการมากกว่าที่จะประสานงานทั้งนี้เพื่อให้การบริหารนโยบายการศึกษาขององค์กรเป็นไปอย่างมีเอกภาพ (Peters, 2018, p. 1-11) ซึ่งการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับจังหวัด ถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญของการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้ลงสู่เยาวชน ลงสู่ประชาชนซึ่งจะเป็นพลเมืองที่มี

คุณภาพพร้อมกันพัฒนาประเทศชาติในยุคศตวรรษที่ 21 ดังนั้น เพื่อทราบองค์ประกอบ และกลยุทธ์ของการประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัด จึงได้จัดทำโครงการวิจัยนี้ขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัด
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กลยุทธ์การประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัด

คำถามของการวิจัย

1. องค์ประกอบการประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัดมีอะไรบ้าง
2. กลยุทธ์การประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัดเป็นอย่างไร

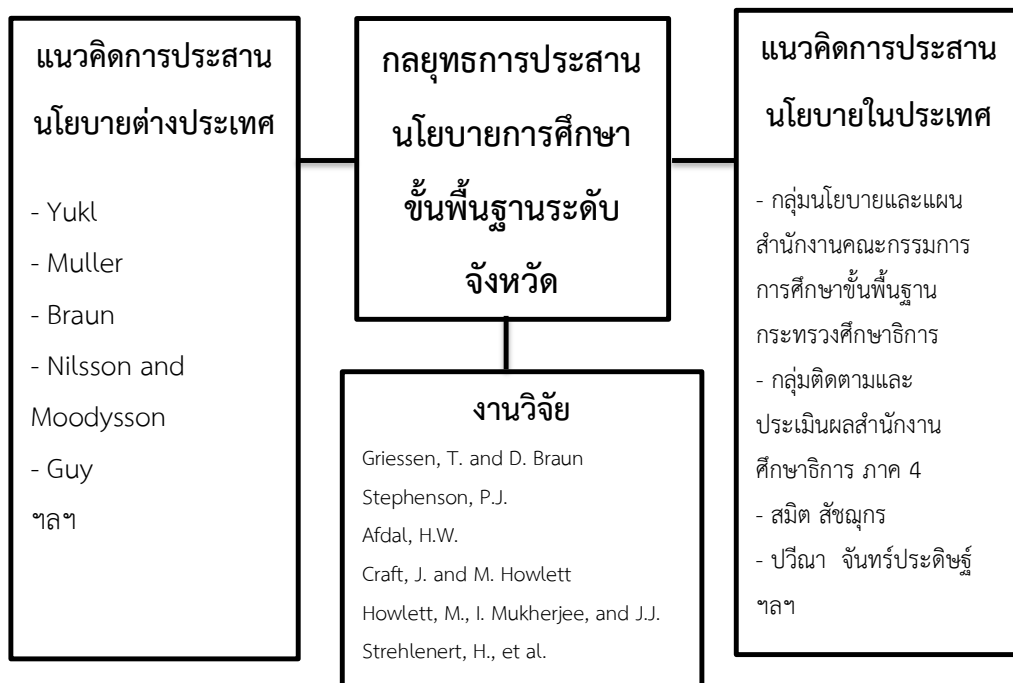
สมมติฐานของการวิจัย

1. องค์ประกอบการประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัดเป็นพหุองค์ประกอบ
2. กลยุทธ์การประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัดอย่างมีลักษณะเป็นพหุแนวทาง

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้นั้น ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องดังนี้

การประสานนโยบาย (Policy Coordinating) มาจากกรอบแนวคิด ดังนี้ คือ การประสานนโยบาย เป็นการจัดระบบระเบียบและกลไกการทำงานของผู้ร่วมงานทั้งหลายคนหรือหลายคณะให้ทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุจุดประสงค์อย่างเดียวกัน โดยมีหลักการประสานงาน คือ การจัดให้มีระบบการสื่อสารที่ดี (กลุ่มติดตามและประเมินผล สำนักงานศึกษาธิการภาค 4, 2557) มีการกำหนดตัวบุคคล เครื่องมือสื่อสาร วัน เวลา และสถานที่ หมายเลขโทรศัพท์ จัดระบบโทรศัพท์ภายในหรือมีบริการส่งข้อความหากันได้ตลอดเวลา และจัดให้มีระบบการร่วมมือที่ดี กระตุ้น จูงใจให้สมาชิกองค์การมีความเต็มใจที่จะช่วยเหลือกันและกันมีมิตรไมตรีแก่กันและกัน มีการฝึกทักษะให้ผู้ปฏิบัติงานมีความชำนาญในหน้าที่งานที่ปฏิบัติด้วย (ปวีณา จันทร์ประดิษฐ์, 2554) การประสานงานในองค์การนั้น ควรให้เป็นระบบทั้งจากบนสู่ล่าง จากล่างสู่บน และการประสานในแนวระนาบ อาจจะจัดให้มีการประชุม พบปะปรึกษาหารือ เป็นครั้งคราว เพื่อประสานความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกในองค์การ และเป็นการขอบคุณที่ได้ปฏิบัติหน้าที่งานได้อย่างเรียบร้อยดี เป็นการประสานนโยบาย และวัตถุประสงค์ขององค์การให้สอดคล้องต้องกัน โดยจัดให้มีการประสานงานในรูปกระบวนการบริหารที่ครบวงจรในกระบวนการบริหารนั้น (สมิต สัจฉกร, 2553) ประกอบด้วยตัวป้อน กระบวนการ และผลผลิต และปฏิกิริยาป้อนกลับ โดยเริ่มต้นด้วยการวางแผนที่ดี กำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน กำหนดขั้นตอน เวลา สถานที่ และผู้รับผิดชอบเพื่อสะดวกแก่ทุกฝ่ายประสานความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกในองค์การ และเป็นการขอบคุณที่ได้ปฏิบัติงานได้อย่างเรียบร้อยดี โดยจัดให้มีการประสานงานในรูปกระบวนการบริหารที่ครบวงจรในกระบวนการบริหารประกอบด้วยตัวป้อน กระบวนการ ผลผลิต และปฏิกิริยาป้อนกลับ โดยการวางแผน กำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการศึกษาแนวความคิด และข้อคิดเห็นต่าง ๆ อย่างหลากหลายของนักวิชาการหลายท่านที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับจังหวัดจะทำให้ได้ผลการวิเคราะห์ซึ่งเป็นแง่คิดทางวิชาการรวมถึงกลยุทธ์ และกลวิธีต่าง ๆ ที่จะบ่งบอกได้ว่าหลังจากที่มีการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะมีการปรับปรุงโครงสร้างในส่วนของการจัดการศึกษาในระดับจังหวัด และระดับภาคจากคำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกันนั้น ซึ่งน่าจะมีอุปสรรคต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย ส่งผลต่อกระบวนการจัดการศึกษารวมทั้งกระบวนการบริหารนโยบาย ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์นโยบาย การพัฒนานโยบาย ตลอดจนทั้งการประสานเพื่อการบริหารนโยบาย โดยจำเป็นอย่างยิ่งที่ศึกษาธิการจังหวัด และหัวหน้าหน่วยงานทางการศึกษาจะต้องมีภาวะผู้นำ มีทักษะ ความรู้ความสามารถในอันที่จะประสานงานกับทั้งหน่วยงาน และบุคคล ในระดับบน ระดับเดียวกัน และในระดับปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานภายในจังหวัด เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลที่ดีต่อแนวทางการปฏิรูปการศึกษาต่อไป

2. การดำเนินการวิจัย

1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัด ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis: EFA) โดยดำเนินการ ศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา วารสาร บทความ งานวิจัย และวรรณกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัด จำนวน 5 คน นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ (document synthesis) เพื่อให้ได้ตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบการประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัด นำตัวแปรทั้งหมดมาสร้างเครื่องมือวิจัยซึ่งเป็นแบบสอบถามความคิดเห็น (opinionnaire) มาตราประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) ของลิเคิร์ต (likert's rating scales) ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) และความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ (index of item objective congruence: IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน แล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 36 คน ซึ่งไม่เป็นสมาชิกในกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย คำนวณค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α - coefficient) ตามวิธีของครอนบาค ได้ .991 นำเครื่องมือวิจัยซึ่งเป็นแบบสอบถาม

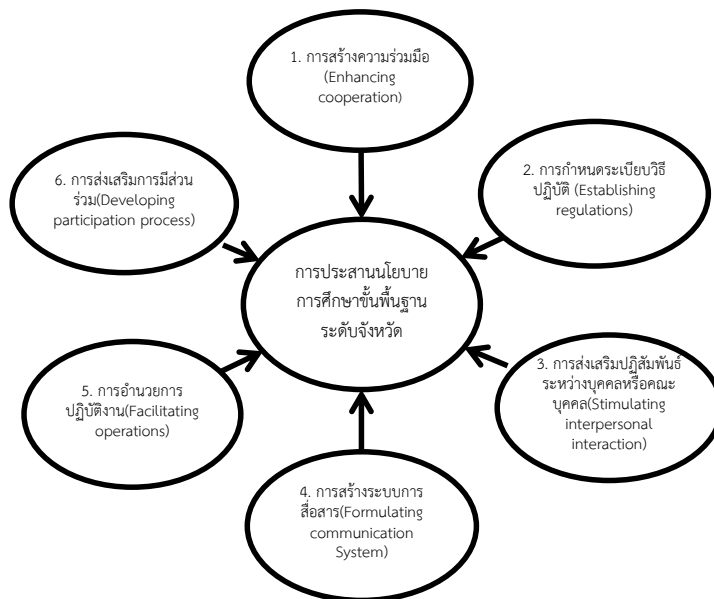
ความคิดเห็นที่เป็นฉบับสมบูรณ์แล้ว ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลของแต่ละจังหวัดในภาคกลาง 21 จังหวัด ได้แก่ ตัวแทนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดละ 2 คน, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดละ 2 คน, สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดละ 2 คน, คณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดละ 2 คน และสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดละ 2 คน และตัวแทนคณะกรรมการศึกษาธิการ จังหวัด จังหวัดละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 252 คน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis: EFA) ได้องค์ประกอบการประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัด

2) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กลยุทธ์การประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัด ผู้วิจัยดำเนินการโดยการสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

3. ผลการวิจัย

1) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor: EFA) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซอตกลงเบื้องต้น คือ ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันโดยพิจารณาจากค่า KMO and Bartlett's Test ซึ่งมีค่า Kaiser - Meyer - Olkin Measure of Sampling Adequacy เป็นการตรวจสอบความเหมาะสมของกลุ่มตัวอย่าง KMO ซึ่งเป็นดัชนีบอกความแตกต่างระหว่างตัวแปรที่สังเกตได้กับ matrix สหสัมพันธ์ โดยค่า Kaiser - Meyer - Olkin Measure of Sampling Adequacy อยู่ระหว่าง 0 - 1 และควรมีค่ามากกว่า 0.5 และการทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity เพื่อทดสอบตัวแปรต่าง ๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ และจากการวิเคราะห์พบว่า การตรวจสอบ KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) ของชุดข้อมูลที่เก็บได้จากการวิจัยมีค่าเท่ากับ .900 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 (มากกว่า 0.5 และเข้าใกล้ 1) แสดงถึงความเหมาะสมของชุดข้อมูลที่จะใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบได้ในระดับดีมากเพราะค่า KMO สูง และจากการทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity พบว่า ตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ (Chi-Square = 40718.252, df = 8001, P - Value < 0.05) แสดงว่า เมตริกสหสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กัน มีความเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบ และจากการดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบการประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัดโดยใช้การสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis : PCA) หมุนแกนตั้งฉาก ด้วยวิธี วาริเม็กซ์ (varimax rotation) ซอตกลงเบื้องต้นในการศึกษาครั้งนี้ ใช้เกณฑ์การคัดเลือกองค์ประกอบตามแนวคิดของไกเซอร์ (Kaiser's criterion) โดยจำนวนตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ ต้องมีตั้งแต่ 3 ตัวแปรขึ้นไป และมีน้ำหนักองค์ประกอบแต่ละตัวแปร 0.6 ขึ้นไป ตามแนวคิดของคอมเบรี่ และลี และเมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ดังกล่าว พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าไอเกนมากกว่า 1 มีจำนวน 20 องค์ประกอบ เมื่อหมุนแกนแล้วอธิบายความแปรปรวนได้ทั้งหมดร้อยละ 78.819 แต่เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์การเลือกองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.6 ขึ้นไป มีค่าไอเกน มากกว่า 1 มีตัวแปรบรรยายองค์ประกอบถึง 3 ตัวแปรขึ้นไป พบว่ามีเพียง 6 องค์ประกอบที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ค่าไอเกน 21.748 อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 17.125 องค์ประกอบที่ 2 ค่าไอเกน 13.105 อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 10.319 องค์ประกอบที่ 3 ค่าไอเกนเท่ากับ 11.362 อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 8.946 องค์ประกอบที่ 4 ค่าไอเกน 7.312 อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 5.758 องค์ประกอบที่ 5 ค่าไอเกนเท่ากับ 6.818 อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 5.369 และองค์ประกอบที่ 6 มีค่าไอเกนเท่ากับ 6.551 อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 5.158 และในภาพรวม พบว่า องค์ประกอบที่ 1 ถึงองค์ประกอบที่ 6 สามารถอธิบายความแปรปรวนทั้งหมดได้ร้อยละ 52.675 นอกจากนี้ พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบ และตัวแปรที่อธิบายในแต่ละองค์ประกอบหลังจากการหมุนแกน เป็นไปตามเกณฑ์การคัดเลือกองค์ประกอบ ดังนี้คือ องค์ประกอบที่ 1 จำนวน 18 ตัวแปร น้ำหนักองค์ประกอบ .614 - .790 องค์ประกอบที่ 2 จำนวน 8 ตัวแปร น้ำหนักองค์ประกอบ .614 - .720 องค์ประกอบที่ 3 จำนวน 7 ตัวแปร น้ำหนักองค์ประกอบ .631 - .747 องค์ประกอบที่ 4 จำนวน 6 ตัวแปร น้ำหนักองค์ประกอบ .603 - .688 องค์ประกอบที่ 5 จำนวน 4 ตัวแปร น้ำหนักองค์ประกอบ .604 - .667 และองค์ประกอบที่ 6 จำนวน 3 ตัวแปร น้ำหนักองค์ประกอบ .613 - .723 ซึ่งสรุปดังแผนภูมิ

แผนภูมิองค์ประกอบการประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัด

ภาพที่ 2 แผนภูมิองค์ประกอบการประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัด

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่าการประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัด ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ มีรายละเอียดดังนี้

1. “การสร้างความร่วมมือ” มีองค์ประกอบย่อย คือ 1) การใช้บริการส่งข้อความถึงกันผ่าน Smart Phone เพื่อการประสาน 2) การสร้างความตระหนักถึงความสำคัญที่ต้องมีการประสาน 3) การกระตุ้นให้สมาชิกในองค์กรมีขวัญกำลังใจ เต็มใจที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 4) การสร้างความรักความสามัคคีระหว่างสมาชิกในองค์กร เกิดการช่วยเหลือกัน 5) การฝึกทักษะให้ผู้ปฏิบัติงานขององค์กรมีความชำนาญในหน้าที่งานที่ปฏิบัติ 6) การฝึกทักษะให้ผู้ปฏิบัติงานมีความชำนาญในการสื่อสาร 7) การกำหนดนโยบายขององค์กรไว้อย่างชัดเจน 9) การจัดกิจกรรมเพื่อจูงใจให้สมาชิกในองค์กรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 10) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเพื่อให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียว ปฏิบัติงานสอดคล้องกัน 11) การฝึกทักษะให้ผู้ปฏิบัติงานมีความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสื่อสาร 12) การพิจารณาข้อมูลย้อนกลับตามแนวทางการบริหารแบบเน้นผลสัมฤทธิ์เพื่อปรับปรุงการประสานนโยบาย 13) การบูรณาการกิจกรรม และความรับผิดชอบเพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า 14) การจัดการบริหารที่ครบวงจรตามกระบวนการบริหารแบบเน้นผลสัมฤทธิ์ประกอบด้วย input, process, output และ outcome 15) การจัดระเบียบการทำงานเพื่อให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ร่วมมือกันปฏิบัติงาน 16) การใช้รูปแบบวิธีการที่หลากหลายและยืดหยุ่นเพื่อการประสานนโยบายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัด 17) การสร้างการยอมรับ, มีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน คำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก และ 18) การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสื่อสารผ่านโซเชียลเน็ตเวิร์คให้กับสมาชิกในองค์กร

2. “การกำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติ” มีองค์ประกอบย่อย คือ 1) การกำหนดกฎ ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร 2) การจัดทะเบียนเอกสารต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ และสะดวกแก่การติดตามค้นคว้า 3) การเขียนโครงการ แผนงาน ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ให้ทุกคนได้ทราบ สามารถปฏิบัติงานได้ถูกต้อง 4) การพรรณนาวีธีการทำงานไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ให้ทุกคนได้ทราบ สามารถปฏิบัติงานได้ถูกต้อง 5) การจัดบันทึกรายงานต่าง ๆ จัดไว้อย่างเป็นระบบ และสะดวกแก่การติดตามค้นคว้า 6) การพรรณนาวีธีการทำงานต่าง ๆ ไว้ เพื่อให้บุคลากรที่ดำรงตำแหน่งใหม่ปฏิบัติงานได้ถูกต้อง 7) การจัดทำแผนภูมิแสดงสายการบังคับบัญชา และสายงานติดต่อสื่อสารที่ชัดเจนเข้าใจง่าย และ 8) การจัดทำแผนผังและกำหนดภาระหน้าที่ ภาระงานของบุคลากร

3. “การส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือคณะบุคคล” มุ่งองค์ประกอบย่อย คือ 1) การระดมความพยายามจากสมาชิกองค์กร เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือเสนอให้มีการยกเลิกนโยบาย 2) การสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลสภาพปัญหา และข้อเสนอแนะ กับต้นสังกัด 3) การตัดสินใจโดยอิสระจากหน่วยงานต้นสังกัด ทำให้เกิดความคล่องตัว 4) การพยายามหลีกเลี่ยงความความเห็นต่างที่ชัดเจนของหน่วยงานอื่น อันเป็นอุปสรรคต่อการประสานนโยบาย 5) การระดมความพยายามจากสมาชิกในองค์กรเพื่อมีข้อเสนอในการสืบสานนโยบาย 6) การระดมความพยายามจากสมาชิกองค์กร ในการกำหนดปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานนโยบายสู่การปฏิบัติ และ 7) การระดมความพยายาม เพื่อการประเมินผลของนโยบายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. “การสร้างระบบการสื่อสาร” มุ่งองค์ประกอบย่อย คือ 1) การจัดให้มีระบบการสื่อสารเพื่อประโยชน์ในการประสานนโยบาย 2) การกำหนดวันเวลาอย่างชัดเจนเพื่อการประสานนโยบาย 3) การจัดให้มีระบบความร่วมมือที่ดีให้แก่สมาชิก 4) การจัดทำโครงสร้างคำสั่ง และการควบคุมเพื่อให้มั่นใจถึงประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรในการประสานนโยบาย 5) การชี้แจงทำความเข้าใจเพื่อให้เกิดเอกภาพในการประสานนโยบาย 6) การกำหนดตัวบุคคลในการปฏิบัติงานเพื่อการประสานนโยบาย

5. “การอำนวยความสะดวกการปฏิบัติงาน” มุ่งองค์ประกอบย่อย คือ 1) การอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในระดับปฏิบัติลงไปเพื่อการประสานนโยบาย 2) การจัดกิจกรรมเสวนาผลการดำเนินการ ปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินงาน 3) การสะท้อนความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติลงไป เพื่อดำเนินการตามนโยบาย 4) การนำความคิดเห็นที่สะท้อนจากผู้ปฏิบัติในการดำเนินการตามนโยบาย และ

6. “การส่งเสริมการมีส่วนร่วม” มุ่งองค์ประกอบย่อย คือ 1) การได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากหน่วยงานในระดับปฏิบัติลงไป 2) การใช้ถ้อยคำและกิริยาที่สุภาพในการติดต่อสื่อสาร และ 3) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับการประสานนโยบาย

2) กลยุทธ์การประสานนโยบายระดับจังหวัดจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

จากการสนทนากลุ่ม ได้ข้อสรุปดังนี้ 1) การสร้างความร่วมมือ โดยมีการใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ บน Smart Phone สำหรับการติดต่อประสานงาน ในการติดต่อประสานงานนั้น นอกจากประสานงานด้วยหนังสืออย่างเป็นทางการ ประสานงานด้วยตนเอง หรือพูดคุยทางโทรศัพท์ เพื่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดเวลา และทรัพยากรในการปฏิบัติงาน ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการใช้ application ต่าง ๆ 2) การกำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติ แจ้งประชุมถึงกฎระเบียบข้อบังคับ, เพื่อกระตุ้นเตือนให้ถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ/ระเบียบแนวปฏิบัติขององค์กร/สร้างความตระหนักและสร้างกฎเกณฑ์ร่วมกัน และรวบรวมกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ไว้เป็นรูปเล่ม, เชื่อมโยงหน้าเว็บไซต์ มีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน ทำ MOU กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ ให้ทุก ๆ หน่วยงานในระดับจังหวัดร่วมกันกำหนดระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ และกำหนดเป้าหมาย, วิสัยทัศน์ร่วมกันไว้อย่างชัดเจน 3) การส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือคณะบุคคล โดยจัดประชุมสมาชิกเป็นกลุ่มย่อย ๆ มอบหัวข้อเรื่องเดียวกันให้แก่กลุ่มย่อย ๆ นั้น แล้วนำความคิดเห็นที่ได้จากสมาชิกของแต่ละกลุ่มมาประมวลผลว่าความคิดเห็นใดที่มีความถี่มากแล้วนำไปสรุปผล และดำเนินการต่อไป มีการจัดบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการประสานงาน 4) การสร้างระบบการสื่อสาร โดยจัดให้มีช่องทางการติดต่อประสานงานที่หลากหลาย เพื่อให้มีช่องทางที่หลากหลายในการติดต่อประสานงาน ควรมีการจัดทำข้อมูลของบุคคลที่ต้องติดต่อประสานงาน รวมทั้งข้อมูลของหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกไว้ ซึ่งอาจประกอบด้วย หมายเลขโทรศัพท์, e-mail, ID Line, Facebook ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ทางไปรษณีย์ รวมถึงช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย 5) การอำนวยความสะดวกการปฏิบัติงาน โดยจัดทำรายละเอียดของงาน การเขียนรายละเอียดของงานที่จะต้องดำเนินการในการประสานงานไว้เป็นลายลักษณ์อักษรนั้นจะช่วยอำนวยความสะดวกแก่สมาชิกในระดับปฏิบัติลงไป สำหรับใช้เป็นแนวทางในการติดต่อประสานงาน จัดกิจกรรมเสวนาให้สมาชิกในหน่วยงาน เพื่อให้สมาชิกได้นำเสนอผลการดำเนินงาน ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินการประสานงาน เพื่อระดมความคิดเห็นหาแนวทางการแก้ปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ และ 6) การส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยสร้างความคุ้นเคยและสร้างปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานหรือบุคคลที่ต้องประสานงาน

อยู่เสมอ และในการประสานงานหากเป็นเรื่องใหม่ควรมีการประสานงานทางโทรศัพท์ก่อนเสมอ หลังจากที่ติดต่อประสานงานด้วยวาจาแล้ว ให้จัดทำเป็นหนังสือ ประกอบกับการทำหนังสือเพื่อขอบคุณ เมื่อการดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ สำเร็จลุล่วงแล้ว หน่วยงานควรมีหนังสือขอบคุณหน่วยงานนั้น ๆ

4. การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยมีข้อค้นพบดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบการประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัดมี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การสร้างความร่วมมือ 2) การกำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติ 3) การส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือคณะบุคคล 4) การสร้างระบบการสื่อสาร 5) การอำนวยความสะดวกปฏิบัติงาน และ 6) การส่งเสริมการมีส่วนร่วม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสร้างความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสำคัญเป็นอันดับแรก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการดำเนินนโยบาย หรือการขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานให้บรรลุวัตถุประสงค์เป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้กำหนดนโยบาย หรืออีกนัยหนึ่งคือเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล การสร้างการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีหน้าที่ต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนนโยบาย เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและมีหน้าที่หลักในการประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งได้แก่ คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด และคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ซึ่งท่านทั้งหลายเหล่านั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น และจากผลการวิจัยยังจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญประการที่ 2 ก็คือการกำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติ โดยผู้บริหารการศึกษาระดับจังหวัดเห็นว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างระเบียบวิธีปฏิบัติเพื่อให้ทุกคนสามารถปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน ช่วยให้เกิดความสับสนวุ่นวายอันเป็นอุปสรรคต่อการประสานนโยบาย องค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 3 คือ การส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคล ซึ่งถ้าปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวมีความแนบแน่นใกล้ชิดสนิทสนม การประสานงานก็จะราบรื่นไม่มีอุปสรรคใด ๆ อันดับ 4 คือ การสร้างระบบสื่อสาร โดยผู้บริหารการศึกษาระดับจังหวัดเห็นว่า การสื่อสารที่ดี มีประสิทธิภาพ จะช่วยให้การประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานดำเนินไปอย่างดีและมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบที่มีความสำคัญอันดับ 5 คือ การอำนวยความสะดวกซึ่งก็คือการอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกผู้เกี่ยวข้อง การจัดกิจกรรมประชุมเสวนา การสะท้อนความคิดเห็น เป็นสิ่งจำเป็นต้องทำเพื่อการประสานนโยบายเช่นกัน และองค์ประกอบที่สำคัญอีกอย่างที่จะขาดไม่ได้ก็คือ องค์ประกอบที่ 6 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบาย จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบ การประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัดในแต่ละองค์ประกอบมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารการศึกษาจะต้องทำให้เกิดขึ้นในจังหวัดที่ตนเองมีหน้าที่รับผิดชอบ ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของบาร์นาร์ด (Barnard) ซึ่งได้ให้ความเห็นไว้ว่า การประสานงาน (Coordinate) ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งสำหรับการบริหาร ถ้า การประสานกับฝ่ายต่าง ๆ ในองค์การขาดประสิทธิภาพ หรือมีปัญหาจะทำให้การปฏิบัติงานในองค์การเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาหลายอย่าง สอดคล้องกับแนวคิดของ โฟลเลต (Follett) ซึ่งเป็นผู้ที่สนใจด้านจิตวิทยา และเน้นเรื่องการประสานงาน (Coordination) เป็นสำคัญ โดยให้แนวคิดว่ามีความจำเป็นต้องมีการประสานงานในลักษณะ 4 ประการ ดังนี้ 1) การประสานงานเป็นการติดต่อสื่อสารโดยตรงกับผู้รับผิดชอบงานนั้น 2) การประสานงานในระยะเริ่มแรกของงาน 3) การประสานงานเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีซึ่งกันและกันในแผนกต่าง ๆ ขององค์การ และ 4) การประสานงานมีการกระทำกันอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ (อ้างใน นิติน พุฒิชัย, 2556, 13-19) อีกทั้งยังสอดคล้องกับ สถาบันดำรงราชานุภาพ (2553, ออนไลน์) ซึ่งระบุถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการประสานงาน ดังนี้ 1) ความร่วมมือ ต้องสร้างสัมพันธ์ภาพในการทำงานร่วมของทุกฝ่าย โดยอาศัยความเข้าใจหรือการตกลงร่วมกันมีการรวบรวมกำลังความคิด วิธีการเทคนิค และระดมทรัพยากรมาสนับสนุนงานร่วมกัน 2) ระยะเวลา จะต้องปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละคนตามกำหนดเวลาที่ตกลงกันให้ตรงเวลา 3) ความสอดคล้อง จะต้องพิจารณาความพอเหมาะพอดีไม่ทำงานซ้อนกัน 4) ระบบการสื่อสาร จะต้องมีการสื่อสารที่เข้าใจตรงกันอย่างรวดเร็วและราบรื่น และ 5) ผู้ประสานงานสามารถดึงทุกฝ่ายเข้าร่วมทำงานเพื่อมุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน

2. กลยุทธ์การประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัด จากการสนทนากลุ่ม พบว่ามีกลวิธีที่หลากหลายในการดำเนินการเพื่อประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับจังหวัด ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิด 5 ตัวเลือกในการส่งเสริมการประสานงานด้านนโยบายการเมืองของบอร์น (Braun D., 2008) ที่ระบุว่าความซับซ้อนของการหาสถาบันเพื่อการประสานงาน ในสิ่งที่ต่อไปนี้จะพูดถึงถึงตัวเลือกที่เป็นไปได้ในยุทธศาสตร์การประสานงานด้านนโยบาย ดังนี้ 1) การประสานงานภายนอกในระดับรัฐมนตรี นั่นคือ “การประสานงานภายนอก” ระหว่างกระทรวงต่าง ๆ 2) การประสานงานภายในซึ่งเป็นการต่อรองระหว่างแผนกจะขึ้นอยู่กับการทำแบบสำรวจตนเองของกระทรวง และการประสานงานสามารถเกิดขึ้นได้ เฉพาะในกรณีที่มีผลประโยชน์สูงกว่าค่าใช้จ่ายก็ไม่มีผู้แพ้ในเกม และเอกลักษณ์องค์กร กิจวัตรประจำวันของแต่ละกระทรวง โดยที่การแข่งขันที่อาจบ่อนทำลายความพยายามในการประสานงาน 3) การประสานงานในระดับหน่วยงานซึ่งเป็นสื่อกลางที่มีความสำคัญแตกต่างกันไป มีบทบาทสำคัญในด้านการศึกษารวบรวมและพัฒนาเทคโนโลยี 4) ความเป็นผู้นำในระดับคณะรัฐมนตรี เพื่อที่จะประสบความสำเร็จทั้งการเจรจาต่อรองระหว่างแผนก และหัวหน้างาน ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจในระดับคณะรัฐมนตรี 5) ข้าราชการเชิงกลยุทธ์ ซึ่งการสร้างโครงสร้างที่สอดคล้องกันในการเมือง ขึ้นอยู่กับ “ตรรกะของอำนาจทางการเมือง” บทบาทของ “ความคิด” มีอิทธิพลที่สำคัญต่อการปรับโครงสร้างองค์กร และถือได้ว่าเป็นเครื่องจักรของรัฐบาล ภายใต้ “ข้าราชการเชิงกลยุทธ์” และการประเมินผลทุกขั้นตอนในรัฐบาล ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กริสเซน และเบอร์นาร์ (2008, p 277-288) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงปัญหาหลักที่เผชิญอยู่ในการมีส่วนร่วมในนโยบายด้านความรู้ และนวัตกรรมที่ครบวงจรของสวีเดนแลนด์ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย ช่องว่างด้านการประสานงาน 2 ช่อง จะถูกเน้นในบริบทของประเทศ และแบ่งเป็นโครงสร้างของรัฐบาลกลางที่มีการปกครองทางการเมืองในพื้นที่ความรู้ในรูปแบบที่แตกต่าง และส่วนแบ่งที่เป็นประโยชน์ซึ่งจัดตั้งขึ้นภายในองค์การบริหารของรัฐบาลกลาง แสดงให้เห็นว่าผู้กำหนดนโยบายได้รับความยุ่งยากอย่างยิ่งในการเอาชนะอุปสรรคอันเนื่องมาจากการแบ่งแยกระหว่างรัฐบาลกับความสำเร็จบางส่วน เนื่องจากการขาดความสามารถในการนำเสนอ และการสะท้อนกลับในระดับคณะรัฐมนตรีซึ่งยากที่จะเอาชนะความแตกแยกนี้ในอนาคต

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ด้านการสร้างความร่วมมือนั้น ควรมีการพัฒนาเจ้าหน้าที่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสำนักงานระดับจังหวัด ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่หลักที่สำคัญ ในการประสานกับภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนนโยบายด้านการศึกษาลงสู่ปฏิบัติ หรือกำกับติดตาม ประเมินผลการดำเนินการตามนโยบาย โดยฝึกทักษะการใช้งานแอปพลิเคชันผ่านระบบ Smart Phone รวมทั้งประชุมชี้แจง สร้างความตระหนักให้กับบุคลากร

2. ด้านการกำหนดระเบียบวิธีปฏิบัตินั้นสมควรเป็นอย่างยิ่ง ที่หน่วยงานการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับจังหวัด จะต้องมีการกำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน มีการสร้างข้อตกลง หรือทำ MOU ร่วมกัน มีการพรรณนางานต่าง ๆ ตลอดทั้งในแต่ละหน่วยงานต้องมีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานไว้เพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3. ด้านการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือคณะบุคคลนั้น ควรมีการจัดประชุมสมาชิกองค์กรเป็นกลุ่มที่ย่อย หรือเป็นการจัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อไม่ให้กระทบกับงานประจำที่แต่ละคนรับผิดชอบอยู่โดยมอบหัวเรื่องเดียวกัน ให้แต่ละกลุ่มย่อย ๆ แล้วนำความคิดเห็นที่ได้มาประมวลผล สรุปผล และดำเนินการตามข้อสรุปที่ได้

4. ด้านการสร้างระบบการสื่อสารนั้น ควรมีการจัดให้มีและพัฒนาระบบการติดต่อสื่อสารที่หลากหลาย และหลายช่องทาง การจัดทำข้อมูลของบุคคลที่ต้องติดต่อประสานงาน รวมทั้งข้อมูลของหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกไว้อย่างเป็นระบบ ตกแต่งอาคารสถานที่ซึ่งมีบอร์ดประชาสัมพันธ์ แสดงโครงสร้างการบริหารงานไว้ชัดเจน

5. ด้านการอำนวยความสะดวกการปฏิบัติงานนั้น ควรทำรายละเอียดของงาน ที่จะต้องดำเนินการไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน มีการจัดเสวนาให้สมาชิกในหน่วยงานได้นำเสนอผลการดำเนินงาน ปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งเป็นการรับฟังเสียงสะท้อนจากผู้ปฏิบัติงาน

6. ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมนั้น ควรสร้างความคุ้นเคย และสร้างปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานหรือบุคคลที่ต้องประสานงานอยู่เสมอ โดยในการประสานงานเรื่องใหม่ ๆ ต้องประสานงานทางโทรศัพท์ก่อน

5. เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มติดตามและประเมินผล สำนักงานศึกษาธิการภาค 4. (2557). **เทคนิคการประสานงาน เพื่อสร้างความประทับใจ**. Retrieved from <http://www.reo1.moe.go.th/2557/images/download/2556-reo4-km-coordinator.pdf>
- กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). **คู่มือการปฏิบัติงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา**. Retrieved from <http://psdg-obec.nma6.go.th/wp-content/uploads/2015/04/2-Policies-and-plans.pdf>
- จารุณี ลุนญา. (2559). **รูปแบบการจัดการศึกษาของจังหวัดจัดการตนเอง**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิติพล ภูตะโชติ. (2556). **พฤติกรรมองค์กร**. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ปวีณา จันทรประดิษฐ์. (2554). **การประสานงาน**. Retrieved from <http://library.dip.go.th/multim6/edoc/2554/19778.pdf>
- ปุราณวิทย์. (2560). Retrieved from <http://oknation.nationtv.tv/blog/phichai/2017/10/20/entry-1>
- พินิจ สุวรรณรงค์. (2560). **การประชุมสัมมนา กศจ. 4** ภูมิภาค.
- สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2553). **เทคนิคการประสานงาน**. Retrieved from www.stabundamrong.go.th/web/book/53/b18_53.pdf
- สมิต สัชฌุกร. (2553). **เทคนิคการประสานงาน : Coordinating Technique (Vol. 15)**: โรงพิมพ์สายธาร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). **คู่มือการปฏิบัติงานขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการในภูมิภาค: กระทรวงศึกษาธิการ**.
- Afdal, H. W. (2013). Policy making processes with respect to teacher education in Finland and Norway. *Higher Education*, 65(2), 167-180.
- Braun, D. (2008). Organising the political coordination of knowledge and innovation policies. *Science and Public Policy*, 35(4), 227-239.
- Chandler, A. D. (1962). **Strategy and structure: History of the industrial enterprise**: MIT.
- Craft, J., & Howlett, M. (2012). Policy formulation, governance shifts and policy influence: Location and content in policy advisory systems. *Journal of Public Policy*, 79-98.
- Change, Y.N.; and campob - Flores, Filemon. (1980). **Business Policy and Strategy : Text and cases** Santa Monica, California.
- Griessen, T., & Braun, D. (2008). The political coordination of knowledge and innovation policies in Switzerland. *Science and Public Policy*, 35(4), 277-288.
- Hogwood, B. W., & Gunn, L. A. (1984). **Policy analysis for the real world**: Oxford University Press, USA.
- Howlett, M., Mukherjee, I., & Woo, J. J. (2015). From tools to toolkits in policy design studies: the new design orientation towards policy formulation research. *Policy & Politics*, 43(2), 291-311.
- Lampton, D. M. (2015). Xi Jinping and the National Security Commission: policy coordination and political power. *Journal of Contemporary China*, 24(95), 759-777.
- Nilsson, M., & Moodysson, J. (2015). Regional innovation policy and coordination: Illustrations from Southern Sweden. *Science and Public Policy*, 42(2), 147-161.

- Peters, B. G. (2018). **The challenge of policy coordination.** *Policy Design and Practice*, 1(1), 1-11.
- Po, Y., & Yunbo, L. (2017). **Balanced Development for Provincial-Level Coordination and Higher Vocational Education.** *Chinese Education & Society*, 50(5-6), 469-498.
- Stephenson, P. J. (2010). **The Role of Working Groups of Commissioners in Coordinating Policy Implementation: The Case of Trans European Networks (TENS).** *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 48(3), 709-736.
- Strehlenert, H., Richter-Sundberg, L., Nyström, M. E., & Hasson, H. (2015). **Evidence-informed policy formulation and implementation: a comparative case study of two national policies for improving health and social care in Sweden.** *Implementation Science*, 10(1), 169.

ความพึงพอใจที่มีต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง Road to SMC
ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา
Satisfaction on watching the video “Road to SMC” of Undergraduate
Students Majoring in Sport Mass Communications, Burapha University

พนิดา ยุ่นประยงค์ ปิติภัทร ดำนิล และ สราลี สนธิจันทร์

Phanida Yunprayong, Pitipat Dumnil and Saralee Sonchan

สาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา
Sport Mass Communications, Faculty of Sport Science, Burapha University

Saralee@gobuu.ac.th

Received 27/11/2563

Revised 25/11/2564

Accepted 02/12/2564

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจที่มีต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา และ 2. เปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะทางประชากรกับความพึงพอใจที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล จำนวน 181 คน โดยผลการวิจัยพบว่า 1. นิสิตส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 66.3 และศึกษาอยู่ระดับชั้นปีที่ 2 จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 31.5 2. นิสิตมีความพึงพอใจต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ลำดับแรก นิสิตมีความพึงพอใจในด้านเนื้อหา และด้านเทคนิคกับวิธีการนำเสนอ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 รองลงมา คือ ด้านภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 และลำดับสุดท้าย คือ ด้านเสียง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 3. เพศที่ต่างกันทำให้ความพึงพอใจในการรับชมสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง Road to SMC ไม่แตกต่างกัน 4. ระดับชั้นปีที่ต่างกันทำให้ความพึงพอใจในการรับชมสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง Road to SMC แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ สื่อวีดิทัศน์ สาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา

Abstract

This study entitled “the satisfaction on watching the video “Road to SMC” of undergraduate students majoring in Sport Mass Communications at Burapha University” aimed 1.) to study the satisfaction on watching the video “Road to SMC” of undergraduate students majoring in Sport Mass Communications at Burapha University and 2.) to compare the difference between the demographic characteristics and the satisfaction on watching the video “Road to SMC” of undergraduate students majoring in Sport Mass Communications at Burapha University. It was a quantitative research and a questionnaire form was used to collect data from 181 students. The results showed that 1.) 120 respondents or 66.3% were male and 57 respondents or 31.5% studied in 2nd year; 2.) Satisfaction on watching the video “Read to SMC” of the students was at a high level with mean score of 4.33. When considering each aspects, students were satisfied with the content and the technique aspects

at the high levels with equal mean scores of 4.34, follow by image aspect with the mean score of 4.32 and the sound aspect with a mean score of 4.30 respectively; 3.) There was no significance difference at 0.05 level on satisfaction mean scores according to the difference in gender.

Keywords: Satisfaction, Video, Sport Mass Communications Major

1. บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทยได้พัฒนาเข้าสู่ยุค 4.0 หรือสังคมยุคดิจิทัล ซึ่งส่งผลให้คนในสังคมต้องปรับตัวให้ทันกับการพัฒนาของเทคโนโลยีบนโลกดิจิทัลที่มีความทันสมัยเพิ่มมากขึ้น เพื่อนำมาปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ได้มากที่สุด ดังนั้น ในทุกภาคส่วนจึงให้ความสนใจในการเสริมสร้างความรู้ให้บุคลากรมีความเข้าใจในเทคโนโลยียุคดิจิทัล และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและการทำงานในสาขาอาชีพต่าง ๆ อย่างพอเพียง เพื่อสร้างโอกาสและนวัตกรรมใหม่เชิงสร้างสรรค์ในสังคมยุค 4.0 ให้สังคมและประเทศชาติให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สืบไป (ปิ่นผัด, 2561)

เทคโนโลยีการสื่อสารเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยเทคโนโลยีการสื่อสารนั้นถูกพัฒนาประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นจากในอดีต และเข้ามามีบทบาทในด้านการติดต่อสื่อสารของนักสื่อสารมวลชน เช่น การเปลี่ยนแปลงของการรายงานข่าวของนักสื่อสารมวลชน โดยมีรูปแบบการรายงานที่เปลี่ยนไปจากเดิม คือ ปัจจุบันมีการรายงานข่าวผ่านช่องทางออนไลน์เพิ่มมากขึ้น เพื่อตอบสนองต่อพฤติกรรมของผู้รับสาร (สรพพช, 2561) ดังนั้น นักสื่อสารมวลชนจึงต้องปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยีและความต้องการของสังคม โดยสุทธิชัย (2561) กล่าวว่า งานของนักสื่อสารมวลชนสมัยใหม่ จำเป็นจะต้องพัฒนาผลงานให้มีคุณภาพที่มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้เท่าทันกับโลกปัจจุบัน เช่น การทำข่าวกีฬา สื่อมวลชนจะต้องทำมากกว่าแค่การรายงานผล โดยจะต้องวิเคราะห์เกมการแข่งขัน ทำให้ผู้ชมได้เห็นในหลากหลายมิติ

ปัจจุบันในประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับวงการกีฬาเป็นอย่างมาก เนื่องจากกีฬานั้นได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของผู้คน รวมถึงมีบทบาทต่อการพัฒนาและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ทั้งรัฐบาลและเอกชนหันมาให้ความสนใจในการยกระดับพัฒนากีฬาอย่างจริงจังมากขึ้น ด้วยเหตุผลที่ว่ากีฬาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์และส่งเสริมความสุขแก่สมาชิกในสังคมและครอบครัวในยุคปัจจุบันได้ ขณะเดียวกันกีฬายังเป็นธุรกิจที่ทางรัฐบาลและผู้ประกอบการสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมสนับสนุน จนนำไปสู่การขับเคลื่อนเพื่อต่อยอดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมได้อีกด้วย (รัฐพงศ์, 2559) และในปัจจุบันกีฬาที่ได้รับความนิยมมากในประเทศไทย ก็คือ ฟุตบอล ซึ่งมีการจัดการแข่งขันภายใต้ชื่อ ฟุตบอลไทยพรีเมียร์ลีก ที่บริหารงานโดย บริษัท ไทยพรีเมียร์ลีก จำกัด โดยมีเป้าหมายให้การแข่งขันสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและเป็นທີ່ได้รับความสนใจจนเกิดกระแสนิยม ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากทางภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อที่จะพัฒนารูปร่างกีฬาให้มีมูลค่าเพิ่มมากยิ่งขึ้น (ปิยะ, 2558) นอกจากนี้อีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ธุรกิจกีฬาสามารถเติบโตขึ้นได้ ก็คือ นักสื่อสารมวลชน เพราะนักสื่อสารมวลชนเปรียบเสมือนตัวกลางในการสื่อสารระหว่างสโมสรกีฬา กับแฟนคลับและผู้สนับสนุน ซึ่งบทบาทของสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อสังคมในวงการกีฬาเป็นอย่างมาก ดังนั้น สื่อมวลชนจึงต้องตระหนักถึงการนำเสนอข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา ตามจรรยาบรรณของสื่อ เพื่อสร้างสรรค์สังคม รวมถึงการประชาสัมพันธ์ข้อมูลต่าง ๆ ไปสู่สาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น กระบวนการผลิตนักสื่อสารมวลชนเพื่อเข้าสู่วิชาชีพจึงนับว่าเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นขั้นตอนที่จะปลูกฝัง บ่มเพาะให้ผู้ที่อยู่ในกระบวนการมีจิตวิญญาณความเป็นนักสื่อสารมวลชนที่ดี คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา ปัจจุบันมีการเปิดการเรียนการสอน ทั้งหมด 5 หลักสูตร แบ่งเป็นระดับปริญญาตรี 3 หลักสูตร ประกอบด้วย 1. หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา 2. หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การออกกำลังกายและการกีฬา 3. หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการและการสอนกีฬา ระดับปริญญาโท หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต และระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต โดยในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา ถือเป็นหลักสูตรแรกในประเทศไทย

เปิดรับนิสิตรุ่นที่ 1 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการพัฒนาของประเทศ ให้นิสิตมีความรู้และความสามารถทางด้านวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา ด้วยการวางแผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพาสู่ความเป็นเลิศ พร้อมมุ่งหวังที่จะเป็นองค์กรทางกีฬาชั้นนำ ในการผลิตบุคลากรด้านนักสื่อสารมวลชนทางกีฬาที่มีศักยภาพ เพื่อพัฒนาวงการกีฬาของประเทศ ให้ก้าวสู่เวทีระดับสากล (คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา, 2559) โดยปัจจุบันมีนิสิตที่สำเร็จการศึกษาจากสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพาไปแล้วทั้งหมด 12 รุ่น และได้ประกอบวิชาชีพตามหลักสูตร ประกอบด้วย ผู้สื่อข่าวกีฬา ทั้งสื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และสื่อใหม่ ผู้ประกาศทางกีฬานักพากย์ทางกีฬา เจ้าหน้าที่ที่ติดต่อภาพและกราฟิก ช่างภาพกีฬา นักประชาสัมพันธ์ทางกีฬา ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของธุรกิจทางด้านงานสื่อสารมวลชนทางกีฬา

ด้วยความหลากหลายในสายวิชาชีพสื่อสารมวลชนทางกีฬาที่มีอยู่ในยุคปัจจุบันตามที่กล่าวไป จึงทำให้ผู้วิจัยมีแนวคิดในการผลิตสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC เพื่อนำเสนอแนวทาง และประสบการณ์การทำงาน ของนิสิตที่สำเร็จการศึกษาจากสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา ที่ในปัจจุบันได้ประกอบวิชาชีพในงานสื่อสารมวลชนทางกีฬาในด้านต่าง ๆ มาสู่นิสิตในรุ่นปัจจุบันรวมถึงในอนาคต เพื่อเป็นแรงบันดาลใจ และเป็นแบบอย่างที่ดี ในการพัฒนาขึ้นไปสู่เส้นทางของนักสื่อสารมวลชนทางกีฬาตามที่ตนเองสนใจ และเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ถึงสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา ที่จะแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการผลิตบุคลากรทางด้านสื่อสารมวลชนทางกีฬาออกไปประดับวงการสื่อสารมวลชนของประเทศไทยได้อย่างมีคุณภาพในช่วงตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

สื่อวีดิทัศน์ ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งในชีวิตประจำวันของคุณคนในสมัยนี้ ภาพทุกภาพ และเรื่องราวทุกเรื่องราว ที่ได้ถ่ายทอดออกมาจากวีดิทัศน์ จะมีอิทธิพลต่อทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึนึกคิดของคุณคน วีดิทัศน์เป็นการเล่าเรื่องด้วยภาพ ภาพทำหน้าที่หลักในการนำเสนอ ส่วนเสียงจะเข้ามาช่วยเสริมในส่วนของภาพเพื่อให้เข้าใจเนื้อเรื่องมากยิ่งขึ้น โดยมีลักษณะการนำเสนอรูปแบบภาพเคลื่อนไหว และสามารถสร้างความต่อเนื่องของเรื่องราวต่าง ๆ พร้อมความรู้สึกลึกซึ้งติดกับผู้ชม อีกทั้งยังเป็นสื่อที่เข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็ว สามารถนำไปใช้ได้กับทั้งผู้ชมที่เป็นกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ พร้อมมักเก็บเป็นข้อมูลเพื่อเผยแพร่ได้หลายครั้งง่ายต่อการใช้งานและการจัดเก็บ (ปิยะดณัย, 2561)

ดังนั้น เมื่อผู้วิจัยผลิตสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC เรียบร้อยแล้ว จึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงความพึงพอใจที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ทั้งในด้านเนื้อหา ด้านภาพ ด้านเสียง ด้านเทคนิคและการนำเสนอ ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและแก้ไขต่อไป

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง Road to SMC ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา

1.1.2 เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะทางประชากรกับความพึงพอใจที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง Road to SMC ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา

1.2 สมมติฐานงานวิจัย

1.2.1 ระดับความพึงพอใจที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง Road to SMC ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา อยู่ในระดับมาก

1.2.2 ลักษณะทางประชากร ด้านเพศต่างกัน ทำให้ความพึงพอใจที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา มีความแตกต่างกัน

1.2.3 ลักษณะทางประชากร ด้านชั้นปีต่างกัน ทำให้ความพึงพอใจที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา มีความแตกต่างกัน

1.3 ทบทวนวรรณกรรม

1.3.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความพึงพอใจ

สุวิมล (2555, อ้างถึงใน เพ็ญญา, 2557) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคล ซึ่งแสดงออกในด้านบวกหรือลบ ที่มีความสัมพันธ์กับการได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ต้องการในระดับหนึ่ง และความรู้สึกดังกล่าวจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้น หากความต้องการหรือจุดมุ่งหมายนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง

Kotler (2551, อ้างถึงใน ขวัญฤดี, 2558) ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจคือระดับความรู้สึกของบุคคลว่ารู้สึกพอใจ ถูกใจ หรือผิดหวัง อันเป็นผลมาจากการเปรียบเทียบระหว่างผลงานที่ได้รับรู้จากสินค้าหรือบริการ กับความคาดหวังของบุคคลนั้น ๆ ระดับความพึงพอใจจะสัมพันธ์กับความแตกต่างระหว่างผลงานที่ได้รับรู้ความคาดหวัง

Morse (1958, อ้างถึงใน นิชาภัทร, 2559) กล่าวว่า ความพึงพอใจนั้นเกี่ยวข้องกับความรู้สึกของบุคคล การที่บุคคลได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในสิ่งนั้นและได้รับผลและการตอบสนองกลับมา ซึ่งความรู้สึกที่แตกต่างกันไปของบุคคล เกิดจากการนำผลที่ได้รับมาเปรียบเทียบกับความคาดหวัง รวมถึงการตอบสนองที่ได้รับ หากตรงตามความต้องการก็จะทำให้เกิดความพึงพอใจ แต่ในทางตรงกันข้าม หากบุคคลไม่ได้รับการตอบสนองตามความต้องการก็จะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ

Shelly (1975, อ้างถึงใน ขวัญฤดี, 2558) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกสองแบบของมนุษย์ คือ ความรู้สึกทางบวกและความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวกเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นแล้วจะทำให้เกิดความสุข ความสุขนี้เป็นความรู้สึกที่แตกต่างจากความรู้สึกทางบวกอื่น ๆ กล่าวคือ เป็นความรู้สึกที่มีระบบย้อนกลับความสุขสามารถทำให้เกิดความรู้สึกทางบวกเพิ่มขึ้นได้อีก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความสุขเป็นความรู้สึกที่สลับซับซ้อนและมีความสุขนี้จะมีผลต่อบุคคลมากกว่าความรู้สึกในทางบวกอื่น ๆ

1.3.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับสื่อวีดิทัศน์

ประทีน (2545) ให้ความหมายของวีดิทัศน์ในทางเทคนิคว่า เป็นการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ถ่ายภาพเคลื่อนไหว พร้อมกับเสียงแล้วส่งเป็นสัญญาณไฟฟ้าไปออกที่จอโทรทัศน์

ประทีน (2545, อ้างถึงใน สุดาพร, 2560) ได้ให้ข้อดีและประโยชน์ของระบบวีดิทัศน์ ดังนี้ 1. สามารถฉายกลับดูภาพที่บันทึกไว้ได้ทันที 2. เทปวีดิทัศน์มีราคาถูก ใช้บันทึกได้หลายครั้ง ขณะเดียวกันสามารถทำการตัดต่อภาพด้วยกระบวนการทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้ได้ภาพและเสียงที่สมบูรณ์ หรือหากจะทำสำเนาเพื่อการเผยแพร่จำนวนมากทำได้ 3. ชุดอุปกรณ์แบบกระเป๋าทูสามารถนำไปถ่ายทำยังสถานที่ต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว 4. วีดิทัศน์มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในวงการการศึกษา การแพทย์ การอุตสาหกรรม และอื่น ๆ ที่มีงบประมาณจำกัด

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับสื่อวีดิทัศน์มาศึกษา เพื่อเข้าใจถึงจุดประสงค์ของงานวีดิทัศน์ รวมถึงลักษณะ จุดเด่น และประโยชน์ และนำไปปรับใช้ในการทำแบบสอบถามให้สอดคล้องกับสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง Road to SMC

2. วิธีการทดลองหรือวิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจที่มีต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง Road to SMC ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา ชั้นปีที่ 1-4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 181 คน โดยชั้นปีที่ 1 จำนวน 50 คน ชั้นปีที่ 2 จำนวน 57 คน ชั้นปีที่ 3 จำนวน 40 คน และชั้นปีที่ 4 จำนวน 34 คน

โดยแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยใช้เป็นแบบคำถามปลายปิด แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับลักษณะประชากรของกลุ่มตัวอย่างด้านเพศ และชั้นปี ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง Road to SMC จำนวน 20 ข้อ โดยมีคำตอบเป็น 5 ระดับ

โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Content Validity) ปรีกษาผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยให้หาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบวัดทั้งหมด อยู่ระหว่าง 0.7-1.00 และจากการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม (Reliability) จากผลการตอบของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ค่าความเชื่อถือได้ของแบบสอบถามในประเด็นเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง Road to SMC อยู่ที่ 0.96

โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยรายงานด้วยค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) จากการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติการแจกแจงแบบที่ t-test (Independent t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) โดยกำหนดค่าระดับนัยสำคัญที่ 0.05

3. ผลการทดลองและวิจารณ์ผล หรือผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 181 คน พบว่า นิสิตเป็นเพศชาย จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 66.3 และเพศหญิง จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 33.7 ส่วนใหญ่ศึกษาในระดับชั้นปีที่ 2 จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 31.5 รองลงมาคือ ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 1 จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 27.6 อันดับ 3 คือ ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 3 จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 22.1 และลำดับสุดท้ายคือ ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 4 จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 18.8 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ระดับความพึงพอใจที่มีต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา

รายการ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1 ด้านเนื้อหา	4.34	0.57	มาก	1
2. ด้านภาพ	4.32	0.64	มาก	3
3. ด้านเสียง	4.30	0.67	มาก	4
4. ด้านเทคนิคกับวิธีการนำเสนอ	4.34	0.57	มาก	1
รวมเฉลี่ย	4.33	0.56	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความพึงพอใจของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา ที่มีต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ลำดับแรก มีความพึงพอใจในด้านเนื้อหา และด้านเทคนิคกับวิธีการนำเสนอ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 รองลงมา คือ ด้านภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 และด้านสุดท้าย คือ ด้านเสียง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30

ตารางที่ 2 ระดับความพึงพอใจที่มีต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ด้านเนื้อหา ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา

ความพึงพอใจด้านเนื้อหา	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ความน่าสนใจของเนื้อหา	4.30	0.71	มาก	4
2. ความต่อเนื่องของเนื้อหา	4.29	0.69	มาก	5
3. ความเหมาะสมของระยะเวลากับเนื้อหา	4.16	0.83	มาก	6
4. เนื้อหาชัดเจน เข้าใจง่าย	4.38	0.69	มาก	3
5. ภาษาที่ใช้มีความเหมาะสม	4.43	0.68	มาก	2
6. ให้ความรู้และประสบการณ์ได้โดยตรง	4.46	0.68	มาก	1
รวมเฉลี่ย	4.34	0.56	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความพึงพอใจของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา ที่มีต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ด้านเนื้อหา โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ลำดับแรก มีความพึงพอใจในการให้ความรู้และประสบการณ์ได้โดยตรง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 รองลงมา คือ ภาษาที่ใช้มีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ลำดับที่สาม คือ เนื้อหาชัดเจน เข้าใจง่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38

ตารางที่ 3 ระดับความพึงพอใจที่มีต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ด้านภาพ ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา

ความพึงพอใจด้านภาพ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ขนาดของภาพมีความน่าสนใจ	4.30	0.75	มาก	5
2. ความชัดเจนในการสื่อความหมายของภาพ	4.35	0.73	มาก	1
3. คุณภาพของภาพมีความชัดเจน	4.31	0.75	มาก	3
4. ภาพที่ใช้สัมพันธ์กันตลอดทั้งเรื่อง	4.33	0.76	มาก	2
5. ความสัมพันธ์ระหว่างภาพและเสียง	4.31	0.75	มาก	3
รวมเฉลี่ย	4.32	0.64	มาก	

จากตารางที่ 3 พบว่า ระดับความพึงพอใจของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา ที่มีต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ด้านภาพ โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ลำดับแรก มีความพึงพอใจความชัดเจนในการสื่อความหมายของภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 รองลงมา คือ ภาพที่ใช้สัมพันธ์กันตลอดทั้งเรื่อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ลำดับที่สาม คือ คุณภาพของภาพมีความชัดเจนและความสัมพันธ์ระหว่างภาพและเสียง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31

ตารางที่ 4 ระดับความพึงพอใจที่มีต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ด้านเสียง ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา

ความพึงพอใจด้านเสียง	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ความชัดเจนของเสียงบรรยาย	4.31	0.73	มาก	1
2. ความชัดเจนของเสียงดนตรีประกอบ	4.28	0.78	มาก	3
3. ความสอดคล้องของเสียงดนตรีประกอบกับเนื้อหา	4.30	0.78	มาก	2
รวมเฉลี่ย	4.30	0.67	มาก	

จากตารางที่ 4 พบว่า ระดับความพึงพอใจของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา ที่มีต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ด้านเสียง โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ลำดับแรก มีความพึงพอใจในความชัดเจนของเสียงบรรยาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 รองลงมา คือ ความสอดคล้องของเสียงดนตรีประกอบกับเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 และลำดับสุดท้าย คือ ความชัดเจนของเสียงดนตรีประกอบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28

ตารางที่ 5 ระดับความพึงพอใจที่มีต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ด้านเทคนิคกับวิธีการนำเสนอ ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา

ความพึงพอใจด้านเทคนิคกับวิธีการนำเสนอ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ความเหมาะสมในการลำดับภาพและเสียง	4.33	0.67	มาก	4
2. โลโก้รายการมีความเหมาะสม	4.38	0.72	มาก	1
3. การใช้มุมกล้องมีความน่าสนใจ	4.30	0.77	มาก	5
4. ความเหมาะสมในการเชื่อมโยงภาพ	4.29	0.72	มาก	6
5. ความชัดเจนของข้อความบรรยายใต้ภาพ	4.38	0.69	มาก	1
6. ความน่าสนใจในการดำเนินเรื่อง	4.38	0.69	มาก	1
รวมเฉลี่ย	4.34	0.57	มาก	

จากตารางที่ 5 พบว่า ระดับความพึงพอใจของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา ที่มีต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ด้านเทคนิคกับวิธีการนำเสนอ โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ลำดับแรก มีความพึงพอใจในโลโก้รายการมีความเหมาะสม ความชัดเจนของข้อความบรรยายใต้ภาพ และความน่าสนใจในการดำเนินเรื่อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 รองลงมา คือ ความเหมาะสมในการลำดับภาพและเสียง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ลำดับที่ห้า คือ การใช้มุมกล้องมีความน่าสนใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างลักษณะประชากรด้านเพศกับความพึงพอใจในการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา

เพศ	ความพึงพอใจในการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC			
	ค่าเฉลี่ย	S.D.	t	P-Value
ชาย	4.30	0.57	1.04	0.97
หญิง	4.39	0.54		

จากตารางที่ 6 พบว่า ลักษณะประชากรด้านเพศที่แตกต่างกันของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา มีผลต่อความพึงพอใจในการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างลักษณะประชากรด้านชั้นปีกับความพึงพอใจในการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา

ประเภทกลุ่มตัวอย่าง	ความพึงพอใจในการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC			
	ค่าเฉลี่ย	S.D.	F	P-Value
ชั้นปีที่ 1	4.47	0.64	4.43	0.00*
ชั้นปีที่ 2	4.41	0.48		
ชั้นปีที่ 3	4.25	0.43		
ชั้นปีที่ 4	4.07	0.60		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 7 พบว่า ลักษณะประชากรด้านชั้นปีที่แตกต่างกันของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬามหาวิทยาลัยบูรพา มีผลต่อความพึงพอใจในการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีของ Scheffe พบว่า นิสิตที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 4 มีความพึงพอใจในการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC น้อยกว่า นิสิตที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 และนิสิตที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2

4. สรุป

4.1 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬามหาวิทยาลัยบูรพา สามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

4.1.1 ข้อมูลด้านลักษณะทางประชากร พบว่า ส่วนใหญ่เป็นนิสิตเพศชาย จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 66.3 และนิสิตเพศหญิง จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 33.7 ศึกษาในระดับชั้นปีที่ 2 จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 31.5 รองลงมา คือ ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 1 จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 27.6 อันดับ 3 คือ ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 3 จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 22.1 และลำดับสุดท้ายคือ ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 4 จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 18.8

4.1.2 ข้อมูลด้านความพึงพอใจต่อการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความพึงพอใจในด้านเนื้อหา และด้านเทคนิคกับวิธีการนำเสนอมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 รองลงมา คือ ด้านภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 และด้านสุดท้าย คือ ด้านเสียง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30

4.1.3 ลักษณะประชากรด้านเพศที่แตกต่างกันของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬามหาวิทยาลัยบูรพา มีผลต่อความพึงพอใจในการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ไม่แตกต่างกัน

4.1.4 ลักษณะประชากรด้านชั้นปีที่แตกต่างกันของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬามหาวิทยาลัยบูรพา มีผลต่อความพึงพอใจในการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.2 อภิปรายผลการวิจัย

4.2.1 ระดับความพึงพอใจที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬามหาวิทยาลัยบูรพา อยู่ในระดับมาก อาจมีสาเหตุอันเนื่องมาจากสื่อวีดิทัศน์ที่ผลิตขึ้นนั้น มีเนื้อหาสาระที่ให้ความรู้และให้ประสบการณ์ได้โดยตรง อีกทั้งยังมีความชัดเจนในการสื่อความหมายของภาพ ความชัดเจนของเสียงบรรยาย และมีความชัดเจนของข้อความบรรยายใต้ภาพ รวมถึงความน่าสนใจในการดำเนินเรื่อง โดยพบว่า ความพึงพอใจในด้านเนื้อหา และความพึงพอใจในด้านเทคนิคกับวิธีการนำเสนอมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 ซึ่งสื่อวีดิทัศน์นั้นเป็นสื่อสารคดีที่สามารถเห็นได้ทั้งภาพและเสียง มีความต่อเนื่องของเนื้อหา นำเสนอทั้งภาพจริง และกราฟิกต่าง ๆ สามารถเก็บเป็นข้อมูล และนำมาเผยแพร่ได้อีกหลายครั้ง จุดเด่นของสื่อสารคดี คือ เป็นรายการที่เสนอเนื้อหาด้วยภาพและเสียงบรรยายตลอดรายการโดยไม่มีพิธีกร ซึ่งเป็นรูปแบบรายการที่ให้ความรู้ ความเพลิดเพลิน เร้าอารมณ์ และโน้มน้าวจิตใจ (ปิยาณี, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ทรายุทธ (2560) ที่ทำการศึกษารื่องการผลิตสื่อวีดิทัศน์ประชาสัมพันธ์สำหรับแนะนำการศึกษาโรงเรียนกันตตะบุตร ผลการศึกษาพบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของสื่อวีดิทัศน์ประชาสัมพันธ์สำหรับแนะนำการศึกษาโรงเรียนกันตตะบุตร โดยนักเรียน ครู และผู้ปกครอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ด้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 และสอดคล้องกับการศึกษาของ ประอร (2559) ที่ทำการศึกษารื่องการเปิดรับสื่อความพึงพอใจ และความคาดหวังของลูกค้าที่มีต่อประชาสัมพันธ์ บริษัทสหการประมุข จำกัด (มหาชน) ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับสื่อประชาสัมพันธ์ของบริษัทจากสื่อออนไลน์มากที่สุด และมีความพึงพอใจต่อสื่อประชาสัมพันธ์ในด้านเนื้อหาในการนำเสนอรวมไปถึงความหลากหลายของรูปแบบการนำเสนอมากที่สุด และกลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังต่อสื่อประชาสัมพันธ์ของบริษัทในด้านการให้ข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อลูกค้ามากที่สุด และสอดคล้องกับการศึกษาของ วีรวรรณ (2557) ที่ทำการศึกษารื่องอิทธิพลของทัศนคติและความพึงพอใจในการเปิดรับข่าวสารจากสื่อ

ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตที่มีต่อพฤติกรรมการตัดสินใจวางแผนการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ความรู้สึกพึงพอใจจากการเปิดการรับรู้สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลกับพฤติกรรมการวางแผนการตัดสินใจท่องเที่ยว โดยรูปแบบความน่าสนใจมีค่าขนาดอิทธิพลกับพฤติกรรมการวางแผนการตัดสินใจท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมาคือ การเข้าถึงข้อมูล และความถูกต้องของเนื้อหา

4.2.2 ลักษณะประชากรด้านเพศที่แตกต่างกันของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา มีผลต่อความพึงพอใจในการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ไม่แตกต่างกัน กล่าวคือนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มาจากสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงโอกาสและความสามารถในการรับสื่อที่มีความคล้ายคลึงกัน จึงทำให้ภาพรวมเพศไม่มีผลต่อความพึงพอใจในการรับชมสื่อวีดิทัศน์ เนื่องจากเป็นสื่อที่ใช้ได้ทั้งเป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ และใช้กับมวลชนทุกเพศ ทุกวัย (ปิยะดณัย, 2560) ความพึงพอใจคือระดับความรู้สึกของบุคคลว่ารู้สึกพอใจ ถูกใจ หรือผิดหวัง อันเป็นผลมาจากการเปรียบเทียบระหว่างผลงานที่ได้รับรู้กับความคาดหวังของบุคคลนั้น ๆ ระดับความพึงพอใจจะสัมพันธ์กับความคาดหวัง (Kotler, 2551 อ้างถึงใน ขวัญฤติ, 2558) สอดคล้องกับการศึกษาของ อุษณีย์ (2559) ที่ทำการศึกษารื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ชมวิดีโอคอนเทนต์บนสื่อออนไลน์ Factors Affecting The User's Satisfaction of Video Content on Social Media ผลการศึกษาพบว่า เพศที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้ชมวิดีโอคอนเทนต์บนสื่อออนไลน์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กษมา (2556) ที่ทำการศึกษารื่องความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ต่อการจัดเก็บภาษีในเขตเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการประชาสัมพันธ์ด้านการจัดเก็บภาษีของเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ไม่แตกต่างกัน

4.2.3 ลักษณะประชากรด้านชั้นปีที่แตกต่างกันของนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา มีผลต่อความพึงพอใจในการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ความพึงพอใจในการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ของนิสิตชั้นปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าชั้นปีอื่น ๆ ซึ่งอาจเนื่องมาจากนิสิตแต่ละชั้นปีมีประสบการณ์และการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ไม่เท่ากัน ส่งผลให้นิสิตชั้นปีที่ 1-4 สาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา มีความพึงพอใจในการรับชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง Road to SMC ที่แตกต่างกัน ซึ่งความพึงพอใจนั้นมีลักษณะเป็นความรู้สึกภายในจิตใจของมนุษย์ที่ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล จะมีความหมายกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างไร ถ้าคาดหวังหรือมีความตั้งใจมาก และได้รับการตอบสนองด้วยดีจะมีความพึงพอใจมาก แต่ในทางตรงกันข้ามอาจผิดหวังหรือไม่พึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่อไม่ได้รับการตอบสนองตามที่คาดหวังไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับที่ตั้งใจไว้ว่าจะมีมากหรือน้อย (วิรุฬ, 2542, อ้างถึงใน ขวัญฤติ, 2558) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ปิยะวรรณ (2561) ที่ทำการศึกษารื่องความพึงพอใจในการซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน Shopee ผลการศึกษาพบว่า ผู้ซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน Shopee ที่มีเพศ สถานภาพ อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษาที่ต่างกัน ทำให้ความพึงพอใจในการซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน Shopee ต่างกัน และสอดคล้องกับการศึกษาของ ชะเอิน (2553) ที่ทำการศึกษารื่องความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตที่มีต่อการให้บริการงานกิจการนักศึกษา ผลการศึกษาเมื่อทดสอบเปรียบเทียบนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตที่ระดับชั้นปีต่างกัน นักศึกษามีความพึงพอใจในการให้บริการงานฝ่ายกิจการนักศึกษาในหน่วยงานต่าง ๆ ทุกชั้นปีแตกต่างกัน

4.3 ข้อเสนอแนะ

4.3.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

4.3.1.1 ด้านเนื้อหา ควรพัฒนาเรื่องระยะเวลาเกี่ยวกับเนื้อหา โดยปรับลดระยะเวลาและเนื้อหาของสื่อวีดิทัศน์ Road to SMC ให้มีความกระชับมากขึ้น

4.3.1.2 ด้านภาพ ควรปรับเรื่องขนาดของภาพ เพื่อให้ผู้รับชมเกิดความสนใจมากยิ่งขึ้น

4.3.1.3 ด้านเสียง ควรปรับความชัดเจนของเสียงดนตรีประกอบให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

4.3.1.4 ด้านเทคนิคและวิธีการนำเสนอ ควรปรับให้มีความเชื่อมโยงภาพมากขึ้น

4.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

4.3.2.1 การทำวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะนิสิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนทางกีฬา คณะวิทยาศาสตร์ การกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา เท่านั้น ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไป อาจทำการศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของสื่อวีดิทัศน์ Road to SMC กับนิสิตนอกสาขา หรือกับบุคคลอื่นนอกมหาวิทยาลัย

4.3.2.2 การทำวิจัยครั้งต่อไปอาจเลือกใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของสื่อวีดิทัศน์ Road to SMC

5. เอกสารอ้างอิง

- กษมา เทียมเพ็ชร. 2556. ความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ต่อการจัดเก็บภาษีในเขตเทศบาล เมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว. รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหาร รัฐกิจ. มหาวิทยาลัยบูรพา : ชลบุรี.
- ขวัญฤดี เดือนแจ่ม. 2558. ความพึงพอใจและปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ของเทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา : ชลบุรี.
- คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา. 2559. คู่มือการศึกษานิติระดับปริญญาตรี หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2559 สาขาวิชา สื่อสารมวลชนทางกีฬา. คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา : ชลบุรี.
- ชะเอิน พิศาลวัชรินทร์. 2553. ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตที่มีต่อการให้บริการงานกิจการ นักศึกษา. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต : กรุงเทพฯ.
- นิชาภัทร อันนันทน์. 2559. คุณภาพการบริการและส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของ ผู้ใช้บริการร้านอาหารอิสลามในเขตกรุงเทพมหานคร. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ อุตสาหกรรมการบริการและการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ : ปทุมธานี.
- ประทีน คล้ายนาค. 2545. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวีดิทัศน์. เข้าถึงจาก <https://sites.google.com/a/cps.ac.th/ict31201/unit01/unit01-s1>. (สืบค้นวันที่ 20 ตุลาคม 2563).
- ประอร ศรีจันทร์. 2559. การเปิดรับสื่อ ความพึงพอใจ และความคาดหวังของลูกค้าที่มีต่อสื่อประชาสัมพันธ์ บริษัท สหการประมุล จำกัด (มหาชน). นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการสื่อสาร. มหาวิทยาลัยเกษม บัณฑิต : กรุงเทพฯ.
- ปณิตทัต กาญจนะสวัสดิ์. 2561. โลกยุค ๔.๐. [Online]. เข้าถึงจาก http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/PDF/m8455/8455%E0%B9%82%E0%B8%A5%E0%B8%81%E0%B8%A2%E0%B8%B8%E0%B8%84%204.0.pdf. (สืบค้นวันที่ 20 ตุลาคม 2563).
- ปิยะ ลิมปิยารักษ์. 2558. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าชมฟุตบอลลีกของสโมสรที่มีสนามแข่งขันในเขต กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : กรุงเทพฯ.
- ปิยะดนัย วิเคียน. 2560. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวีดิทัศน์. [Online]. เข้าถึงจาก <https://krupiyadanai.wordpress.com/computer4>. (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2563).
- ปิยะวรรณ แซ่อึ้ง. 2561. ความพึงพอใจในการซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน Shopee. สาขาการเงินและการธนาคาร คณะบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง : กรุงเทพฯ.
- ปิยาณี เดือนสวัสดิ์. 2553. วีดิทัศน์เพื่อการศึกษา. เข้าถึงจาก <https://krupiyadanai.wordpress.com/computer4/เทคโนโลยีสื่อประสม/วีดิทัศน์>. (สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2563)

- เพ็ญนภา จรัสพันธ์. 2557. ความพึงพอใจของลูกค้าต่อคุณภาพการให้บริการของศูนย์บริการลูกค้าจีเนโม่บาย เซอร์วิส เซ็นเตอร์ จันทบุรี. รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. มหาวิทยาลัยบูรพา : ชลบุรี.
- รัฐพงศ์ บุญญานวัตร. 2559. กิฬาร้างอาชีพ ธุรกิจที่จะสร้างเงินล้านของคนไทย. เข้าถึงจาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_287377. (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2563)
- วีรวรรณ แซ่จำว. 2557. อิทธิพลของทัศนคติและความพึงพอใจในการเปิดรับข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตที่มีต่อพฤติกรรมการตลาดใจวางแผนการท่องเที่ยว. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ : ปทุมธานี.
- ศรายุทธ กิตติเนตรชนก. 2560. การผลิตสื่อวีดิทัศน์ประชาสัมพันธ์สำหรับแนะนำการศึกษาโรงเรียนกันตตะบุตร. มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ : นนทบุรี.
- สรรพัชญ์ เจียรนานนท์. 2561. บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในยุคที่ใคร ๆ ก็(อยาก)เป็นสื่อได้. [Online]. เข้าถึงจาก <http://www.presscouncil.or.th/archives/4113>. (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2563).
- สุดาพร ตงศิริ. 2560. ความพึงพอใจต่อการใช้สื่อวีดิทัศน์ และการเชิญวิทยากรบรรยายในการเรียนการสอนวิชา จป 111 (การประมงทั่วไป). คณะเทคโนโลยีการประมงและทรัพยากรทางน้ำ. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ : เชียงราย.
- สุทธิชัย หยุ่น. 2561. สุทธิชัย หยุ่น ตำนานสื่อสารมวลชนไทยกับการเกิดใหม่ในโลก Live!. [Online]. เข้าถึงจาก <https://thestandard.co/podcast/thesecondsauce30/>. (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2563).
- อุษณีย์ ดำนกลาง. 2559. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ชมวิดีโอคอนเทนต์บนสื่อสังคมออนไลน์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์. 2(2) : 78-90.

งบประมาณแบบมีส่วนร่วมในฐานะนวัตกรรมสังคม Participatory Budgeting as A Social Innovation

ศาสตราจารย์

Sakorn Somsert

คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

Faculty of Liberal Arts, Panyapiwat Institute of Management

E-mail: sakornsomsert@gmail.com

Received 02/03/2564

Revised 29/11/2564

Accepted 02/12/2564

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอว่าการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมโดยใช้นวัตกรรมเข้ามาช่วยนั้นเกิดขึ้นได้จริงและทำให้เกิดประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง แต่อย่างไรก็ตามกระบวนการดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน งบประมาณแบบมีส่วนร่วมจัดอยู่ในนโยบายสาธารณะของรัฐบาลที่จะเชื่อมภาครัฐกับภาคประชาสังคมและมีฐานะเป็นนวัตกรรมสังคมด้วยเหตุผล 3 อย่าง คือ 1) มีความหมายสอดคล้องกับนวัตกรรมสังคมในแง่ของการเป็นแนวทางใหม่ในการจัดการแก้ปัญหาของสังคมที่สะสมและซับซ้อนโดยเฉพาะระบบอำนาจนิยมในระบบราชการที่ยากแก่การจัดการแก้ไขผ่านการจัดทำงบประมาณที่ประชาชนมีส่วนร่วม 2) มีพื้นที่ที่เกิดขึ้นตรงตามกรอบคิดเบื้องต้นในการทำความเข้าใจนวัตกรรมสังคมโดยปรากฏอยู่ในพื้นที่การทำงานขององค์กร และ 3) มีแหล่งที่มาตามแบบในอุดมคติของนวัตกรรมสังคมที่เกิดขึ้นบนรอยต่อระหว่างของรัฐกับภาคประชาสังคม

คำสำคัญ: งบประมาณแบบมีส่วนร่วม นวัตกรรมสังคม

Abstract

This article suggests that solving problems and developing society by utilizing innovations are practical and highly beneficial. However, such a process will be effective only with the cooperation of all sectors. Participatory budgeting is categorized as the government's public policy that connects the government to the civil society. This budgeting is also considered a social innovation for three reasons: 1) It is synonymous with social innovation in terms of being a new approach to solve the accumulated and complex problems of the society, especially the authoritarianism which is difficult to manage through budgeting with the public participation; 2) there are areas that arise in accordance with the basic concept of understanding social innovation as they appear in the working areas of the organization; and 3) there is an ideological source of social innovation that arises on the junction between the state and the civil society.

Keywords: Participatory Budgeting, Social Innovation

บทนำ

ภายหลังการสิ้นสุดลงของสงครามเย็น (Cold War) ปี 1990 เป็นต้นมา แนวคิดทุนนิยมประชาธิปไตยภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกาได้แพร่กระจายไปทั่วโลก ประเทศน้อยใหญ่ที่เคยตกอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของประเทศมหาอำนาจทั้งหลายได้รับเอกราชพร้อม ๆ กับได้มีการสถาปนารัฐขึ้นใหม่ตามแนวทางของประเทศที่พัฒนาแล้ว

บรรยากาศดังกล่าวบอวลไปด้วยแนวคิดประชาธิปไตย สิทธิและเสรีภาพ การให้ความสำคัญกับอำนาจของประชาชน ได้เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ส่งผลให้หลายประเทศให้ความสำคัญกับประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัย และหลายประเทศได้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศให้ดียิ่งขึ้น นวัตกรรมดังกล่าวรวมไปถึงนวัตกรรมสังคมในรูปแบบของงบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting) หรือ PB ซึ่งถือเป็นปฏิริยาเชิงบวกที่มีต่อกระแสร่างทอนนิยมประชาธิปไตย

สำหรับประเทศไทยนั้นแม้จะมีความพยายามนำแนวคิดงบประมาณแบบมีส่วนร่วมมาใช้ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม แต่ด้วยโครงสร้างการปกครองและการบริหารประเทศที่เป็นแบบรวมศูนย์อำนาจจากส่วนกลางมาอย่างยาวนาน และแม้จะมีการกระจายอำนาจสู่ระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด และท้องถิ่นก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติอำนาจในการตัดสินใจขั้นสุดท้ายเกี่ยวกับงบประมาณยังคงอยู่ที่ข้าราชการและหรือนักการเมือง ประชาชนฐานรากยังไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการงบประมาณได้อย่างแท้จริง

บทความนี้ได้นำเสนอเกี่ยวกับงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในฐานะนวัตกรรมสังคม โดยเริ่มต้นจากการให้ความหมาย ประวัติความเป็นมาของงบประมาณแบบมีส่วนร่วมของเมือง ปอร์โต อัลเลเกร (Porto Alegre) ประเทศบราซิล และงบประมาณแบบมีส่วนร่วมของประเทศไทยพอสังเขป ต่อด้วยการให้ความหมาย กรอบเบื้องต้นสำหรับทำความเข้าใจนวัตกรรมสังคม แหล่งที่มาของนวัตกรรมสังคมในเมือง และที่สำคัญได้อธิบายว่างบประมาณแบบมีส่วนร่วมอยู่ในฐานะนวัตกรรมสังคมด้วยเหตุผลใด จบลงด้วยบทส่งท้ายที่สรุปและชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของ PB ในฐานะนวัตกรรมสังคม

งบประมาณแบบมีส่วนร่วม

ความหมาย

งบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting) หรือนิยมเรียกสั้น ๆ ว่า PB มีนักวิชาการให้ความหมายไว้ เช่น

Souza (2001) ได้สังเคราะห์ความหมายงบประมาณแบบมีส่วนร่วมจากรรณกรรมต่าง ๆ ได้ข้อสรุปว่า งบประมาณแบบมีส่วนร่วม หรือ PB คือ การบริหารจัดการเมืองกับคนยากจนซึ่งถือเป็นกลไกที่ยั่งยืนของการจัดการทรัพยากรสาธารณะผ่านการตัดสินใจร่วมกันเกี่ยวกับการจัดสรรเงินงบประมาณ ที่สำคัญ PB คือ นโยบายที่ให้อำนาจแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่ส่งผลต่อเจตจำนงทางการเมืองที่มั่นคงสำหรับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง สร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมือง และนำมาซึ่งการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น PB คือ หนึ่งในปฏิริยาที่มีต่อลัทธิโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน ด้วยวิธีการรวมประชาธิปไตยแบบตัวแทนเข้ากับการมีส่วนร่วม และวิธีการก้าวข้ามขีดจำกัดของประชาธิปไตยแบบตัวแทนผ่านกลไกที่เพิ่มการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคม

นอกจากนี้ Souza ยังได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงจุดแข็ง และจุดอ่อนของ PB ในเมืองปอร์ตูอาเลเกรและในเบโลโอริซอนซี ประเทศบราซิล โดยกล่าวถึงจุดแข็งว่า ทำให้ประชาธิปไตยแบบตัวแทนเปิดกว้างสำหรับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมมากขึ้น อำนาจความสะดวกราบรื่นในการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเป็นพลเมืองที่ดีขึ้นและกระตือรือร้นมากขึ้น กระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมถอยห่างจากมุมมองเชิงปัจเจกเปลี่ยนเป็นมุมมองแห่งความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและมองปัญหาของเมืองในรูปแบบสากลมากกว่าแง่ส่วนตัว ส่วนจุดอ่อน คือ ชุมชนมักหยุดเข้าร่วมเมื่อบรรลุข้อเรียกร้องในสิ่งที่ตนต้องการแก้ไขแล้ว รวมไปถึงความแตกแยกระหว่างสมาชิกชุมชน กับผู้บริหารของเมืองที่อาจมีการขัดกันด้านจุดประสงค์ระหว่างภาคประชาชน กับเจ้าหน้าที่รัฐ เพราะกฎระเบียบบางประการไม่อำนวย และยังรวมถึงความยากลำบากยังคงอยู่ในการขยายการมีส่วนร่วมโดยเฉพาะคนยากจนคนหนุ่มสาวและชนชั้นกลางยังคงมีบทบาทน้อย

UN-HABITAT (2004) ให้ความหมายของงบประมาณแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการทางตรงที่เป็นไปด้วยความสมัครใจและมีความเป็นประชาธิปไตยสากล โดยประชาชนสามารถหารือและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดลำดับความสำคัญค่าใช้จ่าย การกำกับควบคุมการจัดการของรัฐบาล และการกำหนดนโยบายสาธารณะ งบประมาณ

แบบมีส่วนร่วมเป็นการสร้างรูปแบบของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชนถือเป็นการผสมผสานระหว่างประชาธิปไตยทางตรงหรือประชาธิปไตยกึ่งทางตรงกับประชาธิปไตยแบบตัวแทน

Wampler (2000) กล่าวว่า งบประมาณแบบมีส่วนร่วมได้รับการออกแบบมาเพื่อนำประชาชนเข้ามาในกระบวนการจัดทำนโยบายอันเป็นการกระตุ้นให้เกิดการปฏิรูประบบราชการและจัดสรรทรัพยากรสาธารณะให้กับผู้ที่มีรายได้น้อย กลุ่มสังคมและการเมืองที่ถูกกีดกันจะมีโอกาสในการร่วมตัดสินใจเชิงนโยบาย รัฐบาลและประชาชนจะริเริ่มแผนงานเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของสาธารณะ และทำให้พลเมืองมีความกระตือรือร้นมากขึ้น ทำให้สังคมมีความยุติธรรมมากขึ้นโดยการปรับปรุงนโยบาย การจัดสรรทรัพยากร และการปฏิรูปส่วนต่างๆ ของราชการ

Shah (2007) กล่าวว่า งบประมาณแบบมีส่วนร่วมเป็นการแสดงถึงแนวทางประชาธิปไตยทางตรงโดยผ่านระบบงบประมาณ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐบาล และเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การโต้แย้ง และการโน้มน้าวในการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะ ถือเป็นเครื่องมือสำหรับการศึกษาก่อสร้างความผูกพันและเสริมสร้างพลัง (empower) ให้กับประชาชนและทำให้การบริหารจัดการที่ดีมีความเข้มแข็งมากขึ้น นอกจากนี้งบประมาณแบบมีส่วนร่วมยังช่วยส่งเสริมความโปร่งใส และความพร้อมรับผิด (accountability) อันจะมีผลต่อการลดความไม่มีประสิทธิภาพและลดการผูกขาดอำนาจโดยกลุ่มผู้มีอำนาจระบบอุปถัมภ์และการคอร์รัปชัน

สรุปได้ว่า งบประมาณแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการของประชาชนในฐานะคนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับกระบวนการงบประมาณร่วมกับรัฐหรือหน่วยราชการในท้องถิ่น โดยมีส่วนร่วมระดับลำดับความสำคัญของประเด็นปัญหา ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งกระบวนการดังกล่าวได้มีส่วนเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งให้กับภาคประชาชน

ประวัติความเป็นมา

ประวัติศาสตร์ของ PB เปิดฉากขึ้นเมื่อปี 1989 ที่เมือง ปอร์โต อัลเลเกร (Porto Alegre) ประเทศบราซิล รายงานของธนาคารโลกได้ชี้ว่า PB ในเมืองนี้ได้ส่งผลให้สาธารณูปโภคในเมืองดีขึ้นมาก เช่น การปรับปรุงด้านสาธารณูปโภคของเมือง การเชื่อมต่อท่อระบายน้ำและประปา เพิ่มจากร้อยละ 75 ของครัวเรือนทั้งหมดในปี 1988 เป็นร้อยละ 95 ในปี 1997 จำนวนโรงเรียนรัฐเพิ่มขึ้นสี่เท่าจากปี 1986 งบประมาณด้านสุขภาพและการศึกษาของเมืองเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 13 ของงบประมาณทั้งหมดในปี 1985 เพิ่มเป็นเกือบร้อยละ 40 ในปี 1996 อัตราการเพิ่มขึ้นต่อปีของรายได้รวมต่อหัว ระหว่างปี 1989-1994 สูงถึง 24.45% เมืองเบโลโอริซอนซี (อันดับแรก) และ 13.54% ในเมืองปอร์โต อัลเลเกร รายงานนี้สรุปว่า PB ส่งผลให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น คนจนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (สถิ อาชวานันทกุล, 2558) (Souza, 2001) งบประมาณแบบมีส่วนร่วมในเมืองปอร์โต อัลเลเกร ได้รับการพัฒนาโดยสมาคมชุมชนและพรรคแรงงาน โดยมีการกำหนดขั้นตอนและลักษณะที่สำคัญของงบประมาณแบบมีส่วนร่วมไว้ กล่าวคือ

การประชุมตัวแทนระดับภูมิภาคแรก จัดขึ้นประมาณเดือนมีนาคมถึงมิถุนายน เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบาย งบประมาณ และการเลือกตัวแทน โดยมีการประชุมตัวแทนระดับภูมิภาค (regional meetings) รอบแรก เพื่อแจ้งเหตุการณ์และประเด็นให้ทราบก่อนที่จะนำเสนองบประมาณแบบมีส่วนร่วม โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเตรียมตัวชีวิตคุณภาพชีวิต ข้อมูลทางการเงิน เสนอโครงการเพื่ออนุมัติ ส่วนสุดท้ายเป็นการถามตอบ มีการวิเคราะห์ระดับการใช้ทรัพยากรในภูมิภาค ในส่วนของการประชุมประชาคมรอบแรกนี้เป็นการประชุมประชาคม (neighborhood meetings) เพื่อเสนอข้อมูลรายละเอียดเชิงเทคนิค มีการวิเคราะห์ทางการเงิน อภิปรายโครงการในรายละเอียด จัดลำดับความสำคัญสำหรับเทศบาล และเลือกโครงการในเบื้องต้น

การประชุมตัวแทนภูมิภาครอบที่สอง จัดขึ้นในช่วงเดือนมิถุนายนถึงกันยายนเป็นการกำหนดร่างประมาณการต้นทุนเบื้องต้นสำหรับโครงการที่จะนำเสนอ มีการเผยแพร่สารสนเทศในแต่ละเขต ติดตามสภาเทศบาลด้านงบประมาณ (Municipal Budget Council) และในส่วนของการประชุมประชาคมรอบสองจะมีเจ้าหน้าที่ทำงานอย่างใกล้ชิดกับคณะกรรมการ มีการร่างแผนด้านเทคนิค เพื่อนำเสนอเข้าสู่สภาเทศบาล (Wampler, 2007)

ปี 1990 กระบวนการเรื่องงบประมาณในเมืองพอร์ต อลแลน ได้รับการขนานนามว่า “งบประมาณแบบมีส่วนร่วม” (participatory budgeting) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า PB และหลังจากนั้นรัฐบาลท้องถิ่นต่าง ๆ ในลาตินอเมริกา ได้เริ่มใช้งบประมาณแบบมีส่วนร่วม และเพียงระยะเวลาไม่นาน PB ก็ได้รับความนิยมและใช้กันแพร่หลายไปทั่วโลก และแม้ว่างบประมาณแบบมีส่วนร่วมจะมีต้นกำเนิดมาจากประเทศบราซิล แต่ปัจจุบันงบประมาณแบบมีส่วนร่วมได้มีการนำไปประยุกต์ใช้ในประเทศต่าง ๆ ทั้งในทวีปอเมริกาใต้ ยุโรป เอเชีย อเมริกาเหนือ แอฟริกา และตะวันออกกลาง ในปัจจุบันมีเมืองที่ใช้งบประมาณแบบมีส่วนร่วมมากกว่า 1,000 แห่งทั่วโลก

สำหรับงบประมาณแบบมีส่วนร่วมของประเทศไทยนั้นปัจจุบันได้มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด โดยมีการกำหนดระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 ให้มีการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนากลุ่มจังหวัด โดยมีการหารือร่วมกันระหว่างส่วนราชการทั้งส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับผู้แทนภาคประชาสังคมและภาคธุรกิจ อย่างไรก็ตามระเบียบและกลไกดังกล่าวจะเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดมากกว่าการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วม ในส่วนระดับท้องถิ่นของไทยนั้นได้อาศัยระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ในหมวด 3 ข้อ 17 เรื่องการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ซึ่งให้คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับประชาคมท้องถิ่น กำหนดประเด็นหลักการพัฒนาให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาให้สอดคล้องกับปัญหา ความต้องการของประชาคมและชุมชน และให้ผู้บริหารท้องถิ่นเสนอผลการติดตามและประเมินผลต่อสภาท้องถิ่น คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และประกาศให้ประชาชนในท้องถิ่นทราบโดยทั่วกัน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่นพบว่ายังเป็นเพียงการมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการดำเนินการเพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนงบประมาณ แต่ยังไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงบประมาณมากนัก กล่าวได้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยแม้จะมีกลไกในการวางแผนแบบมีส่วนร่วมในระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่นค่อนข้างชัดเจน หน่วยงานระดับภูมิภาคและในระดับท้องถิ่นหลายแห่งได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการร่วมกำหนดโครงการและการจัดลำดับความสำคัญของโครงการ แต่คุณภาพและความเข้มข้นในการมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณยังไม่ชัดเจนและยังไม่มีกลไกที่รองรับเหมือนในต่างประเทศ (ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2556)

นวัตกรรมสังคม

ความหมาย

นวัตกรรมสังคม (social innovation) มีนักวิชาการให้ความหมายไว้ เช่น

สุนทร คุณชัยมั่ง (2563) มองว่านวัตกรรมสังคม หมายถึง ความใหม่ที่สามารถแสดงคุณค่าต่อการแก้ปัญหาสังคมอย่างมีนัยสำคัญ ทำได้ด้วยกระบวนการจัดการที่ต่างไปจากเดิม และสามารถจัดการแก้ปัญหาของสังคมที่สะสมอย่างซับซ้อน อันยากแก่การจัดการแก้ไข (รวมทั้งถูกละเลย มองข้าม) นวัตกรรมสังคมยังรวมถึงความใหม่อันเกิดขึ้นจากการมุ่งเน้นต่อการจัดการปัญหาของสังคมที่ประสบความสำเร็จ (ends) และความใหม่ของกระบวนการทำงาน (means)

สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ (2553) ได้อธิบายคุณลักษณะของนวัตกรรม ว่ามีองค์ประกอบ 3 ประการสำคัญ คือ 1) ความใหม่ (newness) หมายถึง สังคมยอมรับว่ามีสิ่งใหม่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์ หรือกระบวนการทำงานขององค์กร 2) สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นมีประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (economic benefits) หมายถึง ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจะสามารถวัดเป็นตัวเงินโดยตรง หรือวัดเป็นมูลค่าโดยเปรียบเทียบ 3) สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากความรู้และความคิดสร้างสรรค์ (knowledge and creativity idea) ไม่ใช่การลอกเลียนแบบหรือการผลิตซ้ำ

ชีนถุ้ย กาญจนะจิตรา (2544) กล่าวว่า นวัตกรรมสังคม คือ สิ่งใหม่ ๆ ทั้งที่เป็นกระบวนการทางความคิด (จินตนาการ) หรือการสร้างโอกาส หรือการลงมือปฏิบัติ (action) เพื่อแก้ปัญหาหรือเพื่อทำให้สังคมดีขึ้น สิ่งใหม่ ๆ นี้

รวมถึงการปรับหรือพัฒนาบนฐานเดิมด้วย ลักษณะร่วมของกิจกรรมหรือภารกิจที่เป็นนวัตกรรมสังคม คือ การเปิดพื้นที่ทางปัญญาและพื้นที่ทางสังคมให้กว้างขวางที่สุด เกิดจากการรวมตัว ร่วมคิดร่วมสร้างของคนในชุมชนหรือสังคม ไม่ใช่เกิดจากการสั่งการจากภายนอก เกิดจิตสำนึกร่วมต่อสาธารณะประโยชน์ต่อสังคมมาก่อนประโยชน์ส่วนตนหรือของกลุ่ม มีพัฒนาการที่ไม่เกิดขึ้นและหายไปอย่างรวดเร็ว แต่อาจมีการเปลี่ยนรูปแบบอันเป็นผลมาจากความคิดสร้างสรรค์ มุ่งมั่น และลงมือปฏิบัติ

สรุปได้ว่านวัตกรรมสังคม หมายถึง ความใหม่ของแนวคิด ค่านิยม บรรทัดฐาน หรือวิถีทางที่มีร่วมกันของสมาชิกในสังคมอันนำไปสู่การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงองค์กรหรือสังคมให้ดีขึ้น เจริญขึ้น นวัตกรรมสังคมนี้ไม่ใช่สิ่งที่ใครคนใดคนหนึ่งเป็นเจ้าของ แต่เป็นเหมือนสมบัติที่สมาชิกสังคมมีส่วนร่วม

กรอบเบื้องต้นสำหรับทำความเข้าใจนวัตกรรมสังคม

สุนทร คุณชัยมั่ง (2563) ได้ให้กรอบเบื้องต้นสำหรับการทำความเข้าใจนวัตกรรมสังคมไว้ว่า “การทำงานของนวัตกรรม-ความใหม่-ความสามารถของสังคม” โดยให้ความสำคัญต่อพื้นที่ที่มีนวัตกรรมสังคมได้เกิดขึ้น และหรือมีการปฏิบัติการที่ทำให้มีนวัตกรรมสังคมขึ้น โดยแบ่งเป็น 3 พื้นที่ด้วยกัน คือ พื้นที่การทำงานขององค์กร (organization aspect) พื้นที่การทำงานของสังคม (social-actors aspect) และพื้นที่ของการเปลี่ยนผ่านยุคสมัยของสังคม (socioeconomic transformations aspect) มีรายละเอียดดังนี้

1) พื้นที่การทำงานขององค์กร (organization aspect) หมายถึง การทำงานที่มีลักษณะของการจัดการเป็นองค์กร ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งแบบที่เป็นองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เป็นที่ที่มีกระบวนการทำงานที่จัดระเบียบ กลไก และวิธีการทำงานขึ้นเป็นเครื่องมือในการทำงานร่วมกัน การผลิตสินค้าและหรือให้บริการ มีการจัดแบ่งขั้นตอน สายการบังคับบัญชา มีกฎกติกา ฯลฯ การสร้างสรรค์นวัตกรรมสังคมในพื้นที่นี้จะอธิบายผ่านนวัตกรรม-ความใหม่-ความสามารถของผลิตภัณฑ์-บริการ-แนวทางแก้ปัญหา-ตัวแบบ และตลาด ด้วยการอิงสิ่งที่เกิดขึ้นจาก “นวัตกรรมด้านเทคโนโลยี” (technological innovation)

2) พื้นที่การทำงานของสังคม (social-actors aspect) หมายถึง กลไกของสังคมเป็นปัจจัยหลักของการสร้างและมีส่วนร่วมสร้างการเปลี่ยนแปลงของสังคม (co-production by social-actors) โดยที่กลไกในที่นี้จะหมายถึงกลไกการทำงานตามโครงสร้างของสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของกฎกติกาทางสังคม การกำหนดคุณค่าทางสังคม ปทัสถานทางสังคม การยอมรับทางสังคมและวัฒนธรรม นั้นหมายความว่า หากกลไกเหล่านี้มีการปฏิบัติการที่ต่างไปจากเดิม และเป็นปฏิบัติการที่มุ่งต่อการแก้ปัญหาที่สังคมนั้นๆมีอยู่ย่อมจะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมสังคมขึ้นในสังคมนั้น ๆ

3) พื้นที่ของการเปลี่ยนผ่านยุคสมัยของสังคม (socioeconomic transformations aspect) หมายถึง พื้นที่ของสังคมที่มีเงื่อนไขของเทคโนโลยีที่เป็นสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ กฎหมาย ระเบียบ และระบบว่าด้วยการปกครอง และหรือห้วงระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และการปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้างของสาธารณูปโภคสาธารณูปการของเศรษฐกิจและสังคม อันเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมปรับเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง ทั้งที่เกิดขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไป (incremental change) ตามระยะเวลาของรอบทศวรรษ หรือศตวรรษ และเป็นไปตาม Intervention ที่มีผู้นำเข้ามาเป็นส่วนประกอบของสังคม ลักษณะของพื้นที่ของการเปลี่ยนผ่านยุคสมัยของสังคมนี้ จะเทียบเคียงได้จากแนวคิดว่าด้วยลูกคลื่นของวงจรทางเศรษฐกิจ (economic wave)

แหล่งที่มาของนวัตกรรมสังคม

Nicholls, Simon & Gabriel (2015) กล่าวถึงแหล่งที่มาของนวัตกรรมสังคมที่สร้างสรรค์ขึ้นบริเวณรอยต่อระหว่างภาคส่วนแต่ละภาคส่วนของสังคมทั้งสามภาค ได้แก่ ภาคประชาสังคม ภาครัฐ และเอกชน โดยมีตรรกะภายในของการกระทำและการกำหนดคุณสมบัติที่ได้นำมารวมกัน โดยแบบอุดมคติ (ideal type) ทั้งสามนี้สามารถกำหนดแนวคิดเป็นสามส่วนที่แสดงด้วยเสถียรภาพเป็นรูปสามเหลี่ยมระหว่างแต่ละแบบอุดมคติ ดังนี้

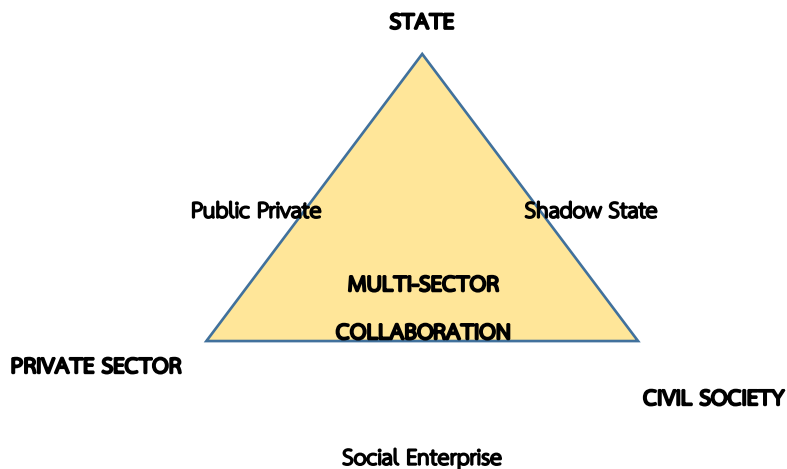

Figure above: The social innovation triad, Source: Nicholls and Murdock (2012)

1) รอยต่อระหว่างภาคประชาสังคมและภาคเอกชน คือ กิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) ที่ผสมผสานระหว่างโลจิสติกส์และโมเดลธุรกิจกับวัตถุประสงค์ทางสังคมและโครงสร้างความเป็นเจ้าของบางตัวอย่างตามรูปแบบนี้จะใกล้เคียงกับตรรกะของธุรกิจมากขึ้น และบางส่วนของภาคประชาสังคม

2) รอยต่อระหว่างภาคเอกชนและภาครัฐ คือ ลูกผสมของความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนหรือที่เรียกว่ารัฐร่วมเอกชน (Public Private) ที่มีเป้าหมายให้สวัสดิการรูปแบบใหม่ที่ปฏิบัติการควบคู่ไปกับภารกิจแห่งรัฐ

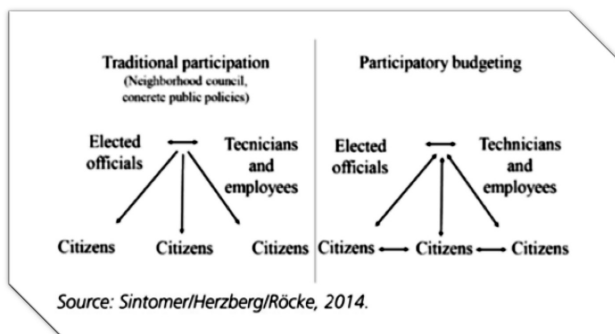
3) รอยต่อระหว่างรัฐและประชาสังคม คือ เงาแห่งรัฐ (Shadow State) โดยองค์การภาคประชาสังคมได้ทำหน้าที่เป็นรัฐตัวแทนในการจัดสวัสดิการที่อาจประสบความล้มเหลวของภาครัฐ เช่น งบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting) ที่เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศบราซิล และ PB ที่ขยายอยู่ในเมืองต่าง ๆ ของโลก

เมื่อพิจารณาจากแหล่งที่มาของนวัตกรรมสังคมข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าแบบอุดมคติ (ideal type) ทั้งสามแบบได้ช่วยอุดช่องโหว่ให้กับส่วนที่ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ไม่สามารถครอบคลุมไปถึงได้

งบประมาณแบบมีส่วนร่วมในฐานะนวัตกรรมสังคม

งบประมาณแบบมีส่วนร่วมในฐานะนวัตกรรมสังคม คือ การให้เหตุผลว่างบประมาณแบบมีส่วนร่วมเป็นนวัตกรรมสังคมได้เพราะอะไร ในที่นี้ผู้เขียนให้เหตุผลไว้สามอย่าง คือ งบประมาณแบบมีส่วนร่วมมีความสอดคล้องกับนวัตกรรมสังคม มีพื้นที่ที่เกิดขึ้นตรงตามกรอบคิดเบื้องต้นในการทำความเข้าใจนวัตกรรมสังคม และมีแหล่งที่มาตามแบบอุดมคติของนวัตกรรมสังคม กล่าวคือ

งบประมาณแบบมีส่วนร่วม ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดงบประมาณที่แบบเดิม การตัดสินใจมาจากข้างบนลงข้างล่าง (top-down) โดยภาคการเมืองหรือผู้มีอำนาจเป็นผู้ตัดสินใจ และภาคประชาชนเป็นผู้รับมาปฏิบัติ ได้เปลี่ยนแปลงสู่การตัดสินใจที่มาจากภาคประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจร่วมกับภาคการเมืองหรือผู้มีอำนาจ การเปลี่ยนแปลงนี้ได้นำไปสู่แนวปฏิบัติใหม่ในการจัดการงบประมาณ

ที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุดังกล่าว งบประมาณแบบมีส่วนร่วม หรือ PB จึงจัดเป็นนวัตกรรมสังคมทั้งนี้เพราะ PB สามารถจัดการแก้ปัญหาของสังคมที่สะสมและซับซ้อน โดยเฉพาะระบบอำนาจนิยมในระบบราชการที่ยากแก่การจัดการแก้ไขได้

งบประมาณแบบมีส่วนร่วมเป็นการทำงานที่มีลักษณะของการจัดการเป็นองค์กร ทั้งแบบเป็นทางการ คือ มีความเกี่ยวข้องกับองค์กรภาครัฐ ราชการ และไม่เป็นทางการ คือ มีความเกี่ยวข้องกับองค์กรภาคประชาชน และเป็นพื้นที่ที่มีกระบวนการทำงานที่จัดระเบียบ กลไก และวิธีการทำงานให้กลายเป็นเครื่องมือในการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง PB ได้มีการจัดประชุมร่วมกัน ได้แก่ การประชุมตัวแทนระดับภูมิภาค และการประชุมประชาคม ที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐและประชาชนมีโอกาสทำงานร่วมกันในการจัดทำงบประมาณบางส่วน จึงอาจกล่าวได้ว่า PB เป็นนวัตกรรมสังคมในพื้นที่การทำงานขององค์กร (organization aspect)

งบประมาณแบบมีส่วนร่วมไม่ใช่แบบของการจัดการงบประมาณที่เกิดขึ้นโดยภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่งโดยเฉพาะ แต่การเกิดขึ้นดังกล่าวเป็นผลมาจากการมีบทเรียนจากภาครัฐบาลท้องถิ่นในเมืองพอร์ต อัลเลเกอร์ ประเทศบราซิล ที่ก่อนมีการใช้ระบบ PB พบว่าเมืองนี้กำลังล้มละลายเนื่องจากการทำงานแบบราชการที่ไม่เป็นระบบในช่วงสองปีแรกฝ่ายบริหารใหม่จึงพยายามหาวิธีในการจัดการกับปัญหาทางการเงินโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรงกับกิจกรรมของรัฐ จนนำมาสู่การพัฒนาขึ้นของ PB ที่อยู่ในฐานะนวัตกรรมสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างรอยต่อของภาครัฐ และภาคประชาสังคม ดังที่เรียกว่าเงาแห่งรัฐ (Shadow State) นั่นเอง

บทส่งท้าย

งบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting) อยู่ในฐานะนวัตกรรมสังคม เพราะเป็นแนวทางใหม่ในการจัดการแก้ปัญหาของสังคมที่สะสมและซับซ้อนโดยเฉพาะระบบอำนาจนิยมในระบบราชการที่ยากแก่การจัดการแก้ไขได้ผ่านการจัดทำงบประมาณที่ประชาชนมีส่วนร่วม และหากมองจากการให้ความสำคัญต่อพื้นที่ที่มีนวัตกรรมสังคมได้เกิดขึ้น และหรือมีการปฏิบัติที่ทำให้มีนวัตกรรมสังคมขึ้น พบว่า งบประมาณแบบมีส่วนร่วมได้ปรากฏอยู่ในพื้นที่การทำงานขององค์กร (organization aspect) โดยความร่วมมือกันระหว่างองค์กรท้องถิ่นกับภาคประชาสังคม หรือหากมองจากแหล่งที่มาตามแบบอุดมคติของนวัตกรรมสังคม งบประมาณแบบมีส่วนร่วม คือ Shadow State ที่เกิดขึ้นบนรอยต่อระหว่างของรัฐกับภาคประชาสังคม

งบประมาณแบบมีส่วนร่วมเมื่ออยู่ในบริบทของสังคมหรือพื้นที่ที่แตกต่างกันย่อมมีลักษณะของการดำเนินงานที่แตกต่างกันไปตามความเฉพาะของปัจจัยแวดล้อมหรือความพร้อมในพื้นที่ และแน่นอนที่สุดการนำสู่ภาคปฏิบัติของแนวทางนี้ย่อมมีปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้นอยู่เสมอ อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะมีข้อจำกัดและปัญหาในภาคปฏิบัติเพียงใด งบประมาณแบบมีส่วนร่วมจัดเป็นนวัตกรรมสังคมที่เป็นดังกลไกประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) ที่สามารถเพิ่มพลังให้ภาคประชาชนกลายเป็นผู้มีสิทธิมีเสียงในการระบุปัญหา แก้ปัญหา และพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเองได้

ไม่ว่าข้อดีและข้อจำกัดของประสบการณ์เกี่ยวกับงบประมาณแบบมีส่วนร่วมจะเป็นอย่างไรสิ่งสำคัญที่พึงตระหนักคือ PB ไม่มี “โมเดล” เดียว แต่เป็นการรวบรวมประสบการณ์ที่มีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน บางทีความเสี่ยงที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของ PB ทั้งในบราซิลและในประเทศอื่นๆที่ทดลองใช้ก็คือการนำสูตร “คัดลอกและวาง” มาใช้โดยไม่มีการประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมหรือพื้นที่นั้น ๆ หากเป็นดังกล่า PB ก็ไม่อาจอยู่ในฐานะนวัตกรรมสังคมได้เลย และสำหรับประเทศไทยนั้นแม้จะมีความพยายามนำแนวคิดงบประมาณแบบมีส่วนร่วมมาใช้ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม แต่แนวคิดดังกล่าวยังคงเป็นเพียงหลักการ เพราะในทางปฏิบัติอำนาจในการตัดสินใจขั้นสุดท้ายด้านงบประมาณไม่ได้อยู่ที่มือของประชาชนฐานรากอย่างแท้จริง ถึงเวลาแล้วที่รัฐไทยจะต้องให้อำนาจในการตัดสินใจดังกล่าวแก่ประชาชนพร้อม ๆ กับการเตรียมภาคประชาชนให้มีความเข้มแข็งและมีความพร้อมในการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมได้อย่างเหมาะสมกับพื้นที่หรือภูมิสังคมทั้งนี้ก็เพื่อให้ประโยชน์สูงสุดเกิดขึ้นกับประชาชนโดยแท้

บรรณานุกรม

- ชื่นฤทัย กาญจนะจิตตรา. 2544. **นวัตกรรมสังคม: การให้ความหมายและลักษณะกิจกรรมในประเทศไทย.** คลังข้อมูลและความรู้ระบบสุขภาพ (Knowledge Bank). [Online] เข้าถึงจาก <https://kb.hsri.or.th/dspace/> (สืบค้นวันที่ 4 มกราคม 2564).
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. 2556. **งบประมาณแบบมีส่วนร่วม: บทเรียนจากต่างประเทศและความท้าทายสำหรับประเทศไทย.** วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. 20 (1): 9-39.
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ. 2553. “**นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อผู้ประกอบการ,** วารสารบริหารธุรกิจ. 33 (128): 49-65. [Online]. เข้าถึงจาก <http://www.jba.tbs.tu.ac.th/files/Jba128/Article/JBA128Somnuk.pdf>. (สืบค้นวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2560).
- สฤณี อาชวานันทกุล. 2558. **การจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting).** [Online]. เข้าถึงจาก <https://thaipublica.org/2015/06/participatory-budgeting/>. (สืบค้นวันที่ 4 มกราคม 2564).
- สุนทร คุณชัยมิ่ง. 2563. **นวัตกรรมสังคม พื้นที่ และการปฏิบัติการ.** เอกสารประกอบการสอนรายวิชา CSI 703: ทฤษฎีนวัตกรรมสังคม หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต, เอกสารเย็บเล่ม.
- Nicholls, A. and Murdock, A. (eds). 2012. **Social Innovation: Blurring Boundaries to Reconfigure Markets.** Basingstoke: Palgrave Macmillan. [Online]. from https://www.researchgate.net/publication/304881856_Introduction_Dimensions_of_Social_Innovation (Retrieved December 25, 2020.)
- Nicholls, A., Simon, J., & Gabriel, M. 2015. **Introduction: Dimensions of Social Innovation.** [Online]. from <https://www.researchgate.net/publication/304881856>. (Retrieved December 25, 2020.)
- Shah, Anwar. 2007. “**Overview.**” In **Participatory Budgeting.** Anwar Shah. (Ed.) The World Bank, Washington, DC., 1-18.
- Sintomer, Y.; Röcke, A.; Herzberg, C. 2014. **Participatory Democracy and Public Service Modernization,** Farnham, Ashgate.
- Souza, C. 2001. **Participatory budgeting in Brazilian cities: limits and possibilities in building democratic institutions.** Environment & Urbanization, 13(1), 159-184.
- UN-Habitat. 2004. **72 Frequently Asked Questions about Participatory Budgeting.** Urban Governance Toolkit Series, UN-Habitat, Quito.
- Wampler, Brian. 2000. **A Guide to Participatory Budgeting.** Paper presented at the third conference of the International Budget Project, Mumbai, November 4-9. [Online]. from <http://www.internationalbudget.org/cdrom/papers/systems/ParticipatoryBudgets/Wampler.pdf>. (Retrieved December 25, 2020.)
- Wampler, Brian. 2007. **Participatory Budgeting in Brazil: Contestation Cooperation, and Accountability.** University Park, PA: Pennsylvania State University Press.

ฐานข้อมูลทางชีวภาพของผู้ไม่มีสัญชาติไทย

Biological database of non-Thai citizens

อรุณพร นครพุ่ม และ ศิริรัตน์ ชูสกุลเกรียง

Arunphon Nakornphum and Sirirat Choosakulkrieng

คณะวิทยาศาสตร์ สาขานิติวิทยาศาสตร์และงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร
Faculty of Science, Department of Forensic Science and Criminal Justice, Silpakorn University
arunphon@hotmail.com โทรศัพท์ 062-351-4935

Received 18/10/2563

Revised 22/10/2564

Accepted 02/11/2564

บทคัดย่อ

ปัจจุบันมีกลุ่มคนจำนวนมากอพยพเข้ามาในประเทศไทย โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทย กลุ่มคนที่ลักลอบเข้าเมืองมาโดยผิดกฎหมาย รวมถึงการเข้าเมืองโดยถูกกฎหมายเพื่อมาท่องเที่ยวหรือเพื่อการศึกษาแต่เปลี่ยนวัตถุประสงค์มาประกอบอาชีพในประเทศ เป็นต้น ประกอบกับกระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลให้หลายประเทศในปัจจุบันต้องเตรียมการรับมือกับปัญหาความมั่นคงที่มาในรูปแบบใหม่ ๆ อย่างที่ไม่เคยพบมาก่อนโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรมข้ามชาติ (Transnational Crimes)

การศึกษาวิจัยเรื่องฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลในต่างประเทศ 2. เพื่อศึกษารูปแบบการนำข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลมาใช้ประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของต่างประเทศและในประเทศ และ 3. เพื่อศึกษาและกำหนดรูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย สำหรับวิธิตำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้รูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมเป็นหลัก (Review Literature) ด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ของประเทศต่าง ๆ เกี่ยวกับฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลในต่างประเทศ การศึกษาแนวทางในการดำเนินการกับกลุ่มคนที่ไม่ใช่คนในชาติ (กลุ่มคนไร้สัญชาติ คนไร้รัฐ คนพลัดถิ่น ผู้อพยพ และผู้ลี้ภัย) ในบริบทของประเทศตะวันตก เพื่อนำมากำหนดรูปแบบในการบริหารจัดการกลุ่มบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย

ปัจจุบันทุกประเทศให้ความสนใจเรื่องความมั่นคงและเรื่องสิทธิมนุษยชนควบคู่กัน ประกอบกับการเคลื่อนย้ายของบุคคล รวมถึงตลอดถึงข้อมูล ข่าวสารภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์เป็นไปได้โดยง่าย หากมีกลไกหรือฐานข้อมูลสำหรับควบคุมหรือจัดระเบียบบุคคลในการเคลื่อนย้ายหรือเดินทางข้ามแดน โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอาเซียน ก็จะสามารถเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบและป้องกันการกระทำความผิดในลักษณะข้ามชาติได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: ฐานข้อมูล สัญชาติ ข้อมูลทางชีวภาพของบุคคล

Abstract

Today many people are immigrating to Thailand unlawfully. Whether they are immigration to settle in Thailand or a group of people smuggled into the city illegally Including legal immigration for tourism or study but change the objective to make a career in the country. Coupled with globalization, many countries have to prepare to deal with new forms of security problems like never before especially transnational crime.

Research studies on the necessity of establishing a biological database of non-Thai citizens the objectives are 1. to study a model for preparing a biological database of persons abroad 2. to study patterns for the utilization of biological information of persons in maintaining order and security in western countries; and 3. to study and formulate biological databases of persons without Thai nationalities. The researcher used a qualitative research model by using the review literature method with documentary research about biological database of persons abroad ,studying the guidelines for dealing with non-national groups. (Stateless people, diaspora, immigrants, and refugees) in the context of western countries to determine a model for the management of non-Thai citizens who live in Thailand.

Nowadays, all countries are concerned with security and human rights. Coupled with the movement of people including the information under globalization is easily possible. If there is a mechanism or database for controlling or organizing people in moving or roaming a border especially in ASEAN countries it can be a tool for detecting and preventing transnational offenses as well.

Keywords: Database, nationality, biological

1. บทนำ

กลุ่มบุคคลผู้ไร้รัฐในประเทศไทย ครอบคลุมถึง ผู้ที่เข้ามาในผืนแผ่นดินไทยโดยไร้สถานะทางกฎหมาย ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่มผู้อพยพ กลุ่มคนชายขอบ อาทิ กลุ่มชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อย คนไร้รัฐตามกฎหมาย หรือคนไร้สัญชาติ เด็กไร้สัญชาติ แรงงานข้ามชาติ เป็นต้น โดยกลุ่มผู้ไม่มีสถานะทางกฎหมายเหล่านี้ ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย ในหลากหลายแง่มุม อาทิ ผลกระทบต่อสังคม เช่น ปัญหาการให้สัญชาติไทยแก่บุตรที่เกิดในประเทศไทยโดยมีพ่อแม่ เป็นคนไร้สถานะทางกฎหมายอาจเพิ่มมากขึ้นซึ่งจะเป็นการเพิ่มภาระด้านงบประมาณของประเทศในอนาคต และปัญหา ด้านอาชญากรรมอาจเพิ่มมากขึ้น ผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติและความปลอดภัยของสังคม อาจมีความขัดแย้ง กับกลุ่มคนที่มีเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม และความเชื่อที่แตกต่างกัน อาจนำไปสู่การเรียกร้องขอปกครองตนเอง และอาจ มีการแก้ปัญหาด้วยการสู้รบกันจนกลายเป็นสงครามที่สร้างความเสียหายให้แก่ประเทศชาติ ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ และงบประมาณรายจ่าย การเข้ามาของคนไร้สถานะทางกฎหมายจะเป็นการเพิ่มผู้ใช้บริการสาธารณะในประเทศ ซึ่งเมื่อรวมกับคนไทยผู้ใช้บริการก็จะทำให้ปริมาณผู้ใช้บริการสาธารณะโดยรวมเพิ่มขึ้นส่งผลให้รัฐต้องเพิ่มบุคลากรและ งบประมาณเพื่อให้บริการเพิ่มขึ้นตามปริมาณผู้ใช้บริการที่เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน และผลกระทบทางด้านสุขภาพอนามัย กลุ่มคนเหล่านี้จะนำโรคติดต่อเข้ามาในประเทศไทย และจะกลายเป็นตัวการในการแพร่ขยายโรคที่ติดมาไปสู่ชุมชน ซึ่ง ส่งผลต่อหน่วยงานสาธารณสุขและหน่วยงานฝ่ายปกครองที่จะต้องเตรียมการทั้งอุปกรณ์ บุคลากรสายแพทย์และพยาบาล อาคารสถานที่ และรวมทั้งงบประมาณให้พร้อมเพรียงเพื่อแก้ไขปัญหานี้ ปัจจุบันการตรวจพิสูจน์ DNA มีประโยชน์ อย่างมากในทางนิติวิทยาศาสตร์และกระบวนการยุติธรรม ซึ่งในกลุ่มประเทศ EU ได้มีการกำหนดไว้ใน PrUm Treaty หรือที่เรียกโดยทั่วไปว่า ระบบ PrUm (PrUm Regime) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบูรณาการ ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ การก่อการร้าย และการอพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ด้วยการ ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล DNA ลายพิมพ์นิ้วมือ และข้อมูลยานพาหนะ ระหว่างประเทศสมาชิก EU ด้วยกัน สำหรับประเทศไทย กระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์มีบทบาทที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรม ประเทศไทยยอมรับพยาน หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม และถือได้ว่าพยานหลักฐานทาง นิติวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานหลักฐานประเภทสารพันธุกรรม (DNA) มีประโยชน์อย่างมากในการคลี่คลายคดี และประเทศไทยโดยสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ได้มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน ระหว่างสถาบันนิติวิทยาศาสตร์กับ สำนักงานสอบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (Federal Bureau of Investigation : FBI) เพื่อใช้ระบบฐานข้อมูลร่วมกัน

ผ่านระบบ CODIS Combined DNA Index System และสถาบันนิติวิทยาศาสตร์มีการจัดเก็บรูปแบบสารพันธุกรรมภายในฐานข้อมูลสารพันธุกรรมทางนิติวิทยาศาสตร์ ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2546 จนถึงปัจจุบัน มากกว่า 100,000 รายการ สามารถตรวจเปรียบเทียบรูปแบบสารพันธุกรรม (Matching) ได้แล้วมากกว่า 1,000 รายการ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการคลี่คลายคดีในชั้นศาลจนสามารถนำผู้ต้องหามาตัดสินรับโทษตามกระบวนการยุติธรรม

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศพบว่า มีการใช้ประโยชน์จาก DNA ในการสืบหาสายสัมพันธ์ทางครอบครัวของบุคคล โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ-ลูก เพื่อประโยชน์ในการรับรองสถานะของบุคคลทางกฎหมาย เช่น ในประเทศไทย สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ได้ดำเนินการจัดเก็บตัวอย่าง DNA ของบุคคลผู้ไม่มีสถานะทางกฎหมาย ใน 9 ตำบลซึ่งมีเขตแดนติดกับประเทศพม่า เพื่อสืบค้นรากเหง้าของบุคคล และนำไปเป็นข้อมูลสำหรับการรับรองสถานะความเป็นคนไทย ซึ่งเมื่อบุคคลเหล่านี้ได้รับการรับรองสถานะแล้วก็มีสิทธิในความเป็นพลเมืองไทย มีบัตรประจำตัวประชาชน ตลอดจนสามารถรับบริการสาธารณสุขในฐานะประชาชนคนไทย อันเป็นการลดปัญหาทางสังคมได้ประการหนึ่ง นอกจากนี้ได้มีงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดทำฐานข้อมูล DNA ในประเทศไทย เพื่อรวบรวม DNA ของบุคคลที่มีกฎหมายอนุญาตให้จัดเก็บ อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งโดยเฉพาะ เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนและคลี่คลายคดีอาชญากรรม

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลเอกสาร (Documentary research) เป็นหลัก เนื่องจากผู้วิจัยต้องการทราบรูปแบบในการบริหารจัดการกลุ่มคนที่ไม่ใช่คนในชาติ (กลุ่มคนไร้สัญชาติ คนไร้รัฐ คนพลัดถิ่น ผู้อพยพ และผู้ลี้ภัย) ของประเทศตะวันตก จึงจำเป็นต้องศึกษาค้นคว้าถึงรูปแบบการดำเนินการของแต่ละประเทศ รวมถึงศึกษาอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพ ตลอดจนรูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลกลุ่มบุคคลผู้ลี้ภัยและเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายของสหภาพยุโรป

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้วยการทบทวนวรรณกรรม ประกอบไปด้วย แนวความคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ (Globalization) แนวคิดประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (Liberal Democracy) แนวคิดเกี่ยวกับสัญชาติ คนไร้สัญชาติและคนไร้รัฐ แนวคิดและความหมายของผู้ลี้ภัย (Refugee) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอพยพโยกย้าย แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง (Citizenship) แนวความคิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย การนำกระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในการพิสูจน์บุคคล แนวคิดการจัดทำฐานข้อมูลผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมือง แนวคิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลส่วนบุคคลภายใต้ Prüm Treaty และงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์รูปแบบในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย และกำหนดประเด็นในการศึกษา ดังนี้

1. รูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลในต่างประเทศ
2. รูปแบบการนำข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลมาใช้ประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของต่างประเทศและในประเทศ
3. การกำหนดรูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย

3. ผลการวิจัย

3.1 รูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลในต่างประเทศ

ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมืองของสหภาพยุโรป โดยฐานข้อมูลนี้ดำเนินการภายใต้ข้อตกลงดับลิน (Dublin Regulation) ด้วยการจัดให้มีฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือของสหภาพยุโรป มีชื่อเรียกว่า ระบบ Eurodac หรือ (European Dactyloscopy) เป็นฐานข้อมูลที่รวบรวมลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ขอลี้ภัยและผู้ข้ามพรมแดนโดยผิดกติ ซึ่งมีอายุ 14 ปีขึ้นไป และในปัจจุบันได้มีข้อเสนอในการปรับอายุของผู้ถูกจัดเก็บมาเป็นที่ตั้งแต่อายุ 6 ปี ขึ้นไป โดยลายพิมพ์นิ้วมือเหล่านี้จะถูกส่งด้วยระบบดิจิทัลไปยังหน่วยงานกลางของคณะกรรมาธิการยุโรป

เพื่อดำเนินการตรวจสอบโดยอัตโนมัติบนฐานข้อมูลที่จัดเก็บไว้ ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการข้อมูล ผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถพิจารณาได้ว่าผู้ลี้ภัยได้สมัครขอลี้ภัยในรัฐสมาชิก สหภาพยุโรปอื่นแล้วหรือผ่านการลักลอบผ่านประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปอื่นอย่างผิดกฎหมายหรือไม่ ซึ่งหากตรวจพบว่า ลายพิมพ์นิ้วมือ ได้เคยถูกบันทึกไว้แล้ว ณ ประเทศสมาชิกอื่น ผู้ที่ขอแสวงหาที่พักพิงหรือผู้ลี้ภัยก็จะต้องถูกส่งกลับไปยังประเทศนั้น ๆ สำหรับข้อมูลที่ถูกรวบรวมไว้ในฐานข้อมูล Eurodac เป็นไปตามข้อตกลงดับลินที่สาม (Dublin III) ประกอบไปด้วย ลายพิมพ์นิ้วมือบุคคลทั้งสิบนิ้ว ข้อมูลของรัฐต้นทาง สถานที่ วันที่ของการขอความคุ้มครองระหว่างประเทศ (ถ้ามี) เพศของบุคคลนั้น และหมายเลขอ้างอิง โดยสรุปแล้วในการระบุตัวตนของบุคคลตามมาตรฐานของ Eurodac คือ ระบบจะดำเนินการเปรียบเทียบลายพิมพ์นิ้วมือ โดยระบบจะไม่จัดเก็บข้อมูลส่วนตัวของบุคคล อาทิ ชื่อ สถานที่เกิด วันเกิด เป็นต้น และในฐานข้อมูลจะไม่ปรากฏรูปภาพของบุคคล ตลอดจนไม่มีระบบการจดจำใบหน้า จากผลสำรวจของเว็บไซต์ THALES Group ได้จัดอันดับประเทศที่เป็นต้นกำเนิดของการขอลี้ภัยในต่างประเทศ เรียงตามลำดับ 10 ประเทศ ในปี ค.ศ. 2019 ดังนี้ ซีเรีย อัฟกานิสถาน เวเนซุเอล่า โคลัมเบีย อิรัก ตุรกี ปากีสถาน จอร์เจีย ไนจีเรีย อิหร่าน และแอลบาเนีย ระบบการคุ้มครองข้อมูลของ Eurodac อยู่ภายใต้กรอบกฎหมายของการคุ้มครองข้อมูลของประเทศสมาชิกภายใต้ข้อตกลงดับลิน (Dublin Regulation) ซึ่งอยู่ในการควบคุมของ European Data Protection Supervisor (EDPS) และ Data Protection Officer (DPO) ของหน่วยงาน European Union Agency for the Operational Management of Large-Scale IT Systems in the Area of Freedom, Security and Justice (eu-LISA) โดย EDPS ได้กำหนดมาตรฐานในการดำเนินการตรวจสอบตามปกติ ซึ่งการจัดเก็บข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือของบุคคลนั้นมีการกำหนดระยะเวลาการจัดเก็บไม่เท่ากัน โดยลายพิมพ์นิ้วมือของกลุ่มผู้ลี้ภัยจะจัดเก็บไว้ในระบบ เป็นเวลา 10 ปี สำหรับกลุ่มบุคคลผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย จะถูกจัดเก็บไว้เป็นเวลา 18 เดือน โดยข้อมูล ณ ค.ศ. 2019 มีข้อมูลของกลุ่มผู้ลี้ภัยจำนวน 97% ในส่วนของการสืบค้นข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือของกลุ่มผู้ลี้ภัย พบว่ามีประเทศที่มีการสืบค้นข้อมูลสูงสุด ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมัน สเปน กรีซ และอิตาลี สำหรับการสืบค้นข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือของกลุ่มผู้ข้ามพรมแดนโดยผิดกฎหมาย ประเทศที่มีการสืบค้นข้อมูลสูงสุด ได้แก่ กรีซ สเปน อิตาลี และมีกรณีการสืบค้นข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือของกลุ่มผู้อาศัยอยู่ในประเทศสมาชิกโดยผิดกฎหมาย ประเทศที่มีการสืบค้นข้อมูลสูงสุด ได้แก่ เยอรมัน กรีซ เบลเยียม อิตาลี และฝรั่งเศส ทั้งนี้ บุคคลที่ถูกจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือ สามารถร้องขอในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของตนได้

นอกจากนี้ในอนุสัญญา Prüm (Prüm Treaty) ซึ่งเป็นความร่วมมือกันระหว่างประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปจำนวน 7 ประเทศ ได้แก่ เบลเยียม เยอรมัน สเปน ฝรั่งเศส ลักซิมเบิร์ก เนเธอร์แลนด์ และออสเตรีย โดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างความร่วมมือกันระหว่างประเทศสมาชิกเพื่อพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการต่อต้านการก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามพรมแดน และการอพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ด้วยการดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายของสหภาพยุโรป โดยอนุสัญญานี้ได้ลงนามโดยภาคีสัญญา ณ เมือง Prüm ประเทศเยอรมัน เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม ค.ศ. 2005 และในปี ค.ศ. 2008 คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปได้มีข้อตกลงสองฉบับ (Prüm Decisions) และได้นำมาปรับปรุงให้เป็นส่วนหนึ่งในกรอบกฎหมายของสหภาพยุโรป ในอนุสัญญาฉบับนี้วางข้อกำหนดให้รัฐสมาชิกจัดให้มีฐานข้อมูล DNA ในระดับประเทศของตน เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนความผิดทางอาญา และการประมวลผลข้อมูลที่เก็บไว้เหล่านั้นจะต้องสอดคล้องกับกฎหมายของแต่ละประเทศ ทั้งนี้ ข้อมูล DNA ตลอดจนข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือที่จัดเก็บไว้ภาคีสัญญาที่ดำเนินการจัดเก็บจะต้องจัดให้มีรายละเอียดอ้างอิงของข้อมูล (reference data) ซึ่งข้อมูลอ้างอิงนี้สร้างจากส่วนที่ไม่ได้เข้ารหัสของ DNA และข้อมูลอ้างอิงต้องไม่มีข้อมูลใดที่จะสามารถระบุตัวตนของบุคคลผู้เป็นเจ้าของ DNA ได้โดยตรง และในการสืบค้นข้อมูลจะต้องไม่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ นอกจากนี้ภาคีสัญญา ต้องจัดให้มีหน่วยประสานงานระดับชาติ (National contact point) โดยหน่วยประสานงานนี้จะกำกับการสืบค้นและเปรียบเทียบฐานข้อมูลกับประเทศภาคีสัญญา ด้วยการเปรียบเทียบข้อมูล DNA ตลอดจนลายพิมพ์นิ้วมือกับอุปกรณ์จับคู่ (matching machine) จากระบบคอมพิวเตอร์ในประเทศภาคีสัญญา ประเทศที่ร้องขอข้อมูลสามารถสืบค้นข้อมูลได้โดยอัตโนมัติ กรณีการร้องขอเป็นทางการผ่านหน่วยประสานงานระดับชาติ ภาคีจะดำเนินการโดยการส่ง e-mail เพื่อ

ขอข้อมูล จากนั้นเจ้าหน้าที่ของประเทศที่ถูกร้องขอจะดำเนินการสืบค้นข้อมูลจากหน่วยงานระดับชาติ หากมีข้อมูลตามที่ร้องขอ (hit) เจ้าหน้าที่จะให้ข้อมูลอ้างอิง (ระบุเป็นหมายเลข) ซึ่งหน่วยงานที่ขอจะสามารถใช้ข้อมูลอ้างอิงเพื่อนำไปสืบค้นข้อมูลจากบุคคลที่ถูกจัดเก็บ DNA หรือลายพิมพ์นิ้วมือต่อไป โดยการดำเนินการสืบค้นเหล่านี้ ต้องสอดคล้องกับกฎหมายภายใน รวมถึงกฎระเบียบต่าง ๆ ของประเทศ ด้วย

ตารางที่ 1 สรุปการจัดตั้งฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคล

ฐานข้อมูล	กฎหมายรองรับ	ข้อมูลที่จัดเก็บ
1. ฐานข้อมูลสำหรับผู้ลี้ภัยและผู้อพยพ เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย (Eurodac)	ระเบียบดับลินที่ 3 (Dublin Regulation III)	ลายพิมพ์นิ้วมือของบุคคล อายุตั้งแต่ 14 ปี ขึ้นไป
2. ฐานข้อมูล DNA ระดับประเทศ (national DNA analysis files)	Prüm Treaty	จัดเก็บ DNA ของบุคคล

3.2 รูปแบบการนำข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลมาใช้ประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของต่างประเทศและในประเทศ

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า กระแสโลกาภิวัตน์ ได้เข้ามามีบทบาทในประชาคมโลกเป็นอย่างมาก เห็นได้จากระบบเทคโนโลยีสื่อสารที่รวดเร็วฉับไวในปัจจุบันส่งผลให้การดำเนินชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก จากอดีตที่การติดต่อสื่อสารเป็นไปด้วยความยากลำบาก ไม่ว่าจะเป็นการใช้นกพิราบสื่อสาร ระบบจดหมาย ระบบโทรเลข โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต จนมาถึงการติดต่อแบบไร้สายอย่างเช่นปัจจุบัน ส่งผลให้เส้นแบ่งเขตแดนที่เคยชัดเจนกลับเบาบางลง ความไกลห่างทางกายภาพ ไม่เป็นอุปสรรคในการติดต่อสื่อสาร ตลอดจนการทำธุรกรรมต่าง ๆ สามารถดำเนินการในลักษณะข้ามชาติ โดยใช้เวลาชั่วพริบตา โลกาภิวัตน์ จึงถือเป็นจุดกำเนิดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในระดับโลก ประกอบกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ส่งผลให้เกิดกระแสของการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน สิทธิพลเมือง เสรีภาพพลเมือง และเสรีภาพทางการเมืองมีความเท่าเทียมกันสำหรับทุกคน ด้วยเหตุนี้ปัญหาของบุคคลที่อยู่ในสถานะไร้สัญชาติ ไร้รัฐ ได้รับผลกระทบในการถูกมองข้ามเรื่องสิทธิมนุษยชน การขาดสิทธิในฐานะพลเมือง การขาดเสรีภาพในการเดินทาง การขาดโอกาสทางการศึกษา ตลอดจนการรักษาสุขภาพ เป็นต้น เช่นเดียวกับบุคคลที่อยู่ในสถานภาพผู้ลี้ภัย ซึ่งจำเป็นต้องทิ้งประเทศบ้านเกิดของตนเอง เนื่องจากความหวาดกลัวการถูกประหารหรือได้รับการคุกคามต่อชีวิตเนื่องจากสาเหตุข้อหนึ่งข้อใด เช่น เชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ สมาชิกภาพในกลุ่มทางสังคม และสมาชิกภาพในกลุ่มความคิดทางการเมือง ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะพบปัญหาอุปสรรคในการดำรงชีวิตอยู่ในต่างประเทศ จึงจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากประเทศที่ตนลี้ภัยไปอาศัยอยู่ เห็นได้จากสถานการณ์ที่กล่าวมาข้างต้น บุคคลที่ไม่ใช่คนของรัฐจะถูกปฏิเสธว่าไม่ใช่พลเมืองของรัฐ ทำให้ไม่ได้รับสิทธิตลอดจนหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศ และหากคนเหล่านี้เพิ่มจำนวนมากขึ้นโดยขาดกลไกการควบคุมก็จะส่งผลกระทบต่อประเทศและสังคมโลกในระยะยาว ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดแนวคิดในการนำหลักการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาเชื่อมโยงกับระบอบการเมืองเพื่อวิเคราะห์ความเป็นพลเมืองในเชิงชีววิทยา หรือพลเมืองทางชีวภาพ (Biological / Genetic Citizenship) เห็นได้จากการใช้ประโยชน์จากลายพิมพ์นิ้วมือ (Fingerprint) รวมถึงการนำ DNA มาใช้ประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเป็นชาติ (National) และความเป็นพลเมือง (Citizenship) ในมุมมองของรัฐ-ชาติ (Nation-State) มีการนำแนวความคิดเกี่ยวกับเชื้อชาติ (race) และประชากรศาสตร์ (demography) มาเชื่อมโยงกันเกิดเป็นแนวคิดของพลเมืองกับความเชื่อเกี่ยวกับการดำรงอยู่ทางชีววิทยาของมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลในครอบครัวและเชื้อสายในฐานะชุมชน และในฐานะประชากรและเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ เช่นเดียวกับมิติอื่นของความเป็นพลเมือง ความเป็นพลเมืองทางชีววิทยายู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยนอาณาเขตใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในมิติท้องถิ่น มิติระดับชาติและการข้ามชาติ และเพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อยและการรักษาความมั่นคงภายในของประเทศ ได้มีการนำกระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์มาปรับใช้เพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ตัวตนของบุคคล ได้แก่ การรวมตัวของครอบครัว (Family Reunification) รูปแบบ

การย้ายถิ่นเพื่อการรวมตัวของครอบครัว หรือที่เรียกว่า Family Reunification หมายถึง กระบวนการให้สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะ บุตร คู่สมรส และผู้สูงอายุที่มีลักษณะพึ่งพิง ได้มีโอกาสอาศัยอยู่ร่วมกันในฐานะสมาชิกของครอบครัว โดยแนวคิดนี้สืบเนื่องมาจากการเคารพในสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลดังที่ปรากฏในมาตรา 16 แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of human Rights) มาตรา 8 แห่งอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (European Convention on Human Rights) กฎบัตรสังคมยุโรป ซึ่งปรับแก้ในปี ค.ศ.1996 (European Social Charter revised 1996) อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสถานะทางกฎหมายของแรงงานข้ามชาติ ปี ค.ศ.1977 (European Convention on the Legal Status of Migrant Workers 1977) และคำสั่งของสหภาพยุโรปว่าด้วยสิทธิในการรวมครอบครัวใหม่ (EU Directive on the right to family reunification) นอกจากนี้ในที่ประชุมรัฐสภาของยุโรป (The Parliamentary Assembly of the Council of Europe : PACE) ได้ให้การสนับสนุนสิทธินี้ด้วยการกำหนดไว้ในข้อแนะนำที่ 1686 (recommendation 1686) และใน Position paper on family reunification ในปี ค.ศ. 2012 อีกด้วย สำหรับการรวมครอบครัว (Family Reunification) ได้มีการนำการทดสอบ DNA มาใช้เป็นหลัก เนื่องจากการแสดงเอกสารหลักฐานส่วนบุคคล สำหรับใช้ในการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอาจไม่เพียงพอหรือในบางกรณีอาจไม่เป็นที่น่าเชื่อถือ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ยื่นคำขอรวมครอบครัวที่มาจากแอฟริกา เอเชีย และประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งกลุ่มประเทศเหล่านี้ติดอันดับของความไม่น่าเชื่อถือในเรื่องของเอกสารแสดงตัวตน รวมถึงบางประเทศที่มีการลักลอบทางการเมือง อาทิ โซมาเลีย เอิริเทรีย และพม่า จึงมีความจำเป็นต้องใช้การพิสูจน์ DNA เพื่อให้สามารถยืนยันความสัมพันธ์ของบุคคลได้อย่างแม่นยำ (Torsten Heinemann and Thomas Lemke, 2014) ทั้งนี้ หลายประเทศในยุโรปและสหรัฐอเมริกาได้มีการออกนโยบายเกี่ยวกับการรวมตัวของครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมนำมาวิเคราะห์ ดังนี้

ประเทศเยอรมนี ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการตรวจสอบความสัมพันธ์ทางเครือญาติโดยนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในกรณีที่มีความประสงค์จะพิสูจน์ความสัมพันธ์ของบุคคล ในช่วงปี ค.ศ. 1990 หลายประเทศได้ริเริ่มนำการวิเคราะห์ DNA มาใช้แก้ปัญหาเหล่านี้ ในกรณีที่พบว่าข้อมูลที่ถูกนำมาแสดงในสิ่งที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางครอบครัวไม่มีความชัดเจน จะมีการการทดสอบความสัมพันธ์ทางเครือญาติเพื่อประกอบในการตัดสินใจในกรณีการอพยพเข้าเมือง การดำเนินการเกี่ยวกับคนเข้าเมืองของประเทศเยอรมนี ถือปฏิบัติตามกฎหมาย Resident Act ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ Immigration Act โดย Resident Act เป็นการปรับปรุงแก้ไขมาจาก Aliens Act 2005 มีการนำหลักเกณฑ์จาก Council Directive 2003/86/EC และนำมาปรับจนเป็นกฎหมายภายในประเทศ โดยเรื่องเกี่ยวกับ family reunification อยู่ในหมวดที่ 6 มาตรา 27-36 ใน Resident Act ระบุถึงสิทธิในการ family reunification มีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องความเป็นครอบครัวด้วยกฎหมายพื้นฐาน โดยกำหนดให้คู่สมรสทั้งชาวเยอรมัน และไม่ใช่ชาวเยอรมัน ซึ่งมีที่อยู่อาศัยชั่วคราว หรือได้รับอนุญาตให้อยู่อาศัยในประเทศ สามารถสนับสนุนผู้ขอสิทธิ family reunification ได้ โดยผู้สนับสนุนนั้นต้องสมรสกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย มีรายได้เหมาะสมและเพียงพอในการดำรงชีวิตอยู่สำหรับครอบครัวของตน ในส่วนของผู้ลี้ภัย และผู้ขอลี้ภัยที่ได้รับการยอมรับ ไม่จำเป็นต้องจัดเตรียมรายได้ และจัดหาที่อยู่อาศัย หากดำเนินการยื่นขอ family reunification ภายใน 3 เดือน หลังจาก Federal Office for Migration and Refugees ได้ให้การยอมรับอย่างเป็นทางการ สมาชิกในครอบครัวซึ่งขอ family reunification ในเยอรมนี ต้องพิสูจน์สถานะตนเองด้วยเอกสารของทางราชการ

ประเทศอิสราเอล ถือได้ว่าเป็นรัฐต้นกำเนิดของชาวยิว (the homeland of the Jewish people) โดยมีหลักการว่าชาวยิวทุกคนมีสิทธิที่เป็นพลเมืองของประเทศอิสราเอลตาม Citizenship Law ในปี ค.ศ. 1970 ได้มีการปรับปรุงแก้ไข Citizenship Law โดยกำหนดค่านิยามไว้ว่า “ชาวยิว” หมายถึง บุคคลที่เกิดจากมารดาซึ่งเป็นชาวยิว หรือมีการเปลี่ยนแปลงมานับถือศาสนาอื่นและไม่ได้เป็นสมาชิกหรือนับถือศาสนาอื่น นอกจากนี้ยังรวมไปถึง ลูก หลานของชาวยิว คู่สมรสของชาวยิว คู่สมรสของลูกหลานชาวยิว ยกเว้นชาวยิวที่เปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่น ประกอบกับประเทศอิสราเอลมีระบบยุติธรรม 2 ระบบ คือมีการพิจารณาคดีพลเรือนและคดีตามกฎหมายศาสนา โดยกฎหมายของประเทศ

อิสราเอลครอบคลุมไปถึงสิทธิในการดำรงชีวิตส่วนบุคคล เช่น การแต่งงาน การหย่าร้างซึ่งเรื่องเหล่านี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักการทางศาสนา โดยชาวยิวเท่านั้นที่จะต้องถือปฏิบัติตามหลักกฎหมายศาสนา ดังนั้น บุคคลที่จะเข้าเมืองหรือประสงค์ที่จะเป็นพลเมืองของประเทศอิสราเอลต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบ DNA ก่อน โดยเฉพาะกลุ่มคนจากประเทศรัสเซีย โดยกฎหมายนี้ถูกระบุไว้ในกฎหมายภายในของประเทศ (Israel's Law of Return) เพื่อให้บุคคลที่อ้างสิทธิในความเป็นคนยิวทุกคน ต้องได้รับการพิสูจน์ให้มั่นใจว่าเป็นคนยิวโดยแท้จริง ดังนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของอิสราเอล จึงได้กำหนดว่าการตรวจสอบ DNA ของบุคคลที่จะมาเป็นพลเมืองของประเทศอิสราเอล จะเป็นตรวจพิสูจน์เพื่อสืบหาสายสัมพันธ์ของบุคคลเพื่ออ้างสิทธิความเป็นพลเมืองเท่านั้น

ประเทศฟินแลนด์ เป็นประเทศแรก ๆ ที่ริเริ่มการนำ DNA มาใช้ทดสอบในการดำเนินการ Family Reunification และเป็นหนึ่งในประเทศแรก ๆ ที่รวบรวมกฎระเบียบของการทดสอบตามกฎหมายและกำหนดขั้นตอนมาตรฐานการจัดการเกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐาน โดยมีกฎหมายสำหรับดำเนินการ คือ Aliens Act 2000 (SDK 301/2004) ในปี ค.ศ. 2006 มีการจัดทำ Application ที่เรียกว่า Finnish System เป็นศูนย์รวมการประมวลผลการบริหารจัดการเกี่ยวกับการเข้าเมือง การออกใบอนุญาตการมีถิ่นที่อยู่ในประเทศ การขอลี้ภัย ตลอดจนการสั่งการให้การตรวจสอบ DNA จึงเป็นที่มาของการนำระบบการตรวจพิสูจน์บุคคลเข้าเมือง/รวมครอบครัว ด้วยกระบวนการตรวจ DNA ทั้งนี้ Aliens Act (SDK 301/2004) กำหนดว่ากรณีผู้ยื่นคำขอมีเอกสารหลักฐานประกอบการพิจารณาไม่เพียงพอและมีเหตุจำเป็นเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองจะขอให้มีการตรวจพิสูจน์ DNA ได้โดยผู้ยื่นคำขอไม่มีภาระค่าใช้จ่าย ยกเว้น ผู้ยื่นคำขอชี้แจงข้อมูลอันเป็นเท็จ

ประเทศไทย มีการตรวจสอบสารพันธุกรรม (หรือการตรวจดีเอ็นเอ) เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่นำมาใช้พิสูจน์ความสัมพันธ์การเป็นบิดา มารดา บุตร และเครือญาติ กระบวนการขั้นตอนการตรวจสอบสารพันธุกรรมตามกฎหมายทะเบียนราษฎรของไทย มีแนวปฏิบัติไว้ว่า บุคคลสัญชาติไทยที่ยังไม่มีชื่อในทะเบียนบ้านสามารถยื่นคำร้อง ขอแจ้งการเกิดหรือเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านต่อนายทะเบียนอำเภอหรือ นายทะเบียนท้องถิ่นแห่งท้องที่ที่ผู้ยื่นคำขอมีภูมิลำเนาอยู่พร้อมหลักฐานต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์ตัวบุคคลซึ่งนายทะเบียนจะทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อพิจารณา หากเชื่อถือได้ก็จะทำการแจ้งการเกิดหรือเพิ่มชื่อให้กรณีพยานหลักฐานที่มีไม่เพียงพอหรือไม่น่าเชื่อถือ แต่มีการอ้างพยานบุคคลที่เป็นเครือญาติซึ่งมีสัญชาติไทยและสามารถตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) เพื่อยืนยันความสัมพันธ์กันได้นายทะเบียนจะมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) กับญาติที่อ้างถึง เพื่อนำผลการตรวจพิสูจน์มาเป็นหลักฐานประกอบการพิจารณาแจ้งการเกิดหรือเพิ่มชื่อในเอกสารทะเบียนราษฎร พร้อมกำหนดให้เลขประจำตัวประชาชนในสถานะบุคคลสัญชาติไทยต่อไป

ตารางที่ 2 สรุปกฎหมายรองรับกระบวนการ Family Reunification

ประเทศ	กฎหมายรองรับ
1. เยอรมัน	Resident Act
2. อิสราเอล	Citizenship Law
3. ฟินแลนด์	Aliens Act 2000 (SDK 301/2004)
4. ไทย	พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

4. สรุป

จากการทบทวนวรรณกรรม ภายใต้บริบทของทฤษฎีและแนวคิดทางสังคมศาสตร์ รวมทั้งการสังเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Synthesis) สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. รูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลในต่างประเทศ แยกออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1 ฐานข้อมูลสำหรับผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ดำเนินการโดยสหภาพยุโรปภายใต้

ข้อตกลงดับลิน (Dublin Regulation) ดำเนินการโดยระบบที่เรียกว่า Eurodac ซึ่งเป็นระบบที่จัดเก็บข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือ (Fingerprint) ของบุคคลผู้ขอลี้ภัยและผู้ข้ามพรมแดนโดยผิดปกติ ตั้งแต่อายุ 14 ปี ขึ้นไป (มีข้อเสนอให้จัดเก็บตั้งแต่ 6 ปี ขึ้นไป) ข้อมูลที่ถูกจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูล Eurodac เป็นไปตามข้อตกลงดับลินที่สาม (Dublin III) ประกอบไปด้วย ลายพิมพ์นิ้วมือบุคคลทั้งสิบนิ้ว ข้อมูลของรัฐที่นำส่ง สถานที่และวันที่ของการขอความคุ้มครองระหว่างประเทศ (ถ้ามี) เพศของบุคคลนั้นและหมายเลขอ้างอิง การระบุตัวตนของบุคคลตามมาตรฐานของ Eurodac คือ ระบบจะดำเนินการเปรียบเทียบลายพิมพ์นิ้วมือ เพื่อดำเนินการตรวจสอบโดยอัตโนมัติบนฐานข้อมูลที่จัดเก็บไว้ เจ้าหน้าที่สามารถพิจารณาได้ว่าผู้ขอลี้ภัยได้สมัครขอลี้ภัยในรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปอื่นแล้วหรือผ่านการลักลอบผ่านประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปอื่นอย่างผิดกฎหมายหรือไม่ ซึ่งหากตรวจพบว่าลายพิมพ์นิ้วมือได้เคยถูกบันทึกไว้แล้ว ณ ประเทศสมาชิกอื่น ผู้ที่ขอแสวงหาที่พักพิงหรือผู้ขอลี้ภัยก็จะต้องถูกส่งกลับไปยังประเทศนั้น ๆ นอกจากนี้ ระบบจะไม่จัดเก็บข้อมูลชีวประวัติของบุคคล อาทิ ชื่อ สถานที่เกิด วันเกิด เป็นต้น และในฐานข้อมูลจะไม่ปรากฏรูปภาพและไม่มีระบบการจดจำใบหน้าของบุคคล ซึ่งถือเป็นการรับรองความปลอดภัยของข้อมูลที่ถูกจัดเก็บไม่ทำให้สามารถตรวจสอบประวัติของบุคคลได้ หากไม่ใช่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ

1.2 ฐานข้อมูล DNA ระดับประเทศ ภายใต้สนธิสัญญา PrÜm (PrÜm Treaty) โดยฐานข้อมูลนี้มีวัตถุประสงค์ในการสร้างความร่วมมือกันระหว่างประเทศสมาชิก 7 ประเทศ ได้แก่ เบลเยียม เยอรมนี สเปน ฝรั่งเศส ลักเซมเบิร์ก เนเธอร์แลนด์ และออสเตรีย เพื่อพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการต่อต้านการก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามพรมแดน และการอพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ด้วยการดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายของสหภาพยุโรป ในอนุสัญญาฉบับนี้วางข้อกำหนดให้รัฐสมาชิกจัดให้มีฐานข้อมูล DNA ในระดับประเทศของตน เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนความผิดทางอาญา และการประมวลผลข้อมูลที่เก็บไว้เหล่านั้นจะต้องสอดคล้องกับกฎหมายของแต่ละประเทศ ทั้งนี้ ข้อมูล DNA ตลอดจนข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือที่จัดเก็บไว้ ภาคีสัญญาที่ดำเนินการจัดเก็บจะต้องจัดให้มีรายละเอียดอ้างอิงของข้อมูล (reference data) ซึ่งข้อมูลอ้างอิงนี้สร้างจากส่วนที่ไม่ได้เข้ารหัสของ DNA และข้อมูลอ้างอิงต้องไม่มีข้อมูลใดที่จะสามารถระบุตัวตนของบุคคลผู้เป็นเจ้าของ DNA ได้โดยตรง และในการสืบค้นข้อมูลจะต้องไม่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ นอกจากนี้ภาคีสัญญา ต้องจัดให้มีหน่วยประสานงานระดับชาติ (National contact point) โดยหน่วยประสานงานนี้จะกำกับการสืบค้นและเปรียบเทียบฐานข้อมูลกับประเทศภาคีสัญญา ด้วยการเปรียบเทียบข้อมูล DNA ตลอดจนลายพิมพ์นิ้วมือกับอุปกรณ์จับคู่ (matching machine) จากระบบคอมพิวเตอร์ในประเทศภาคีสัญญา ประเทศที่ร้องขอข้อมูลสามารถสืบค้นข้อมูลได้โดยอัตโนมัติ กรณีการร้องขอเป็นทางการผ่านหน่วยประสานงานระดับชาติ ภาคีสัญญา จะดำเนินการโดยการส่ง e-mail เพื่อขอข้อมูล จากนั้นเจ้าหน้าที่ของประเทศที่ถูกร้องขอจะดำเนินการสืบค้นข้อมูลจากหน่วยประสานงานระดับชาติ หากมีข้อมูลตามที่ร้องขอ (hit) เจ้าหน้าที่จะให้ข้อมูลอ้างอิง (ระบุเป็นหมายเลข) ซึ่งหน่วยงานที่ขอจะสามารถใช้ข้อมูลอ้างอิงเพื่อนำไปสืบค้นข้อมูลจากบุคคลที่ถูกจัดเก็บ DNA หรือลายพิมพ์นิ้วมือต่อไป โดยการดำเนินการสืบค้นเหล่านี้ ต้องสอดคล้องกับกฎหมายภายใน รวมถึงกฎระเบียบต่าง ๆ ของประเทศด้วย

2. รูปแบบการนำข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลมาใช้ประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของต่างประเทศและในประเทศ พบว่าในต่างประเทศได้มีการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในการพิสูจน์อัตลักษณ์ของบุคคล เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ อาทิ การบริหารจัดการผู้อพยพ ผู้ลี้ภัยตามที่ได้มีการจัดทำฐานข้อมูลสำหรับผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น นอกจากนี้ยังพบว่าในต่างประเทศได้มีการบูรณาการรวมครอบครัว (Family Reunification) ด้วยการนำการทดสอบ DNA มาใช้สำหรับการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อประโยชน์ในการรวมครอบครัว ได้แก่ ประเทศเยอรมนี ประเทศอิสราเอล ประเทศฟินแลนด์ และสำหรับประเทศไทยมีการนำการทดสอบ DNA มาปรับใช้ในการหาความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างบุคคลเพื่อประกอบการพิจารณาแจ้งการเกิด หรือเพิ่มชื่อในเอกสารทะเบียนราษฎร พร้อมกำหนดเลขประจำตัวประชาชน นอกจากนี้ยังพบว่าในการดำเนินการให้สถานะบุคคลนั้นในทุกกรณีและทุกประเทศได้มีการดำเนินการภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย

เป็นหลัก เช่น ประเทศเยอรมัน ดำเนินการภายใต้ Resident Act ประเทศอิสราเอล ดำเนินการภายใต้ Citizenship Law ประเทศฟินแลนด์ ดำเนินการภายใต้ Aliens Act 2000 (SDK 301/2004) และประเทศไทย ดำเนินการภายใต้ พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

3. รูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย จากข้อมูลที่ได้จากการวิจัยข้างต้น พบว่าประเทศไทยควรจัดให้มีฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย โดยการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดเก็บ ข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลลี้วนมีกฎหมาย อนุสัญญา ข้อตกลงระหว่างประเทศมาเป็นฐานรองรับในการดำเนินการ เนื่องจากข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลนั้นเป็นข้อมูลเฉพาะสำหรับบุคคลแสดงถึงอัตลักษณ์เป็นการเฉพาะของบุคคลนั้น ดังนั้นการได้มาซึ่งข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลรวมถึงการจัดตั้งฐานข้อมูลชีวภาพดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีกฎหมายให้ฐานอำนาจในการดำเนินการไว้ นอกจากนี้ควรให้ความใส่ใจในประเด็นเรื่องสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชนควบคู่กันไปด้วย ในขณะเดียวกันภาครัฐควรกำหนดให้มีหน่วยงานผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บข้อมูลชีวภาพของบุคคลเป็นหน่วยงานหลัก เฉพาะเพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางดูแลฐานข้อมูลในภาพรวม และหากมีการจัดตั้งฐานข้อมูลชีวภาพของบุคคล ผู้ไม่มีสัญชาติไทยขึ้นจะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาให้สถานะแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย นอกจากนี้ในอนาคตยังสามารถพัฒนาเป็นกลไกในการควบคุมหรือจัดระเบียบบุคคลในการเคลื่อนย้ายหรือเดินทางข้ามแดนอันจะเป็นเครื่องมือ ในการตรวจสอบและป้องกันการกระทำความผิดในลักษณะข้ามชาติได้เป็นอย่างดี

5. เอกสารอ้างอิง

- eu-LISA. (2020). **Eurodac – 2019 Annual Report**. European Union Agency for the Operational Management of Large-Scale IT Systems in the Area of.
- <https://www.thalesgroup.com>. (2020). เข้าถึงได้จาก <https://www.thalesgroup.com/en/markets/digital-identity-and-security/banking-payment/issuance/id-verification/know-your-customer>.
- L.A. McCallum, C.Storey,J.P. Whitaker. C.N. Maguire. (8 2014). Familial searching: A specialist forensic DNA profiling service utilising the National DNA Databade to identify unknown offenders via their relative- The UK experience. **Forensic Science international : Genetics**, หน้า 1-9.
- Östen Wahlbeck. (2008). Citizenship and immigration in Finland : The Nationality Act 2003 in context. **Canadian Diversity**, 47-50.
- Patricia Ehrkamp and Helga Leitner. (2003). BEYOND NATIONAL CITIZENSHIP: TURKISH IMMIGRANTS AND THE (RE)CONSTRUCTION OF CITIZENSHIP IN GERMANY. **Urban Geography**, 127-146.
- Paul Luif. (2007). The Treaty of Prüm: A Replay of Schengen? **European Union Studies Association**, Canada.
- Pieter Bevelander and Ravi Pendakur. (2009). **Citizenship, Co-ethnic Populations and Employment Probabilities of Immigrants in Sweden**. Germany: Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit Institute for the Study of Labor.
- Torsten Heinemann and Thomas Lemke. (9 September 2014). **The Biology of Citizenship: Immigration, DNA Testing, and the State**. เข้าถึงได้จาก viewpointmag.com: <http://viewpointmag.com/>

การพัฒนารูปแบบสุขภาพทางการเงินสำหรับครูตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

Development of Financial Health Model for Teachers

According to Sufficiency Economy

อำนวยการ ปาอาย

Amnuay pa-eye

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

Faculty of Management Science - Rajabhat Rajanagarindra University

E-mail : noi.amnuay@gmail.com TEL.081-8621075

Received 03/07/2563

Revised 25/10/2564

Accepted 27/10/2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสุขภาพทางการเงินของครู ศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจของครู วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพทางการเงินกับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจของครู และสร้างสมการทำนายพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจของครู ตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 1,077 คน ได้มาด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การวิเคราะห์สหสัมพันธ์และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณผลการวิจัยพบว่า 1) ครูมีสุขภาพทางการเงิน อยู่ในระดับปานกลาง และมีพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมาก 2) ครู ที่มี เพศ อายุ อายุราชการ การศึกษา และ ตำแหน่ง แตกต่างกัน มีสุขภาพทางการเงินในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนครูที่มีสังกัดแตกต่างกันมีสุขภาพทางการเงินในภาพรวมไม่แตกต่างกัน 3) ครู ที่มี เพศ อายุ อายุราชการ การศึกษา และ ตำแหน่ง แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนครูที่มีสังกัดแตกต่างกันมีพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมไม่แตกต่างกัน 4) ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพทางการเงินของครูกับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครู มีความสัมพันธ์ในระดับน้อย และมีองค์ประกอบย่อยของสุขภาพทางการเงินของครูที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครู 3 องค์ประกอบ คือ (1) สภาพคล่องทางการเงิน (2) สภาวะหนี้สิน (3) การมีเสถียรภาพไว้พร้อม 5) สมการทำนายพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครู = $2.994 + 0.139 (\text{เพศ}) + 0.075 (\text{อายุ}) - 0.047 (\text{สังกัด}) + 0.206 (\text{การมีเสถียรภาพไว้พร้อม})$

คำสำคัญ: สุขภาพทางการเงิน เศรษฐกิจพอเพียง การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This research aims to study and compare the financial health of teachers. Study and compare the economic behavior of teachers. Analyze the relationship between financial health and teacher economic behavior. And to predict the behavior of economic application of teachers. A total of 1,078 samples were obtained by multi-stage sampling. The instrument used to collect data was a questionnaire. Statistics used in data analysis include: Frequency, percentage, mean, standard deviation Testing the value of One-way analysis of variance Correlation analysis and multiple regression analysis. The research found that 1) The teacher is financially healthy. At the moderate

level And the behavior of applying sufficiency economy. Very high 2) Teachers with gender, age, age, education, and position are financially sound. There was a statistically significant difference at .05 level. not different 3) Teachers with different sex, age, education, and position had different behaviors of sufficiency economy as a whole at the .05 level. The application of sufficiency economy as a whole was no different. 4) The relationship between the financial health of teachers and the sufficiency economy of teachers. There was a low level of correlation between the financial health of the teachers and their relationship with sufficiency economy. (2) Debt conditions (3) Availability 5) Predict the behavior of the sufficiency economy of the teacher = $2.994 + 0.139 (\text{sex}) + 0.075 (\text{age}) - 0.047 (\text{affiliation}) + 0.206 (\text{availability of supplies})$

Keywords: financial health, sufficiency economy, sufficiency economy application

1. บทนำ

ประเทศไทย ได้มีการพัฒนาประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-11 ซึ่งมีความพยายามในการที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะด้านอุตสาหกรรมได้พัฒนาไปมากพอสมควร แต่อย่างไรก็ตามคนส่วนใหญ่ของประเทศโดยรวมยังมีคุณภาพชีวิต และฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีเท่าที่ควร ประกอบกับในช่วงปี 2540 เป็นต้นมาประเทศไทยได้เกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจครั้งสำคัญทำให้ประเทศต้องกู้ยืมเงินสำรองจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ส่วนของภาคเอกชนมีธุรกิจต้องล้มละลายไปเป็นจำนวนมาก และภาคประชาชนเกิดภาวะหนี้สินของครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นเป็นอย่างมาก (เกรียงศักดิ์, 2547)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อมุ่งให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวมานั้นมีความเหมาะสมอย่างยิ่งกับสังคมไทย และสมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะร่วมมือกันเผยแพร่และน้อมนำสู่การปฏิบัติให้เกิดผลในทุกภาคส่วนของสังคมไทย

อาชีพครูเป็นอาชีพที่ถือได้ว่าเป็นมนุษย์เงินเดือน (salary man) เนื่องจากครูมีรายได้ประจำเป็นรายเดือน ในระยะเริ่มแรกจะต่ำและค่อยเพิ่มสูงขึ้นในภายหลัง คนบางคน แม้ว่าจะมีความรู้ความสามารถ มีความเฉลียวฉลาดในการทำงาน หาเงินได้มากมาย แต่ก็ไม่สามารถเก็บเงินได้เลย แถมยังต้องเป็นหนี้เป็นสินมากมาย สาเหตุไม่ใช่เพราะมีรายจ่ายมาก แต่เพราะว่าเก็บเงินไม่เป็น (เกรียงศักดิ์, 2547) ปัญหาหนี้สินครูไทยจากผลสำรวจข้อมูลหนี้สินครูโดยกระทรวงศึกษาธิการ ปี พ.ศ. 2555 (อัจฉรา, 2558) พบว่า 1) ครูมีหนี้สินรวมกันกว่า 12 ล้านล้านบาท 2) ครู 430,000 คน เป็นหนี้สหกรณ์ออมทรัพย์ครูรวม 7 แสนล้านบาท 3) ครู 3,300,000 คน เป็นหนี้โครงการเงินกู้ ช.พ.ค. 1-5 รวม 1.5 แสนล้านบาท 4) ครู 60,000 คน เป็นหนี้โครงการพัฒนาชีวิตครู รวม 50,000 ล้านบาท 5) ครู 8,500 คน เป็นหนี้กองทุนหมุนเวียนเพื่อการแก้ปัญหาหนี้สินครูรวม 1,000 ล้านบาท และ 6) ครูกว่า 130,000 คน มีหนี้สินส่วนตัว จะเห็นได้ว่าครูเป็นผู้มีรายได้ประจำในยุคปัจจุบันส่วนใหญ่จะมีรายจ่ายสูงกว่ารายได้ ครูจึงมีหนี้สินเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูจัดการเงินของตนเองไม่เป็นและครูอาจใช้จ่ายเกินความจำเป็นไม่สอดคล้องกับรายได้ของตน แนวทางที่จะสามารถทำให้ครูสามารถพึ่งตนเองได้ด้วยการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ผู้วิจัยเห็นว่า ครุส่วนใหญ่มีรายได้ไม่สูงนัก มีหนี้สินมาก หากครุมีสุขภาพทางการเงินตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตได้แล้ว ย่อมสามารถพึ่งตนเองได้ จึงสนใจพัฒนาารูปแบบสุขภาพทางการเงินสำหรับครุตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสุขภาพทางการเงินแก่ครุ

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาระดับสุขภาพการเงินของครุ
- 2) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครุ
- 3) เพื่อเปรียบเทียบระดับสุขภาพการเงินของครุ
- 4) เพื่อเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครุ
- 5) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับสุขภาพการเงินของครุกับระดับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครุ
- 6) เพื่อสร้างสมการทำนายพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครุ

1.2 สมมติฐานการวิจัย

- 1) ครุที่มี เพศ อายุ อายุราชการ การศึกษา ตำแหน่ง และ สังกัด แตกต่างกัน มีระดับสุขภาพการเงินแตกต่างกัน
- 2) ครุที่มี เพศ อายุ อายุราชการ การศึกษา ตำแหน่ง และ สังกัด แตกต่างกัน มีระดับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกัน
- 3) ระดับสุขภาพการเงินของครุกับระดับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครุมีความสัมพันธ์กัน

1.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการออมเงิน

การออมคือ รายได้เมื่อหักรายจ่ายแล้วจะมีส่วนซึ่งเหลืออยู่ ส่วนของรายได้ที่เหลืออยู่ซึ่งไม่ได้ถูกใช้สอยออกไปนี้เรียกว่าเงินออม $Incomes - Expenses = Savings$ (สุวรรณ, 2551)

โดยทั่วไปการออมจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นมีรายได้มากกว่าการจ่ายของเขา ทางที่จะเพิ่มเงินออมให้แก่บุคคลอาจทำได้โดยการพยายามหาทางเพิ่มรายได้ให้มากขึ้นด้วยการทำงานมากขึ้น ใช้เวลาว่างในการหารายได้พิเศษ หรือ การปรับปรุงงานที่ทำอยู่ให้มีประสิทธิภาพมีรายได้สูงขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้การลดรายจ่ายลงด้วยการรู้จักใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมก็จะทำให้มีการออมเกิดขึ้นได้เหมือนกัน ความสำคัญของเงินออม เงินออมเป็นปัจจัยที่จะทำให้เป้าหมายซึ่งบุคคลกำหนดไว้ในอนาคตบรรลุจุดประสงค์ เช่น กำหนดเป้าหมายไว้ว่าจะต้องมีบ้านเป็นของตนเองในอนาคตให้ได้ เงินออมจะเป็นปัจจัยสำคัญ ที่กำหนดเป้าหมายที่วางไว้เป็นจริงขึ้นมาได้ นอกจากนี้เงินออมยังใช้สำหรับแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนทางการเงินที่อาจเกิดขึ้นอย่างคาดไม่ถึงของบุคคลได้ด้วย ดังนั้นบุคคลจึงควรมีการออมอย่างสม่ำเสมอในชีวิต

สิ่งจูงใจในการออม การที่คนเรามี “เป้าหมาย” อย่างหนึ่งอย่างใดในอนาคตกำหนดไว้อย่าง แน่นนอนก็จะทำให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะเก็บออมมากขึ้น เป้าหมายของแต่ละบุคคลอาจแตกต่างกัน ความจำเป็นและความต้องการของเขาและยังขึ้นอยู่กับความหวังและความทะเยอทะยานในชีวิตของเขาด้วยบางคนอยากมีบ้านและที่ดินเป็นของตัวเอง อยากจะมีการศึกษาสูงอยากมีชีวิตที่สุขสบายในยามปลดเกษียณ หรือหวังที่จะให้ลูกหลานมีหลักฐานมั่นคง ดังนั้นเป้าหมายในการออมแตกต่างกันนี้จะเป็นสิ่งที่กำหนดให้จำนวนเงินออมและระยะเวลาในการออมแตกต่างกันไป

ข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องการออม

- 1) บุคคลควรเรียนรู้เกี่ยวกับการอดทน อดกลั้น และอดออม ผู้ที่อดออมได้จะมีอุปนิสัยเรื่องของการอดทนและอดกลั้นด้วย 2) การออมคือการให้กับตนเอง 3) ออมก่อนรวยกว่า 4) เริ่มต้นออมเร็วจะออมน้อยกว่าเริ่มออมช้า

5) รวยมาจากขยัน รวยน้อยจากการประหยัด 6) ประหยัด 1 บาท เท่ากับเพิ่มเงินออมมากกว่า 1 บาท เพราะฐานเงินออมที่เพิ่มขึ้นสามารถสร้างผลตอบแทนได้ด้วย 7) ถ้าอยู่แบบคนจนจะไม่จน ถ้าอยู่แบบคนรวยก็จะไม่รวย 8) จงดูแลและเอาใจใส่เงินจำนวนเล็กน้อย แล้วเงินจำนวนมากจะดูแลตัวมันเอง 9) วิธีการออมอย่างง่าย คือ ออมแบบทบ 10 เพิ่ม 10 ออมแบบทบ 10 คือ หาได้เท่าไรหักไว้เป็นเงินออม 10% ก่อนใช้จ่ายเสมอ ออมแบบเพิ่ม 10 คือ ก่อนใช้เงินต้องแยกเงินออมไว้ 10% ของวงเงินที่จ่ายไป การปฏิบัติเกี่ยวกับการออมที่ดี เงินสดส่วนบุคคลนั้น ซึ่งจะทำให้ทราบว่าแต่ละเดือนจะมีเงินคงเหลือเป็นเงินออมเท่าไร ในทางปฏิบัติเพื่อให้การออมได้ผลจริง ๆ ควรจัดทำดังนี้

ก. ทางที่จะสามารถทราบล่วงหน้าได้ว่าจะมีการออมได้หรือไม่นั้นก็โดยการจัดทำงบประมาณเงิน ทางการเงินงบประมาณ รายได้รายจ่ายเพื่อจะรู้ว่าเงินเหลือที่จะเก็บออมเท่าไร

ข. เมื่อทำงบประมาณและทราบได้ว่าจะสามารถเก็บออมได้เดือนละเท่าไรแล้วให้กันเงินออมส่วนนั้น (ก่อนที่จะจ่ายเป็นรายจ่ายออกไป) แล้วนำไปฝากธนาคารทันที รายได้ที่เกิดขึ้นจากเงินออม เช่น ดอกเบี้ยที่ได้รับ ควรนำไปลงทุนต่อทันที เพื่อให้เงินออมงอกเงยขึ้นไปอีก การเก็บรักษาเงินออมให้ปลอดภัยนั้น เงินออมการเก็บเงินไว้กับตนเองย่อมไม่ปลอดภัยและเป็นการสูญเสียรายได้ที่ควรจะได้รับ ดังนั้นควรเก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัยและมีรายได้ด้วย โดยการฝากสถาบันการเงินบางแห่งไว้ เช่น ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน สหกรณ์ออมทรัพย์ หรืออาจจะเก็บออมในรูปของการซื้อหลักทรัพย์หรือตราสารฯ ที่มี ความมั่นคง ก่อให้เกิดรายได้และสามารถเปลี่ยนมาเป็นเงินสดได้ง่ายมาถือไว้ เช่น การซื้อพันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน พันธบัตรออมทรัพย์ต่าง ๆ ตัวสัญญาใช้เงินของบริษัทเงินทุนที่มั่นคง การซื้อหน่วยลงทุนกองทุนรวมหรือซื้อหุ้นของบริษัทที่มั่นคงถือไว้ ฯลฯ

แนวทางการลงทุน การลงทุน เป็นการเปลี่ยนสภาพเงินออมที่มีอยู่ให้กลายเป็นเงินลงทุนเพื่อให้ได้มาซึ่งผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้นแม้จะมีความเสี่ยงเพิ่มขึ้นมาด้วยก็ตาม การลงทุนแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ (สุวรรณ, 2551)

1) การลงทุนทางตรง หมายถึง การลงทุนที่ผู้ลงทุนหรือเจ้าของทุนเข้าประกอบกิจการ รวบรวมปัจจัยการผลิต ได้แก่ ทุน เครื่องจักร และแรงงาน เข้าด้วยกัน แล้วดำเนินการผลิตด้วยตนเองทั้งการควบคุมดูแล ตัดสินใจ และแก้ปัญหาต่าง ๆ ในกิจการทุกประการ จนออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายออกไป ผลตอบแทนจากการลงทุนของเจ้าของทุนจะอยู่ในรูปของกำไรของกิจการนั้น ๆ

2) การลงทุนทางอ้อม หมายถึง การลงทุนที่เจ้าของทุนมิได้เข้าไปดำเนินการหรือประกอบกิจการธุรกิจด้วยตนเอง แต่เข้าไปมีส่วนในการประกอบกิจการทางอ้อม เช่น การซื้อหุ้นของกิจการที่ตนต้องการเข้าร่วมทุนด้วย ผลตอบแทนจากการลงทุนอยู่ในรูปของเงินปันผล อันได้มาจากส่วนหนึ่งของกำไรจากการดำเนินงานธุรกิจนั่นเอง การลงทุนในพันธบัตร โดยที่เราไม่ต้องลงมือลงแรงเพียงแค่ลงเงินก็สามารถสร้างผลตอบแทนจากการลงทุนได้แล้ว เป็นการทำให้เงินทำงานแทนเรา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปวัน (2549) ได้ศึกษาการประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริ พบว่าการประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ประกอบด้วยระดับการศึกษา สาขาวิชาที่จบการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งทางสังคม ประเภทช่องทางการรับสื่อ ลักษณะของสื่อที่รับเป็นประจำ การรับรู้เกี่ยวกับโครงการชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริและการปฏิบัติตามโครงการชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

เฉลิมศรี (2550) ได้ศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงกับภาวะการเป็นหนี้สินของข้าราชการทหารสังกัดกองทัพเรือในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 40-50 ปี จบการศึกษาสูงสุดในระดับมัธยมศึกษา/อนุปริญญา/ปวส. มีสถานภาพสมรสแล้วและอยู่ด้วยกัน มีชั้นยศ คือ ร.ต.-น.ต อายุราชการอยู่ระหว่าง 10-20 ปี อาชีพของคู่สมรสคือข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวนบุคลากรที่ต้องรับผิดชอบจำนวน 1-2 คน ประเภทที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คือบ้านของตนเอง รายได้ที่ได้รับปัจจุบัน อยู่ระหว่าง

8,001 - 12,000 บาท ไม่มีรายได้อื่น ๆ นอกเหนือจากเงินเดือน ค่าใช้จ่ายของครอบครัวต่อเดือน อยู่ระหว่าง 8,001 - 12,000 บาท ระบุว่ามีการหนีสินแหล่งที่มาของแหล่งเงินกู้ที่กลุ่มตัวอย่างใช้บริการส่วนใหญ่คือ สหกรณ์ต่าง ๆ ในกองทัพเรือ และเมื่อเปรียบเทียบภาวะหนีสินกับรายได้ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าหนีสินปานกลาง ผลการศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า ข้าราชการทหารของกองทัพเรือมีระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมที่ระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวม ได้แก่ เพศ อายุ ชั้น และรายได้ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะการเป็นหนีสินของข้าราชการได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ชั้นยศ อายุราชการ และรายได้ ส่วนผลการหาความสัมพันธ์ระหว่างหนีสินกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีเพียงด้านความพอประมาณในการดำเนินชีวิต (0.000) มีความสัมพันธ์กับภาวะหนีสิน

ฉานิฎา (2550) ได้ศึกษาทัศนคติของพัฒนาการอำเภอต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การแก้ปัญหาความยากจนกรณีกรมการพัฒนาชุมชน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของพัฒนาการอำเภอต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การแก้ปัญหาความยากจน ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนและการร่วมมือจากหน่วยงานอื่น โดยหน่วยงานที่พัฒนาการอำเภอให้ความสำคัญมาก คือองค์กรปกครองท้องถิ่นและองค์กรประชาชนและภาคประชาชน และให้ความสำคัญปานกลาง ได้แก่หน่วยงานราชการ และรัฐวิสาหกิจ ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อทัศนคติของพัฒนาการอำเภอต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การแก้ปัญหาความยากจนได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อัตราเงินเดือน ระยะเวลาในการปฏิบัติงานและการรับรู้ปัญหาของชุมชน

การดา (2555) ได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือน : ศึกษากรณีจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) หัวหน้าครัวเรือนมีอายุเฉลี่ย 50 ปี มีการศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษา ครัวเรือนมีสมาชิกเฉลี่ย 4 คน ครัวเรือนมีอาชีพหลักด้านเกษตร มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 46,000 บาท รายจ่ายเฉลี่ยเดือนละ 22,575 บาท มีเงินออมเฉลี่ย 65,837 และมีภาวะหนี้รวมเฉลี่ย 199,081 2) สมาชิกของครัวเรือนได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจจากโทรทัศน์ ในรอบปีที่ผ่านมาได้รับฟังข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อต่าง ๆ สัปดาห์ละ 3 ครั้งขึ้นไป เข้ารับการฝึกอบรม/การอบรมเชิงปฏิบัติการ 2 ครั้ง ศึกษาดูงาน 1 กลุ่ม ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3 ครั้ง เผยแพร่ความรู้ 1 ครั้ง 3) ครัวเรือนได้รับการสนับสนุนให้ได้มีโอกาสในการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง โดยการให้เข้ารับการฝึกอบรม/การอบรมเชิงปฏิบัติการ 2 ครั้ง ศึกษาดูงาน 1 ครั้ง ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 1 ครั้ง เผยแพร่ความรู้ 1 ครั้ง ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ด้านการให้คำแนะนำ/ข้อเสนอแนะ 2 ครั้ง ด้านกำลังใจ/คำยกย่องชมเชย 1 ครั้ง การให้รวมกลุ่มกันภายในชุมชน 2 กลุ่ม และการให้เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับครัวเรือนอื่น ๆ ภายนอกชุมชน 4) ประชากรมีความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาก โดยตอบคำถามได้ร้อยละ 83.6 ถึง 98.2 5) ประชากรมีเจตคติต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับเห็นด้วย และไม่เห็นด้วยเท่ากัน

อัจฉรา (2558) ได้ศึกษาวิจัยเชิงพัฒนาชีวิตสมดุลงของครูพอเพียงแบบอย่างผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์ทางการเงินของครูมีปัญหาหลัก คือ ภาระหนี้สินที่มีมากเกินไป สะท้อนให้เห็นความไม่มั่นคงทางการเงิน ที่เกิดจาก 1) ความรู้ทางการเงินที่ค่อนข้างแย่ 2) การเข้าถึงบริการสินเชื่อง่าย 3) การขาดความคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงินที่ดี เสนอแนวทางการจัดการเงินตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้ 1) ด้านความพอประมาณ ควรทำบันทึกรายได้ออกมาทำงาน (สินทรัพย์ - หนี้สิน = ความมั่งคั่งสุทธิ) 2) ด้านความมีเหตุผล ควรกำหนดเป้าหมายการเงินที่ดีทั้งในระยะสั้นและระยะยาว 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ควรเก็บออมเงินก่อนใช้สำรองเงินฉุกเฉิน 3-6 เท่าของค่าใช้จ่ายต่อเดือน 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ ควรหาความรู้เพื่อพัฒนาการสอน การผลิตผลงานวิชาการ การลงทุน การทำอาชีพเสริม 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ควรฝึกฝนอย่างจริงจังเพื่อสร้างวินัยทางการเงิน ฝึกนิสัยประหยัด อดออมและรู้จักแบ่งปัน และมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับครูไว้ดังนี้ 1) ศึกษาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ แล้วลงมือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเงินและการดำเนินชีวิตให้เป็นไปในแนวทางนี้ 2) ศึกษาหาความรู้ในการจัดการเงินส่วนบุคคลและลงมือจัดการการเงินของตนเองอย่างจริงจัง โดยจดบันทึกรายได้ออกมาทำงานและทำงาน

อย่างสม่ำเสมอ กำหนดเป้าหมายในการปลดหนี้ให้ชัดเจน และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเงินอย่างจริงจัง 3) ฝึกตนเองอย่างจริงจังเพื่อสร้างวินัยทางการเงินที่ดี 4) คบหากัลยาณมิตรเพื่อนสร้างเครือข่ายครูพอเพียง และ 5) ปฏิญาณตนเพื่อเป็นแบบอย่างครูพอเพียง

อำนาจ (2559) ได้ศึกษาภาวะหนี้สินและการจัดการการเงินของผู้สูงอายุในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีแหล่งรายได้จากลูกหลานหรือญาติให้ใช้ (ร้อยละ 41.70) มีทรัพย์สินเป็นบ้าน (ร้อยละ 66.20) มีเงินออมไม่เกิน 100,000 บาท (ร้อยละ 35.20) มีค่าใช้จ่ายต่อเดือนไม่เกิน 5,000 บาท (ร้อยละ 45.80) ได้รับเบี้ยยังชีพมากกว่า 500 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 45.75) มีรายจ่ายเป็นค่าอาหาร (ร้อยละ 46.00) ไม่มีภาระหนี้สิน (ร้อยละ 75.50) ไม่มีแหล่งหนี้สิน (ร้อยละ 75.80) ไม่มีปัญหาทางการเงิน (ร้อยละ 69.50) ไม่มีความต้องการทางการเงิน (ร้อยละ 45.50) ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการจัดการการเงินและหนี้สิน ด้านการจัดการหาเงิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 2.74) มีพฤติกรรมการจัดการการเงินและหนี้สิน ด้านการใช้จ่ายเงิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 2.73)

2. วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) มุ่งศึกษาสุขภาพทางการเงินของครู พฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครู และการพัฒนาแบบสุขภาพทางการเงินสำหรับครูตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย คือ ครูในสถานศึกษาสังกัดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) จำนวน 20,257 คน และ ครูในสถานศึกษาสังกัดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) จำนวน 8,029 คน และ ครูในสถานศึกษาสังกัดของสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษาจำนวน 2,474 คน และในเขตภาคตะวันออกเฉียง 7 จังหวัด ประกอบด้วย ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี สระแก้ว ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ซึ่งมีครูทั้งสามสังกัดรวม 30,760 ราย กลุ่มตัวอย่าง คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ นเรศ เค (Narest k, 1996) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,077 คน แยกตามสังกัดของครูได้ดังนี้ 1) ครูในสถานศึกษาสังกัดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) จำนวน 378 คน 2) ครูในสถานศึกษาสังกัดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) จำนวน 367 คน และ 3) ครูในสถานศึกษาสังกัดของสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา (สอศ.) จำนวน 333 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster random Sampling) เพื่อเลือกสถานศึกษาและเก็บข้อมูลกับครูจากทุกสังกัดและทุกจังหวัดในเขตภาคตะวันออกเฉียงใต้ตามสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์ของครูได้แก่ คือ เพศ อายุ อายุราชการ การศึกษา ตำแหน่ง และสังกัดของครู ตอนที่ 2 สอบถามสุขภาพทางการเงินของครู ตอนที่ 3 สอบถามพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครู และ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try-out) กับตัวแทนประชากรที่มีได้อยู่ในเขตจังหวัดที่ถูกเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย แล้วนำข้อมูลหาความเชื่อมั่น (reliability) ด้วยวิธีการของคอนบราค ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.9061

2.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลกับครูในสถานศึกษาสังกัดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) ครูในสถานศึกษาสังกัดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) และครูในสถานศึกษาสังกัดของสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียง 7 จังหวัด ประกอบด้วย ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี สระแก้ว ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยประสานการเก็บข้อมูลภาคสนามตามสถานศึกษาที่ถูกคัดเลือกเป็นหน่วยตัวอย่าง

2.4 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ดังนี้

1) สถิติเชิงพรรณนา ใช้ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ ระดับสุขภาพทางการเงินของครูและระดับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครู

2) สถิติเชิงอนุมาน ใช้ การวิเคราะห์ค่าที (t-test) การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (one way ANOVA) การวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) ด้วยวิธีการของ Pearson (Pearson's Product Moment) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยวิธีการ Backward (Backward Method) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3. ผลการวิจัย

3.1 ผลการศึกษา

1) ระดับสุขภาพทางการเงินของครู

สุขภาพทางการเงินของครู โดยภาพรวมทุกด้าน ครูมีระดับสุขภาพทางการเงินอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.87) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าครูมีระดับสุขภาพทางการเงิน ในระดับปานกลาง ทั้ง 4 ด้าน คือ สภาพคล่องทางการเงิน (ค่าเฉลี่ย = 3.00) สภาวะหนี้สิน (ค่าเฉลี่ย = 2.70) ความพร้อมรับความเสี่ยง (ค่าเฉลี่ย = 2.86) และ ความพร้อมรับความเสี่ยง (ค่าเฉลี่ย = 2.96) ดังข้อมูลในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสุขภาพทางการเงินของครู รวมทุกด้าน

สุขภาพทางการเงินของครู	$\bar{X}$	S.D.	ระดับสุขภาพทางการเงิน	ลำดับ
สภาพคล่องทางการเงิน	3.00	0.857	ปานกลาง	1
สภาวะหนี้สิน	2.70	1.041	ปานกลาง	4
ความพร้อมรับความเสี่ยง	2.86	1.011	ปานกลาง	3
การเตรียมเสบียงไว้พร้อม	2.96	0.913	ปานกลาง	2
รวมสุขภาพทางการเงิน	2.87	0.699	ปานกลาง	

2) ระดับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครู

พฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครู โดยภาพรวมทุกด้าน ครูมีระดับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.98) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าครูมีระดับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง ด้านความรู้และคุณธรรม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.15) ด้านการมีเหตุผล ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.08) ด้านความพอประมาณ ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.84) ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.80) ดังข้อมูลในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครู โดยรวมทุกด้าน

พฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครู	$\bar{X}$	S.D.	ระดับพฤติกรรม	ลำดับ
ความพอประมาณ	3.84	0.767	มาก	3
การมีเหตุผล	4.08	0.685	มาก	2
การมีภูมิคุ้มกัน	3.80	0.744	มาก	4
ความรู้และคุณธรรม	4.15	0.625	มาก	1
รวมพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง	3.98	0.581	มาก	

ที่มีกลุ่มอายุราชการแตกต่างกันมีพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน

4) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน ยกเว้นด้านความพอประมาณ

5) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูจำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ครูที่มีตำแหน่งแตกต่างกันมีพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ครูที่มีตำแหน่งแตกต่างกันมีพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านความพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกัน

6) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูจำแนกตามสังกัด พบว่า ครูที่มีสังกัดแตกต่างกันมีพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่ปฏิบัติตามสมมติฐานการวิจัย แต่เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ครูที่มีสังกัดแตกต่างกันมีพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 1 ด้าน คือ ด้านความมีเหตุผล ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

5) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพทางการเงินของครูกับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครู

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพทางการเงินของครูกับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครู พบว่า 1) สุขภาพทางการเงินของครูมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครูในระดับน้อย ($r = 0.255$) 2) มืองค์ประกอบย่อยของสุขภาพทางการเงินของครูที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครู 3 องค์ประกอบ คือ (1) สภาพคล่องทางการเงินมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครูในระดับน้อยมาก ($r = 0.123$) (2) สภาวะหนี้สินมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครูในระดับน้อยมาก ($r = 0.167$) (3) การมีเสถียรภาพไว้พร้อมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครู ในระดับน้อย ($r = 0.313$)

6) การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณและสมการทำนายพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครู

ตัวแปรอิสระที่สามารถนำมาใช้ในการทำนายพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครู คือ เพศ อายุ สังกัด และการมีเสถียรภาพไว้พร้อม 1) สมการทำนายพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง = $2.994 + 0.139$ (เพศ) + 0.075 (อายุ) - 0.047 (สังกัด) + 0.206 (การมีเสถียรภาพไว้พร้อม) 2) สมการทำนายพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบค่ามาตรฐาน ค่ามาตรฐานของพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง = 0.109 (ค่ามาตรฐานของเพศ) + 0.075 (ค่ามาตรฐานของอายุ) - 0.047 (ค่ามาตรฐานของสังกัด) + 0.206 (ค่ามาตรฐานของการมีเสถียรภาพไว้พร้อม) โดยตัวแปร 1) เพศ 2) อายุ 3) สังกัด และ 4) การมีเสถียรภาพไว้พร้อม สามารถรวมกันทำนายพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครูได้ร้อยละ 14.2 (Adjusted R Square = 0.142)

3.2 อภิปรายผลการวิจัย

1) จากผลการศึกษาพบว่า ครูมีสุขภาพทางการเงิน อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อัจฉรา (2558) ที่ได้ศึกษาวิจัยเชิงพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูแบบพอเพียง ค้นพบว่าสถานการณ์ทางการเงินของครูมีปัญหาคือ ภาระหนี้สินมีมากเกินไปมีความรู้ทางการเงินไม่มากนัก ได้เสนอแนะให้ครูควรสร้างวินัยทางการเงิน

ฝึกนิสัยประหยัดและอดออม และ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อำนวย (2559) ที่ได้ศึกษารูปแบบการจัดการเงิน และหนี้สินของครุตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงได้ค้นพบว่าครุมีการจัดการเงินและหนี้สินอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะครุมีจำนวนมากมีทั้งครุที่มีการดำเนินชีวิตแบบชีวิตข้าราชการตามปกติและมีครุอีกจำนวนหนึ่งที่ดำเนินชีวิตตามกระแสการบริโภคนิยมในสังคมปัจจุบันทำให้มีปัญหาหนี้สินมาก

2) จากผลการศึกษาพบว่า ครุมีพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปวัน (2549) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” พบว่าการประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริ อยู่ในระดับค่อนข้างมาก กานดา (2555) ได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครุวัยเรียน: ศึกษากรณีจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกในครุวัยเรียนมีการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครุวัยเรียน: ศึกษากรณีจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกในครุวัยเรียนมีการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับค่อนข้างสูง เฉลิมศรี (2550) ได้ศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงกับภาวะการเป็นหนี้สินของข้าราชการทหารสังกัดกองทัพเรือในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าผลการศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า ข้าราชการทหารของกองทัพเรือมีระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมที่ระดับมาก และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ นพพร (2549) ศึกษาการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต กรณีศึกษาเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 379 ราย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับน้อย

3) จากการเปรียบเทียบสุขภาพทางการเงินของครุ พบว่า ครุที่มี เพศ อายุ อายุราชการ วิทยฐานะ และสังกัดแตกต่างกัน มีการจัดการการเงินและหนี้สินในภาพรวมแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิมศรี (2550) ได้ศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงกับภาวะการเป็นหนี้สินของข้าราชการทหารสังกัดกองทัพเรือในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะการเป็นหนี้สินของข้าราชการได้แก่ เพศ อายุ และอายุราชการ และจากการเปรียบเทียบพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครุ พบว่า ครุที่มีอายุ อายุราชการ การศึกษา และวิทยฐานะ แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเฉลิมศรี (2550) ได้ศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงกับภาวะการเป็นหนี้สินของข้าราชการทหารสังกัดกองทัพเรือในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวม ได้แก่ อายุ และ ชั้นยศ นพพร (2549) ได้ศึกษาการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต กรณีศึกษาเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ได้แก่ อายุ และ ระดับการศึกษา และฉานนิภา (2550) ได้ศึกษาทักษะของพัฒนาการอำเภอต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การแก้ปัญหาความยากจน : กรณีกรมการพัฒนาชุมชน พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต ได้แก่ เพศ และ สถานภาพ และไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อัจฉรา (2550) ได้ศึกษาการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตพนักงานขับรถโดยสารประจำทาง จังหวัดปทุมธานี พบว่า ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตพนักงานขับรถโดยสารประจำทาง ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้

4) จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพทางการเงินของครุกับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครุ พบว่า 1) การจัดการการเงินและหนี้สินของครุมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครุในเชิงปฏิฐานในระดับน้อย 2) มีองค์ประกอบย่อยของการจัดการการเงินและหนี้สินของครุที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครุ 3 องค์ประกอบ คือ การจัดหาเงินค่าใช้จ่ายเงิน และการออมและการลงทุน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กานดา (2555) ได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรม

การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือน : ศึกษากรณีจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบจังหวัดลพบุรี มีจำนวน 5 ปัจจัย คือ (1) แหล่งที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์เชิงปฏิสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ (2) การรับข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์เชิงปฏิสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ (3) การเข้ารับการฝึกอบรม/การอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์เชิงปฏิสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ (4) การสนับสนุนให้เกิดการปฏิบัติการด้านเศรษฐกิจพอเพียงด้านการให้คำแนะนำ/ข้อเสนอแนะมีความสัมพันธ์เชิงปฏิสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ และ (5) การสนับสนุนให้เกิดการปฏิบัติการด้านเศรษฐกิจพอเพียงด้านการให้รวมกลุ่มกันในชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงปฏิสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ

4. สรุป

- 1) ครูมีสุขภาพทางการเงิน อยู่ในระดับปานกลาง
- 2) ครูพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมาก
- 3) ครู ที่มี เพศ อายุ อายุราชการ การศึกษา และ ตำแหน่ง แตกต่างกัน มีสุขภาพทางการเงินในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนครูที่มีสังกัดแตกต่างกันมีสุขภาพทางการเงินในภาพรวมไม่แตกต่างกัน
- 4) ครู ที่มี เพศ อายุ อายุราชการ การศึกษา และ ตำแหน่ง แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนครูที่มีสังกัดแตกต่างกันมีพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมไม่แตกต่างกัน
- 5) ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพทางการเงินของครูกับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครู มีความสัมพันธ์ในระดับน้อย และ มีองค์ประกอบย่อยของสุขภาพทางการเงินของครูที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครู 3 องค์ประกอบ คือ (1) สภาพคล่องทางการเงิน (2) สภาวะหนี้สิน (3) การมีเสถียรภาพไว้พร้อม
- 6) สมการทำนายพฤติกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของครู = $2.994 + 0.139 (\text{เพศ}) + 0.075 (\text{อายุ}) - 0.047 (\text{สังกัด}) + 0.206 (\text{การมีเสถียรภาพไว้พร้อม})$

5. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณครูและผู้บริหารสถานศึกษา ที่ได้อนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามการวิจัยและอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนนครินทร์ที่ได้ประสานสนับสนุนการจัดสรรเงินอุดหนุนการวิจัย ตลอดจนได้อำนวยความสะดวกในการดำเนินการวิจัยให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

6. เอกสารอ้างอิง

- กานดา เตชะชั้นหมาก. 2555. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือนในจังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2547. หาเงินใช้เงิน กลยุทธ์การเล่นกับเงินอย่างผู้ชนะ. กรุงเทพฯ : บริษัท ซัคเซส มีเดีย จำกัด. เฉลิมศรี ชุมเกษียณ. 2550. การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงกับภาวะการเป็นหนี้สินของข้าราชการทหารสังกัดกองทัพเรือในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ฉานนิภา ศรีสุทธิชัยสกุล. 2550. ทักษะของพัฒนาการอำเภอต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การแก้ปัญหาความยากจน : กรณีศึกษารวมการพัฒนาชุมชน. ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นพพร เมื่อนันต์กุล. 2549. การนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตกรณีศึกษาเกษตรกร ลูกค้า ธ.ก.ส. อำเภอบึงสามพันบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2561. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. (ออนไลน์)
Available : <http://www.nesdb.go.th>.
- อัจฉรา โยมสินธุ์. 2558. วิจัยเชิงพัฒนาชีวิตสมดุลของครูพอเพียงแบบอย่าง. (ออนไลน์) Available : <http://www.youtube.com>.
- อัจฉรา ราชแก้ว. 2550. การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของพนักงานขับรถโดยสารประจำทางจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อำนาจ ปาอ้าย. 2559. ภาวะหนี้สินและการจัดการการเงินของผู้สูงอายุในประเทศไทย. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนินทร์.
- Naresh k. Malholtra. 1996. Marketing Research and Applied. New Jersey : Prentice Hall.

ภาคผนวก

วารสารสังคมศาสตร์ มทร. ตะวันออก (RMUTTO SOCIAL SCIENCE JOURNAL)

วารสารสังคมศาสตร์ มทร. ตะวันออก เป็นวารสารระดับชาติซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่และถ่ายทอดผลงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ กำหนดเผยแพร่วารสารปีละ 2 ครั้ง มกราคม - มิถุนายน และกรกฎาคม - ธันวาคม

1. บทควมวิจัย

ก. ส่วนปก ประกอบด้วย

1. ชื่อบทความ (Title) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ควรสั้น กระชับ ชัดเจน เป้าหมายหลักของการวิจัย
2. ชื่อผู้เขียนทุกท่าน (Authors) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้ระบุเฉพาะชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม
3. ที่อยู่ สำหรับการติดต่อ E-mail และโทรศัพท์
4. ตัวเลขยก ให้เขียนไว้บนนามสกุลเพื่อระบุว่าเป็นที่อยู่ของผู้เขียนท่านใด
5. บทคัดย่อ (Abstract) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ควรสั้นตรงประเด็น ครอบคลุมสาระสำคัญของ การศึกษาและส่วนท้ายต้องมี คำสำคัญ (Keyword) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ควรเลือกคำสำคัญที่ เกี่ยวข้องกับบทความ ที่สามารถนำไปใช้เป็นคำสืบค้นในระบบฐานข้อมูล ควรมีประมาณ 4 คำ

ข. ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย

1. บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของความสำคัญและมูลเหตุที่นำไปสู่การวิจัย พร้อมวัตถุประสงค์และ การสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. วิธีการทดลอง (Materials and Methods) หรือ วิธีการศึกษา (Research Methodology) เป็นการอธิบายวิธีการดำเนินการวิจัยซึ่งขึ้นอยู่กับวิธีการวิจัยแต่ละประเภท
3. ผลการทดลองและวิจารณ์ผล หรือผลการศึกษาและอภิปรายผล (Research and Discussion) ควรเสนอผลอย่างชัดเจน ตรงประเด็น เป็นผลที่ค้นพบ โดยเฉพาะการพบสิ่งใหม่ ลำดับตามหัวข้อที่ศึกษา พร้อมการวิจารณ์ผล
4. สรุปผล (Conclusion) สรุปสาระสำคัญที่ได้จากการศึกษา
5. กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgements) กล่าวถึงบุคคลหรือหน่วยงานที่สำคัญที่มีบทบาทช่วยเหลือ งานวิจัยและมีความสำคัญจริง (อาจมีหรือไม่ก็ได้)
6. เอกสารอ้างอิง (References) ต้องใช้ตามแบบที่วารสารสังคมศาสตร์ มทร. ตะวันออก กำหนดอย่าง ครบถ้วน และเขียนเอกสารอ้างอิง เฉพาะเอกสารที่นำมาอ้างอิงในเนื้อหาเท่านั้น

2. รูปแบบการพิมพ์บทความ

การตั้งค่าหน้ากระดาษ

- ระยะขอบ

ขอบบน (Top margin) และขอบซ้าย (Left margin) 2.5 ซม.

ขอบล่าง (Bottom margin) และขอบขวา (Right margin) 2.0 ซม.

- กระดาษ

ขนาดกระดาษ A4 (กำหนดเอง) ความกว้าง 19 ซม. ความสูง 27 ซม.

รูปแบบตัวอักษร

แบบตัวอักษรใช้ TH SarabunPSK เท่านั้น

หมายเลขหน้า

ตำแหน่ง ด้านล่าง กึ่งกลางหน้ากระดาษ ขนาดตัวอักษร 14

การย่อหน้า

เคาะ 8 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 9

จำนวนหน้าทั้งหมด

6 - 12 หน้า

การพิมพ์ส่วนปก

พิมพ์เต็มหน้ากระดาษ (พิมพ์ 1 คอลัมน์)

การพิมพ์ส่วนเนื้อหา

พิมพ์ 1 คอลัมน์

ชื่อบทความ

ภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ ขนาดอักษร 18 (ตัวหนา)

จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ

ชื่อผู้เขียน

ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 (ตัวหนา)

ระหว่างชื่อกับนามสกุล เว้น 2 เคาะ จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ

ตัวเลขยกบนนามสกุล

ขนาดตัวอักษร 16

ที่อยู่

ภาษาไทย ขนาดตัวอักษร 12

E-mail และโทรศัพท์

ขนาดตัวอักษร 12 (ตัวเอียง)

ชื่อบทคัดย่อ

ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 18 (ตัวหนา)

จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ

เนื้อหาบทคัดย่อ

ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 14

ชื่อคำสำคัญ

ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 14 (ตัวหนา)

คำสำคัญ

ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 14

ชื่อหัวเรื่องใหญ่

ประกอบด้วย 1. บทนำ 2. วิธีการทดลอง หรือ วิธีการศึกษา

3. ผลการทดลองและวิจารณ์ผลหรือผลการศึกษาและอภิปรายผล

4. สรุป 5. กิตติกรรมประกาศ 6. เอกสารอ้างอิง

ขนาดตัวอักษร 18 (ตัวหนา) จัดชิดซ้าย

ชื่อหัวเรื่องรอง

ขนาดตัวอักษร 16 (ตัวหนา) จัดชิดซ้าย

ชื่อหัวเรื่องย่อ

ขนาดตัวอักษร 14 (ตัวหนา) ย่อ 4 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 5

เนื้อหาบทความ

ขนาดตัวอักษร 14 จัดกระจายแบบไทย

ชื่อตาราง

ขนาดตัวอักษร 16 ตัวหนา อยู่ด้านบน จัดชิดซ้าย

ชื่อภาพ ชื่อแผนภูมิ

ขนาดตัวอักษร 16 ตัวหนา อยู่ใต้ภาพหรือแผนภูมิ จัดกึ่งกลาง

เนื้อหาในตาราง/แผนภูมิ

ขนาดตัวอักษร 12

การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง

ในระบบนาม-ปี เช่น วีระพล (2554) หรือ (วีระพล, 2554)

หรือ Dan and Hamasaki, 2001 หรือ เทพบุตร และวุฒิชัย, 2552

หรือ Dan, et al., 2010 หรือ สุภาพ และคณะ, 2547 เป็นต้น

การอ้างอิงท้ายเรื่อง

1. หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. ปีที่พิมพ์. **ชื่อหนังสือ**. ครั้งที่พิมพ์. สำนักพิมพ์. เมืองที่พิมพ์.

2. บทความวารสาร

ชื่อผู้เขียน. ปีที่พิมพ์. **ชื่อบทความ**. ชื่อวารสาร. ปีที่ (ฉบับที่) : หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ.

3. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้เขียน. ปีที่พิมพ์. **ชื่อวิทยานิพนธ์**. สถานศึกษา. เมืองที่พิมพ์.

หมายเหตุ ต้นฉบับบทความที่นำส่งจะต้องถูกต้องตามหลักเกณฑ์การเขียนที่กำหนดเท่านั้น มิฉะนั้นจะไม่ได้รับการพิจารณา ดำเนินการประเมินบทความก่อนตีพิมพ์

* ตัวอย่างการเขียนอ้างอิงท้ายบทความ

กรองทิพย์ เจริญบุลย์วิวัฒน์. 2556. การจัดการความรู้ทางการพยาบาลของพยาบาลหัวหน้าหน่วยงานโรงพยาบาลชุมชน เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก. 2(2) : 97-103.

ไพฑูล สีใส และวีระพล แจ่มสวัสดิ์. 2555. การวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการดำเนินธุรกิจโรงสีข้าวชุมชน. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก. 1(1) : 63-75.

วิษณุรักษ์ ศรีทอง มาลินี อุทธิเสน และเสาวณิต รัตนรวมการ. 2556. พฤติกรรมการบริโภคสุราของประชาชนในชุมชนเขมร ส่วย (กูย) ลาว อ.ท่าตูม จ.สุรินทร์. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก. 2(2) : 26-44.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544. แนวทางการจัดทำโครงการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน. วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 39(1)

สรียา เพ็ชรรัตน์. 2545. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวเมืองพัทยา ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ. โครงการบัณฑิตศึกษา. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ : กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. 2546. อย.เข้มงวดการแสดงคำเตือนในโฆษณาเครื่องดื่มผสมกาแฟอื่น. กองพัฒนาศักยภาพผู้บริโภค. (โรเนียว)

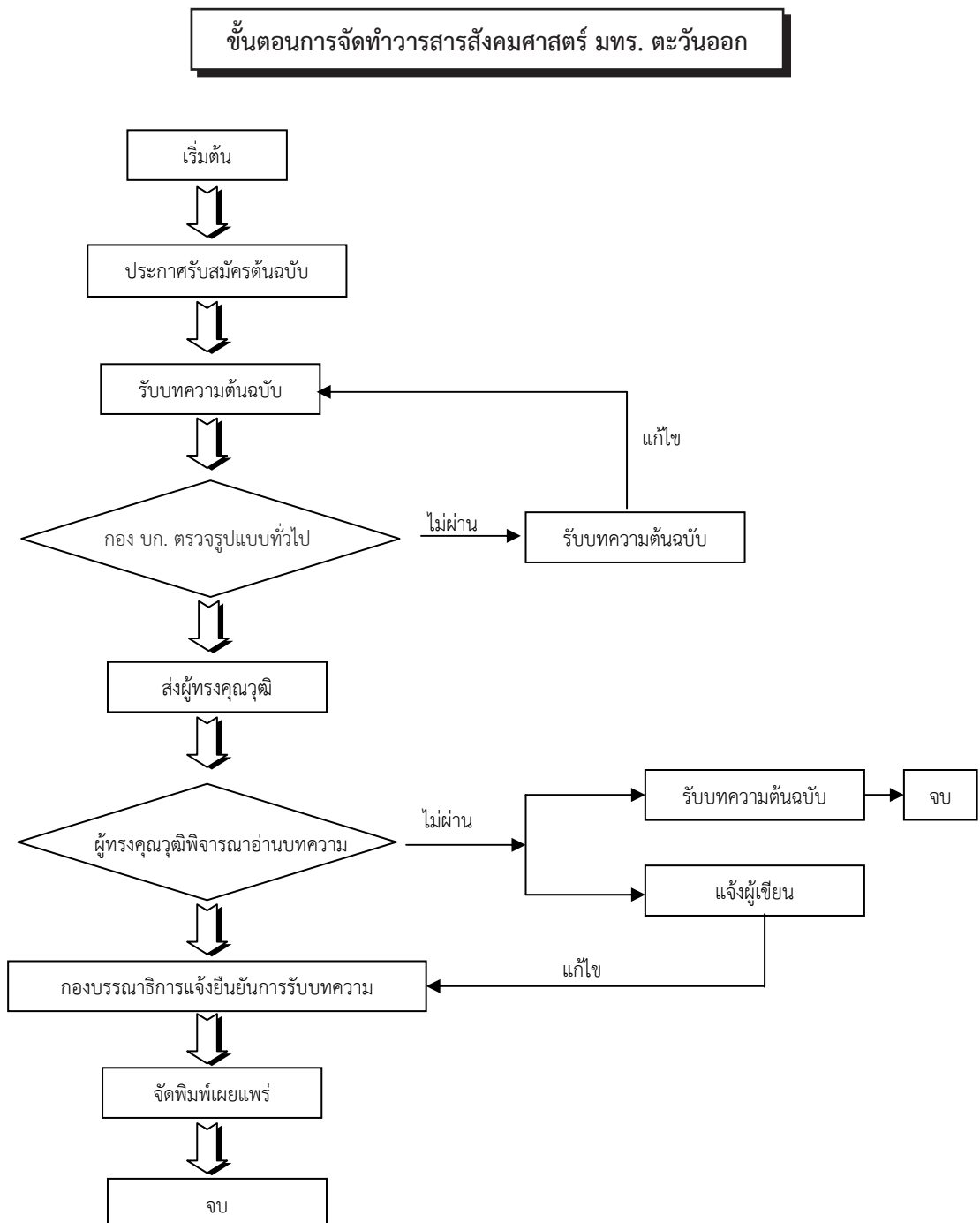
Luque-Perez E. Rios A. Valcarcel M. Danielsson L.G. and Ingman F. 1999. Spectrophotometric flow injection determination of caffeine in solid and slurry coffee and tea samples using supported liquid membranes. Laboratory Automation and Information Management. 34 : 131-142

Martin M.J. Pablo F. and Gonzales A.G. 1999. Simultaneous determination of caffeine and non-steroidal anti-inflammatory drugs in pharmaceutical formulations and blood plasma by reversed-phase HPLC from linear gradient elution. Talanta. 49 : 53-459

3. หลักเกณฑ์การประเมินบทความเพื่อตอบรับการตีพิมพ์

กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะนำส่งเข้าสู่การพิจารณาของผู้ประเมินจากภายนอก บรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) เมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไขจะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ

เมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับวารสารสังคมศาสตร์ มทร. ตะวันออก ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ผลงาน จำนวน 1 ฉบับ พร้อมหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความ

แบบฟอร์มการส่งบทความวิจัย
วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

1. ข้าพเจ้า นาย / นาง / นางสาว .....
2. ระดับการศึกษาสูงสุด.....
ตำแหน่งทางวิชาการ.....
3. ชื่อบทความ (ภาษาไทย).....
(ภาษาอังกฤษ).....
4. ชื่อผู้เขียนร่วม (1) .....
(2) .....
(3) .....
(4) .....
(5) .....

5. ที่อยู่ทำงาน

.....
 .....
 .....

โทรศัพท์.....มือถือ.....แฟกซ์.....

E-mail : .....

6. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

.....
 .....
 .....

โทรศัพท์.....มือถือ.....แฟกซ์.....

E-mail : .....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และยินยอมว่าบทความที่ตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ถือเป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ลงชื่อ.....

(.....)

แบบสรุปผลการประเมินบทความวิจัยของผู้ทรงคุณวุฒิ
วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

1. รหัสบทความวิจัยที่ประเมิน R

2. ชื่อบทความ.....
.....

3. จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน..... ท่าน

4. หัวข้อที่พิจารณา

หัวข้อ	ผ่าน	ผ่านและมีการแก้ไข	ไม่ผ่าน	ข้อแก้ไข/ข้อเสนอแนะ
บทคัดย่อ (Abstract)				
บทนำ				
วิธีการทดลอง/วิธีการศึกษา				
ผลการทดลอง และวิจารณ์ผล / ผลการศึกษาและอภิปรายผล				
สรุปผล				
เอกสารอ้างอิง				
คุณค่าทางวิชาการ				

5. อื่น ๆ

.....
.....
.....
.....

6. สรุปผลการประเมิน ผ่านดีเยี่ยม ผ่าน ผ่านและมีการแก้ไข ไม่ผ่าน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมเดือน โพธิ์สุวรรณ)

บรรณาธิการ

วันที่...../...../.....

หนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความ
 วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
 ขอรับรองว่าบทความ.....

เรื่อง

.....
 .....

โดย

.....
 .....

ได้ผ่านการประเมินจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
 และตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
 ปีที่ ..... ฉบับที่ .....

.....
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมเดือน โปธิสุวรรณ
 บรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มทร.ตะวันออก
 ให้ ณ วันที่.....

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Peer Reviewers)

รศ.ดร.พัชรี ชยากรโสภิต

รศ.ดร.วิกร ตันทงูทโต

รศ.ดร.นวลละอ อแสงสุข

รศ.ดร.บุญศรี พรหมมาพันธุ์

รศ.อมรพรรณ ชุ่มโชคชัยกุล

ผศ.ดร.อำนาจ จำรัสจรงผล

ผศ.ดร.เป็ชฌางค์ ยอดมณี

ผศ.ดร.ปฐิมา ถนิมกาญจน์

ผศ.ดร.สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน

ผศ.ดร.พิมพ์พรรณ สุจารินพงศ์

ผศ.ดร.คมเดือน โพธิสุวรรณ

ผศ.ดร.อานวย ปาอ้าย

ดร.สมพงษ์ อัสวปรียัติ

ดร.ขวัญประภัสสร จานทอง

ดร.นันท์นัปร ดุรงค์พันธุ์

ดร.เขมญา คินิมาน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ราชบุรี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

มหาวิทยาลัยบูรพา

นโยบายการพิจารณาบทความ

1. วารสารรับพิจารณาบทความวิจัย (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Article) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษภายใต้เงื่อนไขว่าจะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร เอกสารการประชุมหรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน และต้องไม่อยู่ในระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น / รวมทั้งจะไม่นำไปเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น ๆ อีกนับจากวันที่ได้ส่งบทความฉบับนี้มาที่กองบรรณาธิการวารสาร ทั้งนี้ทางวารสารไม่มีค่าธรรมเนียมใด ๆ ในการตีพิมพ์เผยแพร่
2. ขอบเขตของวารสาร จะรับบทความทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในศาสตร์ด้านต่าง ๆ ดังนี้ (1.) พาณิชยศาสตร์ (บริหารธุรกิจ, ท่องเที่ยวและบริการ) (2.) ศิลปศาสตร์ (ประวัติศาสตร์, จิตวิทยา, ภาษาและวัฒนธรรม) (3.) ศึกษาศาสตร์ (4.) นิเทศศาสตร์ (5.) เศรษฐศาสตร์ (6.) นิติศาสตร์ (7.) รัฐศาสตร์
3. บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง (peer Review) กระบวนการพิจารณาการกลั่นกรองบทความบทความที่จะได้รับการพิจารณาตีพิมพ์จะต้องผ่านกระบวนการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องดังนี้
  - 3.1 กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้แต่งทราบเมื่อกองบรรณาธิการได้รับบทความเรียบร้อยสมบูรณ์พร้อมตรวจสอบรูปแบบความถูกต้อง
  - 3.2 กองบรรณาธิการจะตรวจสอบบทความว่าอยู่ในขอบเขตเนื้อหาวารสารหรือไม่ รวมถึงคุณภาพงานวิชาการและประโยชน์ทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ
  - 3.3 ในกรณีที่กองบรรณาธิการพิจารณาเห็นสมควรรับบทความไว้พิจารณาตีพิมพ์ กองบรรณาธิการจะดำเนินการส่งบทความเพื่อกลั่นกรองต่อไปโดยจะส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยจำนวน 2 ท่านประเมินคุณภาพของบทความว่าอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมจะลงตีพิมพ์หรือไม่ โดยกระบวนการกลั่นกรองนี้ทั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เขียนจะไม่ทราบข้อมูลของกันและกัน (Double - blind peer review process)
  - 3.4 เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพบทความแล้ว กองบรรณาธิการจะตัดสินใจโดยอิงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิว่าบทความนั้น ๆ เห็นควรอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมที่จะลงตีพิมพ์ได้ และจะส่งบทความนั้นไปให้ผู้แต่งได้แก้ไขตามข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นให้ผู้แต่งส่งกลับมาให้กองบรรณาธิการพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

Institute of Research and Development
Rajamangala University of Technology Tawan-ok

สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
43 หมู่ 6 ต.บางพระ อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี 20110
โทร. 038-358201 ต่อ 8508-8510
โทรสาร 038-358142
<http://ird.rmutto.ac.th>, <http://Journal.rmutto.ac.th>